

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi
arkakapak.com

Yıl:2 Sayı:16 Ocak 2017 / 006

S.21

Dosya

Cemal Süreya

S.38

Röportaj

İsmail Kara

“Biliyorsun ben hangi şehirdeysen
Yalnızlığın başkenti orası

S.6

İhsan Fazlıoğlu

Mehmet Ali & Akşemsefası

S.12

Tarık Tufan

S.14

Mustafa Özel

S.30

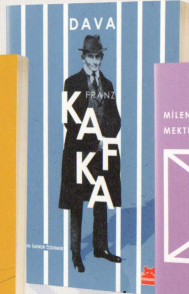
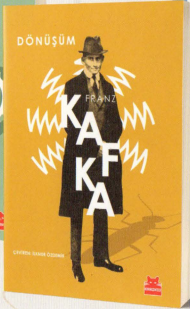
Enis Batur

S.32

Haydar Ergülen

KAFKA'YI YENİDEN KEŞFEDİN

Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı sırada kaleme alınan bu uzun öykü, aynı zamanda 20. yüzyıla birlikte patlak veren, insanın insana karşı totaliter bir acımasızlık sergilediği ve bütün Avrupa'yı etkisine alan şiddet yüklü atmosferin, kendisi bilincinde olmasa da, Praglı Kafka'yı da nasıl eline geçirdiğinin izlerini taşıyor.

Bir gecede böceğe dönüşen Gregor Samsa'nın öyküsü, inanılmaz olduğu kadar inandırıcıdır da. İlk yayımlanışının üzerinden yüz yıl geçmesine rağmen Kafka'nın *Dönüşüm*'ü, olağanüstü öyküsüyle, dili ve derinliğiyle okuru etkilemeye devam ediyor.

Kafka'nın özyaşamöyküsünden doğrudan etkilenmiş yapıtlarından biri olan *Dava*, okuru bulmacalarla şaşırtır, çözümlerini ise sunmaz. Acımasız ve empati yoksunu bir ortamda kişinin çaresizliğini ve sonunda sisteme boyun eğişini en güzel işleyen romanlardan biri olan *DAVA*, Kafka'nın başyapıtı sayılır.

Milena ile Kafka'nın, bir edebiyat ortamında karşılaşmalarıyla başlayan ilişki, çok geçmeden defalarca buluşmaları ve mektuplaşmalarıyla birlikte derin ama umutsuz bir aşka dönüştü. Milena ile Kafka'nın mektuplaşması, hem bir aşk romanı hem de Kafka'nın çaresizliğinin, hastalığının, karamsarlığının ve topluma ilişkisinin bir özetidir.

İLKUNUR ÖZDEMİR'İN ÇEVİRİSİYLE

NE KEDİSİZ

NE KİTAPSIZ

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi

Yıl:2 Sayı:16 - Ocak 2017

Ayda bir çıkar
arkakapak.com

ISSN No: 9772149827008

İmtiyaz Sahibi

Librinet Bilgi Hizmetleri ve Yazılım San. Tic. Ltd. Şti. adına
Mehmet Ali Çalıskan

Yayın Yönetmeni

Yunus Emre Tozal
yunusemre.tozal@librinet.com

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Erkan Şimşek
erkan.simsek@librinet.com

Editör

İsa Karaaslan
isa.karaaslan@librinet.com

Yayın Kurulu

Erkan Şimşek, Yunus Emre Tozal, İsa Karaaslan, Cemil Üzen, Zahid Yıldırım
Rukiye Şahin, Esra Nur Akbulak, Murat Çiftçi, Ümit Yaşar Özkan

Görsel Yönetmen

Zahid Yıldırım

Mizanpaj

Cemal Keskin

Kapak İllustrasyonu

Onur Erler

Kurumsal İletişim ve Reklam

editor@arkakapak.com

Satış

Semih Gülseren
0530 176 79 45
semih.gulseren@librinet.com

Basım Yeri

Elma Basım Yayın ve İletişim Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.
Halkalı Cad. B4 Blok 164 Sefaköy, Küçükçekmece, İstanbul
Matbaa Sertifika No: 120 58

Dağıtım

Turkuaz Dağıtım
Tel: 0216 585 90 00

Yazı Göndermek İçin

Yazılarınızı "editor@arkakapak.com" adresine gönderebilirsiniz.

Yönetim Yeri

Altunizade Mah. Nuhkuyusu Cad. No:98/4
Üsküdar - İstanbul
Arka Kapak Paperysense'nin yayınıdır.

© Her hakkı saklıdır.

Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve illüstrasyonları elektronik ortamlar da dahil olmak üzere çoğaltma hakkını Librinet Bilgi Hizmetleri ve Yazılım San. Tic. Ltd. Şti.'ye aittir. Yazılı izin alınmaksızın kullanılamaz.

Mehmet Ali & Akgösemfesi

Arka Kapak'ın Ocak sayısı ile siz okurlarımızı selamlıyoruz.

2016 yılı edebiyattan siyasete, darbe girişimlerinden savaşa, terörden canlı bombalara içimizi parçalayan bir yıl olarak tarihe geçti. Ama yine de bu karanlık günlere inat hayatı, insanı yücelten, insana umut veren gelişmeler de yaşandı. Kitaplar yazıldı, şiirler okundu, vicdanlı insanların sesleri yeryüzünde gökyüzünde yankılandı. Dileriz 2017, Türkiye ve dünya için barış ve huzur dolu bir yıl olsun.

İlk sayımızdan itibaren Türkçenin ve dünya edebiyatının büyük romancılarına ve roman sanatına odaklanmıştık. Ocak 2017 ile birlikte ise de Arka Kapak edebiyatın diğer irmaklarıyla da denize ulaşmaya çalışacak. Bu yeni dosya tarzımızı şiirle başlatmayı uygun gördük. Türkçenin asıl gücü ve sırn aslında ezelden beri şiirde zuhur ediyor. Bilinmeyen zamanlardan beri Türkçe varlığını nesirden ziyade nazımla günümüze taşıdı, bir elindeki bayrağı düzyazıya güvenle teslim etse de diğer elindeki şiiri hiçbir zaman bırakmadı. İleriye taşıdı. Türkçenin ontolojik gücü hep şiirle sınıdı, hayat bizim için şiirle anlam buldu. Bu sadece Türkçe için böyle değil. Komşu dillerimiz, medeniyet sacayağımızın diğer ikilisi Arapça ve Farsça da şiirin şiirleriyle bir hayat kurdu. Orta Asya'dan Mevlana'ya, Osmanlıdan Cumhuriyete, Fuzulî'den Yahya Kemal'e, Karacaoğlan'dan İsmet Özele'ye şiir hiç kesintiye uğramadı. Eskimedi, güç kaybetmedi. Biz de şimdiki bu uzun ve gümrah akan nehirlerde kah akıntıya karşı kürek çekeceğiz kah akıntıyla birlikte kulaç atacağız.

Şiire merhaba diyeceğimiz bu ilk sayımızın dosya konusu ise Cemal Süreya oldu. İkinci Yeni şiirinin kurucu isimlerinden biri olan ve Türkçeye irtifa kazandıran Cemal Süreya, arkadaşlarıyla birlikte bir neslin sadece ne hissettiğini değil ne düşündüğünü de şiirle bugüne taşımış güçlü bir şair. Süreya'nın da içinde bulunduğu İkinci Yeni hareketi, 1950'lerin ortasında elbette Demokrat Parti'yle gelen sosyo politik değişimden bağımsız değildi. Tıpkı Birinci Yeni diyebileceğimiz Garip Hareketi'nin 40'ların CHP'siyle bağlantılı olması gibi... İmgeleri bozan, dilin imkanlarını zorlayan, çağrışımlarla örülmüş ve daha bireysel daha soyut bir şiir inşa eden, İkinci Yeni'nin tüm bu özelliklerini aynı şekilde Cemal Süreya'da da okumak mümkün. 9 Ocak 1990'da "Lateli'den dünyaya doğru giden bir tramvaya" binerek aramızdan ayrılan Süreya'yı bu sayımızda bütünlüklü bir şekilde anlatmaya çalıştık. Özkan Ali Bozdemir, Hasan Ali Yıldırım, Medeni Yılmaz, Selim Refik ve İsa Karaaslan'ın yazılarıyla çerçevesi oluşan dosya, Cemal Süreya, Haydar Ergülen, Enis Batur, Feridun Andaç ve Kemal Varol'un yazılarıyla antolojik bir düzeye ulaştı. Arşivlik bir sayıya imza attığımız için mutluyuz.

Bu sayının röportajını ise dosyadan bağımsız olarak İsmail Kara ile yaptık. Türkiye'de İslamcılık düşüncesi üzerine yaptığı akademik çalışmalarla ve entelektüel derinliğiyle tanınan, söz konusu fikrini beyan etmek olunca sözünü de sakınmayan cesur bir akademisyen olan Kara ile kendi hayatını merkeze alarak Türkiye'yi konuştüğumuz söyleşiyi severek okuyacaksınız.

Bu sayımızda bir de ekimiz olacak. 2016'yla vedalaşırken bir almanak hazırladık. Savaş ve Çocuk temalı bu almanakta savaş halleri içinde insanlığın ortak acısı olan çocuklar üzerinde yoğunlaştık. Yıkıntılar içinde bir çocuk gördüğümüzde elimiz ve dilimiz kilitlenir. Masumiyetin ölümüne şahit oluruz. Bu almanak işte bu çaresizliğimizi kayıt altına alıyor. Gelecek nesillere hayatın kıymetini, çocukların masumiyetini anlatacak küçük bir çaba oldu bizimki. Dileriz karşılığını bulur...

Herkeseye iyi okumalar.

Saygılarımızla
Arka Kapak

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi

İÇİNDE NE VAR?

YIL: 2 / SAYI: 16

OCAK 2017

6

İHSAN FAZLIOĞLU
YÜRÜYEN YOL ALIR

8

A. ALİ URAL
DYOJENİN
ÇATLAK FENERİYLE
YÜRÜYÜŞLER

10

CÜNEYT GÖNEN
UMUT BİR MASALDIR

12

TARİK TUFAN
BİR YOLCULUKTAN
ARTAN KALAN TILSİM

14

MUSTAFA ÖZEL
HAYATIN TADI OYUN

16

FEYZA ŞENER
ÖYKÜMÜZÜN
SINIR TAŞLARI

18

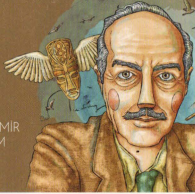
YUNUS EMRE TOZAL
VARLIK İÇİNDE
YOKLUK

20

ŞERİFE YILMAZ
ATLAR, BOZKIR
ve HIRS

21

CEMAL SÜREYA
İSA KARAAŞLAN
ÖZKAN ALI BOZDEMİR
HASAN ALI YILDIRIM
MEDENİ YILMAZ
SELİM REFİK

32

ENİS BATUR
BİR CEMAL SÜREYA
PORTRESİ

34

HAYDAR ERGÜLEN
CEMAL SÜREYAYI
DÜŞÜNMEK

36

FERİDUN ANDAÇ
DENEMEYİ
"DÜŞÜNSEL SÖZ"DE
BULUŞTURAN:
CEMAL SÜREYA

38

KEMAL VAROL
CEMAL SÜREYA'NIN
VEFASI

40

İSMAİL KARA
TÜRKİYE'NİN
PROBLEMİ
MERKEZ ARAYIŞINI
UNUTMASIDIR

RÖPORTAJ

48

İHSAN SÖNMEZ
YAR BANA
BİR SEYAHATI

50

M. ALİ ÇALIŞKAN
UZAK BİR KENARDA
YALNIZ VE GÜÇSÜZ

52

YÜCEL SEZER
KÜRATÖRLÜK

53

NİHAL YORMAZ
ELİ YARINLARA
UZANAN ÖYKÜLER

54

EMRE BARÇA
TANBURI
CEMİL BEY
ÜZERİNE

56

EYÜPTOSUN
GELİN
BİRAZ YÜZLEŞELİM

58

İREM
UZUNHASANOĞLU
ANNA KARENİNA

60

MUHİTTİN ŞİMŞEK
OCAK MANZARALARI

62

FERİDE
ÖZGE YILMAZ
İTHAL İNSAN OLMAK

64

EMRAH ATEŞ
SAİT FAİKİN
YALNIZLIĞI

66

TUĞBA COŞKUNER
GÖKLERİN ÜLKESİNİ
ARAYAN BİLGE

68

HASAN ÖZTÜRK
CANDIDE

70

GİZEM ORAL
BİR KAÇIŞ YOLU
MÜMKÜNÜ

72

SEFA KAPLAN
İNSAN İNSANIN
YURDUDUR

75

EKREM SAKAR
ASALAKLIĞA ÖVGÜ

76

ÇOCUK EDEBİYATI
UMİT YAŞAR ÖZKAN
ELİF KONAR ÖZKAN
ADNAN SARACIOĞLU

82

ARKA BLOG
CEREN KALINBACAK
SEDA EROĞLU
ZEYNEP ERDUN
HANDAN YİĞİT

86

PERDE

88

TÜRK SINEMASI
ARAŞTIRMALARI
TUBA DENİZ

95

EDİTÖRÜN MASASI
ABDURRAHMAN
BADEĞİ

96

TASARIMCININ KAPAĞI
RAVZA KIZILTUĞ

2016 ARALIK AYINDA HANGİ YENİ KİTAPLARI OKUDUK

1- Yeşil Günlük
Zeynep Sevd

2- Homo Deus:
Yarının Kısa Bir Tarihi
Yuval Noah Harari

3- Aeden
Akilah - Azra Kohen

4- Üst Kattaki
Terörist
Emrah Serbes

5- Cehennemdeki
Üniversiteler
Ali Mehmet Celal Şengör

2016 YILI

ARALIK AYI ÇOK SATAN YENİ KİTAPLAR

6	Edinerek Öğrenme	Timaş
7	Tuhaf Kütüphane	Doğan
8	Kimliği Kirlenmişler Mabedi	Ephesus
9	Yolda	Siren
10	Osmanlı Devleti'nde Kadın	Kronik
11	Gökyüzüne Not	Destek
12	Gölge	Martı
13	Cam Kılıç	Pegasus
14	Yüksek İrtifa	Alfa
15	Pürüzlü Mükemmellik	Mediacat
16	Dedektif Uzunburun	Pearson
17	Matilda'nın Son Valsi	Arkadya
18	Kazanmak Yetmez	Profil
19	Tin	Destek
20	Hangimiz Sevmedik	Az Kitap
21	Kara Güneş	Timaş
22	Matematığın Kısa Tarihi	Alfa
23	Vezir	Nesil
24	Uğultulu Tepeler	Koridor
25	Otekinin Rüyası	Can
26	İstanbul ve Gece	Boyut
27	Doğu'ya Yolculuk	Sel
28	Kan Yemini	İthaki
29	Sizi İnşa Edebiliriz	Alfa
30	Ağaçtaki Kız	Can

2016 YILI ARALIK AYI EN ÇOK SATAN

İLK 25 YAYINEVİ - SEPET FREKANSLARI (%)

1	Yapı Kredi Yayınları	15.70
2	Can Yayınları	15.47
3	İletişim Yayınevi	12.36
4	İş Bankası Kültür Yayınları	10.91
5	Metis Yayınları 8.78	8.78
6	Everest Yayınları	6.68
7	Doğan Kitap	6.46
8	Timaş Yayınları	6.30
9	Destek Yayınları	4.89
10	Kırmızı Kedi Yayınevi	4.80
11	Sel Yayıncılık	4.69
12	Alfa Basım Yayın Dağıtım	4.64
13	Pegasus Yayınları	3.96
14	İthaki Yayınları	3.90
15	Kolektif Kitap	3.84
16	Remzi Kitabevi	3.71
17	Can Çocuk Yayınları	3.43
18	Taze Kitap	3.17
19	Hayyikitap	2.67
20	İnkılap Kitabevi	2.64
21	Dergâh Yayınları	2.30
22	Epsilon Yayınları	2.26
23	Ötüken Neşriyat	2.07
24	Profil Yayıncılık	2.03
25	Koridor Yayıncılık	2.00

SHERLOCK'UN YENİ SAĞ KOLUNU TAKDİM ETMEKTEN ONUR DUYARIZ; *MARY RUSSELL!*

"ORIJINAL VE EĞLENCELİ MUAZZAM BİR ÜSLUP –
BAŞINDAN SONUNA KADAR SİZİ İÇİNE ÇEKİYOR!"
BOOKLIST

Sherlock Holmes'un bir gün emekli olup da bir kasabada
arıcılıkla uğraşacağını duysanız inanır mıydınız?

Evet, doğru duydunuz!

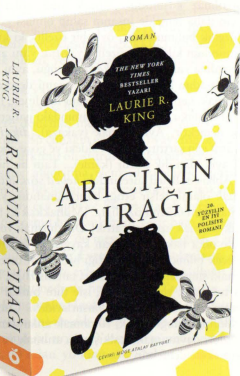
Ta ki en az kendisi kadar zeki ve bir o kadar da kendini
beğenmiş küçük Mary Russell hayatına girene kadar...

Bir usta-çırak ilişkisi olarak başlayan bu ilişki,
kısa sürede muhteşem bir ikilinin soluksuz
maceralarına dönüşüyor.

The New York Times Bestseller yazarı Laurie R. King,
"20. Yüzyılın En İyi Polisiye Romanı" ödülünü kazanan
Arıcının Çırağı ile sizi **tamamıyla yeni maceraların**
peşinde iz sürmeye davet ediyor!

**Takipte kalın! Bu ikilinin ismini yeni kitaplarla
daha çok duyacaksınız!**

20.
YÜZYILIN
EN İYİ
POLİSİYE
ROMANI

Mehmet Altı & Akşamsefası

"OKUMANIZ İKİ SAAT SÜRSE DE UNUTMANIZ BİR ÖMÜR ALACAK." GRAHAM ROBB

Kendini yalnızlığıyla kuşatarak içindeki gerçeğe sığınan bir
adamın hikâyesi bu.

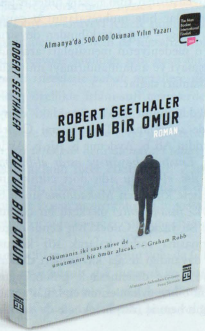
Basit olduğu kadar çarpıcı ve etkileyici, gücünü yalnızlığından alan
bir ömür...

Almanya'da 500.000 okunan, 2016 yılında *Man Booker
International Ödülü* finalistleri arasına giren
Bütün Bir Ömür, Feza Şişman'ın çevirisiyle...

"Her ayrıntı, her kelime, her cümle - her şey tam anlamıyla yerli
yerinde. Böyle kısa bir romanda bunu başarmak, büyük bir
yeteneğin göstergesi." - *Die Welt*

"**Bütün Bir Ömür** - bu kısa ama ihtisamlı kurgulanmış romana
bayıldım." - **Margaret Atwood**

"**Bütün Bir Ömür**, uzak bir vadiye yalıtılmış
bir hayatı ve onu yavaş yavaş kuşatan
modernizmi ustalıkla işleyen muhteşem bir
roman." - **Ian McEwan**

The Man
Booker
International
Finalist
2016

AYIK OLAN DİK DURUR; DİK DURAN YÜRÜR; YÜRÜYEN YOL ALIR

Ihsan Fazlıoğlu

Kuşanmak eylemi bize kılıcı hatırlatabilir... Cildeki'ye göre, kuşanmak bir *hak* işidir; hak da ancak onu *hak* edene verilir. Öyleyse kılıcı kuşanmak sanıldığı gibi basit bir *güç* işi değildir.

Arka Kapak / Ihsan Fazlıoğlu

Her bir insan ister farkında olsun ister olmasın içinde yaşadığı medeniyetin *varlık - bilgi - değer* çanağı içinde soluklanır. Medeniyetlerin kendilerine hâs *hayat görüşü* ile *dünya resimleri* arasındaki etkileşimlerinin bir hâsılası olan *dünya tasavvurları*, bu soluklanmanın hem *derinliklerini* hem de *sınırlarını* belirler. Diğer tüm beşerî etkinlikler bu çanak içinde varlığa gelirler ve kılcal damarlarına kadar var-oldukları ve varlıklarını idâme ettirdikleri çanaktaki havayı teneffüs ederler. Bu hâli, o medeniyetteki tüm maddî ve manevî izlerin/âsârın nefesinde koklamak mümkündür. O kadar ki ifâde ve istifâde için geliştirilen tüm nazarı dillerin kullandıkları mefhumlar bile muhtevalarını o çanak içindeki varlık - bilgi - değer terkiibinden devşirirler. Bu içerik, o medeniyetin mensupları arasında anlamayı, anlaşmayı ve anlamlandırmayı mümkün kılan asgarî imkânları sağlar.

İşte İslâm temeddününün XIV. yüzyıldaki dünya tasavvuru içinde soluklanan Türk bilgini Cildeki (ö. 1361) [Izzuddin Ali b. Aydemir b. Ali b. Aydemir el-Cildeki], *Envâr el-beyân ve esrâr el-burhân fî fehm evzân ilm el-mizân* adlı dört ciltlik simyevî-kimyevî felsefe kitabının *Mukaddime*'sinde bu zihniyetin *Tanrı - insan - bilgi* merkezli bir çözümlemesini yapar. Bu yazıda, Cildeki'nin kendi özgün kavramsallaştırmasına sadık olarak söz konusu çözümlemenin dayandığı temel kavramları dikkate alıp bir çerçeve çizme denemesinde bulunacağım. İmdi; İnsanı tüm bilme eylemlerinin en nihâi amacı, metafizik çanağın hem iç (düşünce) hem de dış (dil)

ufku ve sınırı olan Tanrı'nın (varlık yayı), hayata ilişkin *rubûbiyet* ve tabiata ilişkin *ulûbiyet* cihetlerinden bilinmesidir (ma'rîfet); ancak her iki cihetin bilgisinin imkânı, zorunlu olarak kişinin *kulluk bilinci-ile-kendini-bilmesine* (ma'rîfet el-nefs) bağlıdır. Şimdiye değin Cildeki, bundan sonra *çile* getireceklerine metafizik/kavramsal bir zemin inşa eder; akabinde her türlü insanî atılımın emelinde bulunan *kulluk bilinci-ile-kendini-bilme* eyleminin hem ne anlama geldiğini hem içeriğini hem de nasıl mümkün olabileceğini tasvir etmeye başlar...

İnsanın *kulluk bilinci-ile-kendini-bilmesi* ile buradan hareket ederek Tanrı'yı *rubûbiyet* ve *ulûbiyet* cihetlerinden *bilmesi* sadece ve sadece *bilgi(ilm)* ile mümkündür. Artık tam bu noktada *kendilik ile Tanrı'nın bilgisibilinmesi* yani *ma'rîfet, tanıma/tanımak, ilm ise bilgi/bilmek* olarak çevrilebilir. Bu nedenle çoğulu bulunmayan ve âlâmetlerin tekil bilgilerinin *külli birliği* demek olan *ilm(bilgi)* *kendini ve Tanrı'yı tanımanın* olmaz-ise-olmaz koşuludur. Ancak külli anlamda bilmek için daha temelde insanın sahip olması gereken bir özellik bulunmalıdır; öyle bir özellik ki külli bilmeyi mümkün kılsın. Bu özellik *yakaza*, yani ayık olmak, ayırdına varmaktır. *Yakaza* sözcüğü, aynı zamanda *iln-adım* kendini tanımak, azamî derecede dikkatli olmak, her şeye her şey-ile şuur kesilmek; fitrî imkânların körlüğü, işlevsizliği anlamındaki gafletten sıyrılma demektir. Ayık olmak (*yakaza*), *dik-durmak* (kıyâm) için şarttır; çünkü Cildeki'ye göre ancak ve ancak ayık olan *dik-durur* (kâme)... Tam bu noktada Ibn Abbâs'ın Beled suresindeki *kebed* sözcüğünü *dik-durmak* olarak tefsir ettiği hatırlanmalıdır; yani insan olmanın en önemli özelliği... [Muhakkak] ki biz, insanı, *dik-durmak* üzere yarattık]. *Dik durmak* ve bu nedenle de ufka bakmak, zaman kaygısı ile kuşanılmak, gelecek bilincinin eşlik ettiği bir eylem tarzına sahip olmak, sınırsızlığa, belirsizliğe, tanımsızlığa, bulanıklığa tutulmak ve tutunmak, işte tüm bunlar insan olmanın manevî mukavvim unsurlarıdır... Çünkü kıyâm; dikilmek, doğrulmak, tutunmak anlamlarına geldiği kadar, davranmak, kalkışmak, atılmak ve teşebbüs etmek de demektir.

Cildeki için *ayık olmak* ve *dik durmak* daha önemli insanî bir eylemin aşgarî koşuludur: *Yürümek, yol almak...* Cildeki'nin deyişiyle, "Kim ki, ayık olur (*istaykaza*) dik durur(*kâme*); kim ki, dik durur yürür(*sâre*)". Bu nedenle kişinin amacına(*kasd*) yürüme(*mesîr*) isteğine, arzusuna(*taleb*) ilişkin kararlılığının ilk boşandırıcısı, kalkış noktası, başlatıcısı *dik-durmaktır*. Ayıklık aklın bir tarzıdır; bir eyleme tarzıdır. Niçin? Tam bu noktada Cildeki insan ile zaman arasındaki ilişkiye geri döner ve zaman kaygısıyla kuşatılmış insanın bu kaygıyı aşmasının yegâne sebebi olarak *uyanık-olmayı* gösterir. Çünkü zaman, insana karşı keskin ve acımasızdır; zamana sahip olmanın, onu yönetmenin ve yönlendirmenin tek şartı ona karşı *ayık durmaktır*. Bu da ancak bir *meşakkat* olan insanın zamanı ihmal etmesine neden olan rahatlığın, konforun ve lüksün terk edilmesi; zaman ve zemini uygun şartların vaktinde değerlendirilmesi ile mümkündür. Cildeki'ye göre insan ancak bu şekilde davranarak kendine verilen *emâneti* yani *aklı* vaktinde kuşanmış olur.

Kuşanmak eylemi bize kılıcı hatırlatabilir... Cildeki'ye göre kuşanmak bir *hak* işidir; hak da ancak onu *hak edene* verilir. Öyleyse kılıcı kuşanmak sanıldığı gibi basit bir *güç* işi değildir. Başka bir deyişle, kaba güçlü kılıcı kuşanılmaz; tersine *lâyık* ve *ehil olmak* gerekir. Bu hâldeki *liyâkat* ve *ehliyet* ise şimdiye değin dile getirildiği üzere hak-ile-dik durmak, bilgi, ayık olmak, sahib bir gayrete/kararlılığa sahip bulunmak demektir. Ayıklıkta hak-ile-dik durmak, *temkin* ve *tedbîrden* önce gelir. Çünkü temkin ve tedbîr en nihâyetinde bir *kader* içerdiklerinden Tanrı'nın inâyet ve fethine bağlıdır. Temkin ve tedbîrin sebepler cihe-tinden gerçekleşmesi(tahakkuk) ise ancak ve ancak *ayık olmak* ve *çalışmak* ile mümkündür.

Ayıklık(yakaza)-ile-dik-durmanın(kıyâm) ve *yol-almanın*(seyr), hiç şüphesiz, yukarıda işaret edildiği üzere dönemim metafizik çanağı ile sıkı bir irtibatı vardır. Bu çanağın en dıştaki yayı tüm eylemlerin en nihâî ufkunu oluşturur. Başka bir deyişle en üstteki kuşatıcı algoritma, elemanları olan iç algoritmaların tüm özelliklerini hem içerir hem de imkânlarını verir. Böylece *Tüm* ve *Bütün* olarak üyesi olan *tekilîn* ve *parçanın* hem anlamını verir hem bilgisini mümkün kılar hem de meşruiyetini sağlar. Cildeki için en nihâyetinde Evren'deki var-olanların var-olma tarzlarına göre eylemeleri onların kulluğu anlamına gelir. Bu nedenle her eylem, O'nun-için, O'nun-ile ve O'ndandır. İnsan söz konusu olduğunda *ayıklık*(yakaza)-ile-dik-durmanın(kıyâm) O'nun-için yönünü *iyi niyet*, O'nun-ile yönünü *meded* ve *inâyet*, O'ndan yönünü ise *i'tâ* ve *ri'âyet* oluşturur.

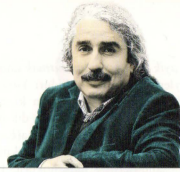
İnsanın yapması gereken, Cildeki'ye göre, ayıklık ile gaflet ve fitne baraklığından sıyrılma, uyanmak ve kalkmaktır... Bunu başarabilmenin ise tek yolu vardır: *Çalışmak...*

Burada bir *çıkma* yaparak işaret edelim ki kökleri kadim Mısır'daki *Hermetik* geleneğe dayanan *simyevî-kimyevî felsefe* tarih boyunca bir çeşit i. zanaat-(teknik), bir tarz ii. felsefe ve nihâyet bir tür iii. mistik dinî yorum olarak, üç farklı şekilde anlaşılmıştır. İslâm temeddününde ayrıca nazarî bir etkinlik olarak simyevî-kimyevî felsefe tümün/bütünün birliğine ilişkin hem fizik hem de metafizik bir araştırmadır. Bu çerçevede sanıldığı gibi basit bir *ucuz* metalleri *maddî işlemlerle pahalı* metallere *dönüştürmek* değildir; özellikle irfânî-sufî çevrelerde daha çok *değersiz* nefisleri muhtelif *manevî işlemlerle değerli* nefislere *dönüştürme* cehd ü gayretidir. Elbette hem *nazarî tefekkür* hem de *nazarî tahayyül*, her ikisi de insan aklının birer etkinliğidir. Zaten felsefe-bilim tarihinin, dikkatle bakıldığında, nazarî tefekkürün, önünde koşan nazarî tahayyülü yakalama, hatta fet-hetme ve anlama süreci olduğu görülebilir.

Tüm bunları idrâk etmenin yolu da Cildeki'nin dediği gibi, *ayık olmak*, *dik durmak* ve *yürümek...* ve dahi *bilmektir*. Hepsinin varlık koşulu ise *çalışmak* yani yola koyulmak, yol almak, hatta yol olmaktır... ■

DİYOJEN'İN ÇATLAK FENERİYLE YÜRÜYÜŞLER

A. Ali Ural

Yazgının beni dünyanın baş döndürücü seline fırlatıp atmasından beri, yüreğimi bir an olsun yatıştıracak bir şey bulamadım.

Arka Kapak / A.J. Rousseau

Ayaklarıyla beraber düşüncelerinin de hareket ettiğine inananlardandı Rousseau ve bir "Yalnız gezer" olarak kendisine doğru yürüyüşler yapmaya karar vermişti dünyadan ayrılmadan önce. "Gezinti" dediği bu yürüyüşlerde gölgesi düşünceleriyle aynı hızda yol alıyor, kalbinin ritmi, fikirlerini şişsel bir vadiye davet edip koşturuyordu. "Birinci Gezinti"nin ilk satırlarında, "İşte artık yeryüzünde yapayalnızım; kendimden başka ne kardeşim, ne yakınım, ne dostum, ne de arkadaşım var, tek başıyım," dese de çok iyi biliyordu ki paha biçilmez bir hazinedi kendisiyle baş başa kalışı. Omrünü bir kez olsun kendisiyle buluşmadan tamamlayanlardan olmadı bu yüzden Rousseau. Toplumdan dışlanışını özüne yönelmede bir fırsat olarak değerlendirerek tabiatın akışına bıraktı kendini. Deneme türünün düşüncelere hayat veren grafiği, zikzaklarını çizmeye başlamış, bu iniş çıkışlar, on gezintide kurgulanmıştı "Yalnız Gezerin Düşleri"ni.*

Diyojen'in gündüz fenerle "insan" aramasından daha zordu işi "Yalnız gezer"in. Zira ilk önce "Ben, ben kendim neyim?" sorusunun peşine düşmüştü o. "İnsanları kendilerine rağmen sevebildim," cılgınlığını yükselten bir adam kendisine değil de nereye tutunacaktı? Her şeyi rağmen küllerin içerisinde yanmamış birkaç insanlık parçasına rastlamayı isterdi. "Benim sevdiğimden, ancak insanlıklarından vazgeçerek kurtulabildiler," cümlesi bir mızrak olduğu kadar bir tutamaktı zira onun için; dünyaya yabancı bir gezegenden düşmüş bir adamın tutamağı. Fakat çok geçmeden masumiyeti dışında yapılaşacağı bir kökün olmadığını gördü "Yalnız gezer." Yeryüzünde onun için her şey bitmişti, anılarından başka her şey.

"İkinci Gezinti"de imgelemenin ürünleri arasında bir şey yapmaktan çok hatırlama olduğunu söylüyordu Rousseau. Zaten bilgi de bir tür hatırlama değil miydi? "Artık yalnız anılarla var olacağım," dese de ruhunun

günlük durumunu betimlemekten geri kalmıyor, kendine her dönüşünde mutsuz anılarını sildiğini fark ediyordu. İşkencecileri, onu yalnız bırakarak varlığından habersiz olduğu hazinelerini kavuşturmuşlar, tatlı düşlerin içine atarak tabiata sürüklemişlerdi onu. Kışın da olsa kırlarda bir bitkiye bakmak için durabiliyordu işte. Böyle zamanlar iç çekip, "Bu dünyada ne yaptım?" diye sormanın da vaktiydi. Gerçi kim olduğu hususunda en küçük bir fikri yoktu. Ancak çevresinde olan bitenleri sayıklamasına engel teşkil etmiyordu bu. Yakınmadan acı çekmeyi öğrenecekti.

"Üçüncü Gezinti" talihsizliğin büyük bir öğretmen olduğunu keşfettiği kesitiydi hayatın. Ne yazık ki bu öğretmen derslerini çok pahalıya öğretiyor, nasıl yaşılanacağı öğrenildiğinde ölüm kapıya dayanmış oluyordu. Yarışın sonunda arabayı daha iyi kullanmayı öğrenmek neye yarardı... Hayatları boyunca ölümler yanında götürebileceği şeyleri edindirmeyi düşünen yaşlılar, dört elle yaşama tutunmaya çalışıyorlardı. Ah insan! Başkalarına caka satmak için değil, kendisi yararlanmak için öğrenebilsydi keşse. Yüreği dinginliğe ererdi o vakit. İç dünyasını sıkı bir sınavdan geçirmeden dünyayı ve şatafatını terk etmek kolay olmayacaktı gerçi.

"Dördüncü Gezinti"de yalanı otopsi masasına yatırdı "Yalnız gezer." Sahi öldürülmüş müydü yalan? Ne gezer! Kimsenin vicdanı kolay kolay sızlamıyordu yalandan. Ondan kaçtığını düşündüğü vakitlerde bile insan, açıklanması gereken bir hakikati saklayarak daha tehlikeli bir yalanın parçası oluyordu. Halbuki insana düşen hayatını yalan uğruna değil, hakikat uğruna tehlikeye atmasıydı. "Doğrucu" görünen kimi insanların dürüstlükleri çıkarlarını zedelemeyen konularla sınırlıydı. Gerçeğe sadık kalarak anlatılabilirlerdi öykülerini, yeter ki çıkarlarına halel gelmesin. Fakat bir kez işlerine yaramasın yalan, bir kez örtmeye görsün zaaflarını, bütün renkleriyle kucaklayabilirlerdi onu. O hâlde hakikatle vedalaşıp, "Ey yüce gömüllü yalan! Gerçek ne zaman sana yeğlenebilecek kadar güzel olabilmıştır," diyenlerin çağıydı yaşanan çağ.

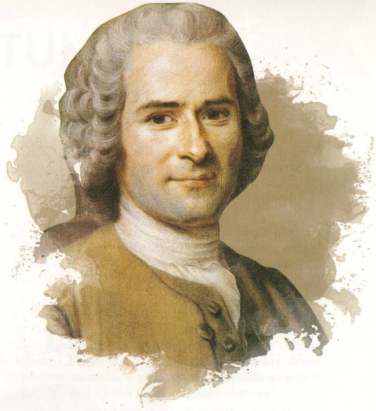
"Beşinci Gezinti"de yeryüzünde her şeyin sürekli bir akış halinde olduğunu öğrendi "Yalnız gezer." Hiçbir zevk yoktu ki uçup gitmesin, hiçbir mutluluk yoktu ki buharlaşmasın. Kimsenin kendisini tanımadığı bir

adada yaşamasını dahi çok gördü insanlar ona, yer ki bir sığınak olduğunu anlasınlar ruhu için. Böyle bir durumda kitap paketlerini açmaya, yazı takımlarını kutularından çıkarmaya gerek yoktu. Göl, ağaçlar, bitki ve hayvanlar varlığını hissetmesi için kâfiydi. Hem tatlı düşlere de mani olamazdı kimse. Çayırda ki her ot, her ağaç yosunu, kayaları hali gibi kaplayan her liken üzerine kitap yazılabilirdi bir gün.

“Altıncı Gezinti” iyilik yapanla, iyilik gören arasındaki kayda geçmemiş sözleşmenin ateşe atılmasıyla sona erecekti. “Yalnız gezer” büyütecini varlıklı olduğu günlerin üzerine tuttuğunda dehşetle şunu görmüştü: İyilikler bir süre sonra yükümlülük haline geliyor, kendisine iyilik yapılan kişi bunu sınırsız bir hak olarak ömür boyu bekliyor, zincir koptuğunda velinimetini başıslamıyordu. Zorunluluğun baskısının gönüllülüğü yaraladığını fark eden Rousseau, ancak erdemini yönlendirmesiyle yapılan iyiliklerin insana haz verebileceğini söylüyordu. “Yalnız gezer” Lidya Kralı Gyges’in yüzüğünü bir mihenk taşı haline getirip kendini test etmekten de geri durmuyordu bu gezintide. Taktığında kendisini görünmez kılan bir yüzüğü olsa acaba bu gücünü nerelerde kullanırdı? Elde ettiği güçle insanlığın üzerine çıkan biri, insanlığa özgü zayıflıkların da üzerinde olmalıydı ki gücü haksızlığın anahtarı olmasın.

“Yedinci Gezinti”de “Yalnız gezer” tabiatın kucağına düşüyor, düşlerinden sıyrılıp ağaçları, otları ve çiçekleriyle baş başa kalıyordu. Gözlemcinin ne kadar hassas bir ruhu varsa o kadar kendinden geçebilirdi doğa karşısında. Ancak çıkardan uzak bir bakışa ihtiyaç vardı bunun için. Bitkilere ilaç hammaddesi olarak bakmak dahi göze bir perde geriordu güzellikleri ardında bırakan. “Hayır, kişisel olan hiçbir şey, bedenimin çıkarlarıyla ilgili hiçbir şey ruhuma gerçekten sahip olamaz,” diyor Rousseau. Kötü anıların saldırganlarından kurtulabilmek için dağlara tırmanıyor, vadilere ve ormanlara dalıyor, işkencecilerini kendilerine rağmen mutlu olmaya devam ederek cezalandırıyor.

“Sekizinci Gezinti”de şunu öğrendi ki “Yalnız gezer”, tabiatla huzur bulabilmek için oraya boş fikirlerin heycanını, kibrin kokularını, dünyanın gürültüsünü taşımamak lazımdı. Aksi hâlde ormanların derinliklerine kaçmanın ne yararı olabilirdi! Durmadan yer değiştirme ihtiyacı duymak, hiçbir yerde mutlu olamamak başka nasıl açıklanabilirdi. Yoksa insanlık ön yargılara toptan saplanarak kitlesel bir körlüğü mi mahkum olmuştu? Eylemlerinin ancak hareket yasalarıyla açıklanabileceği bu mekanik varlıkların “insan” olduklarına inanmak kolay değildi. “Arayalım, belki sonunda bir insan bulurum...” diyor Rousseau, sonunda Diyojen’den ödünç aldığı çatlak feneri söndüyor, “Hiç kimse yok!” diye haykırmak zorunda kalıyordu.

“Dokuzuncu Gezinti”de mutlu insanla kendinden hoşnut insan arasındaki farka dikkat çekmekteydi “Yalnız gezer”, “Çok az mutlu insan gördüm, belki de hiç, ama kendinden hoşnut birçok insan gördüm,” diyerek. Doğrusu herkes için bir teselli olabilirdi bu. Kendini hoşnut kılacak bahaneleri arar, hatta üretebilirdi insan, yeter ki insan onuru zedelemesin. Çocuklara helva ve elma dağıtabilirdi pekâlâ. Onların yüzlerindeki neşeden bir pay taşıyabilirdi kendi yüzüne. Yaşlı bir adamın kayık ücretini ödeyebilir, dahası kayıktan inmesine yardım ederek bir pay gülümseme daha katabilirdi çehresine. Konukseverliğin satıldığı tek yerin Avrupa olduğundan şikayet ediyordu Rousseau. Doğu’da yolcuların bedelsiz konakladığını anlatırken, “İnsanın ‘ben insanım, insanların konuguyum, beni barındıran insanlığın ta kendisidir’ diyebilmesi az şey midir?” diyor.

“Onuncu Gezinti” de bitti işte. On yedi yaşındaki bir delikanlının elli yıl sonra sevdiği kadınla karşılaşması hayatın ne çok fotoğrafını ve duygusunu silmişse öyle. Bir gün bütün gezintiler biter, bütün ağaçların üzerine güneş solgun yüzünü yaslardı. “Yeryüzünde yetmiş yıl geçirdim ve bunun yedi yılını yaşadım,” cümlesini kendi söylemese de son gezintisine taşıyordu Rousseau. Adımı bilmediği bir ihtiyaç söylemiş ondan önce davranarak, ne çıkar. Ömründen kaç yıl yaşadığını hesaplayabilseydi “Yalnız gezer” de kurabilirdi pekâlâ bu cümleyi. ■

* Jean-Jacques Rousseau, Yalnız Gezerin Düşleri, çev. Hasan Fehmi Nemli, Ayraç Yay., Ankara, 2002

UMUT BİR MASALDIR

Cüneyt Gönen

Savaşta verilen ilk kayıp, gerçekçtir.

Arka Kapak / Aeschylus, M.O.525-M.O.456

Gecenin dipsiz karanlığında, en tatlı rüyaların kapılarının aralandığı anda uğursuz bir sesle uykusunun derinlerinden koparıldı Nyimak; henüz 5 yaşında. Çığlıkların silah seslerine karıştığı yangında kulaklarını oyan gürlütu, gözlerini kırmızıya boyayan görüntü... Annesinin yalvarırcasına “Koş çabuk, ormana kaç, sakın durma!” haykırışı asılı havada ama kendisi hâlâ şokta. Rüya ile gerçek arasında, arafta mıydı yoksa? Koştu çelimsiz bacaklarıyla ormana doğru ne olduğunu anlamadan dışıafırmasını patlatırcasına. Güvende olduğunu düşündüğü biran duraksadı ağaçların arasında, çevresine baktı; herkes can pazarında... Arkadaşı “Geride kalma, haydi koş!” diye bağıırıyordu. Sonra bir el silah sesi daha duydu ve teninde sıcaklık. Bir adım daha atamadan yere yığıldı kaldı; gece gözlerine doluyordu artık. Yüzünü göremediğı birisi yerden kaldırdığı gibi kucağına aldı onu ve “Pes etme, benimle kal, yenilme!” diyordu. Yenilmek ve yenmek... Oyun muydu bu büyüklerin oynadığı, çocukların öldüğü yoksa?

32 yıl önce, Valentino Achak Deng acımasız ve kanlı iç savaşın yerinden ettiğı 27.000'den fazla kayıp Sudanlı çocuktan sadece birkaçıydı. Achak'ı diğer çocuklardan farklı kılan savaşın yarattığı post-tramvatik etkileri Dave Eggers'in kaleminden dünyaya duyurması; sadece rakamlardan ibaret ismini bilmediğimiz ve bilemeyeceğimiz binlerce masum savaş çocuğun sessiz çığığı olmasıdır. Ne Nedir, Valentino Achak Deng'in biyografisinin yol haritasında kurgulanmış, iç savaşta kendi insanlarını öldüren militanlardan kaçmak için Güney Sudan'ın Marial Bai behrinden ayrılıp Etiyopya çöllerine, oradan Kenya'ya, sonrasında da Kakuma'ya uzanan ve Amerika'da son bulan meşakkatli ve sancılı bir yolculuğun hikâyesidir.

İlk durak Etiyopya'nın mültecilere karşı deportasyon tutumu, Kakuma'da mültecilerin tehlikeden izole edildiklerini düşündükleri kamplara yardım yerine uçaklardan bombaların atılması; açlık, susuzluk ve hastalıkla birlikte Birleşmiş Milletler'in Etiyopya ve Kakuma'daki göstermelik hamiliğinin yeterli ve samimi olmadığı anlaşılır. Bu trajik olayların hemen ardında Kanada, A.B.D. ve Avustralya gibi ülkelere

yerleştirilmeleri için çocuklar seçilmeye başlanır. Seçim ölçütü olarak mağdur, mazlum, masum ve çocuk olmak yeterli değildir; sağlıklı olanlar, gelecek vadedenler, işe yarayacaklar ayrılır. Achak artık yol ayrımindadır çünkü seçilenler arasında o da vardır. 11 Eylül saldırıları, geçiş sürecini zorlaştırsa da artık ABD'dedir Achak. Özgürlükler ülkesinde beklediğı önyargılarla karşılaşır, göğüs gerer, karakterini güçlendirecek acılar çeker.

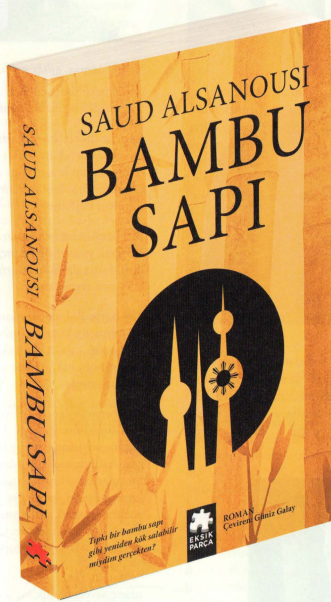
Valentino Achak Deng, roman yayımlandıktan sonra Eggers ile birlikte Sudanlı çocuklara yardım etmeyi amaçlayan ve kitabın gelirleri ile fonlanan kendi adında bir vakıf kurar. Nyimak, Ömrân, Aylan Kurdi ve nicesi Achak kadar şanslı değildir. Suriye'de 2 milyon savaş mağduru çocuk var, Yemen'de 500 bine yakın çocuk yaşam mücadelesi veriyor ve dünya çapında 30 milyon çocuğun savaş yüzünden evlerinden, köylerinden, yurtlarından koparıldığı tahmin ediliyor. Her türlü tehlikeden, tehditten uzak tutulması, korunması ve kollanması gereken oyun çağındaki bir çocuk, savaşın kustuğu dehşeti kendi gerçekliği dengeleyemez. Çaresizlik, korku ve tedirginlik; algı ve dikkat sorufları ile birlikte anıların fay hatlarında derin çatlaklar bırakır. Halep'teki Ömrân'ın yüzündeki kan insanlığın ellerine çoktan bulaştı.

Eggers tüm kitap boyunca Achak üzerinden diğer kayıp çocukların yalnızlık, korku, açlık ve hastalık ile birlikte hayatta kalma mücadelesini yoğun duygusal imgelerle vermektedir. Barack Obama, Khaled Hosseini ve önde gelen gazetelerin tavsiye listesinde olan bu kitap, tüm sübjektif yorumlardan uzak, savaşın çirkin diğer yüzünü göstererek okuyucuya küçük de olsa farkındalık katacaktır. Başka hayatların kâşifi olmak için savaş mağduru bir çocuğun anılarında doğru yola çıkmanın ve bir şeyler yapmanın tam vakti... ■

Ne Nedir
Dave Eggers
Çev. Algan Seçintüredici
Siren Yayınları

TÜM KİTAPÇILAR VE MARKETLERDE

"Ben daha çok hiçbir yere ait olmayan bir bambu sapı gibiydim. Bambu sapından bir parça koparıp herhangi bir toprak parçasına soktuğunuzda tutar. Toprağa gömülen sap çok geçmeden yeni kökler salar ve geçmiş ve hatıraları olmadan yeni yerinde büyümeye başlar. Ona farklı adlar verildiğini de bilmez

www.eksikparca.com

**EKSİK
PARÇA**

BİR YOLCULUKTAN ARTA KALAN 'TILSIM'

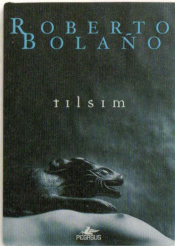
Tarık Tufan

İstanbul'un Anadolu yakasından Münir Üstün ve Barış Tut'la birlikte Münir Üstün'ün kırmızı renkli arabasına binip kalabalık bir trafikte Tüyap Kitap Fuarı'na doğru yola çıktık. Arabanın kırmızı olması anlatacağım mesele içinde bir anlam ifade etmiyor. Arabanın kendisi de bir anlam ifade etmiyor. Aziz okuyucunun hayal gücüne katkı sağlamak için söylemek istedim, hepsi bu.

O gün hava soğuk muydu, bilmiyorum. Münir'in sigarasının dumanı bir süre sonra hayatta kalmamızı güçleştirdiği için arabanın camlarının açık olduğunu ve biraz da üşüdüğümüzü hatırlıyorum. Anlatacağım meselenin sigara dumanı veya üşümemizle de ilgisi yok.

Barış Tut'la o gün tanıştık. Sonrasında bir daha karşılaşmadık ama umutsuzluğa kapılmanın lüzumu yok. Bu yazının yayınlandığı günlerde bir davet olarak karşılanabileceği gibi bir düşüncem var. Münir'le görüşüyoruz, evet. Benim yayıncım. Bir yayıncıyla

Tilsim
Roberto Bolano
Çev. Zeynep Heyzen Ateş
Pegasus Yayınları

görüşmeye ihtiyacım var. Ama bu çok önemli değil. Yayıncım olmasa da Münir'le görüşmek isterim.

Barış'ın gayet keyifli edebiyat ve futbol sohbetine kulak kesilerek bu sıkıcı trafikle ve uzun yola katlanabileceğimi hissettiğim an birden mutlu olduğumu hatırlıyorum. Konuşmamızın ikinci dakikasında bu durumu keşfettim.

Birbirimize kitaplarımızı hediye ettik. Daha önce mi etmiştik yoksa? Ben *Şanzelize Düğün Salonu*'nu verdim, Barış da *İlâhi Morluk*'u. Vermedim mi yoksa? Umarım vermişimdir.

"Roberto Bolano'yu okudun mu?" diye sordu Barış, içi dumanlı, kırmızı arabanın arka koltuğuna doğru seslenerek. Arka koltukta ben oturdum. Barış ön koltukta, Münir şoför koltuğunda yolculuğu sürdürüyordu.

"Roberto Bolano..." diye tekrarladım sadece kendimin duyabileceği kısık bir sesle. Bir yazarı okumadığımı söylemek zor geliyor. Utanıyor muyum? Biraz. Aslında okumuş olmamın gerektiğini hissettiren insanların sorusu karşısında utanıyorum, evet. Yani kimi insanlar vardır ve bir yazarı sorduklarında o yazarın mutlaka okunmuş olması gerektiği duygusunu o an hissettirirler. Okumadığım bir yazarı okuduğumu asla söylemiyorum, hayır.

"Okumadım," diye yanıtladım içinde bir parça utanç ve pişmanlık kokan tonlamayla.

Münir sert bir frenle arabayı durduracak ve ikisi birden aşağılayan bakışlarla arkaalarını dönecek diye bekledim cevabın arkasından. Öyle olmadı. Münir sigarasının külünü tuhaf bir hareketle dışarıya silkti. Bir parçası üzerime gelmiş mi diye bakarken Barış aynı şefkatli ses tonuyla devam etti konuşmasına:

"Muhakkak okumalısın."

Sigara dumanı dışarı çıksın diye camlarını açıp üşümeye başladığımız kırmızı renkli arabanın içinde yirminci dakikayı doldururken Roberto Bolano

okuyacağıma dair yemin ettim içimden.

“Ben *Tılsım*’ı sevmiştim. Pek okunmadı ama bulursan ondan başla,” diye tembihledi git gide merhamet tonu artan sesiyle. Hafiften, acınacak duruma gel-dim, diye hissettim sesindeki merhamet tonundan. Ben Dostoyevski’yi yedim yuttum, diye içimden geçti ama aptalca olur diye söylemedim.

Fuara geldiğimde imza saatine daha zaman vardı. Pegasus’un standına gidip *Tılsım*’ı sordum. Alt raflarda kalan son kitabı çıkardı stant görevlisi kız. Fuarın hemen ardından Can Yayınları’nın *Lümpen Roman*’ı çıkardığını gördüm bir ilanda. Gittim o kitabı da aldım.

Artık bir Bolano okuru olabilmenin gereklerini yerine getirmeye başladım. *Lümpen Roman*’ı da bir çırpıda bitirip uygun vakitte yazmaya karar verdim ama *Tılsım*’ın beni daha çok etkilediğini söylemeliyim. 2666’yı ve Metis’ten çıkan diğer kitaplarını da yeni sipariş edeceğim. Sabırlı okur sırayla herbirini yazdığını görecekler.

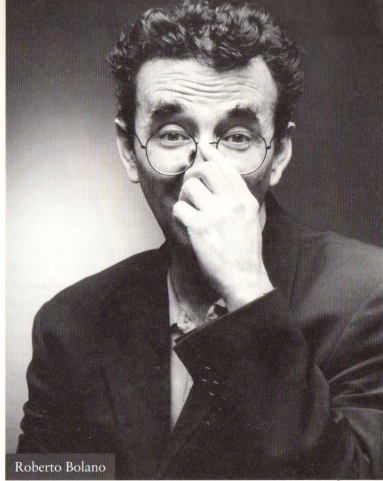
Tılsım’ın hikâyesi gerçek bir olaya dayanıyor. 2 Ekim 1968’de binlerce üniversite öğrencisi hükümeti protesto etmek için Plaza de las Tres Culturas Meydanı’nda toplanır. Meksika tarihinin en büyük protesto gösterilerinden biri gerçekleşmiştir. Ancak gösteri yüzlerce insanın ölümüyle son bulur. Latin Amerika’nın acımasız kıyılarından biri gerçekleşmiştir.

Üniversite öğrencilerinin fitilini yaktığı hareketi engellemek için Meksika Ordusu üniversiteyi işgal eder. Uruguaylı Alcira Soust Scaffo, üniversitenin Edebiyat ve Felsefe Fakültesi’ndeki kadınlar tuvaletinde tam sekiz gün boyunca saklanır.

Alcira, *Tılsım*’da Auxilio adıyla romanın ana karakteri olur. Bir tuvaletin içinde, ayakları görülmesin diye zaman zaman klozetin üzerine çıkmak zorunda kalan Auxilio, akıl almaz koşullar içinde kaldığı süre zarfında – romanda on üç gündür – gerçeklik ve hayal arasında gidip gelmeye başlar. Bu andan itibaren Latin Edebiyatı’na has o görkemli ve gerçeküstü anlatının bütün özellikleri karşımıza çıkmaya başlar.

Tutuklanmak, işkence görmek ve hatta öldürülmek korkusuyla sığındığı daracık bir tuvalette kısılp kalan Auxilio’nun zihni oldukça geniş bir dünyaya açılmaya başlar. Meksika’ya geldiği günleri, tanıştığı ve uzun süre aynı mekânı paylaştığı şairleri, edebiyatçıları, üniversitede çalışmaya başladığı günleri hatırlamaktadır.

Mehmet Ali & Akşamsefası

Roberto Bolano

İç içe geçmiş ve gerçeklerle örülü bir anlatının içine gireriz Uruguaylı kadının zihninden geçenleri okurken.

Auxilio’nun içinde dolaşmaya başladığı anılar, bir hatırlama biçiminden ziyade bir varoluş çabasıdır. Tuvaletin fayanslarına, sızan suya, klozete, kapıya bakarken bir başka var olma ihtimalini güçlü tutma ve böylece hayatta kalabilme çabası.

Meksika tarihindeki kanlı ve acılı sayfalar, bir baskın esnasında üniversite tuvaletine hapsolmuş kadının dilinden akıp gider. Acıtırıcı gerçeklik artık bir masala dönüşmüştür ve o andan itibaren bütün anlam kapıları birbirinin içine doğru açılmaya başlar. Zaman da tıpkı olaylar gibi git gide gerçekliğini yitirmiş ve masalsi bir akışa dönüşmüştür.

Latin Amerika’nın bütün hikâyelerinin sonu, derin mi derin bir yaranın ortasına çıkar. Auxilio için de bu değişmez bir gerçekliktir: “Hepsi geride kaldı, polisler ve askerler üniversiteyi terk etti, Tlatelolco’da öğrenciler öldü, üniversite kapılarını yeniden açtı ama ben hâlâ dördüncü kattaki tuvalette kilitliyim. Sanki fayanslardaki ay ışığından geçit, sandığımın aksine, zamanın hüzünlü devinimine açılmıyordu. Benim dışımda herkes gitmişti. Benim dışımda herkes geri dönmüştü.” ■

HAYATIN TADI OYUN

Mustafa Özel

Eflatun'a göre, ilahî bir ihсандı oyun, kutsal bir karakteri vardı. İnsan nihayette Tanrı'nın bir oyuncağından başka neydi ki? Hayatımızı öyle yaşamalıydık ki, *oyun* olabildiğince mükemmel olsun! Alman romantizminin piri Schiller, "Ticaret ve akılcılık insanın hem hakiki yaratıcılığını, hem de bütünlüğünü zedeler." diyordu; oyun tek çıkış yoluymuştu. İnsan son keredem *oyun oynadı*ğınca kadar insandı. Rasyonelliği arttırıp can sıkıntısını yoğunlaştıran sanayi çağı, işleji mantığını gizlediği oyunu daha görünür kıldı. Huizinga, oyunun kültürün temeli olduğunu dile getiriyordu: Medeniyet oyundan gelmiyor, oyunda ve oyun olarak tezahür ediyordu!

Türkiye'nin birkaç büyük sanayicisinden biri olan İbrahim Bodur'un, ileri yaşında yatağa bağlı hâle gelen ünlü bir sinema/tiyatro sanatçısının tüm bakım işini üzerine aldığı, büyük oyunbazın sağlık dahil bütün sorunlarıyla candan ilgilendiğini duyduğumda çok takdir etmişim. Az da olsa şaşırdığımı fark eden İbrahim Bey, "O benim ilk mesai arkadaşlarımdan biridir!" demişti. Kırka yakın güftesi olan sanayicinin iş ve musiki tutkusunu biliyordum, fakat tiyatro? Şöyle izah etti: 1940'ların ortalarında, Robert Kolej'de okurken, yaz aylarında tüttün ihracatçısı babamın Ortaçeşme'deki tüttün işleme tesislerinde çalışıyordum. Tanıdık bir banka müdürü babamdan ricacı olarak, biraz iş öğremsin diye, pek haylaz bulduğu yeğeninin, bizim depolarda çalışmasını istemişti. Haylaz yeğen geldi ve güya çalışmaya başladı. Fakat akli fikri tiyatroydaydı. Her soluklanmada, her bir molada gösteri yapmaya, diğer çalışanları güldürmeye başladı. Eğlendirerek eğleniyor, ancak böyle rahat edebiliyordu.

Önce biraz şaşırdık, hatta kızanlar oldu. Fakat genelde memnuniyet çok fazla olunca molalarda tiyatro gösterileri yapmak üzere tüttün sandıklarından iptidai bir sahne yaptık. İşçilerin dinlenme aralarında gösteriler düzenlemeye başladık. Baktık ki bizim haylaz izleyenlerin verimi artıyor, bu işe daha bir hevesle sarılıp tiyatro konusunu sürekli hâle getirdik. İşte bu haylaz oyuncu, Münir Özkul'du!...

Hababam Sımsı'nın Kel Mahmut Hoca'sı, Hayalhâne-i Osmanî'nin kurucusu Kel Hasan ve İsmail Dümbüllü'den sonraki üçüncü "kavuklu" temâşa sanatçımız... Dickens'in kalemine lâyık bir roman karakteri... Charles Dickens, 19. yy İngiltere'sinde sanayileşmenin yol açtığı can sıkıntısına "fabrikaya karşı sirk" çözümünü önerdi. Çevresine baktığında İbrahim Bodur yerine Bounderby gibi sonradan görme işadamlarını veya Gradgrind gibi hayal düşmanı eğitimcileri görmüş olacak ki İngiliz ve dünya edebiyatının en matrak trajedilerinden biri olan *Hard Times*'i kaleme aldı. Romani ben yazsaydım, muhtemelen başlığı *Soytarının Kızı* olurdu. *Sinekli Bakka*'nı İngilizce orijinalinin başlığını da bu olduğunu söylersem, Halide Edib'in "edebî hakikat arayışı" hakkında bir fikir vermiş olur muyum, bilmem! Soytarlık, modern insanın can simididir!..

Türkçeye, *Zor Zamanlar, Zor Yıllar, Zor Günler* gibi başlıklarla çevrilen roman, sanayi çağını simgeleyen Kömürkent'in (Coketown) can sıkıntısı gerçeğini irdeliyor. Eser beklenebileceğinin aksine, fabrika bacalarının tasviriyi değil, bir ilkokuldaki gerçeklik talimiyi başlıyor: "Şimdi; sizlerden yalnızca gerçek bilgiyi istiyorum. Bu çocuklara *yalnızca gerçekleri* öğreteceksiniz. Hayat için gerekli olan şey somut gerçeklerdir. Bu kafalara başka şey ekmeyin. Onları da söküpten atın! Düşünen hayvanların beyinlerini yalnızca gerçeklerle doldurabilirsiniz. Geri kalanı işlerine yaramaz. Ben kendi çocuklarımı bu ilke doğrultusunda yetiştiriyorum. Bu çocukları da öyle. Gerçeklerden şaşmayınız bayım."

Gerçeklerin ve hesapların adamı Thomas Gradgrind, önünde "gerçeklerle dolmayı bekleyen ufakık kaplar"dan 20 numaralı Sissy Jupe'un odasını çiçek desenli kilimlerle süslemeyi *düşlediğini* işitince küplere biter: "Düşlemek yasak! Düşlememeli; böyle bir şey yapmamalısn." Sonra sınıfa döner ve sesini yükseltir: "Her yönden ve her anlamda gerçeklerin denetiminde olmalısınız. Düş sözçüğünü dağarcığınızdan söküpten atmalısınız. Onunla işiniz yok."

Sissy'nin babası sirkte çalışmaktadır. Bay Gradgrind, panayır yerine kurulan sirkten yanından geçerken

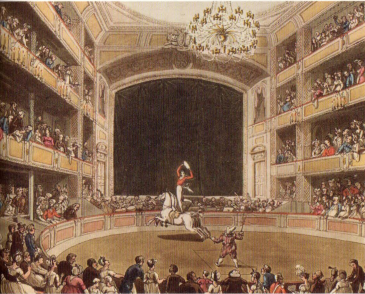
başından kaynar sular dökülmüş gibi olur: İki çocuğu da gerçeği delmekle meşguldürler! "Metalurjik Louisa"sı gözünü bir deliğe uydurarak bakıyor; kendi özbeöz matematiksel Tom'u ise yere yatmış, Tirol çiçek numarasından hiç degilse bir nal görebilmek için debeleniyor!"

Şaşkınlıktan dili tutulan Bay Gradgrind, "aile şerefini beş paralık eden" çocuklarına haykırır: "Bu ne saçmalık, ne aptallık! Ne yapıyorsunuz burada?... Sizler! Bilim dallarının önünüzde açık durduğu sizler! Bilgi dağarcığı dolu sizler! Matematiksel doğrularla yetişmiş olan sizler! Burada! Bu aşağılanmış durumda, ha! Söyleyecek söz bulamıyorum!"

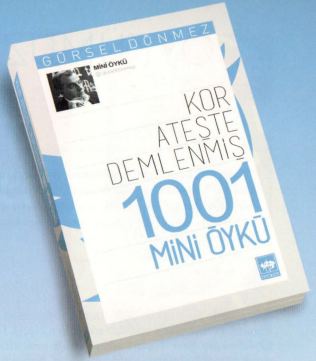
"Sıkılıyordum," dedi Louisa. "Uzun süredir çok sıkılıyordum."

"Sıkılıyor musun? Neden?" dedi şaşkın baba.

"Bilmiyorum. Sanırım *her şeyden!*" Kömürkent, tıpkı Bay Gradgrind gibi, düş gücünden yoksunluğun anıtı gibidir. "Birbirine benzeyen bir iki büyük caddeyle bir yığın küçük sokakta, birbirine benzeyen bir yığın insan, aynı saatte gidip geliyor, sokaklarda aynı sesleri çıkarıyor, aynı işi yapıyordu. Her günleri bir diğerine benziyor, her yılları bir öncekiyle bir sonrakinden farklı olmuyordu." Dickens, soytarıllığı yeni yaşam biçimindeki derin sıkıntının telafisi için şart görüyordu. Sirk yöneticisi Bay Sleary, umutsuz bir vaka olan "gerçeklerin adamı"na bu *gerçeği* peltek diliyle ancak şöyle izah edebiliyordu: "İnsanlığın eğlenmeğe geçeksinimi vadığı, Bayım. Devamlı öğgeniyoğ, devamlı çalışıyoğ olamazlağ. Yaşamın canını çıkağmayın, tadını çıkağın!" ■

Mehmet Ali & Akşamsefası

KOR ATEŞTE DEMLENMİŞ 1001 MİNİ ÖYKÜ

GÜRSEL DÖNMEZ

Bu kitap, yazarın 2011 yılından itibaren sosyal medyada paylaştığı "Mini Öykü" serisinden hazırlanmış bir seçkidir. Kitabı oluşturan öyküler "yâ nasip" ölçüsü ile sıralanmıştır ama eserin tamamında "metapolitik" bir bütünlük söz konusudur. Mini Öykü tarzının Türk Edebiyatı için yeni bir renk olduğu söylenebilir. Bu kitaptaki her bir öykü yeni ve kadim bir şey söylemektedir zaten. Bâzen ise işaret etmekte veya susmakta ve en nihayetinde şunu söylemektedir: "Binbir öykü yazdın ama yazdığın ve yazmadığın her şey esâsen sâdece tek bir öykü idi" dedi hâfiz. "Bismillah" dedi şâir. "Hü" dedi derviş.

Siparişlerinizi web sitemizden verebilirsiniz.

www.otuken.com.tr

twitter.com/otukennesriyat facebook.com/otukennesriyat

ÖYKÜMÜZÜN SINIR TAŞLARI

Feyza Şener

“Amacım hem öykü tarihimize iz bırakmış önemli kitapları hem de beğendiğim kitapları bir araya getirerek yararlı bir kaynak ve öznel beğeni kalıplarını aşmış bir kılavuz kitap oluşturmaktır.”

Arka Kapak / Necip Tosun

Son yıllarda Türk öykücülüğü üzerine yaptığı eleştirel ve kuramsal çalışmalarla adından söz ettiren Necip Tosun, *Öykümüzün Sınır Taşları* adını verdiği yeni kitabının sunuş yazısında bunları söylüyor. Tosun, binlerce öykü kitabının arasından titizlikle seçtiği 100 öykü kitabıyla, Türk öykücülüğünün tarihsel serüvenini gözler önüne seriyor. Aynı zamanda öykü sanatının inceliklerini öğretmek isteyenler için de “dört başı mamur” bir yol haritası sunuyor.

Emin Nihat, Fahri Celal Göktulga, Kenan Hulisi Koray, Umran Nazif Yiğiter, Mübcecel İzmirli, Demirtaş Ceyhun, Ayhan Bozhrat.. Son birkaç yıllık okumalarımda edebi bir tür olarak “öykü”yü ilk sıraya oturtmama karşın, itiraf etmem gerekirse bu isimleri ilk kez duydum. Oysa Türk öykücülüğü üzerine nazizane benden tavsiye istense –evet, herkesin bildiği- aşağı yukarı yirmi-yirmi beş usta öykücüyü bir çırpıda zikredebilirim. Öykü tarihimi, elbette ki hemen herkesin üzerinde gizli bir ittifak yapmışçasına bir solukta sayıverdiği bu isimlerden ibaret değil. Necip Tosun, *Öykümüzün Sınır Taşları*’nda “kitap bahlı” bir antolojik çalışma yaparak tam da bu boşluğu dolduruyor. Yoğun bir gayretin ürünü olan bu kitabı elime aldığımda ilk hissettiğim duygu, Tosun’un tarihsel bir sıra ile yerleştirdiği ve “Türkçenin En İyi 100 Öykü Kitabı” alt başlığı ile hazırladığı bu kitapları mümkünse aynı sırayı gözeterek edinmek ve mutlaka okumak oldu.

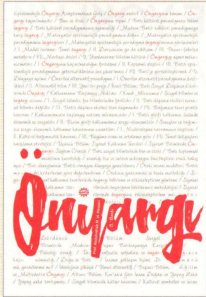
Necip Tosun, kitabın sunuş yazısında “Türkçenin En İyi 100 Öykü Kitabı” ifadesini oldukça makul ve naif bir üslupla gerekçelendiriyor. Ifade-i meramını anlatırken alt başlığın içerdiği mesajı, kendi öznel düzleminde adeta yeniden var ediyor. “En iyi kitap” yarışının bakış açısına göre değişebileceğini, kendisinin çıkış noktasının ise “bana göre” yaklaşımı olduğunu belirtiyor: “Bu ‘bana göre’nin içi iyi doldurulabilir, gerekçeleri iyi oluşturulabilirse için içinden çıkılabilir. Ben bu yazarların tüm kitaplarını okuduktan sonra böyle bir ‘seçme’ işine başladım.” Tosun, çalışmaya dahil etmediği öykü kitaplarının “değersiz olmadığını”, bu kitapların kendi öznel ölçütlerine uymadığı için dışarıda kaldığını aktarıyor.

Öykümüzün Sınır Taşları seçkisi, dar görüşlü, tek açılı, ideolojik ve duygusal yaklaşımlardan uzak durması ile de dikkat çekiyor. Kitapta, dünya görüşü birbirine alabildiğine uzak, ancak öykü türünde edebî değeri yüksek eserler vermiş birçok yazar yan yana yer alıyor. Seçilen 100 kitap aynı zamanda derinlikli bir Türkiye okumasını da yansıtıyor. Yüzyılı aşkın bir sürede bu coğrafya da yaşanan acılar, kederler, sevinçler, toplumsal travmalar öykücülerin yaklaşımı ile gözler önüne seriliyor. Seçki bu yönüyle, sosyolojik ve tarihsel okumalara da imkân veriyor. Tosun’un kitabı, Türk öykücülüğünün tarihsel serüvenini yansıtmayı ve adeta bir öykü tarihi panoraması sunmasına karşın, salt bir öykü tarihi kitabı olarak belirmiyor. Bu nedenle çalışmadaki bütün öykü kitapları tarihsel bir çizgi içinde yer almıyor. Bu bağlamda seçkiye belli yaş sınırı getirilerek genç kuşağın dikkat çeken önemli kitaplarının bu çalışmada bulunmaması dikkat çekiyor.

Seçkide dikkat çeken bir diğer ayrıntı ise seçilen öykü kitaplarının ilk baskılarına ait kapakların kullanılması. Bu yönüyle, kitapların yayınlandığı dönemlerin atmosferi okura yansıtıyor. Çalışmada, her bir kitap hakkında kısa tanım yazıları yer alıyor. Ayrıca öyküler hakkında kuramsal değerlendirmeler yapılarak hikâye özetleri sunuluyor. *Öykümüzün Sınır Taşları*, öykü üzerine çalışma yapan herkes için kaynak olmasının yanı sıra özellikle öyküye gönül veren okur için önemli bir kılavuz kitap işlevi görüyor. ■

Öykümüzün Sınır Taşları
Necip Tosun
Dedalus

18. yüzyıldan itibaren Batı'nın sömürgeciliği ile birlikte kültürünün ve epistemolojik paradigmalarının da bütün dünyaya yayıldığına şahit olduk. Bize hazır bir şekilde Batı'dan gelen bu kavramlar ve metaforlar, nötr olmadığı gibi masum da değil. Bunlar özgür düşüncenin önünde büyük engel oluşturmakta ve düşünce seyyaliyetini sınırlamaktadır. Batı dışında kalan kültür ve düşüncelerin sürekli gerilemesine karşılık Batılı zihniyetin küreselleşmesi ve her şeyi güdümüne alması bunun açık göstergesi. Varlıkla ilgili temel ön kabullerde Batılı epistemolojiden ayırdığımız hususun sık sık vurguluyoruz. Ama, Batılı paradigmanın hakimiyeti ile ilgili dile getirilen hususların şikâyet üslubunu aşamadığı görülüyor.

Esas ihtiyacımız olan, bizi yüzyeysel bir karşı çıkışın ötesine götürecektir emek verilmiş çalışmalar. Önyargı, böyle bir emegin ürünü. Şikâyet üslubundan kurtulmaya, tespit, analiz ve çözüm düzeyinde değerlendirmeler yapmaya talip olanlar için...

Hilafet konusunun ülkemiz özelinde ele alınış biçimlerine baksak bunun, hemen her zaman ideolojik saplantılardan, hep-hiç sarmalından kurtulamadığını görürüz. İmdi elimizdeki bu eser hilafet gibi tarihsel, hukuki, sosyolojik ve siyasi yönleri olan ve tüm İslam dünyasında çok derin etkileri bulunan bir kurumu belgeler ışığında ve objektif bir şekilde tanımamıza yardımcı olacaktır. Bu eser, bin dört yüz yıla yakın bir tarihe sahip hilafet kurumunun kaldırılması çabaları-nın ümmet üzerinde -özelde Hint Müslümanlarında oluşturduğu etkiyi konu edinmektedir. Belgelere ve arşivlere dayanması bakımından oldukça dikkat çekicidir. Ayrıca, hilafetin kaldırılmasının biraz öncesi ve sonrasında ilgili bulunması da başka bir değeri haizdir.

Elinizdeki bu kıymetli eserin ülkemizin tarihçileri, siyasetçileri, toplum bilimcileri ve hukukçuları için hilafet kurumuna farklı bir bakış açısı getireceği, ümmet bilincine ve kültürümüze ciddi katkı sağlayacağı ümidindeyiz.

Düşünmeni, zihin-beden ilişkisinde zihnin bedeni etkilemek suretiyle belirleyici rolünün ortaya konması, tıbbın önemli gelişmelerinden biridir. Dolayısıyla Düşünme, ufuk açıcı paradigmalarıyla davranış bilimlerinin İslamileştirilmesine önemli katkılarda bulunmakla kalmayıp, aynı zamanda tartışılan teorilerin çözümü ve geliştirilmesi için uzmanlar arasında geniş bir ilgiye mazhar olacağı gibi, genel okuyucu için de ilgiyle okunacak bir kitap olduğunu da belirtmekte yarar var.

Yazar, modernizmin dünyevileştirdiği dini değerlerin yeniden keşfedilmesine katkı sağlayacak bu eseri kaleme alarak önemli bir boşluğu doldurmuş ve sekülerizme indirgenmiş dünyevilik ile dünyayı fiilen terk ettiren mistisizmin, aslında bir bütünün parçaları olduğunu ortaya koymuştur.

VARLIK İÇİNDE YOKLUK: EDİP CANSEVER

Yunus Emre Tozal

Her şeyin fazlası zararlıdır ya, fazla şiirden öldü edip Cansever.

Cemal Süreya

Bir gün... Evet, bir gün Tanpınar şiirlerini görmek istiyorum. 17-18 yaşlarındayım. Tünel'deki Narmanlı Yurdu'na gidiyorum. Kocaman masasına oturup (...) hiçbir kıyma belirtisi göstermeden bütün şiirlerini okuyorum. Okuması bittikten sonra başını kaldırarak ilk cümlesini söylüyor: 'Bu şiirler çok güzel, hepsi de güzel. Ama hiçbir şiir değil!'

Edip Cansever

Cemal Süreya ve Turgut Uyar ile birlikte İkinci Yeni döneminin en önemli şairlerinden Edip Cansever, 28 Mayıs 1986'da aramızdan ayrıldı. Ölümüne kadar Kapalıçarşı'da, asma katta kendini şiire veren, hayatını şiir üzerine kurgulayan Cansever'in ilk şiiri 1944'te yayımlandı. 1950'den ölümüne kadar Kapalıçarşı'da ticaretle ilgilenmiş gibi görünen Cansever, aslında ticaretle hiç ilgilenmemiş, tüm işleri ortağı Mösyö Jak'a emanet edip kendisi dükkânın asma katında şiirini kurmuş, bize İkinci Yeni hareketine şiirleriyle yeni bir soluk kazandırmıştır. Şiirlerinde umutsuzluk, arayış, yalnızlık, iletişimsizlik, uyumsuzluk gibi temaları işleyen Cansever, düzyazının olanaklarından da yararlanmış; şiirlerinde öyküleme, konuşma, oyunlaştırma gibi teknikler kullanmıştır. Dostlarının anlatığına göre "Masa da Masaymış ha" şiirinin bir anda ünlü olmasından ve olur olmaz karşısına çıkmasından hiç hazzetmemiş. Cansever'in "yaşamım boyunca kurtulamadım" dediği bu şiir hakkında bir gün çok canı sıkılmış ve bu derdini Ahmet Muhip Dıranas'a açmış. Dıranas'tan "Ben de Fahriye abla ile tanınmaktan çok mu mutluymun sanki?" diye bir cevap alınca, susmuş, başını öne eğmiş.

Ülkü Ulurmak'ın Edip Cansever'in ölümünden sonra başladığı biyografik çalışması yıllar sonra *Edip'in Lastik Topu* olarak karşımızda. Cansever'in zenginliği, İstanbul sevdası, uğrak noktalarından kiraathaneleri, şiire adanmışlığı, Kapalıçarşı'daki dükkânının asma katında yaptığı okumaları derken şairin dünyasına yakından bakma fırsatını yakalıyoruz. Cansever'in ölümünün 30. yılı dolayısıyla Yapı Kredi Yayınları'nın yayımladığı kitap, Cansever'in yakın arkadaşlarıyla yaptığı sohbetlere eşlik eden dostlarının, mektuplaştığı arkadaşlarının ve ailesinin aktardığı

hatırları önümüze getiren bir eser. Kitabı hazırlayan Ülkü Ulurmak, bize Cansever'in sanatını nasıl şekillendirdiğine, edebiyata katkısının nasıl oluştuğuna dair önemli ipuçları gösteriyor. Ulurmak, aslında kitabı Cansever'in ölümünün hemen ardından biyografik bir roman olarak tasarlamış. Ancak malumunuz çoğu dostu da Cansever gibi biraz müşkülpeşt, hele yazı yazmak söz konusu olduğunda yakın arkadaşları Cemal Süreya hariç birçok dostu geciktirmiş, bazıları ise bu hatıraları paylaşmak istememiş. İsrarlara rağmen söz verilen yazılar gecikince kitap fikri de hayli ertelenmek zorunda kalmış, bu süreç günümüze kadar gelmiş. Ülkü Ulurmak haklı bir üzüntüyle şairin hayatına dair birçok önemli detayı bu nedenle kaybetmiş olabileceğimizi söylüyor ki, 68 sayfalık (fotoğraflar hariç) kitapta anlatılan hatıralarla zaten birçok sohbet meclisine katılmayıpşımızın, şairin hayatına daha fazla giremeyeşimizin üzüntüsünü yaşıyoruz.

Kitabın ismi Edip Cansever'in bir kompleksinden geliyor; Cemal Süreya'nın anlatığına göre Cansever ilk gençliğinde Fatih Camii'nin avlusunda yapılan mahalle maçlarına katılıyor. İkinci dünya savaşı sonrası yıllar olduğundan ve o dönem lastik top olmadığından maçlar bez toparlarla yapılmış. Cansever'in ise o yıllarda lastik topu var ve sırf lastik topu olduğundan takıma alının; hani mahalle maçlarından top oynamayı pek bilmeyen ama topu olduğu için takımda sürekli yeri hazır olan çocuklardan... Bu psikoloji insanda nasıl bir iz bırakır? Buradaki hüznün, Cansever'in hayatını doğrudan etkiliyor; şiire, hayata bakışı bile çocukluğundan kalan hüznle şekilleniyor. Varlıklı bir aileden geliyor olması, Cansever'in hem hayatını, hem şiirini adeta varlık içinde yokluk yaşıtan bir hüznü dönüştürüyor. Öyle ki, şiir çalışırken hiçbir gürtlüden etkilenmeyen Cansever, çocuk seslerine tahammül edemezmiş.

Edip'in Lastik Topu
Ülkü Ulurmak
Yapı Kredi Yayınları

Çok hareketli bir yaşantısının olmadığını söyleyen dostlarına göre Cansever, en çok yalnızlığı sevmiştir, hususi olarak yalnız kalmak için kendisine zaman ayırmıştır. “İnsanın insana verebileceği en değerli şey yalnızlıktır” deyişi belki bu yüzdendir. Cansever’in tek hareketi şiiirdir. *Edip’in Lastik Topu* kitabındaki hatıraları okuyunca anlıyoruz ki Cansever, sanki şiiiri hayatına konumlandırmayı değil, hayatını şiire konumlandırmış; evinde, işyerinde, arkadaşlarıyla otururken ya da yürürken dahi şiirle birlikte olmuş, şiirle oturup kalkmış, tüm ömrünü bu uğurda; şiirdeki anlam arayışına üzerine yaşamış. Amacının ne olduğunu soranlara “Bireyi toplum içinde somut olarak görünür duruma getirmek, giderek daha da derinlerine inerek, onun içsel dramını kurcalamak çabasıydım” diyerek cevap veren Cansever, şiirden sonra en çok tiyatroyla ilgilenmiş, hatta şiirlerini belli bir dramatik kurguyla yazdığı da görülmüştür. Cemal Süreya, Cansever’in tek eksiğinin geçmişi bilmemesi; merak edip okumaması olduğunu söylüyor. Eğer, geleneği; divan şiirini, Fuzulî’yi bilseydi şiirde edindiği yerinin çok daha büyük olacağını belirtiyor.

Cansever, Cemal Süreya’ya göre tuhaf bir şair. Varlıklı ama varlık içinde yaşamayan, -yaşamamaya çalışan- sırf bu yüzden gezilere dahi gitmeyen biri. Söz gelimi o yıllarda en ufak bir imkânı olan yazar ve şairler Avrupa’ya Amerika’ya gidip geliyorken, Cansever, zenginliğinin bir kusur gibi yüzüne vurulmasını istemediğinden ötürü çok yere gitmez. Hatta sırf varlıklı aileler biniyor diye uçağa binmek istemez. Şairlik her zaman biraz da yoksulluğu çağrıştırdıkça Cansever’in zenginliği hayli göze batmış. Kendisi de utanmış bundan... Dostlarının anlatımına göre bu nedenle kendini hayli “sömürtmüş.” Anlatılanlara bakarak Cansever’i zihnimizde şöyle düşünebiliriz; Öğlene doğru gittiği iş yerinden akşamüstü 4 gibi çıkıyor. Evde yemeğini yedikten sonra dışarı çıkıyor ve arkadaşlarıyla pasajları, masaları dolaşıyor. Fakat gece buzdolabını açıp vitaminlerini almayı ihmal etmemiş. Örneğin bir Turgut Uyar yok karşımızda; aksine, kendine bakan, kendini seven, can sıkıntısı nedir bilmeyen ve sürekli kendini öven bir adam var. Kitapta özellikle Cansever’in dostlarıyla yaptığı buluşmaların hayatına dair önemli detayları barındırdığını görüyoruz. Cansever, edebiyat sohbetlerinde dominant bir karaktere bürünen, masada siyaset, ekonomi, futbol muhabbetini muhakkak önce şiire edebiyata, ardından kendi yazdığı şiirlere getiren bir şair. Vedar Günyol’un şiirine getirdiği bir eleştiriyse “anlamazsın” diyecek kadar kırıcı olabilen, dergilerdeki klişe eleştiriler yerine şiirlerini gençlere okutan ve onlardan gelen eleştirileri önemseyen bir şair.

Cansever için “şiir yazmayı meslek edinmiş” diyen dostları, bu tabiri onun sürekli şiir yazmasından ötürü değil; şiirle hemhal olmasından; şiirle hayatını birleştirdiğinden söylemişler. Söz gelimi kızı Nuran Bırol’un anılatıklarından sabahları işe gider gibi erkenden kalkıp en temiz giysilerini giyerek masasına

şiirlerini çalıştığını anlıyoruz. Zaten bir sanatçının yaşayışını, hayata bakışını eserlerinden ne kadar ayrı düşünebiliriz ki... Hayatın her anı bir sanatçı çok kıymetli olabilir; söz gelimi sabah işe giderken dahi son yazdığı şiirin sonunu getirebilir; sanatçının sanatını hazırlamaya ortam sağlayabilir. Yediği yemek, içtiği sigara, akşam işten çıkınca uğradığı kahvehane, yolda sohbet ettiği arkadaşı ya da oturduğu semtin mimarisi; mahallesi, sokağı... Hatta belki daha da küçük ayrıntılar; bakkalı, manavı, kasabı, berberi... *Edip’in Lastik Topu*, bize farklı evrenlerdeki Cansever’i gösteriyor. Zihnimizdeki şairi öfkesiyle, kırıcılığıyla, edebiyat sohbetleriyle, Kapalıçarşı’daki asma kaunda kendini şiiri verişiyle kardeş, dost, eş, müşteri yani insan olarak yeniden tanıyoruz. Eşi Meharet Cansever’den Fethi Naci’ye, Selçuk Baran’dan Cemal Süreya’ya, kızı Nuran Bırol’dan ablası Edibe Aykaç’a 13 farklı isimden dinliyoruz bu hatıraları. Olaylar farklı olsa da Cansever aynı Cansever: yenik, mağrur, yalnız ve karanlıklar içinde umut saçan bir şair! ■

ATLAR, BOZKIR ve HIRS

Şerife Yılmaz

Yaşlılığı kabullenemeyen hırslı bir şampiyon baba ile bir türlü babasının gözüne giremeyen mutsuz ve hırslı bir oğulun yaşadığı bir iç savaş romanı... Kessel'in *Atlılar*'ı tadından yenmez bir Behice Boran çevirisiyle yayımlandığı günden bu yana dinlenip dinlenip yeniden okunası kitaplar arasında yer alıyor.

Kitabın en başından okuyucuyu Afganistan'ın sarı-sıcak, sert ve içli atmosferine sokan Kessel, romanda insanların iç seslerine dair yaptığı tanımlamalarla ruhlara merhem oluyor. Afgan topraklarının ünlü Buzkaşı oyunu çerçevesinde akan romanda hem bölge coğrafyası hem de insanların hayata bakışı, çok çarpıcı örneklerle yer alıyor. Kitabın kısaca hikâyesine göz atacak olursak; Buzkaşı meydanlarında yıllarca şampiyonluğu kazanmış, omuzlarında gezmenin hazzını yaşamış usta binici, yaşlılığında at bakıcılığı yaptığı çiftlikte hiçbir neden yokken, sırf gülümsemenin zevki için gülümseyen iyi yürekli yardımcısını oğlunun hizmetine vakfeder. Yıllarca özenle yetiştirilen güçlü at Çılgin, Kral Buzkaşisi'ni kazanır ancak ona binme gururu teslim edilen babasının gözüne girmiş şansını ele geçiren oğul Uraz ise bacağı kırılarak oyun dışı kalır ve kaybeder. Babasını

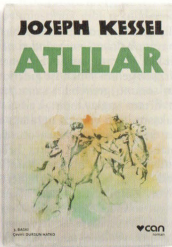
gurulandıran kendisi değil, Cahil isimli at olmuştur.

Romanda atların sahipleriyle yaşadığı ruh birliğinin güzelliği ve tam tersi durumdaki acımasızlığı okuyucuya naif dille aktarılıyor. Oğul Uraz'ın kendisini yok sayan babasının ilgi gösterdiği, sevdiği herşeye olan nefreti bir yana, babasından en küçük bir beğeni kazanmak için giriştiği canla başla mücadelelerinde başarısız olmasının bedelini kim ödeyecekti peki? Kırık bacağı mı? Babasının sevdiği insanlara kötülük mü? Kaybettiği onuru mu? Açlığın, uykusuzluğun, can acısının bile hissedilmediği gurur kırıklığı duygusunu dibine kadar yaşayan Uraz'ın yaralarına bir avuç baba sevgisi merhem olacaktı oysa...

Romanda kimseye evvallahı olmayan güçlü ve özgür kadınlar olduğu gibi, ömrünü baskın Afgan geleneklerine boyun eğmekle geçiren ve bunu alınıyası olarak gören teslim olmuş kadınlara da yer veriliyor. Gençliğindeki şatafatlı günlerini özleyen yaşlı Tursen'in Buzkaşı oyununa susanmış ruhu, bindiği atı çatlatarak öldürmesine sebep olan kazanma hırsını nereye koyacaktık bilemedim. Kısırcağın öcünü ölümüne emrine itaat eden attan almak ne büyük bir hırs!

"Baba, baba, senin için ne yapabilirim?" diye gözünün içine bakan bir çocuğu kıskanmak. Romanın arka fonda hiç eksilmeyen Müslüman inancının toplumdaki adet ve törelerdeki baskın saygılı olma vurgusunu sık sık okuyucuya hissettiriyor. Efsane seyyis yardımcısı Muhki, gözünden bile kıskanarak yetiştirdiği atı Cahil'i oğul Uraz'dan kıskanırken Uraz'ın da babası Tursen'le aynı genleri paylaştığına şahit oluyoruz.

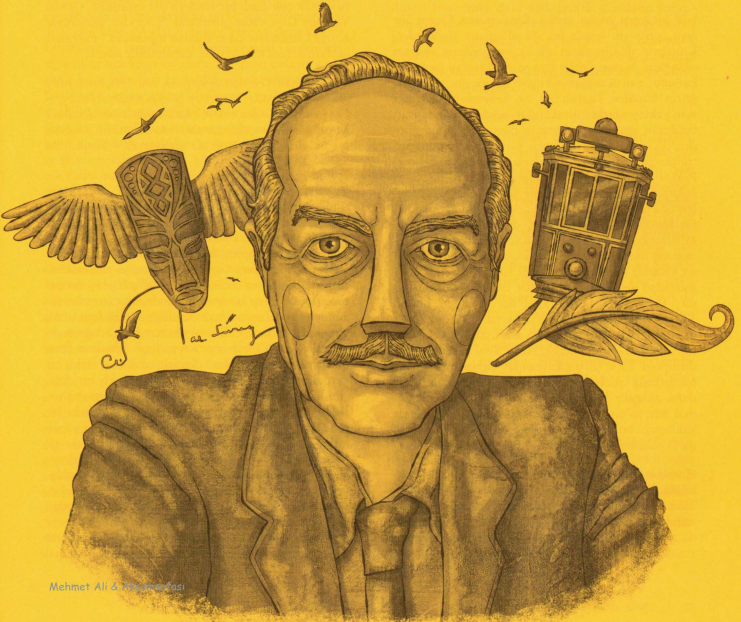
"Hesap yok" diyerek para teklifini reddeden çayhane sahibinin onurunu duyumsarken, ücret ödemek için ısrar etmeyi aniden durduran Uraz'ın "Bir yoksula sahip olduğu biricik zenginliği bırak, alma" sözüne saygı duyarak susması bugün unutulan birçok inceliği hatırlatıyor okuyucuya. Baba-oğul arasında yaşanan yoğun ama sessiz savaşa, kadim bilge Gardi Geç'in yaptığı tavsiyeler ise daha uzun yıllarca insanlara yol göstermeye devam edecek. Gardi Geç'in Tursen'e en önemli tavsiyesi: Bir an önce yaşlanmaya bak. Kendi postu içinde yapayalnız boğulup ölmek için herkesin, bir başkası için gerekli olduğunu duymaya ihtiyacı vardır. ■

Atlılar
Joseph Kessel
Can Yayınları

CEMAL SÜREYA

İkinci Yeni şiirinin kurucu isimlerinden biri olan ve Türkçeye irtifa kazandıran Cemal Süreya, arkadaşlarıyla birlikte bir neslin sadece ne hissettiğini değil ne düşündüğünü de şiiriyle bugüne taşımış güçlü bir şair. Süreya'nın da içinde bulunduğu İkinci Yeni hareketi, 1950'lerin ortasında elbette Demokrat Parti'yle gelen sosyo politik değişimden bağımsız değildi. Tıpkı Birinci Yeni diyebileceğimiz Garip Hareketi'nin 40'ların CHP'siyle bağlantılı olması gibi... İmgeleri bozan, dilin imkanlarını zorlayan, çağrışımlarla örülmüş ve daha bireysel daha soyut bir şiir inşa eden, İkinci Yeni'nin tüm bu özelliklerini aynı şekilde Cemal Süreya'da da okumak mümkün. 9 Ocak 1990'da *"Laleli'den dünyaya doğru giden bir tramvaya"* binerek aramızdan ayrılan Süreya'yı bütünlüklü bir şekilde anlatmaya çalıştık.

İKİNCİ YENİ İÇERİSİNDE BİR CEMAL SÜREYA

İsa Karaaslan

İkinci Yeni şairleri Fecr-i Ati ya da Garip hareketi şairleri gibi, başlangıçta bir manifesto ile ortaya çıkmış olmasalar da bu şairlerin tek tek her biri şiirin poetik hususiyetleri üzerine ciddiyeyle kafa yormuş isimlerdir. Cemal Süreya da İkinci Yeni hareketinin bir akım olarak doğmadığını kendisi belirtir, hatta şairlerin çoğu birbirini tanımayorduk bile der. Cemal Süreya, şairlerin tanışmasından çok metinlerin tanışmasına bağlıyordu bu hareketin oluşumunu.

Şiiri bir karşı çıkma sanatı olarak gören Cemal Süreya, şiirin dil içinde bir dil olduğunu ifade eder. Konuşma dilinin şiirin ilk ve vazgeçilmez mayası olduğuna inanır. Süreya'ya göre "azalan verimler kanunu" şairin zamanla klişeye düşmesine yol açar; şairin klişeden kurtulması ise kelimelere getirdiği yeni yaklaşımlarla mümkündür, nesnelerin kendisini bulduran imge bu bakımdan önemlidir. Ona göre şiir, dil işidir; dilde yangınlar yaratma sanatıdır. Şiirin duygularla değil sözcüklerle yazılacağını belirtir. Peki, nasıl oluşur bu dil? Harold Bloom, bir şiirin anlamının yalnızca başka bir şiir olabileceğini söyler; ona göre şiir, şairin önce gelemekten duyduğu melankolidir. Sezaî Karakoç dışındaki İkinci Yeni şairlerinin poetik yazılarından ve şiirlerinden anlayacağımız üzere bu şairler, başlangıçta geleneğe duyar-sız kalsalar da özellikle Cemal Süreya, Turgut Uyar sonradan gelenekle bir şekilde bağlantı kurmuşlardır. Dolayısıyla İkinci Yeni hareketinden önceki Türk şiirinin gelişim çizgisi hakkında fikir sahibi olmadan İkinci Yeni hakkında konuşabilmek sağlıklı bir yaklaşım olmasa gerek. İkinci Yeni şiiri değerlendirilirken Türk şiirini kavramlar bağlamında genel bir bakışla irdelemek, bu hareketi zihinlerde biraz daha anlaşılır kılacaktır. Bloom'dan hareketle Cemal Süreya'nın etkisinden kaldığı isimlere nelerde yaklaştığı, onlardan nelerle uzaklaştığına bakmak daha anlamlı bir tavidir.

Cumhuriyet sonrası Türk şiirinin gelişim çizgisi hakkında fikir edinebilmek için Tanzimat Dönemindeki Türk şiirini iyi anlamak gerekir. Tanzimat Döneminde Divan şiiri formal bakımdan aşlamamış olsa da şiirde, muhteva bakımından önemli kırılmalar yaşanmıştı. Tanpınar'ın da 19. Asır Türk Edebiyatı

Taribi'nde dikkat çektiği Endurunlu Vâsî'nin şiirlerinde görülen toplumsal hayat yansıması, şiirimizdeki zihniyet değişiminin ilk önemli sinyalleriydi. Bu değişim, Tanzimat'la birlikte özellikle Namık Kemal'de daha müşahhas bir hâle bürünmüştür. Şiirimiz Servet-i Fünûn edebiyatı ve Fecr-i Ati topluluklarıyla birlikte batılı verimlerle tanışmıştır. Cenab Şehabeddin'in *Senin İçin* şiirindeki "Gözlerin sarışnlık getirir akşamlarıma" mısraı, bugünden bakarsak çok canlı bir modern şiir mısraıdır. Orhan Veli'nin *Gün Olur* şiirindeki "Çiçekler gürlütleyle açar; / Gürlütleyle çıkar duman topraktan" mısraları ise İkinci Yeni hareketinin habercisidir adeta.

Yine, Orhan Veli'den devam edelim: "Hiçbir şeyden çekmedi dünyada / Nasırdan çektiği kadar / Hatta çirkin yaratıldığından bile / O kadar müteessir değildi; / Kındırası vurmadığı zamanlarda / Anmazdı ama Allah'ın adını, / Günabkâr da sayılmazdı. / Yazık oldu Süleyman Efendiye"

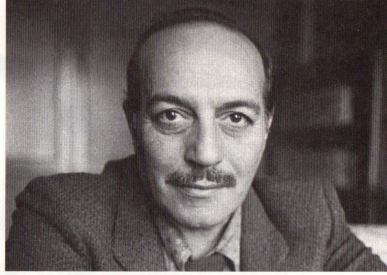
Yukarıya alıntıldığımız *Kitabe-i Sengi Mezar* şiirinde Süleyman Efendinin "nasır"ından bahseden ve o dönemde bu şiirle geniş yankılar uyandıran, sert eleştirilere maruz kalan Orhan Veli, "Ben hayatı sadelik içinde geçmiş basit bir adamın hayatından bahsetmek istedim. Acayiplik olsun diye yazmadım" demişti. O, şiirin kelimeleri ve klişeleşmiş formal unsurlarına karşı bir savaş halindeydi. Garip ön sözünden beş yıl sonra kaleme aldığı *Garip İçin* isimli yazısında, Orhan Veli, beş yıl önce bulunduğu noktadan, "Garip'i kimseye karşı değil kendime karşı müdafaa etmek isterim" diyerek artık çok farklı bir yerde olduğunu söylüyordu. Sanat sürekli bir değişim halindedir; çünkü insan değişir, toplum değişir. İnsan hiç değişmeyecekse neden sanat vardı'ki zaten? Bu bakımdan İkinci Yeni şairlerini klişe yargılarla sınırlandırmamak anlamlı olacaktır. Tek tek her şairin kendine mahsus özel bir dünyası olduğunu ve bu özel dünyalarının değişimiyle birlikte şiir anlayışlarının da değiştiğini gözden kaçırmamak gerekir. Bu sebeple Cemal Süreya da başlangıçta olduğundan çok farklı bir yerdedir: "Çağdaş şiir geldi kelimeye dayandı." Diyen ve Garip Hareketinin aksine halk edebiyatı verimlerine bütünüyle karşı çıkan Cemal

Süreya sonradan “Yunus ki süit dişleriyle Türkçenin / Ne güzel biçmişti gök ekinini” diyecektir.

İkinci Yeni hareketini diğer şiir hareketlerinden ayıran özelliği; bu hareketin şairlerinin dile olan radikal yaklaşımıdır. Dil hususundaki radikal tavır daha evvel Servet-i Fünun şiirinde görmüştük. İkinci Yeni şiirinin öncülerinden Ece Ayhan bu radikal yaklaşımı şiirdeki çarpım cetvelinden bıktıklarını, yeni bir istif, aşağıdan yukarıya da bir sözdizimi ve işleyen bir dilbilgisi istediklerini dile getirir. Servet-i Fünun şairlerinin kendi lügatleri vardır ve Fikret, Cenab gibi şairleri kendi yaratmış oldukları özel lügatten bağımsız düşünmek mümkün görünmediği gibi, İkinci Yeni şairlerini de kendi kelime servetlerinden bağımsız düşünmek mümkün değildir. İkinci Yeni şairlerinin ortak özelliklerinden biri, şiir olmayan durumlardan şiir çıkarabilme yeteneğiydi. Bunu, şiirin alışıldık söz dizimini ve dilin, eşyanın kalıplaşmış formunu yerinden ederek yapıyorlardı. Kâinatı ve hayatı algılama biçimini değiştiren şairler, bireye ve eşyaya olan bakışta yaşanan farklılığı yeni imgeler ve imajlarla yansıtıyorlardı. İkinci Yeni şairlerinin, dile, kelimelere ve imgelere yaklaşımlarındaki farklılıklarıyla oluşturdıkları imgelem dünyaları onların şiirlerinde bazı anlamsal boşluklar oluşturmıştır. Terry Eagleton'a göre anlam değişmez ve belirlenebilir değildir; buradan hareketle denilebilir ki İkinci Yeni şiirinden söz ediyorsak eğer, şiirde anlam, şairlerin kendi kastetmiş oldukları anlam da dâhil değişmez ve belirlenebilir değildir. Metnin ve şairin niyetlerinin birbirinden farklı olabileceğini biliyoruz; bu sebeple İkinci Yeni hareketi üzerine söylenen her söz, yapılan her yorum geliştirilmeye muhtaçtır.

İkinci Yeni şairleri, Türk şiir çizgisi göz önünde bulundurulduğunda şiirde anlama ve dil meselesine en fazla hassasiyet gösteren isimlerdir. Şiirde anlam konusunda Walter G. Andrews'ın düşüncelerine başvurursak; anlam terimi doğrudan doğruya, gerçek dünyadaki belirli bir nesneyi ya da fenomeni göstermez, indirgenemez nitelikte geniş ve karmaşık bir fenomenler dizisini gösterir. İkinci Yeni şairlerinin şiirde anlam konusuna yaklaşımları Andrews'ın yaklaşımıyla örtüşür. Bu şairlerin sözcükler karşısında takındıkları tavır, fenomenolojik tutumlarıyla doğrudan ilintilidir. Andrews'ten hareketle, söylenen, mutlaka kastedilen olmak zorunda olamayacağına göre İkinci Yeni şiiri, şairlerin şiir algıları, sözcüklere yaklaşımları, kendilerine mahsus imge yaklaşımları ve alışılmış sözcükleri yerinden etmeleri, bu şairleri farklı okumalara ve yorumlamalara açık hale getirmiştir.

Rene Wellek'e göre şiir, kelimelerden yapılmış benzersiz ve aynen tekrarı imkânsız bir örgü kurar, bu

örgüde her kelime bir işaret olduğu kadar da bir nesnedir ve şiir dışındaki başka bir sistemle açıklanamayacak bir tarzda kullanılır. İkinci Yeni hareketini anlamlandırmak, bu hareketin mensubu şairlerin kelimelere ve nesnelere olan yaklaşımlarını kavramaktan geçer. Cemal Süreya'nın geleneğe mesafeli duran Üvercinka'daki lirik-erotik dili daha sonradan *Göçebe* isimli kitabıyla birlikte geleneğe doğru bir yakınlık içerisinde seyredecektir. Bu bakımdan Cemal Süreya'nın Üvercinka'nın şairi olduğu kadar Yunus ki Süitdişleriyle Türkçenin şiirinin şairi olduğu da unutmamalı.

Cemal Süreya ve Düz yazı

Şairin 99 *Yüz* kitabındaki önsözde Doğan Hızlan, acımasızlığın bile şiirselleştiği bir üsluba sahip olduğundan bahseder Cemal Süreya'nın, öyledir. Şair dediğimiz biraz da mizaçtır; Cemal Süreya'nın şiirindeki ironik tavrın, onun nesir diline de yansıdığını görürüz. Kendine ait bir şiir dili kurabilmiş, kendi estetik anlayışına yakın bulduğum bütün şairlerde, temiz bir Türkçeye, kusursuz bir nesir diline hep rastladım. Yahya Kemal, Orhan Veli, Ahmet Haşim, Sezai Karakoç, Cahit Zarfıoğlu, İsmet Özel, Ülkü Tamer de ilk aklıma gelenler. Cemal Süreya'nın da nesir dili, Türkçenin zevkine varabildiğimiz kendini zevkle okutan canlı bir dil; *Göçebe* kitabındaki şiirleriyle halk edebiyatı ve Divan şiirinin imkânlarını da kullanmaya başlamış, Türkçe hassasiyetini ortaya koymuş bir şairin dil karşısındaki çaba ve titizliğini dikkate değer bulurum.

Ülkü Tamer'in Bir Anısı

Cemal Süreya'nın yakın dostlarından Ülkü Tamer, şairin ölümünden çok kısa bir süre önce ona ithafen “*Atlas Okyanus'unda Fırat'ın Sah/Zap suyunda Alp çiçeği*” diye biten şiirini yayımlar, bu şiir karşısında çok duygulanan Cemal Süreya, Ülkü Tamer'e telefon eder, ağlıyordur, “Sağol” der, “Beni bu kadar güzel anlatan şiirin için...” Kim bilir, belki de Cemal Süreya'yı en güzel bu mısralar anlatır. ■

CEMAL SÜREYA VE ŞİİR DİLİ

Özkan Ali Bozdemir

Modern Türk Şiiri'nin tarihsel serüvenine göz attığımızda bugünün şiir dilini kuran ve onun anlatım olanaklarını esnetip genişleten kuşağı hiç düşünmeden İkinci Yeni olarak yorumlayabiliriz. Garip akımının şiire kattığı gündelik konuşma dili, özellikle İkinci Yeni çizgisinde daha da netleşti ve ölçü ile aruzun tılandığı ve artık yetmediği noktada şiire taze kan aşıladı. Böyle bir katkının şiiri taşıdığı yerde şüphesiz ki yeni anlatım biçimleri ve farklı bakış açılarının izlerine rastlamak mümkün. Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat gibi dönemin önde gelen şairleri ilerleyen dönemlerde başka bir şiirin izini sürseler de İkinci Yeni'den aldıkları lirik ve coşkulu anlatımdan vazgeçemediler. Üstelik bu durumu yalnızca şiirlerinde

değil, edebiyatın öteki verimlerinde de sürdürdüler.

Cemal Süreya içinse kısa süren yaşamı boyunca şiir yazmaya ve şiir üzerine düşünmeye çalışarak öteki şairlerden ayrıldı diyebiliriz. İkinci Yeni'ni önde gelen isimleri roman, tiyatro ve öykü gibi alanlarda eserler üretirken, Cemal Süreya'yı çoğunlukla şiir yazan ve şiir üzerine yazılar yazan bir şair olarak hatırlarız bu yüzden. Cemal Süreya'nın 59 yıl yaşadığını ve yaklaşık olarak 35 yıl boyunca şiir yazdığını düşününce bu süre daha da az gelir. Kendi deyişiyle "az yazan" ya da "şiirsiz şair" olarak düşünülür Cemal Süreya. Yaptığı şiir çevirelerini, eleştiri yazılarını ya da Dünya edebiyatından dilimize

kazandırdığı onca eseri de hatırlamak gerek elbette. Peki bu kadar “az” yazdığı hâlde şiirin merkezinde yer alabilmeyi ve mevcut şiir anlayışını büyük ölçüde değiştirmeyi nasıl başarabilmişti? Bu soruyu yanıtlamak için şairin meslek yaşamının ve özel hayatının dışında kalan zamanlardaki uğraşlarına göz atmakta fayda var. Şiirle birlikte öteki sanatlara olan merakı, onun şiirine kattığı yeniliklere bir ölçüde açıklık getirebilir. Sinemadan, resimden, müzikten, felsefeden, tarihi olaylardan, bazen siyasetten ve çoğunlukla kişisel meselelerden hareketle şiirini kurar Cemal Süreya. Dolayısıyla şiirindeki başkalık ve çok renklilik, neredeyse sanatın bütün dallarıyla ilgili olmasına bağlanabilir.

Cemal Süreya kendi şiirini, farklılığını ilk bakışta belli eden, oldukça sade ve güçlü bir dil üzerine inşa etmiştir. Şiir dilinde kurduğu benzersiz söz dizimi ve çarpıcı imgelerle örülü yalın anlatımı, Cemal Süreya’nın özgünlüğünü hemen ortaya koyar. Bunun yanı sıra toplumsal konuları didaktik bir bakışın uzağında tutarak şiirine yedirmesi, aşkı anlatırken beraberinde erotizmi ve çıplaklığı da şiirine katması, diyebiliriz ki Cemal Süreya’yı İkinci Yeni’nin ve genel anlamda modern şiirimizin en ayrıksı şairlerinden biri yapar. 1956 yılında kaleme aldığı *Folklor Şiire Düşman* adlı yazısında, çağdaş şiirin kelimeye dayandığını ifade ederek halk edimlerinin ve folklorün şairleri kısır bir döngüye sıkıştığını anlatır Cemal Süreya. Yayımlandığı dönemde büyük tartışmalara yol açan bu yazı, mevcut şiir dünyasını eleştirmekle kalmıyor, aynı zamanda Cemal Süreya’nın kurmaya çalıştığı yapıyı da işaret ediyordu. Şöyle diyor aynı yazının devamında: “Bir halk deyimi içindeki kelimeler o deyimdeki anlam dizisinde kaynaşmışlardır... Tek yönlüdürler. İşlemleri, güçleri, bir bakıma uyandırıcakları çağrışımlar bellidir. Ne olsa değişmeyecektir. Bu kelimelerin meydana getireceği şiirlerle, mısraları hep şarkı mısralarından, hep türkü mısralarından meydana gelen şiirler arasında pek büyük bir ayrılık göremiyorum.” Garip akımının kırmaya çalıştığı yerleşik halk dilini, İkinci Yeni’nin de tümüyle kıramadığını da anlıyoruz bu ifadelerden. Oysa Cemal Süreya folklor sözcüğüyle, kalıplaşmış ve birincil anlamının ötesine çıkamamış ifadeleri eleştirir bu yazıda. Dolayısıyla yerel duyguların veya bize ait olan değerlerin бүтünüyle şiirden çıkarılması gerektiği gibi bir sonuç anlaşılmamalıdır. Kaldı ki Cemal Süreya’nın ilk yıllarında aruz ölçüsüyle şiirler yazdığını da unutmamak gerek. Çağdaş şiirin kelimeye dayanması ifadesi de bu anlamda Cemal Süreya’nın tek bir çağrışımın dışına taşmayı ve çok bakışlı bir şiir yapısı kurmayı hedeflediğini gösterir.

Cemal Süreya’nın geleneksel şiir anlayışını бүтünüyle reddetmediğine, 1980 yılında yayımlanan *Sözcükleri Değiştirmek* adlı yazısında da tanıklık edebiliriz. Bu yazıda da yine sözcükler üzerinde duran Süreya, Yeni Türkçenin büyüsüne kapılıp eski şiirlerdeki sözcükleri değiştiren şairleri ele alır. Yazılmış şiirlerin o döneme ait izler taşıdığı düşüncesinden hareketle şiirdeki bu değişimi veya yenilenmeyi geçerli bulmaz Cemal Süreya. Özellikle Oktay Rifat ve Fazıl Hüsni Dağlarca’nın dildeki bu arınma çabalarını yersiz ve anlamsız bulduğunu söyler. Oktay Rifat’ın İkinci Yeni çizgisinden gittikçe uzaklaşması ve kendi edebiyat dilini kurmasının altında şüphesiz ki konuşma dilindeki sadeliği biraz daha zorlamak istemesi ve onun ötesine çıkma gayreti yatıyor. Bu konuda şöyle diyor Cemal Süreya: “Bir şiiri yeniden yazmak başka, onun bazı sözcüklerini dil kaygısıyla değiştirmek başka. Gerçekle, otuz yıl önce yazılmış bir şiiri yeniden yazma çabasını da pek anlamıyorum ben. O şiir belli bir dönem, belli bir duyarlık ortamının, belli bir dil bağlamının ürünüdür. Ve olduğu gibi kalmalıdır.” Bu ifadeden hareketle Cemal Süreya’nın günlük konuşma diline yaslanmak için eskiyi bir kenara koymadığını; yazılmış eserleri o dönemin koşulları ve imkanları dahilinde yorumladığını belirtebiliriz.

Sonuç olarak Cemal Süreya’yı İkinci Yeni’nin içerisinde yer aldığı hâlde aynı kuşaaktaki şairlerin şiir anlayışına бүsbütün katılmadığı için ayrı bir noktada değerlendirmemiz gerekir. Konuşma dilini kendi şiirine dahil ettiği için Garip akımına, kurduğu sade dile çok yönlü bir anlam bicipi geliştirdiği için İkinci Yeni’ye yakın sayılabilir. Ancak kendi şiirini oluştururken var olan şiir dilini ve kendinden önceki şiir geleneğini hiçbir zaman tümüyle reddetmez. Yazının başında sözünü ettiğim *Folklor Şiire Düşman* adlı yazıda bu konuyu genel hatlarıyla ele aldığı hâlde yine de ifade etmek istediği düşüncelerin tam anlaşılmasını kabul eder Cemal Süreya. Modern şiirin alt yapısını oluşturan halk şiirini her fırsatta savunur ve yeni bir anlayışın yerleşip büyüyebilmesi için öncekilerin yok edilmesine karşı olduğunu da ayrıca belirtir. Üstelik konuşma dilinin halk dilinden ayrı düşünülmesi gerektiğinin de altını çizer.

Şu ifadeler sanırım Cemal Süreya’nın halk diline ve konuşma diline verdiği önemi yeterince açıklayacaktır: “Kendi dilimizle konuşmak, bir şey anlatıyorsa onunla anlatmak. Bu, halk şiirinden hiç yararlanılmaz, hatta yararlanılmaz demek değil elbet. Ama arı çiçek yiyip bal yerine yine çiçek yapmaya başlarsa tehlikeye düşmüştür. Halk kaynakları şiiri besleyecektir. Ama onda eriyerek, özümленerek, yakıt halinde.” ■

VESİKALIK HIZINDA, PORTRÉ DERİNLİĞİNDE

Hasan Ali Yıldırım

Sanatın esası yaratıcılık...

Ve her istisnai hak, yetki veya yetenek yahut yeterlilik gibi sınırlı; yazık ki. Vakti saati gelince, parmak izi bırakmadan ihanet eder sahibine.

Şiir, müzik ve resim... Özellikle de şiir, yaratıcılıkla sınırlı, aynı zamanda yaratıcılığı sınırlı bir zihin etkinliği. Niteliklisi.

Kişiden kişiye, dönemden döneme değişse de vakti saati gelince orijinalite yerini tekrara, alışılmışa, olagana, sıradana, kimileyin daha da acısına, beyliğe bırakır.

İşte bu sınırı tanımak istemeyen yahut sınırlanmak istemeyen kimi yaratıcı sanatçıların bir dönem sonrasında kendilerini tekrara mahkûm kalmaları, o âna değinki eserlerine yakışmayan kırata işlere imza atmaları veya düpedüz saçmalamaları bundan.

Ne ki yaratmaya, yani varolanı, o güne değin varolmayan bir tarzda yeniden ifade etme şevkine gem vuracak babayığit nerede?

Yakın geçmişte bazı *esnafı şuara*, bir reklâm ajanında metin yazarlığı nevinden kimi orijinal tükenme biçimleri de icat etmedi değil.

Bir Ünlüyü Yeniden Yaratmak

Zihnin kemâlâtının beraberinde getirdiği bu yaratıcılık eksilmesinin herkeste tecellisi bir başka.

Nâzım Hikmet tiyatroyu bile denedi. Necip Fazıl'ı ne senaryo yazarlığı kesti, ne de piyes... Sezaî Karakoç düşünürliğe kulak attı. Şiirinden aşağı kalmayan romanlara imza atsa dahi Tanpınar aradığı *Huzur*'u bulmuş sayılmaz. Kendi alanının dışına çıkan Peyami Safa meselâ. Ya şiir de yazmaya kalan Sabahattin Ali'ye ne demeli? Şimdilerin çoksatarı *Kürk Mantolu Madonna*'sı ilk yayımlandığında yüz kızartıcı suç işlemişçesine ayıplanayazılmıştı da mani düzeyine yakın düşen şiirine kimse iki çift lâf etmemiştir.

Kendi alanlarının dışına taşma "dürtü"sünden söz ederken bütün bu şair ve yazarların ideolojik

kaygılarını yoksaydığım sanılmasın sakın. Fakat biliyoruz ki aslında yaratıcı zihin, bir yemek tarifi verirken bile yaratmadan edemeyen bir vasıftadır. Kendiliğinden.

Ne ki acı son belli: Şiirin dışına çıkılınca ya kısmi hayalkırıklığı yahut hüsbütün hüsrân... Veyahut bu ikisinin arasındaki berzahta geziniverme.

Cemal Süreya'nın portre yazarlığının sırrını tam da buralarda aramalı.

Yaratıcı bir sanatkar ömrüne sığmış onca yüzün, beden, görüntünün, karakterin, mizacın ve ahlâkın, o sanatkar bakış açısı ve ifade tarzıyla yeniden bedenleniş... Etle, kemikle ve kanla değil, kelimeyle, benzetmeyle ve yaratıcılıkla. Muhatabını sarıp sarmalayan bir kuşatılmışlıkla ama.

Ve sözü geçen o karakterin, ânında gözönünde canlanabilmesi... "Evvett ya! Nassı' da fark edemedim?" hissi..."

"İnsan Nedir?"in Zamane Cevabı: 99 Yüz

Bir ikona kadar bilinirleşmesi öte yandan. "İnsan nedir?" köklü sorgusuna dair bazı perdelerin kalkması... Aralanırılması en azından.

Bilindik sanılan şeylerin nasıl da gözden ırak kaldığını okurunun gözünün içine sokarcasına ifade, şair cesareti ister. "Bir sanatçı başka türlü görür"ün ezici zaferi; bambaşka türlü de ifade eder elbette.

Demek ki Cemal Süreya'nın kaleminden çıkmış bir portreyi okumak demek, insanın üç büyük bilinmezinden birine dair (Tanrısı, kendisi ve çevresi...) kayda değer bir katkı demek. Fakat ifade etmek durumundayız: Bu katkının, okurun zihninde de tecellisi için az buçuk yaratıcılık şart...

Bilgelik bir de.

Gençken okuduğunuzda hakkında yazdığı portreyi anladığınızı kabul edersiniz. Şiir kadar mahir bir yaratıcı nesrin sahibini de takdir edersiniz belki de. Fakat olgunluk döneminde 99 Yüz'le yüzleşmek, artık bu zekâ ve yaratıcılık gösterisinin kulisine de

sarkılabilmek demek. Arkasına bakılabilmek. Kısıtsetme içine nüfuz edilebilmek. Cilânın kazanıp aslın tecelisi... Portrenin de, giderek insanın da.

Nazım ile Nesrin Ortak Şiiri

Doğası gereği portre; kuru, sıkıcı, sığ, beylik, sıradan, kabukta kalmaya mahkûm bir kalıp arz eder. Hayatın kendisi gibi tıpkı. Sanatçının eserinde onu yeniden ifadesi şart. O yüzden ressamın elinden çıkma hakiki bir portre ile vesikalık resim arasında ne soydan bir fark varsa olağan bir mensur portre ile Cemal Süreya'nın 99 Yüz'deki portrelerinden herhangi birisinde öylesine bir kapanmaz makas vardır; şairin lehine elbet.

Bu yüzyılın öncesinin oyuncak nevinden icadıydı "fusion". Olur-olmaz neler nelerle karıştırılmadı, harmanlanmadı, kaynaştırmaya çalışılmadı ki! Zihnin damagında bıraktığı tadı sorgulamak mı? Ne gam?

Ne söyler bize bir vesikalık? Amerikan mahkeme filmlerindeki yemin repliğinden iç ederek söyleyelim: Görünü... Yalnızca görünü... Peki hakiki manâsıyla bir portrenin vesikalıktan farkı neydi? Görünün arkasındaki görünmeyen ama sezilebileni açığa çıkarmak.

İşte Cemal Süreya'nın 99 Yüz'de yaptığı da tam olarak bu: Döneminde herkesin gözünün önündeki popüler isimlerin; sanatçıların, yazarların, şairlerin, oyuncuların, komedyenlerin, siyasetçilerin, işadamlarının; hasılı televizyonda görünen ve görüldüğü için de bilinir kabul edilen bolumum eşhasın, görüntülerinden hareketle görünmeyen yönlerine sarmak: karakterlerine, mizaçlarına, alışkanlıklarına, saplantılarına, beklentilerine, zaaflarına, bilinçlerine, bilinçaltılarına, geçmişlerine ve geleceklerine.

O yüzden de Cemal Süreya'nın 99 Yüz'ü, *İnsanlık Komedyası*'nı roman çapında resmetmeye sıvanan Balzac'ın gayesinin minimal misali. Balzac'ın eserinden daha imajinatif, (Hiç gocunmaya gerek yok.) daha cıvıl cıvıl, kıpır kıpır; şenliklisi. Jilet kesiklisi. Çünkü daha yaratıcısı.

Cemal Süreya'nın portreleri kelimeleri bir renk paletindeki bütün tonları en isabetli bir tarzda seçmeyi becerebilen bir karakter ressamı denli "cuk oturan" bir isabet barındırır. İsabet derken... Ele aldığı her kişinin portresinin bütün yargılarında tam anlamıyla isabet ettiğini falan iddia etmiyorum. Tersine, hatta katılmadığımız yargılarındaki, o yargıları dile dökerkenki çarpıcı gözlem kudretinin isabetinden söz etmekteyim elbet.

Bütün o günyüzü görmemiş yakıştırmalar, zaman zaman nazik bir kılığa büründürülmüş çamur

atmalar falan... Bir renk curcunası sarhoşluğu, bir sirk karnavalı edası...

Eğitim Şart, Zekâ da

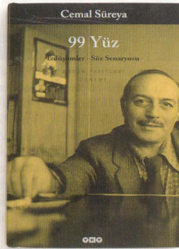
Şunu vurgulamak durumundayım. Bazı yiyecek ve içeceklerin, ne zaman, nasıl, ne şekilde, hangi öğelerle ve ne tür bir ortamda "alınması gerektiğini" salık veren zorunlu tavsiyeler vardır ya, o cinsten hem de: 99 Yüz, ancak ve ancak geneli aşmış geçmiş bir kültür düzeyinde, ince bir zevk eşliğinde, yüksek bir mizaha eşlik edebilecek kıvamdaki bir kişilik anlayışı eşliğinde muttali olunabilecek bir kırat barındırmakta.

O yüzden de kitabı şimdilerde bile okuduğunuzda, bahsi geçen portre sahibi hakkında fazla bir şey bilmediğinizde yani, falancaya şıppadanak denk düştüğünü görebilirsiniz. İnsan değişmez çünkü. Anlayışı değişir bir tek. Ve anlatışı.

Şiirdeki yaratıcılığını, tutarlı ve aynı zamanda etkiliyi benzetme kurma yeteneğini portre alanına da taşıdığı için, bir Cemal Süreya portresi okumak demek, sözü geçen kişinin ruh röntgenini tespit etmek demek. Şairane ama mahir. Kuşatıcı bir şiir. Çarpıcı bir kontur. Kalıcı bir imge. Kolaycana silinmeyen bir ikona. Zihnin duvarına çakılı.

Ve ironi. Hem de günyüzü görmemiş soyundan. İlhan Berk'in deyimleri gibi. Hem bir tek ona mahsus, hem de herkeşce kavranabilen. Ve elbette orijinal.

O yüzden Cemal Süreya'nın 99 Yüz'ü, şairin şöretinin gölgesinde birkaç dem dinlenmiş yeniyetmelerin kolaylıkla iskaladığı küçük bir şiir mücevheri. ■

99 Yüz
Cemal Süreya
Yapı Kredi Yayınları

EDEBİ AŞKIN POETİKASI

Medeni Yılmaz @nekedisiznekitapsiz

“Cemal Süreya’ya içki içmesini ben öğrettim”
- Edip Cansever

“Edip Cansever’e şiir yazmasını ben öğrettim”
- Cemal Süreya

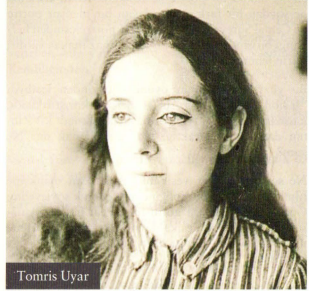
“Bu ikisi bunu tartışırken ben de gittim
Tomris’le evlendim.” - Turgut Uyar

Türk edebiyatının bu en verimli ve aynı zamanda en çalkantılı aşk hikâyesi, kahramanlarının ağzından işte bu cümlelerle ölümsüzlüğe merhaba diyor. Tomris Uyar, Cemal Süreya, Turgut Uyar ve Edip Cansever’den oluşan bu edebî aşk dörtlüğünü kodlarına ayırmadan evvel şunu rahatlıkla diyebilirim ki, Türk edebiyatında hiçbir kadın yoktur ki (belki Nazım Hikmet’in annesi ve Yahya Kemal’in edebî aşkı Celile Hanım istisna edilecek olursa) Türk edebiyatına dolaylı yoldan bu derece etki edebilsin ve Ölkü Tamer de dâhil edilecek olursa, dört büyük şaire de ilham kaynağı olsun! Dolayısıyla, bu şairlerin yaratıcılığının gelişmesinde Tomris Uyar’a biçilen rolün yetersiz olduğu kanısındayım. Her büyük şairin onunla ilişkisini ayrı ayrı ele almaya çalışacağım.

Cemal Süreya ve Tomris Uyar:

Evet, bu büyük şairleri peşinden koşturan, onlara ölümsüz dizeler yazdıran Tomris Uyar tanınmış bir öykücü, çevirmen, deneme yazarı ve oldukça alımlı bir kadındır. Ki kendisi bu büyük maceraya yelken açmadan evvel, bir başka büyük şair Ölkü Tamer ile evlidir. Doğal olarak adı, Tomris Tamer’dir o sıralar. Bu ikilinin evlilikleri gayet yolunda giderken henüz birkaç aylık bebekleri Ekin’in ölümü, edebiyatçı çiftte travma yaratıyor ve ilişkileri sona erme sürecine giriyor. Bu süreci hızlandıran ve bitiren gelişme ise, Tomris Tamer’in Cemal Süreya ile tanışmasıdır. Aslında Cemal Süreya da evlidir ilk tanıştıklarında.

Birbirlerine *aşık* olan Cemal Süreya ve Tomris Tamer, aşklarını doyusuya yaşama adına eşlerinden boşanıp aynı evde yaşamaya başlarlar. Evine bağlılığıyla ünlü Cemal Süreya, her seferinde işten çıkarılmaz doğrucu Tomris Uyar’ın yanına gider. Çünkü

artık onun tek sosyalleşme tutamağıdır Tomris. Gözü başka yerde olmaz. Ama bu durum Tomris’in garibine gider ve Süreya’ya, “Yahu neden doğrucu eve geliyorsun? Biraz arkadaşlarınla zaman geçir, biraz geç gel eve” şeklinde sitemde bulunur. Cemal Süreya da bu sitem karşısında ertesi gün eve geç gider. Sonraki gün de geç gider, daha sonraki de... Bir gün Tomris balkona çamaşırları silkeleme amacıyla çıktığında, kapı önünde Cemal Süreya’nın oturduğunu görünce hem irkilir, hem de gözleri dolar. “Biraz geç gel be adam!” dediği Süreya, işten yine doğrucu eve gelir ama geç girmek için her gün kapı önünde biraz zaman geçirmektedir. Tomris de buna “şahsiyet rötarı” adını verecektir. Türk edebiyat çevrelerinin şaşkınlığı ve hayranlığı eşliğinde yaklaşık üç yıl boyunca fırtınalı bir ilişki sürdürürler. Üç yılın sonunda ilişkiyi bitiren taraf Cemal Süreya olur. Tomris Uyar şöyle anlatır bu ayrılık gerekçesini:

“Beni bıraktı ama rahat edemedi. Ona göre bana sahip olunamazdı. ‘Senden ayrıldığımı anda, hikâyem hakkında sevdiğimi belirtecek bir şey söylemeyeceğim; benim ağızından kimse duymayacak,’ dedi ve doğrusu hiç yazmadı.”

Ever, ilişkileri bitmişti bitmesine ama dostlukları baki idi. Onları modern bir aşk destanı gibiydi, bitmemiş, sadece şekil değiştirmişti. Tomris Uyar, sonrasında Cemal Süreya'nın arkadaşı Turgut Uyar ile evlenmesine rağmen onunla dostça görüşmeye devam etti. Belki de böyle olması gerekirdi. Zira bu üç yıllık edebi aşk sayesinde Cemal Süreya öylesi verimli yıllar geçirdi ve Türk şiirine öyle muazzam örnekler kazandırdı ki, belki de en tanınmış dizelerini bu aşk vesilesiyle kaleme aldı:

"Daha nen olayım isterdin/Onursuzumun senin!"
bile demişti!

Turgut Uyar ve Tomris Uyar:

Tomris Uyar, Cemal Süreya'yla olan ilişkisi bitmeye yüz tutmuşken döneminin bir diğer büyük şairi Turgut Uyar ile mektuplaşmaya başlar. Aslında ilk başlarda şiirdir mektupların yegane konusu. Ancak bu mektuplar, Kafka-Milena ilişkisinde olduğu gibi, zamanla aşk mektuplarına dönüşür. Tomris Uyar şöyle anlatır ilk tanışmalarını:

"1966 yılında ben zaten Cemal Süreya'dan ayrılmak üzereydim. O da eşinden ayrılmıştı. İstanbul'a gelmişti çocuklarıyla. Burada tanıştık. Asıl tanışmamız herhâlde o, çünkü o zaman daha bir yakın oturup konuşma fırsatını bulduk ve mektuplaşmaya başladık. Bu mektuplar önce sadece şiir üzerine mektuplardı."

Bu ikili, kısa süre sonra evlenir. Böylece artık Tomris Uyar olur adı. Tomris Uyar ile Turgut Uyar'ın aşkı, Turgut Uyar ölene kadar devam eder. "Turgut" adını verdikleri bir de çocukları olur. Aslında bu ikilinin aşkı çok daha çalkantılıdır. Tomris'e göre, Turgut Uyar fena hâlde kıskanç ve saplantılı biridir. Onun ölümünden sonra yaptığı açıklamada da buna vurgu yapar:

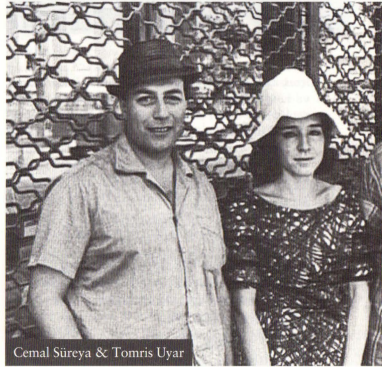
"Turgut, beni her an elinden kaçıracaktı gibi gerekse bir kaygıyla yıpranacak; ben de hiçbir rekabetin söz konusu olmadığı bir alanda, boyuna birinci seçilmekten yorulacaktım."

Ama Tomris Uyar, biraz da edebi aşkına saygıdan ve onu koruma refleksinden kaynaklı bir savunmaya geçmeden de duramaz:

"Turgut Uyar'la geçirdiğimiz bazı hırsgürlü geceleri şimdi olsa kaldıramayacağımı biliyorum ama bütün güçlüklerine karşın fırtınalı bir aşkı, yavan, düzyak bir ilişkiye hâlâ yeğlediğim de bilincindeyim. Üstelik, edebiyatçı ya da sanatçı çiftlerin fırtınasız, mutlu bir yaşam sürdürdüklerine, uslu uslu geçinip gittiklerine ilişkin tek örnek yoktu dünyada."

Aslında Turgut Uyar da bazı sorunların kendisinden kaynaklandığının farkındadır. Nitekim şöyle der kendisi hakkında: "Ben hep sıkıntılıyım, yani bir adamın canı sıkılır, o benim. Çünkü bana en yaraşan durumdur sıkıntılı olmak."

Tomris Uyar, Cemal Süreya'yı ruhen ve edebi anlamda beslediği gibi, Turgut Uyar'ın da ilham kaynağı olur. Zira onlar tanışmaya başladıklarında Turgut Uyar çeşitli sebeplerle yaklaşık yedi yıldır tek bir şiir bile yazmıyordu. Hayata olan küskünlüğünü, en büyük tutkusu olan şiir yazmayarak, ona sırt çevirerek gösteriyordu. Ancak Tomris'le tanışması ve aşklarının alev almasından sonra durum değişir. Tomris

ona o kadar çok rica eder, yalvarırcasına baskı yapar ki en nihayetinde döneminin en büyük şairlerinden olan Turgut Uyar şiire yeniden döner. Sonradan ef-saneleşecek birçok şiiri onun için yazar. Temel ilham kaynağı da biricik karısı Tomris Uyar'dan başkası değildir. Hatta Türk şiirinin en bilinen dizelerinden olan "Bir bozuk saattir yüreğim, hep sende durur" dizisini ona ithafen yazar.

Edip Cansever ve Tomris Uyar:

Tomris'e aşık büyük şairler arasında en bahtsız Edip Cansever'dir diyebiliriz. Diğer iki büyük şair belli aralıklarla Tomris tarafından aşklarına karşılık bulmuşken, Edip Cansever onu hep uzaktan uzaktan,

Tomris Uyar & Turgut Uyar

içten içe ve gizliden gizliye sevmiştir. Aslında Tomris ve Edip defalarca buluşup baş başa içmişler, yemek yemişler ve edebi sohbetler yapmışlardır. Ancak elimizde olan veriler ışığında şunu biliyoruz ki Tomris onu hiçbir zaman arkadaştan öte görmedi. Edip ise onu asla sadece bir arkadaş olarak görmedi. Hatta o kadar ki Edip Cansever, Tomris için her yıl mutlaka bir şiir yazardı. Her yıl Tomris'in doğum günü olan Mart'ın 15'inde bıkmadan, usanmadan ona bir şiir adadı. İşte bu "Mart 15" şiirlerinden en ünlüsü:

*Ben seni uzun bir yolda yürürken görmedim ki hiç
Yağmurlar altında gördüm, kadeh tutarken gördüm de
Bir kıyıya bakarken, bakarkenki ağlayan yüzünle
Ve yanlışsa ancak Monet'in
Kadınlarına yaraşan giysilerinle
Gördüm de
Ben seni uzun bir yolda yürürken görmedim ki hiç.
Öyle kısaydı ki adımların, diyelim bir yaz tatilinde
Bir otel kapısının önünde, tahta bir köprü'nün üstünde
Bir demet çiçekle paslanmış bir kedi arasında
Öyle kısaydı ki adımların
Şöyle bir bardak yıkayışının vaktiyle
Ölçülür ve denk düşerdi ancak
Ben seni uzun bir yolda yürürken görmedim ki hiç.
Yok bir yanıtın "nereye" diyenlere
Bir buz titreşimi gibi sallantılı ve şaşkın
Ve çabuk bir merhaban vardır bir yerden gelenlere
O bir yerler ki, diyelim çok uzak olsun
Sen gelmiş gibisindir oralarından, otobüslerden
Yollardan, deniz üstlerinden topladığın gülüşlerle*

*Ben seni uzun bir yolda yürürken görmedim ki hiç.
Seni görünce dünyayı dolaşiyor insan sanki
Hani Etiler'den Hisar'a insek bile
Bir küçük yaşındasın, boyanmış taranmışsın
Çok yaşında her zamanki çocuksun gene
Ben seni uzun bir yolda yürürken görmedim ki hiç.
Mart ayında patlıcan, ağustosta karnabahar
Mutfağın mutfak olalı böyle
Bir adın vardı senin, Tomris Uyar'dı
Adını yenile bu yıl, ama bak Tomris Uyar olsun gene
Ben bu kişi öyle üşüdüm ki sorma
Oysa güneş pek batmadı senin evinde
Şöyle
Ben seni uzun bir yolda yürürken gördüm müydü hiç*

Evet, Edip Cansever onunla hiçbir zaman uzun bir yola çıkamadı. Ama Tomris Uyar, ilgili şiirde görüleceği üzere, onu da edebi anlamda beslemekten usanmadı. Dolayısıyla, eğer İkinci Yeni şiiri böylesi edebi düzeye erişmişse, bunda şüphesiz ki "İkinci Yeni'nin Geline" lakaplı Tomris Uyar'ın payı olduğu da örneklerle sabittir. Gerçi kimileri Edip Cansever'in ona aşık olmadığını, sadece hayranlık beslediğini ileri sürmüştü. Ama meyhanede birlikte içtikleri bir gecenin ardından peçetenin birine iliştirilmiş bir dize, gerçeğin üstünü örtmeye çalışanlara yanıt niteliğindedir:

"Tomris rakıyı çok severdi, bense onu..."

Tomris Uyar da ona karşı o kadar vefasız değildi. Belki onun aşkına karşılık vermedi ama onu öyle güzel yad etti ki aşktan da öte rol biçti buna:

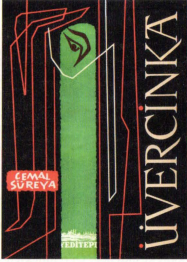
"Sevgililik ya da aşk duygusu zamanla yara alabiliyor, örselenebiliyor, bitebiliyor. Bitmeyen tek aşkın gerçek ve lirik bir dostluk olduğunu Edip Cansever öğretti bana," ve devam eder, "Galiba Edip'in bana yaptığı tek ihaneti ölmesiydi."

Son Buluşma:

Bu dört büyük edebiyatçı, son olarak 20 Ocak 1983 yılında Varlık Dergisi'nin şii soruşturması amacıyla bir araya gelir. Oturumu diğer üçünün aşık olduğu kadın Tomris Uyar yönetir. Toplantıda görünürde sadece şiir ve şiir sorunları konuşulur. Ama kim bilir o toplantıda yürekler ve gözler birbirlerine neler söylemişler! Bu buluşmadan sadece iki yıl sonra 1985'te Turgut Uyar ölü; ertesi yıl Edip Cansever ve 1990 yılında da Cemal Süreya... Hayatındaki en önemli üç erkeğin ölümüne de şahit olan Tomris Uyar, Türk şiirinin belki de en güzel aşk şiirlerinin öznesi olarak 2003 yılında vefat etti. ■

GÜVERCİN KAPAKLI KİTAP

Selim Refik

Cemal Süreya, *Göçebe*'de "Yabana mı atıyorum yani seni/ Yabana mı atıyorum saat altı buçukları / Çocuk ve Allah'ın en eski baskısı" diyor. En eski baskıları yabana atmak ne mümkün? Hele tablo güzelliğindeki kapaklarıyla şiir kitaplarının ilk baskıları! Sanat değeri taşıyan bu kapaklar ait oldukları dönemin şiir-resim ilişkisine ve şair-ressam diyaloguna dair zengin okumalara da açıktır.

Üvercinka'nın 1958 tarihli ilk baskısının kapak resmi şair-ressam-tasarımcı Sait Maden'in elinden çıkmıştır. Cemal Süreya'nın 99 *Yüz*'de "şık derviş" diyerek kelimelerle portresini çizdiği Sait Maden, Süreya'nın ilk şiir kitabının kapağını şairane bir incelelikle görselleştirmiştir.

İkinci Yeni şairlerinin görsel sanatlarla nasıl sıkı fıkı olduğunu biliyoruz. Turgay Anar'ın *Sonsuzluğun Yüzleri* adlı yoğun emek ürünü çalışması bu ilişkiyi resimden sinemaya kadar bütün cepheleriyle anlatıyor. Anar, "görselin dile gelmesi" olarak tanımladığı "ekfrasis" kavramından yola çıkıyor. Görsel sanatların İkinci Yeni'nin mayalanmasında nasıl bir rol oynadığını anlamak için benzersiz bir çalışma *Sonsuzluğun Yüzleri*. Peki bir tersten ekfrasis yapılabilir mi? İkinci Yeni'nin görsel sanatlar üzerindeki etkisi konuşulmuş mudur? Bu soruların cevapları bu yazının sınırlarını aşar. Şimdilik *Üvercinka*'nın kapağı üzerinden İkinci Yeni şiirinin görsel dile gelişine dair bir iki söz söylenebilir.

Sait Maden hem kitapla aynı adı taşıyan "Üvercinka" şiirini hem de ilk kitaptaki diğer şiirleri kuşatan bir çalışma yapmıştır. Kapak kompozisyonu, Afrika siyahı bir fon üzerine yerleştirilmiştir. Kitabın adı kapagın sağ yanında boylamasına beyaz harflerle yazılmıştır. (Harf karakterlerinin Fenike uyruklu olduğu söylenebilir mi?) Kara(şın) fonu neredeyse ortadan bölen yeşil bir sütun (güvercin boyunu!) ve sütunun etrafında dans eden kırmızı beyaz kırık çizgiler dikkat çeker. Bu iki renk Süreya'nın ilk kitabından başlayarak bütün şiirini kat edecektir *Üvercinka*'nın ilk şiirinde olduğu gibi doğrudan "Kırmızı bir kuştur solugum" ya da bu kitaptaki Balzamin'de olduğu gibi dolaylı olarak. (Balzamin'in çiçekleri çoğunlukla kırmızı ve beyaz açar.) Kırık çizgiler, İkinci Yeni şairlerinin sevdikleri ve anlamaya çalıştıkları Klee ve Kandisky gibi ressamırları da hatırlatır. *Üvercinka*'nın üçüncü rengi mavidir ama kapakta bu rengi göremeyiz. Yeditepe logosunu içine alan yeşil nereden çıkmıştır? Belki de Humour karasının ortasında beliren coşkuyla yaşamının yeşilidir bu, yani tam da Cemal Süreya şiirinin tanımı: Acıya inat, acının ortasında çiçeklenen yaşama arzusu... Sütunun üzerindeki göz(İstan/bul) hem güvercin hem de gül çağrışımlıdır. Süreya'nın ve diğer İkinci Yeni şairlerinin sevdikleri Chagall'da muştular bu renk, bu kitapta olmasa da sonraki şiirlerinde bu ressamın adı geçer. Göz, güvercin ya da gül olarak okunabilecek bu şekil, Süreya'nın şiirinde kelimelerle yapmak istediğinin görsel karşılığı sanki. Bu güvercin göz, *Üvercinka*'nın resmidir. İkinci baskıda kapak değişir. Bu kez kapak ressamı Charles Suarez'dir. (Cemal Süreya'nın resim yaparken kullandığı müstear isimdir bu, Sezai Karakoç'un gençlik portresinin kenarına da bu imzayı atmıştır: C.S.) Aztek duvar motiflerinin yanına bir kadın sureti iştirir çizimiz, bu kadının ağzı bir güvercini çağırıştır. Sonraki baskılarda kapak sürekli değişecektir.

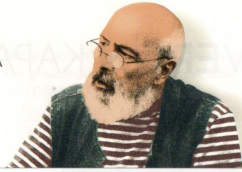
Üvercinka'nın ilk baskısının kapağı *Güvercin Curnatısı*'nin gayri resmi afişidir adeta. ■

Sonsuzluğun Yüzleri
Turgay Anar
Akıl Fikir Yayınları

BİR CEMAL SÜREYA PORTRESİ

Enis Batur

Uzlaşmak, geçinmek için yazmamıştır Cemal Süreya; bir-iki yazısında duygusal yanı ağır basmış olabilir belki, ama genel çizgilerinde cüreti, hiç değilse göze almayı ölçü bilmıştır.

Arka Kapak / Enis Batur

Bir insanı konumlamak, onu ana hatlarına indirgemek ne kolay aslında: Cemal Süreya firesiz, kılıksız şiirler yazdı; politikasının temel unsurları erotizm ve ironiydi; Türk şiir geleneğinden ve modern Avrupa şiirinden çıkan toplardamarları buluşturdu. Denemelerinde kişileri ve sorunları derinlemesine kesitleyerek, yoğun ve imge ağırlıklı bir usupla yokladı; *Papirüs* dergisiyle 1960 sonrası edebiyata yön verenlerden biri oldu; pek çok başyapıtı özenle dilimize çevirdi; günlüğü, dergiler üzerine yazdığı kapsamlı incelemeleri, son dönemindeki siyasal portre yazılarıyla ayrı yönlerini açığa vurdu; bürokratlık serüveni, kazandığı ödüller, katıldığı tartışmalar ile son yarım yılın yenilikçi edebiyatının öncü figürlerinden biri sayıldı.

Bu döküm zorunlu şüpheşiz. Ama acımasız da... Bir şairi, yazarı ölümünden sonra bir paragrafa sıkıştırmak, kаланların aczini ve gerçeğe kurma alışkanlığını sergiliyor topu topu. Ana hatları kağıda düşerken “hırsızın devirdiği eşya”yı anımsıyorum. Bu beklenmedik, pürteleş ve sorumsuz ölümü beni detaylara sürükliyor. Onu, tarihi geçmiş de olsa, Fransızca dergi ve gazete kovalarken düşünüyorum: “Eski Le Monde’ları atma.” Meraklı, açık, kurcalayıcıydı. Çin’i, yeni erotik metinler, son teknik verileri Hazreti Ali cenklerinin hizasına koyuyordu. “Gizli Güldeste”si gibi: Tek bir mısrayı bile kaçırmak, es geçmek istemedi. Bir ayrıntı için telefon ederdi: Neredeydi, kimdi? Başbaşa oturduğumuzda, ilk 1977’deydi, iki sözünün arasına gerdigi durakların niteliği sıvışıp giderdi elimden. Zamanla kavradım: Arada, düşüncesini dinlendirmeyi seviyordu. Dağlarca’ya kurgın, Ece’ye buruk, Sezaî Karakoç’a özlemleri gitti. Erdost, Buyrukçu, Tefvik Akdağ, Behzat Ay yarenlik

hanesinde taşıdığı insanların başında geliyordu. Çıkış yapmayı sever, tavırlarını andırmaktan kaçınırdı. Büyük kurumsal ilişkileri hiçe sayan sessiz bir amatörlük taşıdı. Sahip çıktığı şeylere sahip çıktı. Ortalıkta kavgaya atemedi ama tuttuğunu tuttu. Ataç’ın “tam edebiyat adamı” tamlamasına sıcak bir önemle bakardı, kendisini öyle görüp görmediğini belli etmezdi. Elbette ki öyleydi.

Sonuna kadar yakın takipçi kaldı, üstüne haydi haydi çıktığı sorunlardan bile uzaklaşmaya yönelmedi. Kendisine yabancı yaklaşımlara, seçmediği araçlara dikkat kesildi hep. Öğrenmekten söz etmişti ya, durmadı.

Kişiliğinin bazı özelliklerini yadırgardım başlangıçta; bazılarının onun hayatındaki yerini görmeye çalışırdım. Her şeyini ciddiye aldığım insanlardan biri olduğu için özel çizgiler üstünde kafa patlattım, patlatacağım da...

Kadınların kavrurucu bir yanı oldu hayatında. Bir ikisini ayırdığı, enikonu koruduğu, mahfuz tuttuğu hemen fark edilirdi. Bayan Nihayet imajı, bu uçarı kuşun içinden atamadığı yuva tadıydı. Giyimi kuşamı hiç derbeder olmadı herhâlde, ama dikkat cekecek ölçüde özenli de sayılamazdı. Gene de saf ve otantik bir dandy barındırıyordu bana kalırsa: Yüzüyle oynardı hep, sakalının kararsızlığı ve ara sıra maviye çalan boyasıyla bir “kibrit çakımı”nın ışığına sanki gizlerdi. İçince gevşiyordu. Sıcaklığını yayabiliyordu o zaman. Gün içinde sıkıntılıydı, gittiği yere yayılmazdı. Göçebe kendiydi. İstanbul’a yerleşti sonunda, ama taşra sevdasını terk etmedi. Müfettiş olarak Anadolu kent ve kasabalarının içişleri sahidan sevmişti. Ankara’ya özel bir tutkuşu oldu. Arasıra Paris’i kurcalardı, ama anılarını tutardı.

Bütün şairler temelde irrasyoneldirler. Cemal Süreya’da, belki yapısından, belki de maliyecilik sergüzeşinden kalma tuhaf bir akıcılık göze çarpardı. Tuhaf diyorum, çünkü pozitivistlik değildi bu, hatta sağduyu da değildi tamtamina: Akla fikre, senteze bir poetik yük bindirerek ölçüp biçiyordu olayları.

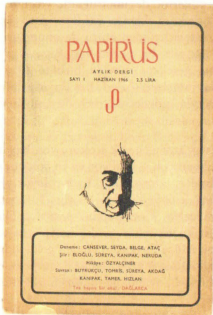
En küçük projelerini bile yüksek voltajla taşıdığını kac kez gördüm. *Papirüs* döneminin başyazılarında, her biri büyük ve doğurgan açılımlara gebe bir yan vardı. Yorulmadı. Her an 80 Günde Devrialem'e çıkabilecek bir hazırık duygusu içinde kalmayı başardı. Alıngandı epely, çünkü kırılıyordu.

Cemal Süreya'nın şiirinin gücü, ekonomisi, imgesel özellikleri üzerinde görüş birliği sağlanmış gibidir. Tabii değeri verildi, hem de baştan beri. Ama pek çok önemli şairimiz kadar değerlendirildi: Yarım, eksik, tıknaf yazılarla... Gündemde kalmak için çırpınmadı hiç, tersine geri durmayı bildi. Ama bir lojistiği vardı: "Bir yıl Paris'e gittim, dönüşümde unutturulmaya çalışıldığımı fark ettim," sözlerini unutamadım. Düzyazısının canalcı uçlarına gidilmedi dense yeridir. Oysa denemelerindeki usul konsantrasyonları, kanımca Tanpınar, Necatigil ve Cemil Meriç ile birlikte büyük ve doğurgan bir yağan simgesidir: Her cümlesi, sıfat tamlamaları ile kurduğu pervers ilişkiler ve fiile tanıdığı vurucu tim göreviyle vazgeçilmez bir birim olma niteliği taşır. Uzlaşmak, geçinmek için yazmamıştır Cemal Süreya; bir iki yazısında duygusal yanı ağır basmış olabilir belki ama genel çizgilerinde cüreti, hiç değilse göze almayı ölçü bilmiştir.

Bu karakalem portre denemesi elbette çalakalem. Hatları oturtmak, portreyi gerçek olgunluğuna taşımak için zaman, zamanlar gerekir.

Ne diyordu bir şiirinde: "Saatler uzun, günler kısa."

Günlüğünün ola ki 1001. gününe dayanmıştı. ■

Mehmet Ali & Akşamsefası

MİLLÎ TETEBBÜL

ZİYA GÖKALP

ÇINARALTI YAZILARI

ZİYA GÖKALP

Siparişlerinizi web sitemizden verebilirsiniz.

www.otuken.com.tr

twitter.com/otukennesriyat facebook.com/otukennesriyat

CEMAL SÜREYA'YI DÜŞÜNMEK

Haydar Ergülen

Bazı şeyleri, bazı anları, bazı insanları düşünmek de şiire dahil sayılır. Bunu birkaç şair için sık sık düşünürüm. Ece Ayhan, Cahit Zarifoğlu, Cemal Süreya... Hepsini aynı biçimde düşünmek değil söylediğim. Hem zaten bu mümkün de değil. Hep aynı şiirleri, aynı biçimdeki şiirleri sevmiyoruz ki onları yazan şairleri de aynı biçimde düşünelim!

Ece Ayhan'ı bir derviş olarak da düşünebiliriz söze-
limi, hem kendisi de yazmıştı:

*Ey imece ile başış gömülecek derviş
sen kendin o zamandan değilsin*

...
*Ya bu hikâyeyi nereden bilirsin?
Ey ustalıklı taşaronluğu birbirine karıştıran ve
Yaşayan okur!
Sen yabancı değilsin bense bir fakir derviş.*

Şiiri de bir tür tasavvufur Ece Ayhan'ın, kendisi de derviş gibi yaşamıştır doğrusu. “Bir lokma bir hırka” sözü de adeta onun için, biçilmiş kaftan olacak değil

ya, olsa olsa örülmüş hırkadır. Biz Ece'yi böyle düşündük, böyle bildik, böyle sevdik.

Cahit Zarifoğlu da nev'i şahsına münhasır bir şair. Hayatı film olacaktı yani. Uçuş kursuna katılması, güreş tutması, Avrupa'yı otostopla dolaşması, ilk kitabını, *İşaret Çocukları*, yayımlama öyküsü, başlıbaşına bir serüven olan dergiciliği, Zarifoğlu'nu da film kahramanı olarak çıkarıyor karşımıza. Bilmiyorum kim çeker böyle bir filmi? Onur Ünlü çekse, hem “humor” da katar içine, böylece Cahit Zarifoğlu'na da daha çok yakışır. Elbette *Yedi Güzel Adam* zorlaması gibi bir şey değil sözünü ettiğim, ideolojik bir şey değil yani. Üstelik Cahit Zarifoğlu'nun kitabının adı alet edildi bu düziye de, yazık.

Ve Cemal Süreya. Onun yaşamı da bir dizi olur bence. Her bakımdan Cemal Süreya. Tıpkı kitabının adı gibi 99 *Yüz*. Sürgün, şair, denemeci, çevirmen, dergici, maliyeci, aşık, ağabey, çocuk, iyi, jest sahibi, centilmen, şövalye, mahcup, Ankaralı, Kadıköylü, efsanevi, yakışıklı...Ahmed Arif'in yakışıklı, hafif, iyi süvari dediği gibi düşünüyorum Cemal Süreya'yı.

Belki de yukarıda gelişigüzel sıraladığım ve sanırım daha önemlilerini de unuttuğum, yazının sonuna doğru hatırlarsam eklerim, vasıflarından, güzel huylarından, niteliklerinden ötürü de onun şiiri gövdesiyle yazdığı gibi bir fikrim var. Burada gövdeden anlaşılması gereken, ruhuyla birlikte tüm varlığı, jestleri, davranışları, sözleri. Beş duyusuyla yazıyor. Tıpkı ruhuyla, gövdesiyle, beş duyusuyla yaşadığı gibi.

Belki de bu yüzden en çok o okunuyor, hayattayken istediği gibi en çok o sevilir ve en çok onun adına şiirler, dizeler, aforizmalar uyduruluyor. Fiyakalı çünkü. Şiiri de öyle. Fiyakalı bir şiir. Tavlayıcı. Çapkın. Gönülçelen. Göz kırpan. Ayartıcı. Şiirlerinin her biri bir küçük müze. Sanki her sokağa bir müze açmış gibi. Müze duygusu nereden geldi aklıma bilmiyorum, çağdaş müzeler ama, daha popüler olan, renkli, eğlenceli, oyunlu günümüz müzelerinden.

Şairliği ya da şiiri kadar efsane değeri de kazandı

Çizimi Yeşim Paktin

Cemal Süreya. Her şey var efsanesinde de, tıpkı şiiri gibi. 32 kısım tekmlî birden. “R”leri söyleyememek de kimine sevimlilik katar, kiminin efsanesine yazılır. Onun okur tarafından kendisinin sanılan soyadından attığı “y”den gömleğinin düğmesini diken her kadınla evlendiğine, Dersim’den 7 yaşında sürülmesinden “Mareşal” Muzaffer Buyrukçu’yla birlikte Turgut Özal’a Kadıköy sahilinde birlikte intihar etme önerisine, ölümündeki kuşkulardan oğlu Memo’nun ülkücü olmasına, baba-oğul 3 ay arayla ölmelerine dek; Sezai Karakoç’la arkadaşlıklarına, Mülkiye Mektebi’ndeki yaşantılarına, neredeyse şiirini unutturacak kadar bir efsane birikimi var. Ve tabii tüm efsane oluşumlarındaki gibi göz kamaştırıcı gerçek dışı unsurların fazlalığı, burada da söz konusu. Fransız Yeni Dalga filmlerinden mi aşınayız yoksa “Film Noir”dan bir entelektüel dedektif mi, Mao’nun *Kırmızı Kitap*’ını da okumuş, kafasında 1956 Macar ayaklanmasını bir büyük istifham olarak gezdiren özgürlükçü sola yakın bir polis. Zaten olsa olsa filmlerde olur. Böyle biri gibi de düşünebiliriz Cemal Süreya’yı. Hep böyle, yani gerçeküstü olması da kaçınılmaz. Gelecek kuşaklar neler ekleyecekler bakalım Cemal Süreya efsanesine?

Geçmiş de gelecek gibi düşünme huyu. Sanki geçmiş de yeniden gelecekmüş ya da bir tür gelecekmüş gibi, tıpkı kendisinden sonra gelenlere baktığı, dikkat ettiği ve şiirini, efsanesini teslim edeceği, emanet edeceği gibi, önceliklere de baktı. Öncekiler de ona emanet edilmiş gibi davrandı, bu ona sorumluluk kazandırdı. Dağlarca’dan Cahit Külebi’ye, Ahmed Arif’ten Ülkü Tamer’e beş benzemezi bir şair olarak okumanın ve yazmanın ardında, devralınan mirası korumak ve aynı zamanda bu mirası geleceğe de açmak arzusu yatar.

Şiirinin bir şefkat arayışı olduğuna dair de güçlü kanıtlar var. Bunlardan en bilineni, Cemal Süreya’nın herkesi sevmek çabası, arzusu, isteği, telası. Özellikle şairleri... Şairler onun geleceği gibi. Belki de bu yüzden ve bilerek yarım bıraktı şiirini. Yaşamaya duyduğu arzuyu şiirle saklamak istedi, şiire saklamak istedi. Bu “ıştah” a rastlanır yine de dizelerinde. Ama o ıştahlı görünmek istemedi. İlhan Berk açık bir defter gibiydi, her şeyi açık açık yazdı ve yaşadı, buna doymazlığını da hiç çekinmeden kattı, “Ben bir anlatı doymazım,” dedi. Cemal Süreya ise bir “yaşama doymazı” olduğunu söyleyemedi, bunun “arsızlıklar” diye anlaşılabileceğinden çekindi. Ona yakıştırılan “mahcupluk” biraz da bu yüzden olsa gerek.

Gençlik arkadaşı, şair arkadaşı ve mahcuplukta birbiriyle yarışan iki arkadaştan biri olarak Sezai Karakoç’un “*Sen kaç köşeli yıldızsın?*” dizesi Cemal Süreya için de yanıt yerine geçebilir. ■

Mehmet Ali & Akşamsefası

BABİL.COM’UN
RENKLİ KİTAP DÜNYASI
ÇENGELKÖY’DE
SİZİ BEKLİYOR

babilmekan
kitabevi kafe

8.000 ÇEŞİT KİTAP, KEYİFLİ KIRTASIYE, USTA ELİNDEN
KAHVE ÇAY VE LEZİZ ATİŞTIRMALIKLAR
EVİNİZİN RAHATLIĞINDA
KİTAP OKUMA VE ÇALIŞMA İMKANI

DENEMEYİ "DÜŞÜNSEL SÖZ" DE BULUŞTURAN: CEMAL SÜREYA

Feridun Andaç

Cemal Süreya, modern şiirimizin entelektüel açılımında yer alan şairlerden biri. "İkinci Yeni" şiirinin oluştuğu dönemi, bu kuşağı var eden şairlerin donanımı ve yönelimlerini değerlendirdiğimizde Cumhuriyet'e gelen aydınlanma düşüncesinin değerleriyle kendilerini var ettiklerini gözleriz. Zamanla da, her biri, kendi düşünce iklimlerini yansıtan sözlerini dünyayla buluşturdular. Hayata, sanata ve edebiyata bakışlarının yansılarını orada dillendirdiler. İlhan Berk, Edip Cansever, Turgut Uyar ve Cemal Süreya ilk akla gelen adlar.

Süreya'nın şiirinin yanına denemeyi eklememesi, açıklayıcı ya da tanımlayıcı bir duruş değildir kuşkusuz. Çünkü oradan şiirine baktırmaz, bakmayı da yeğlemez. Yazınsal deneme ile eleştirel deneme arasındaki gezintisinde anlamak kaygısının yeni şeyler söylemek düşüncesinden doğduğunu gözleriz. Edebiyatın, kültürel coğrafyanın ve hayatın birçok alanına, denemenin ucuyla bakmayı seçmesinin en temel nedeni bu konularda söyleyecek sözü olmasıdır.

Biriktirilen bir zamana döner yüzünü Süreya. Yazmak, kaygı duymaktır onun için. Açıklamak, tanımamak, yeni düşünceler üretmek ve göstermektir. Denemecinin göstericilikteki kuşatıcılığını seçer. Kimi zaman da buna eleştirel bir söylem katar. Sorgulayıcılığı da buradan gelmektedir.

Denemenin birikimle yazılabileceğine, *düşünsel* sözün vazgeçilmezliğine inanır. Denemeyi dünyasının başat anlatısı kılan yanını da hiçbir zaman gözardı etmez. Ki o, denemeye şöyle bakmaktadır:

"Batı ülkelerinde tür olarak şiirden sonra deneme gelmiştir. Öyle ki, Batı romanının kaynaklarından biri de denemedir. Eleştiride kendinden önce bir deneme ağıntısı olduğu için, kendi ayrırcı özelliğini daha çabuk sezmış, hızla gelişme olanağı bulmuştur. Bizde ise belirli bir düşünce ortamına ulaşılmadığı, düşünce özgür bir otofinansman kazanmadığı için, edebiyat türü olarak denemenin geciktirildiği görüyoruz. Ancak belirli ve üretici bir düşünce düzeyinden sonra geçilebilir ona. Sanat birikimleri, insan ve hayat değerleri bilimlerin getirdiği verilerle denemede gerçekleşir, zenginleşir. Çağın insan bilgileri onda

esnek bir devinme ve dışa vurma olanağı bulabilir."

Onun denemeciliğinin ilk adımı sayabileceğimiz dönem dergiciliğiyle başlar. *Papirüs'ten Başyazılar* (*) adıyla bir araya getirilen metinler Süreya'nın birikimini taşır bizlere. Ardından *Politika* gazetesinde yazmaya başladığı "Günübirlik"leri eleştirel üslubunu öne çıkarır.

1976'da kitap oylumuna erişen *Şapka Dolu Çiçekle*'de yer alan metinlerin sıklığı Süreya'yı denemenin uçbeyleri arasına taşıyacaktır.

Denemelerinin Durakları

Taşıyıcı bilinç/bilgi ve sezgi kaynağıdır onun denemelerine yansıyan. Edebiyat duygusu, zaman tanıklığı, yorum gücü, anlam derinliği, sezgisel bakış yolculuğu dilini var eder. Öyle ki Süreya, bir yandan okuma yolculuğunun izlerini taşır denemelerine, diğer yandan da düşünme duraklarını, edebiyata içinden bakma bilincini, taşıyıcı bakışının bilgisini getirip her bir yazısında uçlandırır.

Bir deneme için olmazsa olmaz sorgulayıcılık, bensele anlatım, izleksel bakış tümüyle onun deneme yazarlığının ibresini belirler.

Soru ve sorunlarla yüzleştirir okurunu. Kendi düşüncesine kattıklarıyla açılmayarak yol alır ele aldığı konuyu. Görürken gösterir, düşünürken düşündürür.

Denebilir ki Süreya'nın, bu alandaki birikimi dergiler ve gazetelerle ortaya çıkar. Denemeyi okur(uy) la buluşturan mecca olarak dergi ve gazeteler onun yazınsal yaşamının her döneminde yer etmiştir. Deneme yazmak için bir neden, vazgeçilmez bir mecca olarak çekim odağındadır şairin.

Özellikle dergilerde çıkan uzun denemelerinde edebiyatın, özdele de şiirin tarihsel ve dönüşel izlerini yansıtır. Bir yanda Ataç üzerine düşüncelerini yazarken diğer yanda onun yazılarına örnek deneme yazmanın bilgi/bakış/donanım/buluşurma/sezgi ve üslup kurmak olduğunu gösterir bize. Ataç üzerine şu vargısı, Süreya'nın kendisine dönük değerlendirmesinin söz sağanağına bir ölçüde ışık düşürür:

“Ne yazık ki Ataç, sanılanın tersine, edebiyat açısından, eleştiri ve deneme sınırlarını genişletme gereksinimini duyamadı; ya da buna vakti olmadı. Yazı yazmağa oturduğunda karşısında hep Saint-Beuve’ü, Baudelaire’i, Mallarmé’yi, Stendhal’i buldu. Hep onları sevdi ve sonuçta hep onlarla didiği. Böylece ‘Anadolu Sokratesi’nde yaratıcı düşünce çelişkileri, çoğu zaman beğeni çelişkileri hâlinde belirdi. Çelişkinin düşünceden beğeniyeye geçmesi Ataç’ın yapıtını bir yerde örseliyor; ama ona bir roman tadı da getiriyor.”

Şiir onun kaleminin bilgisi, düşüncesinin iklimidir. Deneme yazarlığını buna ödünç verir. Ki burada açtığı kanal önemlidir. Şaire ve şiire bakışı getirir; hem bir kazıcı gibi şairi/şiirini ortaya çıkarır, hem de edilebilecek sözü etrafıca söyler. Önümüze deneme çizelgesi çıkarır Süreya. Edebiyat ve kültür ortamımıza köprüler kurar, geçişleri sağlar böylece.

Onda gördüğümüz yan; edebiyatçının/yazarın dil ve düşün dünyasında süreklilik sağlayan şeyin okumak, hayata bunun aracılığıyla bakmak, oralardan devşirenlerle de deneme yazmaktır.

Aslında, Süreya, denemeyi hayata bakma/yorumlama biçimi olarak görür/değerlendirir bir bakıma. Onun denemelerini okumak, bize, sık sık susuzluğumuzu hatırlatır. Bir de, gezindiği dil ve düşünce atlasında şiirin anlamını bilen/sorgulayan bir şairin bu alanda az yazmasına şaşıyoruz.

Düzyazı bilincinin kapılarını sonsuzluğa açan özelliği onu günlükler ve portre yazıları yazmaya yönelir. Günlüklerindeki taşıyıcılık değerbilir tanıklıkla buluşunca öykü tadında denemelerin ortaya çıkmasını sağlar. Çizdiği portre yazılarında ise sezgisellik yüklü yorumsal bakış, *humour* yüklü anlatım başlı başına bir tanıklığı da içerir.

Sonuçta şunu söyleyebilirim: Cemal Süreya yazınsal ve eleştirel denemelerinde yönlendirici kişilik/kimlik olarak çıkar karşımıza. Bilen gözün yansılarında bir edebiyat düşünürü tavrı vardır. Şairin düşünsel derinliği, düşünce adamı olarak duruşuna oradan bakarız.

Gözlemcidir, ele alıp işlediği konulardaki saptamaları dikkate değerdir. Edebiyatın kaynaklarını bilmesi anlatım ustalığı sağlar ona. Buradan ağır düşünsel dayanakları birikiminin göstergesidir.

Özellikle bir dönemin düşünce iklimine bakabilmek için dikkatle okunmalıdır Cemal Süreya’nın yazınsal ve eleştirel denemeleri. ■

(*) *Papirüs’ün Başçısı*, Cemal Süreya: 1991, *Can Yayıncısı*, 136 s.; 2. Baskı: 2013, 136 s.

CEMAL SÜREYA'NIN VEFASI

Kemal Varol

İkinci Yeni şairlerinden geriye kalan külliyatta en ince kitabın Cemal Süreya'ya ait olması boşuna değildir. Bir yandan şiirleriyle bu yeni akıma yön veren Süreya'nın en az şiir kadar düzyazıya da vakit harcadığını düşünürsek diğer şairlere oranla neden az şiir yazdığını da anlamış oluruz. Gerek kendi kuşağı, gerek genç şairler, gerekse de daha eski kuşaktan şairler hakkında en kapsamlı tespitleri çoğunlukla onun yazılarında görürüz. Belki bu durumda onun iflah olmaz bir dergici olmasının da payı vardır. Ama öte yandan bu durumda şaşırtıcı bir yön de bulunur. Bir şairin hem kendi kuşağı hem de gençler hakkında bunca yazmış olması çok rastlanan bir durum değildir. Bu vefa Türk edebiyatında az rastlanır türdendir. Dahası, Cemal Süreya, dostları veya sevdiği şairlere olan vefasını sadece düzyazıyla da göstermez. Turgut Uyar ve Edip Cansever gibi kendi kuşağının şairler kadar, Metin Altıok gibi daha genç, Pir Sultan ve Yunus Emre gibi daha "eski" şairleri kendi şiirlerinde anmaktan çekinmez.

Cemal Süreya'nın *Papirüs* deneyiminden de biliyoruz. Belirli aralıklarla çıkardığı bu dergi için genç şairlere bizzat ulaşır Süreya. Dergideki değerlendirmelerinde genç şairler hakkındaki övgülerini eksik etmez. Böylece bir yandan yeni bir akımın kanallarını açık tutar, bu akımdan başka şairlerin doğmasına önayak olur, diğer yandan da bitmek bilmez bir merak duygusuyla başka şairleri anlamaya çalışır. Kendi şiirini de bu yolla hep diri tutar. Şiirini yeni deneyimlere karşı açık tutar.

Yine de hep bir sorun var gibidir. Başka şairler, hatta ülkenin tanınmış simaları hakkında bunca söz alan bir şair, öte yandan kendisiyle ilgili pek konuşmaz. Mustafa Kemal'den Turgut Özal'a, Turgut Uyar'dan Edip Cansever'e, Ece Ayhan'dan Metin Altıok'a kadar dönemin hemen hemen tüm önemli simaları onun yazılarında kendine yer bulur. Onları över, eleştirir, inceler, öne çıkarır, haklarında önemli tespitlerde bulunur, ama bütün bunları yaparken de kendini geriye çekmeyi de başarır. Ama neden?

Onunla ilgili algımızı şiirleriyle olduğu kadar mektupları ve günlüklerinin satır aralarına gizlediği kimi

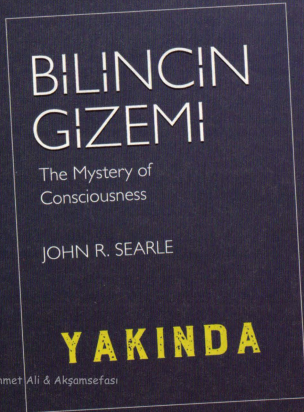
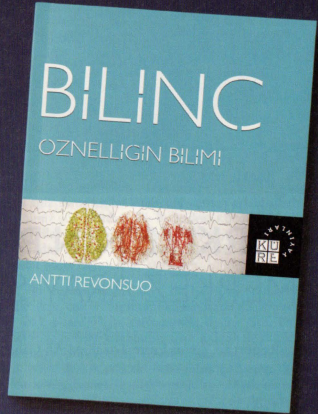
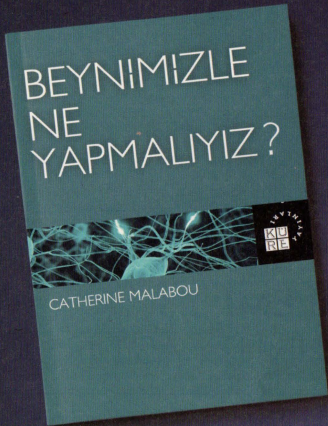
ayrıntılara da borçluyuz. Özellikle ilk şiirlerindeki ironi hiçbir şekilde ele vermez onu. Erotizmle kuşanmış bu ironik yapı onun bambaşka bir şekilde algılanmasını sağlar. Dahası sonraki dönemde daha ustalıkla kullanacağı bu yapı ona bambaşka bir hale, bir tür zırh sunar. Fakat yine de şiirlerinde zaman zaman sahici bir acı belirir. Aile üyeleri ve çocukluğa indikçe beliren bu acıyı bütünüyle deşmez. Yeterince konuşmaz, yeterince anlatmaz, anlatığında ise ortaya saçılan bilgileri bir süre sonra ironiyle kapatma ihtiyacı duyar Cemal Süreya. Garip bir tedirginlik içindedir hep. Atlıtmaktan, deşmekten çekinir ama öte yandan anlatmadığında da sahici olmadığını fark eder. Bu yüzden hep bir ara bölgeden konuşur gibidir Cemal Süreya şiirleri. Bir süre sonra da, şiirlerinde sözü ya başkalarına getirir ya da ironi bu anlarda bir tür kurtarıcı vazifesi görür.

Ama neden? Günlüklerinde bile başına gelenleri uzun uzadıya anlatmaktan neden çekinir Cemal Süreya? Neden doğduğu şehri değil de yedi yaşındayken ailesiyle göç ettiği Bilecik'ten söz eder hep. Başka şair ve yazarlar hakkında bunca söz alan bir şair neden kendisiyle ilgili hep ketum davranır? Bir kere olsun ağız tadıyla "ben" demeye neden çekinir?

Bu soruların cevabına birkaç yerde birden yaklaşıyoruz. İlkinde Ece Ayhan'la konuşmaktadır: "Orta-okulu bir serçe kentte okudum. Bilecik'te. Ailemiz sürgündü orada." İkincisine de Zühla Tekkanat'la yaptığı bir söyleşide rastlarız: "Korkuya gelince, bu önemli Zühla! Her şeyden önce bir Dersimli olduğumu düşün. Devletin gölgesini duyumsasam korkarım! Yasa denen şeyin ne olduğunu bilmeme karşın 'yasa' geçen sözlerden korkarım."

Cemal Süreya 1931 yılında doğar. Yedi yaşındayken Dersim meselesi başlar. Olan biten her şeyi bir çocuğun gözleriyle görmüştür. Sonra unutmuş, kendisini şiirle örtmüş, durmadan yazarak, başkaları hakkında durmadan söz alarak kendisini görünmez kılmaya çalışmıştır bir bakıma. Bu çabasından belki vefanın da payı vardır, kimbilir. Ama başkalarından çokça söz etmenin kendini gizlemenin bir yolu olduğunu çok erken fark etmiş gibidir Cemal Süreya. ■

FELSEFE VE NÖROBİLİM KİTAPLIĞI

Tel 0212.520 66 42
Faks 0212.520 74 00
satis@kureyayinlari.com

facebook.com/kureyayinlari
twitter.com/kureyayinlari

www.kureyayinlari.com

İSMAIL KARA

TAM
METİN

TÜRKİYE'NİN PROBLEMİ MERKEZ ARAYIŞINI UNUTMASIDIR

Röportaj: Yunus Emre Tozal, M.Ali Çalışkan, Hamit Kardaş, Ekrem Sakar

Türkiye'de İslamcılık denince akla ilk gelen isimlerden Marmara Üni. İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. İsmail Kara'nın geçtiğimiz haftalarda "Cumhuriyet Türkiye'sinde Bir Mesele Olarak İslam" kitabının 2.cildi Dergâh Yayınları tarafından yayımlandı. İlki 1986'da çıkan, üç ciltlik *Türkiye'de İslamcılık Düşün-* başlıklı antolojinin sahibi olan Kara, çok sayıda kitaba ve makaleye de imza attı. Kara ile kitaplarından yola çıkarak Türkiye'de İslâm'ın devlet nezdinde hâlâ bir mesele olup olmadığını, eğitime nasıl bakılması gerektiği, Türklük meselesini, Türkiye'de İslâmî bir yükselişin olup olmadığını ve 15 Temmuz'u konuştuk.

Çalışmalarınızı okurken iki şey dikkatimize çarpıyor. Birincisi, ele aldığınız konuyu bir kenara bırakmayıp seneler sonra da olsa üzerine bir şeyler ilâve etmek amacıyla kenarda bekletmeniz. İkincisi ise yazdığınız hususlarda, kimsenin aklına gelmeyen yahut herkesin kolay ulaşamayacağı türden kaynakları kullanmanız. Bunlardan yola çıkarak çalışma rutininizden bahseder misiniz?

Emekli olma mecburiyeti hissetmem, çalışmalarımı istediğim düzeyde yapmakla alakalıydı. Hepsini söylemeyeceyim, önümde çok sayıda çalışma var. İlk is-teğim *Cumhuriyet Türkiye'sinde Bir Mesele Olarak*

İslâm'ın ikinci cildini çalışmaktı. Onu bitirmiş olmak beni epeyce rahatlattı. Birinci cildi 2008'de yayınlan-mıştır. Bir iki senede ikinci cildi çıkarırım diye ümit ediyordum ama olmadı.

Hocam bu kitapları hazırlarken nasıl bir metod uygu-ladınız? Böyle bir sorumuz vardı zaten, yeri gelmişken onu soralım...

İlk kitabı bitirdikten sonra dinlenmek için yaptığım çalışmayı teslim ettim. *Biraz Yakın Tarih*, *Biraz Uzak Hürâfe* adlı bir deneme kitabım var. İlk baskısı 1998 tarihli. Ağır bir işe girişmeden onu daha olgun bir hâle

getirmek istedim. Dün onu teslim ettim. Yayınevi herhâlde bir iki ay içinde basar. Önümdeki çalışmaların önemlerini sayayım, en azından kayda geçsin. Belki bitiremeyiz bunları.

İslâmîcıların *Siyasi Görüşleri*, doktora tezinin ıslah edilmiş hâlidir. Onun ikinci ve üçüncü ciltleri olacak. Doktora tezi sırasında bu ciltlere girecek konuların da planlarını, ön çalışmalarını yaptım ama bir kısmını yazdım. 93'te bitirdim ben doktoramı, iki çanta dolusu fişleri duruyor. Bugüne kadar diğer ciltlerini yazmadım. Muhtemelen onunla başlayacağım şimdi. Sonra *Din ve Modernleşme Arasında* diye büyük makalelerden oluşan bir kitabım var. Onun ikinci cilt olacak, önümde duruyor. *Bir Felsefeci Olarak Enrullah Efendi* diye bir çalışma var. *Bir Felsefe Dili Kurmak* gibi bir eser olacak. *Sarık ve Fes-Ulema Yön Türklüğü* adını koyduğum bir kitap çalışmam var, iki kısmının ilk şekilleri *Divan* dergisinde yayınlanmıştı. Bu da ilmiye sınıfının geleneğinde pek olmayan siyasi muhalefete yaklaşma fikri ve neticelerini ele alacak. İlmiyenin muhalefeti kendisinin kurup oluşturmaya kendi dışındaki bir muhalefete katılmasını birbirinden ayırıyorum. Yenisi bir tür ulemanın itihâtlılaşması. Bugün üniversitelerde devam ediyor. *Resimli Cumhuriyet Din Kitabı* başlığını koyduğum bir çalışmam var. Görsel ağırlıklı. *Derin Tarih*'teki yazılar bunun hazırlığı. Bunların her birisi uzatmalar hariç beş altı aylık çalışmalara bitebilecek eserler. 6 cildi yayınlanan *Hilafet Risaleleri* gibi yürüyen işler var. Talebelerimle yürüttüğüm ortak metin beşiri çalışmamız var. Rize kitapları var. İnşallah bitiririz, bitiremezsek öbür tarafta devam ederiz. (gülüşmeler...)

Çalışmalarınız yayınlansa da genelde bitmiyor, sürekli yeni ilaveler yapıyorsunuz. Yine öyle mi yapacaksınız?

Bu benim çalışma tarzım. Hiçbir yazım ve çalışmam olduğu yerde kalmaz, benimle, yeni okumalarla birlikte büyür, gelişir, güzelleşir. *Cumhuriyet Türkiye'sinde Bir Mesele Olarak İslâm*'ın ikinci cildinin bir bölümü dini yayıncılığa ayrılmıştır. O bölümün birinci yazısı tek partili yıllarda dini yayıncılık üzerinedir. O makalenin ilk versiyonu 15 daktilo sayfasıdır ve 1985'te *Toplum ve Bilim*'de yayınlanmıştır. Şimdi 2016'dayız ve bu kitapta 100 sayfa oldu. Neredeyse bir kitap hacminde... *Müslüman Kardeşler Türkçeye Tercime Edildi mi?* diye bir başlık vardır aynı bölümde. Bunun ilk hâlini, 1992'de *Dergâh* dergisinde yayınladım. Başlığı ayındır. Orada 2,5 dergi sayfasıydı. Burada 50 sayfalık bir makaledir.

Yazdığım her satırı kafamda taşıyorum. Bunun bana maliyeti çok yüksek tabii. Ama bu bir yapı meselesi...

Türkiye'de birikimi ender hocalarımızdan birisiniz. Masada oturup hiç kitap karıştırmadan sayfalarca yazabilirsiniz. Ama siz hâlâ genç bir araştırmacı titizliği ile satır satır kaynak tarayarak, profesörlerin asistanlarına yaptırdığı işleri

bizzat kendiniz yaparak uzun uğraşlar ve emeklerle yapıyorsunuz.

Bu biraz da yapmak istediğim şeyle alakalı. Kendimi, uğraştığım işleri daha vasıflı bir şekilde anlatılabilmek için farklı tarz ve kademelerde yazı yazmayı denemek istedim. Geçmişte bu daha flu bir histi ama şimdi bir kanaat hâline geldi. Talebelerime de tavsiye ediyorum. Deneme yazan bir akademisyen daha iyi akademik makale yazabilir. Ben bazı insanlar gibi doğuştan yazar sayılmam. Emekleyerek, çabalayarak buraya geldim. Fakat erken dönemde itibaren farklı metinler yazmaya yöneldim. Netice itibariyle deneme de yazsam akademisyen olduğum için akademik bir çerçeveden yazıyorum. Bunun tersi de doğru. Kalın ve bol dipnotlu kitaplarımın soğuk bir akademik metin olmasını istedim. Bu konuda istediğim düzeyde başarılı olduğumu söyleyemem ama tercihim böyle. Eski kitaplara ve yazılara sadece maddi bilgi eklemiyorum, aynı zamanda üslubunu, düzenini de bir yukarıya çıkarmak istiyorum. Bunun için hiçbir esrimi bitmiş ve donmuş kabul etmem. Bu da bir tarz.

Hocam Kutuz Hoca'nın Hatıraları'nda bu o kadar güzel anlatılıyor ki, bu kitabı üniversiteli arkadaşlarla geçtiğimiz gün okuduk. İlk üç baskısı küçük hacimli. Fotoğraflar da az. Son baskı ise 400 sayfaya ulaşmış. Bir yandan ilk baskının güzelliğini verirken üslup da o kadar öteye taşınmış ki...

Evet, ilk baskısı küçük boy. İlk baskı da kendi türünde ilktir, çok iyi bir kitaptır ama orada duramazdı. Her bakımdan gelişti, mükemmele doğru gitti. Bazı deneme ve hatırat kitaplarını artık müdahale dışında bırakmaya çalışıyorum. *Kutuz Hoca'nın Hatıraları* artık böyle devam edecek. Belki mizanpajlarının, kapaklarının gelişmesiyle ilgilenebilirim. Mesleklerimden biri yayıncılıktır, kitaplarımın şekliyle de yakından alakadar olurum.

Zihninizde de tamamlandılar mı?

Zihin ve zihinde tamamlanmışlık duragan bir şey değil. Bugün tamamlanan, yarın eksik hâle gelebilir. Hele açık ve canlı, defteri kapatmamış bir zihin için. Fakat öbür çalışmalarına ağırlık vermek için bazıları bir yerde bırakmam gerekiyor. Deneme kitaplarımı mesela. *Biraz Yakın Tarih*'in yeni hâlini bitirdim. Artık onlara da müdahale etmeyeceğim.

Aramakla Bulunmaz tamamlandı mı?

Onun devamı var, bir benzeri çıkacak ilk fırsatta. Muhtemelen adı *Kuruluş Ağaca Su Vermek* olacak.

Güzel isimler çıkıyor hocam...

Güzel isimler bulurum. Bu biraz yayıncılıktan kaynaklanan bir şeydir. Kitapların oluşurken isimleriyle de yatar kalkarım. Çoğunun adı kendisinden önce doğar. Başkalarına ait çokça kitaba da ad

koymuşumdur. Ayrıca *Kurmuş Ağaca Su Vermek, Aramakla Bulunmaz*'a verdiğim isimdi. Mustafa Kutlu "Aramakla Bulunmaz"ı kitapta bir yazı başlığı olarak görünce "Bu kitabı bundan daha iyi bir isim olmak, öbürünü sonraya bırakalım," dedi. Bana isim teklifinde bulundu ilk defa. Hiç yapmaz. Ben de böyle yaptysa bir hikmeti vardır deyip ona uydum. *Aramakla Bulunmaz* bir risalenin peşindeki hikâyemi anlatan bir denemidir. Çok sevilen bir yazıdır o. İnşallah sevimle kalmaz taklit ve tatbik de edilir.

Böyle gün yüzüne çıkmamış ama adı konuşmuş çok kitabım var. *Söz Dilde Hayalî Gözde*'nin ikinci cildi hazır hâledir. Vakit ayıramıyorum. Şimdi size saydıklarım büyük eserler. Bunların arasına beş on eser daha girecek. Deneme ve hatırat kitapları. Hatırat da çok önem verdiğim bir tür. *Söz Dilde Hayalî Gözde* çok değer verdiğim, büyük eserler kadar önemli bir kitaptır. Başkaları ne der onu bilemem, farklı bir metin o.

İlk dosya konumuz Tanpınarın Saatleri Ayarlama Enstitüsü romanıydı. Tanpınar burada konuştuğumuz birçok konunun aslında merkezinde yazan bir adam. Türkiyeli olmanın ne demek olduğunu, o kimlik bunalımını resmeden güçlü bir yazar. Sızca Tanpınar'dan ve edebiyattan yola çıkarak Türkiye'de olmayı nasıl açıklarsınız? Sizin için bir talih mi, yoksa sineye çekilen bir yazgı mı?

Benim için mi, Tanpınar için mi?

Sizin için...

Çünkü Tanpınar için bence problemli bir soru bu. O bütün yerli damarlarına rağmen iki arada bir derede bir kafa. Son kitapla ilgili sorulardan birine cevap verirken söylemiştim. Ben Cumhuriyet döneminde yetişmiş bir insanım. Yani Cumhuriyet Dönemi'nin bir ürünüyüm. Fakat aynı zamanda dönemin ve ideolojisinin de mağduruyum. Tarih ve talihim, zorluklarım ve imkânlarım burada. Şöyle düşünüyorum; problem ne kadar ağır olursa olsun onu anlamaya gayret etmek, anlama safhasını geçip çözmeye başlamak hem sizin hem de etrafınızdaki insanlar için bir imkândır. Ahlakî olarak söylesek problemini anlamak, fark etmek bir insanın yücelmesinin kapısıdır. Entelektüel olarak bakarsanız kafasının büyümesi, ufkunun gelişmesidir. Onun için, içinde bulunduğum entelektüel veya fiili sıkıntıları, hissettiğim krizleri sadece bir şikâyet ve ağlaşma konusu görmedim. Ben fert olarak bunları nasıl aşacağım, içinde bulunduğum toplum bu problemi nasıl anlayıp açacak, buna ağırlık verdim. Bu yüzden belki kendimi tedavi etmiş oldum, kesin bir şey diyemem ama problemlerin boğuculuğundan kısmen belki bu yolla kurtuldum. Bunu bir talih olarak gördüğümü söyleyebilirim. Eserlerimin bir muhassalası kalacaksa, sorularımın bir muhassalası kalacaksa başkalarının talihisizlik olarak gördüğü, benim talih gördüğüm şey dolayısıylardır. Ama bunun bir bedeli var tabii. O da aynı.

Kendi sahanızla ilgili akademik araştırmaların yanı sıra, uzun yıllar Hareket ve Dergâh dergisinde de yazdınız. Bir sosyal bilimci olmanız rağmen edebiyat merkezli bir çevrede siz de kültür hayatımıza katkılar yaptınız. Özelde Dergâh çevresi, genelde edebiyat etrafında örgütlenmiş ekoller size ne ifade ediyor, sızca Türkiye'nin geleceği için topluma doğrudan konuşan politik örgütlenmeler yerine topluma dolaylı konuşan edebî örgütlenmeler mi tekrar gündemimize alınmalı?

Bu sorunun hakkını ne kadar verebilirim bilmiyorum ama kendi zaviyemden cevaplandırmak isterim. İmam Hatip Okulu mezunuyum. Bizim dönemimizde edebiyat, özellikle modern edebiyat öğrencilerin yeni ilgi alanına giriyordu. Necip Fazıl'ın "Sakarya" şiiri dışında mesela *Çile*'si pek okunmazdı. "Sakarya Türküsü" politik ve kan kaynatıcıydı. Çile kimsenin umurunda değildi. Edebiyat ta biraz boş işti. Hoş hatırladığım bir şey de şu; *Safahat* el kitabımızdı. Bir şiir kitabından ziyade ahlak kitabıydı o. Böyle okuduk. Sıra arkadaşlarımdan biri Nihat Hayri Azamat'tı. Bu ismi tanır mısınız?

O da bir şair hocam...

Şairdir ve Nihat o yıllarda Atilla İlhan, Sezaî Karakoç, Necip Fazıl, İsmet Özel, Nazım Hikmet gibi şairlerin çoğu şiirlerini ezbere bilir ve okurdu. O bir istisnaydı aramızda. Ben de dinlerdim onu ama çok önemsemezdim. Fakat akranlarıma göre avantajım çok erken yaşlarda *Hareket* dergisi çevresinde bulunmuş olmam oldu. 69 Şubatı'nda İstanbul'a geldim, ağabeyim Mustafa'nın yönlendirmesiyle martta *Hareket* dergisine gittim. *Hareket* dergisine gitmek demek, edebiyatla asgari düzeyde irtibat kurmak demekti. *Hareket*'i okumak ve karıştırmak sadece Nurettin Topçu Hoca'yı değil aynı zamanda Mustafa Kutlu ve Şevket Bulut okumaya başlamak demekti. Şiir hakeza... Nurettin Topçu'nun denemeleri de edebî bir zevk olmadan okunamazdı. İster istemez edebî bir ilğim oluşmaya başladı ama hiç şiir yazmaya niyetlenemedim. Hâlbuki Türklerden gençliğinde şiir yazmayan çok azdır. Şöyle düşünüyordum, edebiyat olmadan da ilim ve fikir olur. Biz ilimle uğraşacağız, edebiyat netice itibarıyla yan bir destek alanı olabilir. Bu düşüncem tadil ve tashihe uğradı. Yıllarca Mustafa Kutlu ile aynı odayı paylaştık. İsmet Özel Bey ile uzun yıllar çok sık, haftada birkaç kez birkaç saat bir araya geldik. *Türk Dili ve Edebiyat Ansiklopedisi* yayınıydı. Bir taraftan edebiyat tarihi, bir taraftan edebî metinler neşrediyorduk... Ben mecburân *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*'nin üçüncü ciltten itibaren matbaaya gitmeden tamamını okudum. Mecbur olmasam o maddelerin çoğunu okumazdım ama özel editörlerimiz olmadıysa için okudum. Tabii bu bana farklı ilgi ve bilgi alanlarıyla hemhâl olmayı sağladı. O devirde ayrıca edebiyat, fikir ve felsefe editörlüğü ayrı mı yoktu. Editör yoktu.

Sorunun ikinci kısmı, Türkiye'nin geleceği ilim

üzerinden mi edebiyat üzerinden mi kurulacak? Bu çok önemli bir soru. Bana göre bu alanlar tek başlarına gelişemezler, belki önceliktan bahsedilebilir. Biri mutlaka diğersini zafiyet işareti bile olabilir. Sadece edebiyat ve sanat hakikatin, gerçeğin, realitenin tam bir temsili ve ifadesi olmaz. Hatta edebiyat tek başına kaldığı zaman gerçeğe işaret kapasitesi düşük de olabilir, illüzyonlara sebebiyet verebilir. Sanat alanının yerinde bir fonksiyon icra edebilmesi için ilim, bilgi ve fikirler, isterseniz felsefeyi de katalım, iç içe, yanyana olması lazım. İlim ve fikir alanı için de sanat ve edebiyat böyledir. Bunların hepsinin arasında bir geçişkenlik hatta kuvvetli bir ilişki olması lazım. Birbirini besleyecek ve kuvvetlendirecek bir ilişki. Ben Çağdaş Türk Düşüncesi, Çağdaş İslâm düşüncesi dersi okutuyorum. Talebelere, Tanpınar'ın 19. *Asır Türk Edebiyatı Tarihi*'ni başka bir çerçevede okutuyorum. Onlara diyorum ki "Bakin Hilmi Ziya, Niyazi Berkes, Bernard Lewis ve Şerif Mardin okudunuz. Bunlar da Çağdaş Türk Düşüncesi tarihidir. Bir de bir sanatkar ve estetik olan edebiyat tarihçisi üzerinden Çağdaş Türk Düşüncesi tarihini okuyun bakalım, neyle karşılaşacaksınız?" Şimdi orada Tanpınar'ın bir romancı, bir hikâyeci, bir şair olmasının getirdiği farklılık ve zenginlik var. Ama tek başına o bize yeter mi sorusuna benim cevabım "hayır"dır. Onun için dönemsel olarak birinin öne çıkması ayrı bir bahistir. Zaten bunu biz kontrol de edemeyiz; bu biraz da temsilcilerin gücüyle alakalıdır. Büyük bir edebiyatçı, hepsini gölgeleyebilir. Büyük bir bilim adamı da diğerlerini gölgede bırakabilir.

Türkiye'de kültür politikaları herkesin eleştirdiği ama tam fikir birliğinin de oluşmadığı bir alan. Kültürel

yönümüzü Batı ve Doğu arasında nasıl inşa etmeliyiz? Müzik, edebiyat, resim, sinema gibi alanlarda yaptığımız işler size ümit veriyor mu, daha iyi olabilir mi, eksik olan nedir?

Türkiye'nin gerçekleştiremediği şey Doğu-Batı problemini tartışmak değildir. Türkiye ve dünya bunu tartışacak, tartışmadan yoluna devam edemez. Bu problemi dün tartışmış olması da yetmez. Bugünkü şartlarda da yeniden tartışacak. Türkiye'nin problemi, Doğu-Batı kıskacında kalması değil kendisine bir merkez bulamamasıdır. Diyorum ki Türkiye'de enternasyonalizm Solculuğu, Turancılık Milliyetçiliği, Ümmetçilik İslâmcılığı merkezden kopardı. Bakınız burada İslâmcıların ciddi şekilde yanıldıkları bir nokta var. Müslüman olmaları dolayısıyla kendilerinin ayaklarının yerden kesildiğini, merkezden uzaklaştığını düşünmüyorlar. Bu aslında fena bir hissiyat değil fakat felsefi olarak karşılığı yok. Yazdıkları eserlerin dilini yoklayalım, Türkiye ile irtibatları ne düzeyde diye bir tahlil yapalım. Netice enteresan, belki ürkütücü çıkacaktır. Problem Doğu-Batı problemi değil, Türkiye'de eğitim almış insanların hangi fikre ve ideolojiye mensup olursa olsun Türkiye'den bir şekilde kopmasıdır. Başka bir şekilde söylersek merkezinin olmayışıdır. Eğer merkezde anlaşılabilirlik konuşabilme oranımız, konuşma kalitemiz ve insanlığa hitap etme kapasitemiz yükselecek. Merkezimiz olmadığının kendi içimizde de, etrafımızdaki hallerle de gerçek bir diyalog kuramıyoruz. Kendimizle diyalog kuramıyoruz.

Avrupa'da sol örgütlenme, Latin Amerika'daki gibi kapitalizme karşı temel bir duruş sergilemedi ama

yine de sistem içinde de olsa alternatif politikalar üretebilirdi. Bir İşçi Partisi oldu mesela. Türkiye’de ise 1980 öncesi retorik olarak olsa da alternatif bir şey söylerken bugün kapitalizmin, burjuvanın kanatları arasına girmiş durumda. Türkiye’de solun kimyası niye bozuldu, kim bozdu?

Benim için bu soruya geçmenin bir mukaddimesi var. Türkiye’de sadece sol gerilemedi. İslamcılık ve milliyetçilik de solda birlikte geriledi. Birlikte yükseldi, birlikte geriledi. Bunu görmek lazım. Fakat solun Türkiye’de, özellikle 60’lı yıllardan itibaren çok önemli bir problemi daha var, o da dinle, İslamiyetle mesafeli olması, hatta ateizme kayması. Bu Türkiye ile irtibat-sızlığı artırdı, zamanlaştırdı. Milliyetçi sosyalizm yahut Asya Tipi Üretim Tarzı (ATÜT) tartışmalarının mesafe kat edememesi de bu yüzden. Türkiye’de herhangi bir entelektüel ve fikri çağa İslâm’ın parantezde olduğu vakiasıyla hesaplaşmadan bir yere varamaz.

Mümin olmasalar da Müslüman mı olmaları gerekir diyorsunuz?

İslamiyeti ve bu topraklardaki Müslümanlığı önemsemeleri, benimsemeleri gerekirdi. Mümin olmak ayrı. Bakın 1960 sonrası solun önemli bir kanadı Paris’te Garaudy ile ciddi bir münasebet içindeydi. Hatta Garaudy, Türkiye’ye ilk geldiğinde onu karşılayanlar arasında İsmail Cem başta olmak üzere Paris’ten onu tanıyan ve milliyetçi solcu çizgisinde kişiler vardı. Ben bunları gördüm. İlk Garaudy çevirilerini de onlar yapmıştı. *İslamiyet ve Sosyalizm*, Yön Yayınları’ndan çıkmıştı. Bu insanlar Garaudy’nin bütün sıfatlarına bakmadılar. Sadece sosyalistliğine baktılar, Katolikliğine değil. Oraya da baksalardı belki farklı bir şey olacaktı. Bakabilirler miydi o günün şartlarında bunu biliyordum, ama bir entelektüel çağa bunu başaramadıysa neyi başaracak?

Türk kavramı hâlâ bir potansiyel taşıyor mu? Yakın geleceğin içindekî tedavüle girebilecek en uygun kavram hangisi olacak?

Türk meselesi çok önemli... Nereden başlasak acaba? Bu meselenin Türkiye’de zafiyete uğraması, paranteze alınmaya çalışılması, İslamiyet’in paranteze alınması

kadar ciddi bir meseledir. Belki ikisi aynı ey. Bunun altı çizilmeli. Kürt meselesi veya milliyetçilikle alakası yok bunun. Türkiye’de insanlar Türk meselesini konuşmayacaksa neyi konuşacak? Türk meselesi konuşulmadan Türkiye’de Kürt meselesi konuşulabilir mi? Bu Türkçe eğitimi yapmadan, yapamadan Kürtçe eğitimi yapmayı konuşmaya benzer. Mesleki başka bir şey söyleyeyim; İmam Hatip Liseleri ve ilahiyat fakültelerindekilerin bir kısmının Arapçaları grama-tikal olarak Türkçelerinden iyi fakat Türkçeleri yeter-siz veya zayıf olduğu için Arapça bir eseri ağırlığıyla Türkçeye çeviremiyorlar.

Birçok tercümede bunu fark ediyoruz hocam.

İkinci olarak Türkiye’de, Türk meselesinin yeniden problemli hâle gelmesi uyarılmış bir hadisedir. Bunun da tarihi, soğuk savaş döneminin bitişiyile başlar. Soğuk savaş sonrasında dünyaya empoze edilen ana söylem kimlik ve azınlıktır. Soğuk savaş söylemi ise refahın yerini kimlik aldı. Üçüncü bir şey daha var: İnsanlara soruyoruz, “Amerika, İngiltere, Almanya veya Fransa’da milliyetçilik yükseliyor mu düşünüyor mu?” Cevap, “Yükseliyor.” Peki Türkiye’de niye düşünüyor? Dayatılmış olması dışında neyle açıklanabilir bu?

İsmet Özel, Türk’ü özellikle vurguluyor ama?

Hem de herkesin vazgeçtiği bir dönemde ve ısrarla! İslamcılıktan, milliyetçilikten, milliyetçi sosyalizmden vazgeçerek liberalizme kayanların keyfini kaçırdığı için “İsmet Özel Türkçü oldu,” diyorlar. Türkiye’de ümmetçilik söyleminin kurucu ve yükselticileri arasında İslamcı Kürtlerin hususi bir yeri var. Türk milliyetçiliğine karşı çıkarak ümmetçilik yapıyorlardı fakat aynı zamanda Kürtçülük de yapıyorlardı Kürtçülük...

Günümüzde de var böyleleri ama?

Şimdi HDP’de İslamcılar var.

HDP’de İslamcılarının olması gibi politik renklilik, merkezinin olmamasından mı kaynaklanıyor?

12 Eylül’ün ve ANAP’ın politikası buydu. Eğilimleri birleştirmek adına bitirmek. Herkesin şahsiyet sahibi olması, fikrinde müstakil olması savunulacak bir şey. Bir röportajda iktisatçı Sencer Divitçioğlu’na soruyorlar, bu tarihçilik nereden çıktı diye. Diyor ki: “Doktorami yaptım geldim, ders vermeye başladım. Bir gün Avrupa’dan hocam geldi ve dersime girmek istedi. Türkçe anlatacağımı söyledim ama ben anlarım diyerek ısrar etti. Mikro iktisat anlattım. Dersten sonra odaya geçtik. Hocam dedi ki ‘Çok güzel ders anlatıyorsun ancak dersinde hiç Türkiye yok.’ Böyle deyince şaşır-dım. Efendim mikro iktisat anlatıyordum dedim. Hoca tereddütsüz aynı ifadeni ve demek istediğini anladım. Böylece tarihe yöneliyor. Gerçekten iktisatçı olarak tarihi çabası ilginç ancak İslâm meselesine hiç

gelmiyor. İşte konuştuğumuz problem bu. Solcu olabilirsiniz, Marksist olabilirsiniz ama İslâm meselesine itinalık etmeden Türkiye’de nasıl devam edeceksiniz? Bence hocasının sorusunda Türkiye ile birlikte İslâm da vardı. Divitçioğlu’nun kitaplarında İslâm yok.

Kemal Tahir’in sol çevrelerde meydana getirdiği büyük çatlak muhtemelen bundan dolayıdır. Türk tarihi ilgisi onu İslâmı ilgilendirmeye götürüyor. Bunun seviyesi elbette tartışılabilir.

Kemal Tahir sol cemahta yazar olarak da kenarda tutuluyor.

Kenarda tutuluyor ama Kemal Tahir’in gücü bariyerleri aşıyor. Solun elinden gelse onu belki boğacak, hiç nefes aldırmayacak. Kemal Tahir bir romancı olarak büyük bir yorumcu mu, o ayrı bir bahis ama arayışlarını önemsemek lazım.

Mesela Yaşar Kemal, taşrayı yazıyor, köye iniyor. Ağa, zulüm falan ama orada Müslümanlığı görmemek için özel bir gayret sarf ediyor.

O da bir otosansür işte.

Tiyatrocu bir abimiz Türkiye’nin en politik dizisi Bizmilkiler derdi. İçinde bir tane dindar yok.

Daha enteresan şeyler var. 1940’larda köy alan araştırmaları var. Bunları Behice Boran, Niyazi Berkes gibi isimler yapıyor. Ankara köylerini çalışıyorlar. Kitaplarına bakıyoruz, din hanesi yok. Okul var, cami yok. Alan araştırması ve 1940’lar ama din yok. Şimdi bu ideolojik bariyer olmadan mümkün olacak bir şey değil.

Biraz da sizin sahanıza gelelim. İslâmcıların kimyasını kim bozdu? Yani cumhuriyetin 100. yılına yaklaşırken ortaya çıkan taşralı veya şehirli dindar kimlik, İslâmcı politikaların vadettiği insan tipine çok da uyusmuyor. İslâmcılık çöküyor mu?

İslâmcılıktan gelme sosyologların yaptıkları alan araştırmaları var. Burada dini meseler yerini buluyor mu? Müteedeyin bir akademisyenin de halk dindarlığından kopuk olması yani merkezden uzaklaşmış olması sebebiyle ondan okuyacağımız köydeki dini hayat da zevkle okuyacağımız, kuşatıcı, derin bir manzara arz etmiyor.

Buradan “İslâmcılık ölüyor mu?” faslına geçebiliriz. İslâmcılık ölmez. Çünkü İslâmcılığı doğuran şartların hiçbirisi ortadan kalkmış değil. Yani iki asırlık İslâmcılık tarihini ortaya çıkaran siyasi, dini, kültürel ortam ve sebepler ortadan kalkmadı. Dolayısıyla sebepler ortadan kalkmadan netice olan İslâmcılık niçin ortadan kalksın? İki şeyi birbirine karıştırmamak lazım. İslâmcılık şekil değiştirilebilir, geçmişte değiştirdi, ileride de değiştirecek. Diyelim ki uyum damarı öne çıkıyor, çıkacak. Bu bittiği manasına gelmez.

Dindarlık ne olacak?

Bakın burada dindarlığı da tarif etmemiz lazım. Şöyle bir problem var. Hem Türkiye hem de İslâm dünyası modernleşme tarihi boyunca felsefi olarak zıt olmasına rağmen modernleşme ve dindarlaşmayı birlikte yaşadığını götürdü. Felsefi zıtlık var ama fiili iç içelik var. Bugün de böyle. “Türkiye’de dindarlık artıyor mu?” sorusunun cevabı dindarlığa özel bir anlam yüklemiyorsanız “Evet,”tir. “Cami sayışı artıyor mu? Cuma cemaati artıyor mu? Cuma cemaati gençleşiyor mu?” Hanımlar da artık cumaya geliyor, eskiden hiç yoktu. Dini gerekçelerle yardımlaşma artıyor. Hac ve umreye ilgi artıyor. Dini eğitime talep yükseliyor. Bizim razı olma olmayacağımız ayrı bir konu ama genel durum bu.

Dindarlaşma artıyor, modernleşme de artıyor. Hatta dindarlaşma modernleşmeyi, modernleşme dindarlaşmayı besliyor. Avrupa’da böyle değil. Hiç böyle olmadı. Türkiye ve İslâm dünyasında böyle. Fakat önemli bir problem var. Halk dindarlığı ortadan kalkıyor veya zayıflıyor. Modern eğitim sürecine katılım arttıkça oluyor bu. Modern eğitim sürecine katılım, kente göç, sosyal ve siyasi statü arttıkça, köy kalmadıkça halk dindarlığı şehirlere taşınmıyor fakat büyük bir değişime uğruyor. Bu altüst oluş, değişim süreci. Türkiye ayakta ve yolda bir ülke. Bu aynı zamanda bir imkân. Sadece yıldırıcı bir problem değil. Belki yolu buradan bulacağız.

Babamızın, Kutuz Hoca’nın Hatıraları’nda, Karadeniz’de 1930 ve 40’lı yıllarda her türlü engellemelere rağmen ilmini sürdüğünü ve medreselerin faaliyetlerini devam ettirdiğini görüyoruz. Bu dönemde medreselerde Kur’an’ın yanında hangi kitaplar okunuyordu ve bu kitaplar nasıl temin ediliyordu?

Elbette medrese kitapları okunuyordu. Bunların temini çok zordu. Taşradaki birisi için hem para bulmak hem de İstanbul’da getirmek çok zor oluyordu. Onun için kitap edinmenin kolay yollarından biri vefat eden bir hocanın evinden kitaplarını almak. Hele hocanın çocukları da okuyan birileri değilse...

Kutuz Hoca’nın Hatıraları’nın yeni baskısında kitaplarının nasıl temin edildiğini de yazdım. Parayla da satın alıyorlardı bir kısmını, İstanbul’da tanıdıkları vasıtasıyla getiriyorlardı ama daha çok mollaların kütüphanelerinden bulup okuyorlardı.

O dönemin hocaları biraz da şartlar icabı talebelerinin her şeyinden sorumluydular. Laşesi, ibatesi, hastalıkları ve çocukları dahil. Kitapları ile de ilgileniyorlar hâliyle. Hocanın imkânları daha fazla çünkü. Sadece maddi imkân değil, çevresi var. Dolayısıyla hocaların bugün artık ortadan kalkmış olan ilgileri, talebelerin bu tarz ihtiyaçlarını da kısmen gideriyor.

Sadece bu da değil. Hocanın eski eğitim sisteminin devamı olarak anlaşılabilircek olan mahfuzatı yani

hocanın kafasındaki beyitler, şiirler, rivayetler talebe için bir kaynak. Babamın kitapları arasında da küçük bir antoloji oluşturacak kadar böyle notlar, bilgiler var. Dolayısıyla bilginin aktarımı ve tekniği de bugünden farklı. Mekanlar da farklı. Bugünkü eğitim sisteminden çok farklı. Bunların dersleri uzun zamana yayılıyor. Ben doğduğumda babam hâlâ Rize’de medrese dersleri alıyordu meselâ. Ağabeyim Mustafa Kara babamın Rize’de okuduğunu hatırlıyor. Hatta bir keresinde onu da götürmüş.

Mızraklı İlmihâl’i yayımladınız. Eski den Muhammediyeler, Envarul Aşikinler okunurdu. Bu kitaplar bugün de okunabilir mi? Yoksa sadece o zamana mı hitap eden kitaplardı?

Bu kitapların bugün okunmasının kademeleri var. Hâlâ okunuyor. Mahmud Efendi cemaati *Mızraklı İlmihâl* ders kitabı olarak okutuyor. Şimdi biz bunlarla nasıl muhatap olacağız? Ben *Mızraklı İlmihâl’i* yayımlarken amacım sadece tarihi bir ilmihal metni yayımlamak değildi. Burada başka bir üslup, başka bir din anlayışı, başka bir din anlatımı tarzı, bir bilgi tasavvuru var. Bu, bugün de önemli. Bugün bir ilmihal kitabı yazacak olsam Mızraklı gibi yazamam herhâlde ama bu metin bize aktüel olarak da bir şeyler anlatır. Bir dilci, tarihçi, din sosyoloğu için farklı kademelerde ele alınıp değerlendirilecek bir metindir. “Halk Müslümanlığı nedir?” sorusunu sorduğunuz zaman bu eserlerle irtibata geçmelisiniz. Dolayısıyla bunlarla kademeli bir muhataplık söz konusu. Ancak sorunun içinde eserlerin bugünkü tedavülü de var sanırım. Bugün eskiye göre eserlerin tedavülü çok sınırlıdır. Artık *Muhammediye* okuyan annelerimiz yok, bu kitapların okunduğu köy odaları kalmadı.

1930 ve 40’lardaki medrese geleneği ve eğitiminin günümüz ilmi çalışmalarına kaynaklık ettiğini düşünüyor musunuz? Evet ise nasıl?

Bunlar bir geleneği orta düzeyde sürdürdüler. Bugün de sürdürüyorlar. Bana sorsanız sadece bu geleneği sürdürerek İslâmi ilimler yoluna devam edemez. Şöyle düşünüyorum; medresenin devam etmesi bir kazançtır. Problem, bunun yeterli olduğunu düşünmektir. Bu tevarüs edilen şeyler bugünün diliyle ihtiyaçlar çerçevesinde yeniden ele alınmalıdır. Aynen aktarım bir kademe olarak kabul edilebilir fakat burada kaldığı zaman yetmez. Medrese eğitimi sürdürülenler, bunun yeterli olacağını düşünüyor. Bu doğru değil. “Medrese okumuş ilahiyatçılar medreseyi, ilahiyatçılıkları ve akademisyenlikleri için müsbet bir zemin hâline getirdiler mi?” sorusu da var. Maalesef bu sorunun cevabı da evet değil. Arapçaları çok iyi ama medrese fikrini terk ederek yollarına devam ediyorlar. Modern eğitime geçince medreseyi küçümsediler hâlbuki yeni donanımlarıyla onu da değerlendirmeleri ve bir üst kademeye çıkarmaları beklenirdi.

Medreselerde de modern eğitim küçümseniyor ama?

O normal. Oradakilere modern eğitimi hem bilmiyor hem tehlikeli görüyor.

Sizin gençliğinizde Karadeniz’deki medreselerde de felsefe ve kelam okunuyor muydu?

Okunsa bile alt düzeydedir. Medrese sisteminde kelam, tefsir, fıkıh, usul ilimleri, mantık, edebiyat kademeli okutulur. Mükemmeli üç kademedir. Cumhuriyet Dönemi’nde ekseriyetle birinci kademe okutulabiliyor. Dolayısıyla medrese öğrencilerine veya okumuşlara “Kelam okudun mu?” diye değil, “Hangi düzeyde okudun?” diye sormak lazım. Bunun için de okuduğu kitabı sormak gerek. Okuduğu felsefe de bu kademelerle alakalı.

Karadeniz ve Güneydoğu’daki medreselerle günümüzdeki ilahiyat fakülteleri ve imam hatipler arasında bir bağ var mıdır?

Bu çok uzun bir bahis. Benim yoğunlaştığım konu şu; Tevhid-i tedrisata rağmen medreselerin devam etmesi bir inkândır. Fakat bunun yeterli görülmesi bir zaafırdır. Hem Karadeniz’de hem de Doğu’da medrese eğitimi yeterli değildi, kademeleri kalkmıştı. Bunun altı çizilmeli.

Medreselerle İmam Hatip ve İlahiyat arasında insan unsuru bakımından bir ilişki var fakat bunların birbirini desteklemesi ve beslemesi konusuna intikal ettiğimizde işler değişiyor. Oysa böyle olması beklenir ve umulurdu. Medrese eğitimi almış bir kişi İlahiyat hocası olmuştaysa medrese eğitimi almış bir hoca olduğunu eserlerinden, üslubundan, derinliğinden, vukufundan anlamamız gerekirdi ama böyle bir şey yok. Bunu anlıyorsak sadece biraz Arapçasından anlıyoruzdur. Medreseden gelen tespit ettiğimiz birkaç ilahiyat hocası ile konuşarak hem bir hatırat hem de bir değerlendirmeye hazırlamak istiyordum ama yapamadım. Adı *Medreseden Akademiyeye* olacaktı. İlahiyatlarda o kadar din eğitimi araştırmacısı ve hocası var, maalesef kimse yapmadı bunu.

İlahiyatlarda felsefe derslerini kaldırıyorlardı?

Evet, ben de bu konuda iki sert yazı yazdım. Tam kaldırılmadı fakat zayıflatıldı.

Bu nasıl bir kafa yapısı hocam?

Dar kafalılık. Dar kafalılığın da boyutları, çeşitleri var tabii. Güya felsefe grubu derslerini azaltarak temel dini ilimleri daha fazla ve daha vasıflı okutacaklarmış. Duyan da eğitim diye bir derterli var zannedecek.

Bazı özel üniversitelerde İslami İlimler Fakültesi açıldı. Bunlar İlahiyat’tan farklı mı, siz nasıl görüyorsunuz? Olumlu bir gelişme mi?

Adı değişince farklı olacak sanıyorlar. Züğürt tesellisi gibi gözüküyor. Acaba vakıf üniversiteleri farklı bir ilahiyat müfredatına ve eğitimine yönelir mi, diye

önemsemiştim ama bu sadece üniversite ile bitmiyor. YÖK sistemi ile de alakalı. Farklı bir şey yaptığınızda mezunlar eşit haklardan istifade edemiyor. Türkiye’de böyle problemler var.

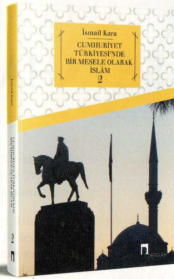
Şerh ve haşiye ile ilgili Türkçedeki en ayrıntılı kitaplardan biri belki de sizin yazdığınız. Şerh ve haşiye geleniği ilimde bir tıkanmanın sonucu mudur? Yoksa yeni açılımlar yapmak için bir yol mu?

En ayrıntılı değil çünkü tek kitap var onu da ben yazdım. (Gülüşmeler...) Bu konuda başka kitap yok. Şerh ve haşiye edebiyatı hakkında katılmışmış menfi fikirlerin en azından yeniden müzakere edilmesi ve değerlendirilmesi gerektiğini savunuyorum. Şerh ve haşiye bir tekrar veya bir tıkanıklık değil. O tarafı da olabilir tabii ama bu değil. Bu aynı zamanda bir telif tarzı, bir sıçrama ve aşma usulü de olabilir. İslâmi ilimler açısından bu çok önemli. Eserde bunu ifade etmeye çalıştım. En etkili kitaplarımdan birisi oldu. Bakalım neticeleri nasıl olacak?

Bu konuda ilk yazıları 1996-97’de gazetede yazdım. Büyük bir akademik metin hâlinde basılış beş altı yıl oldu. Fakat enteresan bir şey söyleyeyim; kitabı ilahiyatçılardan çok edebiyatçılar ve tarihçiler okudu. Anket yapmadım ama itimbah bu. İlahiyatlarda da genç nesil okuyor. Umarım önümüzdeki yıllarda bunun etkilerini görürüz. Şu an ilahiyatlarda şerh ve haşiye çalışmaları sayıca arttı ancak, “Derinlik olarak arttı mı?” sorusu şimdilik ortada duruyor. Bu kitabı aynı zamanda ilahiyat fakültelerinin eğitim müfredatına, ilk neslin ders kitaplarına ve yaklaşımlarına yönelik bir tenkit olarak yazdığını da söyleyebilirim.

Konudan konuya geçiyoruz ama 15 Temmuz’u da konuşmak istiyoruz. 15 Temmuz’dan sonra sanki pek konuşmadınız, merak da ediyoruz açıkçası konuşacaklarınızı... 15 Temmuz’un çok yönlü etkileri uzun süre tartışılacağı benziyor. Özellikle dini cemaatlerin geleneksel yapıları/konumları açısından olağanüstü bir dönüşüm beklenmeli mi?

Önce bir bilgi tashihi yapayım. Ben cemaatler ve bir cemaat konusunda konuşmaktan hiç geri durmadım. Aksine herkesin cemaate müspet baktığı yıllarda ben büyümekte olan problemlere dikkat çektim. *Yeni Şafak*’ta yazdığım 1995, 96 ve 97 yılına ait yazılar Şeyh Efendi’nin *Rüyası*’ndaki Türkiye kitabında duruyor. Sonra 2008 yılında basılan *Cumhuriyet Türkiye’si’nde Bir Mesele Olarak İslâm*’ın birinci cildinin uzun bir bölümü cemaat ve tarikat yapıları, itaat ve muhalefet biçimlerine ayrılmıştır. Burada da cemaat probleminin nasıl ortaya çıktığını ve nasıl devam ettiğini ve nereye gittiğini genişçe değerlendirdim. Bununla da yetinmedim. 2012, 2013’ten itibaren kuvvetli riskler olarak yürütülmekte olan tartışmanın taraflarına değil, probleme bakmak gerektiğine işaret ettim, “Bu Türkiye’yi, hepimizi aşağı çekiyor. Bu Türkiye’ye müdahaledir. Bu din sahasında çok ciddi problemler

Cumhuriyet Türkiye’si’nde
Bir Mesele Olarak İslâm 2
İsmail Kara
Dergah Yayınları

çıkarıyor ve çıkaracak,” dedim. Bunlar benim vazifemdi, bir fazilet olarak söylemiyorum bunları.

Fakat Türkiye’nin başına 15 Temmuz hadisesi geldi. Bu tarihten sonra çok konuşmadığım kısmen doğrudur. Çünkü bana göre sağlıklı konuşma ve değerlendirme ortamı kalmadı, muhtemelen bir müddet daha da olmayacak. Bu konuda bir kitap çalışmam var. Ama ne zaman yazıp tamamlarım ve yayınlarım, bunu bilmiyorum.

15 Temmuz’la da irtibatlı olarak İslâmcılık son zamanlarda olumsuz manalar yüklenerek kullanılıyor, buna ne diyorsunuz?

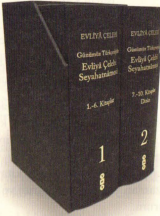
Benim çalışmalarımda İslâmcılığa dair tenkitler epeyce bir yer tutar. İslâmcılığı tenkit etmek ayrı bir şeydir. Bunu olumsuz anlamda, hatta istihza ve karalama aracı olarak kullanmak ayrı bir şeydir. Kimenin ağzını tıkmak gibi bir derdimiz ve imkânımız yok. Benim ilgilendiğim mesele aktüel ve gelip geçici unsurlar değil. İslâmcılık tarihi boyunca hem bir muhalefet hem de uyum hareketidir. Uyum aksı güçlendikçe bu tarz istihzaya varan tenkitlere konu olur. Bugün de olacaktır, yarin da. Bundan kimse kaçınmaz. Çünkü uyum ve entegrasyon hattına doğru itikal ettiğiniz zaman muhalif İslâmcılık ile çelişen bölgelere düşmüş oluyorsunuz. Bu da İslâmcılık kelimesini tebensümle kullanmaya doğru giden yolu açıyor. Siz muhtemelen basın yayın organlarında kullanılan kalıplara daha çok dikkat ediyorsunuz. Ben mesleğim icabı, kalıcı unsurlara daha çok dikkat kesiliyorum herhâlde. ■

YÂR BANA BİR SEYAHAT!

Ihsan Sönmez

Her aslanın gönlünde bir seyahat yatar. Olmadığı yerlerde bulunmak, gidemediği limanlara ulaşmak... Çoğunluk roman okumak bu isteği doyururken, seyahatnameler de hem zamanda hem coğrafyalar arasında, hatta bazen uzayda gezinmek isteyenler için bulunmaz Hint kumaşdır.

Birkaç ay evvel Konya'da yapılan Türk İslâm Dünyasında Seyyahlar ve Seyahatnameler Sempozyumu yeniden okuduğum *İbn Battûta Seyahatnamesi* ile keşişince bu yazıyı yazmak şart oldu. Yarı casus yarı seyyah, tozlu toprağın içinde binbir macera atlatan yanık yüzlü seyyahlar ve geçmişten ve bugünden seyahatnamelerden bir demet seçki için, önden buyurun efendim... Yo yo lütfen, önce siz...

Seyahatname
Evliya Çelebi
YKY

İbn Battûta Seyahatnamesi
İbn Battûta
YKY

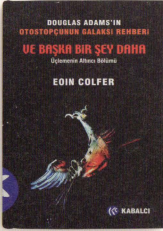
Evliya'ya ne denir ki? Hâlen en önemli yazılı kaynaklarımızdan biri olan eser, YKY'nin yaptığı en iyi işlerden biri... Notları, dizini ile büyük bir emek sonucu ortaya çıkmış olan eser evinizde yok ise hemen edinin, uzun kış gecelerinde en yakın dostlarınızdan biri olacak...

O dönemde binlerce kilometre nasıl gidilir, su kaynaklarını kimler yatırmıştır, hangi şehirde ne, kaç paradır, hangi alim ne kadar bilgilidir, nerenin esnafı sahtekardır, nerede hangi sülaleye güvenilir... Müthiş bir bilgi kaynağı, notları ve indeksi ile yine harika bir çalışma.

Not 1: Bu listede olmasa -hatta seyahatname olmasa- bile, *Arapların Gözünden Haçlı Seferleri* (Athin Maalouf) o gözle de okunabilecek bir metin. Okumadıysanız daha fazla geç kalmayın. Ayrıca Lord Kinross'un *Kutsal Anadolu Toprakları* kitabını bulursanız kaçırmayın.

Not 2: Küre - Klasik Yayınları'nın seyahatname seçkisini buraya alamadım ama yayınevi listelerine göz atmanızda fayda var. Yine Şibli Numani'nin *Anadolu-Suriye-Mısır Seyahatnamesi*, Abdülhamid dönemine ışık tutan nadir kitaplardan.

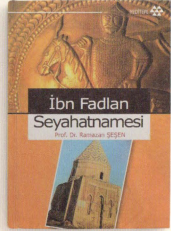
Not 3: YKY'den Toutai imzalı *Ortaçağ'da İslâm ve Seyahat* isimli kitap da seyahatname olmasa da geçmişe ve seyahat algısına pencere açan bir eser. Listeye eklemekte fayda var.

Otostopçunun Galaksi Rehberi
Douglas Adams
Kabalcı

Rotasız Seyyah
Mehmet Genç
Ephesus Yayınları

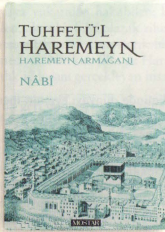

İbn-i Fadlan
Seyahatnamesi
Yeditepe Yayınevi

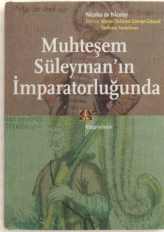
Hep dünyada mı gezeceğiz? Biraz da uzayda dolanalım dersiniz, hayal ve gerçeğin birbirine karıştığı bir seyahate biletiniz elinizde. Filmi var, radyo tiyatrosu bile var. Hulk cesametindeki bu metni okuyan pişman olmaz. We have a voyage Houston!

Yeni bir seyahat ve yeni bir kitap... Sosyal medya aracılığı ile sesini binlerce kişiye ulaştıran güncel seyyahlardan Mehmet Genç'in samimi kalemlerinden lezzetli bir eser. Yola çıkmadan önce okuyalım, arkaya doğru ilerleyelim...

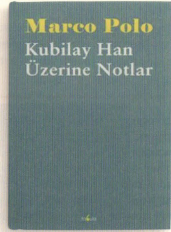
10. yüzyılda Türklerin sosyal yaşamı ve günlük hayatı konusunda müthiş tespitlerde bulunan bir seyahatname. Bu seyahatin de Antonio Banderas'ın başrolünü oynadığı bir filmi var. Sanırım bizim Evliya'ya bir film çekmekte çok gecikmiş dostlar...

Tuhfetü'l Haremeyn
Nabi
Mostar Yayınları

Muhteşem Süleyman'ın İmparatorluğunda
Nicolas de Nicolay
Kitap Yayınevi

Kubilay Han Üzerine Notlar
Marco Polo
Fabula Yayınevi

Muhteşem bir şair olan Nabi'nin nadir düz eserlerinden biri, hac yolculuğu sırasındaki seyahatnamesidir. "Sakin terk-i edebden, küy-i mahbub-ı Hüddâdır bu" ile başlayan harika şiirin sahibi olan Nabi'den mübarek beldeleri okumak bir başka.

1567'de yayınlanan eser, İstanbul'un kuruluş öyküsünden Topkapı'nın ayrıntılarına, sosyal ve askeri yaşamın detaylarından Bedesten ve Galata'ya kadar detaylı bir seyahatname... İçindeki gravürler ile zenginleşen kitap, neredeyse 500 yıl sonra Türkçe yayınlandı... Kıymetini bilene cevher...

Son dönemdeki dizi yapımları ile yeniden hatırlanan bir isim Marco Polo. *Kubilay Han Üzerine Notlar*, 17 yaşındaki zoraki gezginin hayal gücü ile süslemekten çekinmediği seyahatnamesinden yapılan derlemelerden oluşmakta. Kitap mı iyi dizi mi dersiniz, ayıptır, tabii ki kitap!

UZAK BİR KENARDA YALNIZ VE GÜÇSÜZ

Mehmed Ali Çalışkan

Atomların özel bir yığılışından oluşan elimdeki şu çakıl taşının bir gün ortaya çıkacağı önceden hangi nedenle bilinemez idiyse, biyosfer de benim gözümde, ne artık ne eksik, işte o nedenle bilinemezdi... Bu bir çakıl taşı söz konusu olduğunda bize yeter de, kendimize gelince yetmez olur. Kendimizin zorunlu, karşı durulmaz, bütün zamanlar için yazgılı olmasını isteriz.

Arka Kapak / Jacques Monod

Fransız biyokimyacı Monod, 1975 yılında yayınladığı *Rastlantı ve Zorunluluk* adlı eserinde insanın tarih nezdinde bir çakıl taşı kadar olumsal olduğunu ileri sürüyordu. Oysa insan doğadaki bu sıradanlığını görmezden gelerek, kendisine tarih içinde bir ayrıcalık, tarih üstünde ise üstün bir amaç tayin etti.

Bunun adı hümanizm...

İlkçağ ve ortaçağ biliminde dünyayı evrenin merkezinde tahayyül etme nedenimiz de buydu, o kadar önemliydik ki, bizim yaşadığımız dünya başka bir yerde olamazdı. Güneş merkezli evren teorisi astronomideki bu hümanizmi yendi, artık evrenin uzak ve önemsiz bir köşesinde, kimsenin umurunda olmadığı minik bir noktada yaşadığımızı biliyoruz. Ancak bu keşif, ardından gelen dört asır boyunca yüce insanlık görüşünün etkisini yitirmesine yetmedi ve insanoglu kendi yüceliğine yani hümanizmine sığınarak hem kendi türüne hem ekolojik sisteme zulmetmekten geri durmadı.

Geçtiğimiz günlerde dilimize Poyzan Nur Taneli'nin etkili bir Türkçe ile çevirdiği Harari'nin *Homo Deus* adlı eseri yayınlandı. Önceki kitabı *Sapiens* ile insanoglu'nun tarih içinde kendini keşfetme hikayesini konu edinen yazar, bir şekilde insanın hayvanlıktan sıyrılıp kendini tanrılığa taşıyacak olan hümanizminin hikayesini yazmıştı. İlk akrabalarımız Neanderthal türünü yok ederken de, uçaklarla şehirlerin

üstüne bombalar atarken de aynı üstün hümanist gayeye sığındık. Harari, yeni kitabına da hümanist bakış açısından doğduğunu ileri sürdüğü tüm ideoloji ve dinlerin geçtiğimiz yüzyılları nasıl kasıp kavurduğuna anlatıyor. Ama bu kitapta asıl yapmak istediği geçmişin değil geleceğin tarihine ışık tutabilmek. Hümanizm, Harari'ye göre artık gündemden düşme noktasına geldi, insanoglu geleceğe bir insan gibi değil bir tanrı gibi yürüyor. Kitabın adını bu yüzden Tanrı İnsan anlamına gelen *Homo Deus* koymuş.

Esasen insanın tanrılık iddiası hümanizmin zirve noktası olsa gerek. Klasik insan kendisini yüce kılmak için tanrısının işareti ihtiyacı duyuyordu, geleceğin insanı ise kendisini bizzat tanrı yerine koyduğu için kendinden menkul bir yüceliğe sahip olacak. Harari'ye göre insanların ömürlerini uzatacakları belki de ölümsüz hâle gelecekleri geleceğin dünyasında, insanlığın karşısına çıkacak olan en önemli meydan okuma başka bir türden değil bilginin kendisinden gelecek.

Burada bir miktar kitaba ara verip sizi bir filme götürmek isterim. Luc Besson'un yazıp yönettiği *Lucy* adlı film, beyninin %10'unu kullanan bir kadının karşısına çıkan her türlü engeli aşmadaki üstün başarısı hakkında ediliyordu. Ama *Lucy* filminde asıl dikkat çekilen nokta ise, üstün insanın sonuç itibarıyla bir bilgi denizine dönüşmesiydi. Dünyayı kuşatabilen, dünyaya yukarıdan bakabilen; herkeşe, her yere sızabilen, akıcı bir bilgi olarak zihin fenomeninin insan kafatasından çıkıp atmosferik bir yayılım haline dönüşmesiydi. Nitekim film de Harari'nin işaret ettiği o tanrılık iddiasını gerçekleyen insanı ele alıyordu.

Kitaba geri dönersek -tıpkı filmde tüm insanlığı kuşatan evrensel bilgi denizi örneğinde olduğu gibi- Harari de insanın kapsamından kurtulmuş ve insana karşı meydan okuyan bir bilgi okyanusundan bahsediyor. Gelecekte hümanizmin yerini kendisinin dataizm adını verdiği bir veri dininin alacağını iddia ediyor. Bilginin bugün olduğundan bile çok daha fazla büyük bir güç olacağını, bizim bilgiye değil bilginin bize sahip olacağı bir gelecek konusunda bizi uyarıyor.

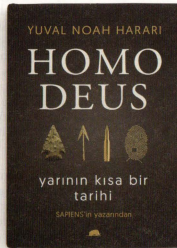
Fiziksel elektromanyetik spektrumda insan sadece kırmızı ve mor arasındaki dalga boyunu algılayabiliyor ve bu dalga boyu sınırının her iki tarafında çok daha geniş bir spektrumda bizim görmediğimiz ışıklar var. Ya zihin durumları da böyle ise? Evrende bizim beynimizin algısının çok ötesinde, bizim tüm gelişmiş bilimsel imkanlarımıza rağmen, doğamız gereği algımıza kapalı olan bir bilgelik alan olma ihtimalini ele alan Harari böyle bir alanı algılayan başka bir tür çıkabileceğini söylüyor. Dahası insanın

bilgiyi makineler aracılığıyla işlenebilir hâle getirdiğinde, bilginin biyolojimizden sınırlardan sıyrılıp bu serbest uzayda kendini geliştirebilir evrende bizzat çok daha ileri bir kognitif duruma ve dolayısıyla insan türünü ortadan kaldıracabilecek güce ulaşabileceğini iddia ediyor.

Önceki kitabı *Sapiens* ve yeni kitabı *Homo Deus*'da Harari, ateist evrimci bakış açısıyla evrenin Tanrısız bir hikayesini anlatmaya çalışıyordu, ne var ki, yeni kitabın son bölümünde kurguladığı gelecekte kendi Tanrısını yine evrene davet ediyor gibi gözüküyor. Her şeyi bilen ve kontrol eden bir Tanrı yerine her şeyin bilindiği ve kontrol edilebildiği Tanrısız bir tanrısallık, evreni yöneten bir bilgi okyanusu.

Gelecekte; belki de esen rüzgar bile bilgi taşıyabilecek, atmosferdeki oksijen atomları bilgiyle titreşecek, yağmur damlaları düşerken şifreler taşıyacak.

Cin şişenin içinden kurtuldu bir kere. İnsan kendi türüne karşı en büyük hatayı, bilgiyi kafatasının içinden dışarı çıkarmakla yaptı. Belki de bilginin zihnimizin uzayından taşıdığı ilk başlangıcı ararsak, yazının ve hatta dilin icadına kadar geri gitmeliyiz. Düşünceler beyin kıvrımları arasında dışarı sızdığında insana karşı büyük ihtilal başlamış oldu. Bugün o bilgi kümeleri çok daha hızlı ortamlar, elektrik kabloları, ışın aktarıcılar, nano-kondansatörler kullanıp hızla büyüyor, genişliyor, içeriğini ve etkinliğini artırıyor; salt bilgidен zekaya evriliyor. Gün gelecek geçmişin masum hikaye anlatıcısı insanoglu kendi hikâyesinin kurbanı olacak. ■

Homo Deus: Yarının Kısa Bir Tarihi
Yuval Noah Harari
Çev. Poyzan Nur Taneli
Kolektif Kitap

KÜRATÖRLÜK: KORUMA VE KAPATMANIN DİYALEKTİĞİ

Yücel Sezer

Madzoski, *Küratörlük*'te sanat tarihi, felsefe antropolojinin yardımıyla Walter Benjamin'in ünlü iddiasının güçlü bir sağlamasını yapıyor

Arka Kapak / Yücel Sezer

Küratörler, Roma İmparatorluğu devrinde, kendi işlerini idare edemeyecek durumda olanlara –reşit olmayanlara, akıl hastalarına, savurganlara– vekil tayin edilen devlet memurlarıydı. Görevleri, onları dünyadan ve daha çok kendilerinden korumaktı. Aradan geçen bin yılda küratörlük mesleğinin tanımı kökten bir değişikliğe uğradı. Artık sanat sergisi yapan insanlara küratör deniliyor. Vesna Madzoski, *Küratörlük - Koruma ve Kapatmanın Diyalektiği* adını verdiği kitabında aslında bu kadim mesleğin özünün hiç değişmediğini ve küratörlüğün tıpkı Roma devrinde olduğu gibi bugün de hâlâ bir “koruma” ve “kapatma” işi olduğunu ileri sürüyor.

Küratör kelimesi Fransızca'da “sergi komiseri” ile aynı anlama geliyor. Küratörün işlevinin ne olduğu, sınırının nerede başlayıp nerede bittiği ve sanatçının özgünlüğüne tesir etmesinin yanı sıra sanat eserinin üretim aşamasında etkisinin olup olmadığı hâlâ tartışılan konulardan biri. Oysa kadimden beri küratörlük iki ana süreçle nitelendirilmiştir: Öznelerin yönetimi ve nesnelerin muhafızlığı. Dolayısıyla küratörler, özneler ile nesneler arasındaki bölgede ya da birinin diğerine dönüştüğü bölgede iş gören failler olarak tanımlanabilir. Madzoski kitabında bu açıdan önemli bir etik sorunu gündeme getiriyor: Aslında bir nevi aracı olan küratörlerin, özneleri nesnelere ya da nesneleri öznelere dönüştürme rolünü üstlenmeleri.

Madzoski, *Küratörlük* kitabının ilk kısmında, bir meslek olarak küratörlüğün kökenlerini araştırıyor ve tarihsel bir bakışla başlangıçtan itibaren küratörlüğe biçilen rolü tanımlıyor. Bunun için de küratörlüğün ilk kez oluşturulduğu ve insanların, nesnelerin ve kurumların koruyucuları olarak hizmet verdikleri Roma dönemine kadar uzanıyor. Küratörlerin Orta Çağ'da kısa süreliğine kilise bağlantılı bir dönüşüm geçirdiğini ve insan ruhunun bakıcıları olarak görevlendirildiğini, aynı dönüşümün yeni versiyonunun modern çağdaş müze profesyonelleri maskesi altında

tekrar görüldüğünü belirtiyor. Bu tarihsel bakışın sonuç itibarıyla şunu netleştirdiğinin altını çiziyor: “Bütün bu farklı faillerin ortak noktası korunmaya muhtaç olduğu düşünülenleri koruma göreviydi. O zaman şu sorular akla geliyor: Buna kim, nasıl ve ne zaman karar veriyor ve korumanın kapatmaya dönüştüğü eşik nerede?”

Madzoski, diğer bölümlerde ise koruma ve kapatma arasındaki bu karmaşık ilişkinin izini üç vakada sürüyor. Almanya'nın Kassel şehrinde 1995'te düzenlenen çağdaş sanat sergisi Documenta, her edisyonu dünyanın başka bir yerinde gerçekleştirilen Avrupa çağdaş sanat bienali Manifesta ve Hollywood'tan gişe rekorları kıran bir film: *Avatar*. Madzoski üç vakada da “koruma” söylemlerinin ustaca gizlediği “kapatma” pratiklerini açığa çıkarıyor: Şiddet, dışlama, sınırılama, bastırma, ayrımcılık, sansür, ötekileştirme.

Madzoski, *Küratörlük*'te sanat tarihi, felsefe antropolojinin yardımıyla Walter Benjamin'in ünlü iddiasının güçlü bir sağlamasını yapıyor ve her kültür ürününün aynı zamanda bir barbarlık belgesi olduğunu gösteriyor. ■

Küratörlük
Vesna Madzoski
Çev. Mine Haydaroglu
Koç Üniversitesi Yayınları

ELİ YARINLARA UZANAN ÖYKÜLER

Nihal Yormaz

Şu an avuçlarımda arasında, uzun zamandır daha iyisini okumadığım bir öyküler toplamı var; adı da *Belki Yarın*. Yarına bırakmanın, ertelemenin, hemen bugün okumak yerine bir kenarda bekletmenin büyük haksızlık olacağı güzellikteki bir cümleler bütün bu kitap. Yazarı Jale Sancar'ı tanıyanlar onun kaleminin gücünü zaten bilirler ama onunla yeni tanışanlar ya da tanışacak olanlar için söyleyecek çok sözüm var.

Jale Sancar, yazmaya yıllar önce şiirle başladı ve o dönemin edebiyat dergilerinde yayınlanan bu şiirlerinin ardından tiyatro ve radyo oyunları yazdı. Bu dönem 80'li yıllara denk geliyordu. Bir gün ansızın hayatına öykü girdi. Kendini bu kez öykülerle ifade etmeye başladı ve 25 yıl kadar uzunca bir süre de bu yoldan devam etti. İlk öykülerini *Bu Gece Pera'da* adlı kitabında toplayan Jale Sancar *Fırtına Takvimi* adlı romanıyla 2014 yılında Duygu Asena Roman Ödülü'ne layık görüldü. Öykülerin hızlı ve yoğun doğası yaratıcılığına olumlu etki eden yazar, aynı tarzın romanda da başarıyla kullanılabileceğini gösterdi okurlarına. İşte bu nedenden ki *Fırtına Takvimi*'nde de öykü tekniğini kullandı ve onun sahip olduğu bu tarz, edebiyat çevrelerince zaman zaman eleştirilmiş olsa da o, laf kalabalığından arındırıldığı diye okuyucusuna kendisini sevdirmeyi başardı.

Jale Sancar'ın öykülerinde bir "çoklu anlatım" durumu hâkimdir. Her ne kadar onun öykülerinde genelde olayı başkahramanın ağzından dinleseniz de yardımcı oyuncuların gözünden bir olay anlatımıyla da sıkça karşılaşabilirsiniz. Anlatımı zenginleştiren bu yoğun anlatım tarzı, ustaca şarkı söyleyen bir "çok sesli koro"ya benzer; farklılıkların abengiyle büyülürsünüz. Dahası, Sancar'ın öykülerinde karamsar olayların arasından sızınan bir umut ışığı çarpıcı gözünüze ancak o ışığı görebilmek için satır aralarında dikkatlice gezmeniz gerekir. Sıradışı hayatlara elverişli titreyerek dokunur ve anlatımın gerçekliğinde kendinizden bir parça bulursunuz. İşte *Belki Yarın* da tüm bu özelliklerin bir harmanından oluşan 11 öykü barındırıyor içinde. Bu öykülerde kimler kimler yok ki! Hayatın çamurlu yollarında kaybolmuş hayatlar, durmadan aynı rüyayı gören bir kadın, aşka bir palyaçonun gözünden baktıran bir yazar,

ölümle burun buruna gelenler, kimseninkilere benzemeyen türden bir ada yolculuğunun hüznü kahramanları, gündüzü inkâr ederek hayatı yaşayanlar ve niceleri. Siz bakmayın benim öyküleri böyle iki kelimeyle özetlediğime, aslında kelimelere sığmıyor her birinin içinde gizlenen duygular.

Bir yazarın dünyayı algılama biçiminin zamanla değişeceği fikrine inanmadığını söyleyen Jale Sancar, bir yazarın dünyada yaşanan sayısız farklı olaydan yalnızca etkilendiği birkaç tanesini yazmaya değer bulabileceğini savundu hep. Ona göre kendini tekrar etmek, benzer karakterler yaratmak bir tehlike değil, bir üslup meselesidir ve kaçınılmazdır. Başkalarının olumsuzluk olarak gördüğü bu nokta kendisi için son derece doğaldır. Aynı karakteri yazsanız bile yıllar boyunca edindiğiniz yetkinlik ve ustalık, aynı karakteri farklı bir biçimde anlatmanızı sağlar. Jale Sancar'ı çağdaşlarından ayıran en önemli özelliği de işte bu kendine özgü tekrar biçimidir. Öyküleri biçim olarak düz yazı olsa da yaşadığı duygu şiire yakındır. Bir anlatımdan diğerine o kadar ustaca geçer ki metnin içinde debelenmek yerine kendinizi bu doğal akışa gönül rahatlığıyla bırakırsınız. Sancar, öykülerinde sıklıkla bireyin açmazlarını, toplumun bireyler üzerindeki etkisini, insana has durumları ele almayı sever. Kendini hiçbir zaman toplumun yaşadığı felaketlerden soyutlamaz ve hatta *Belki Yarın* adını verdiği öykü kitabında yer alan "Sıradan Hayatlar", "Son Otobüs" ve "Zehirli Masal" gibi öykülerinde de inceden bir toplum ve sistem eleştirisi yapıyor. İnsan ruhuna etki eden olayları, bu olayların insanda yarattığı karmaşayı büyük bir ustalıkla kurcalıyor ve sizi düşünmeye davet ediyor. ■

Belki Yarın
Jale Sancar
Hep Kitap

Çizim: Zeynep Dağdelen

TANBURI CEMİL BEY ÜZERİNE

Emre Barca

Bestekar-ı Şehr Tanburi Cemil Bey'in vefatının 100. sene-i devriyesini geride bırakmak üzereyken, üstadı hatırlamak, hatırlatmak, hatta acıklıdır ki tanıtmak için külliyyatın yeniden neşri, bir sempozyum, bir roman ve Cemil Bey'in mahdumu Mesud Cemil'in yazdığı *Tanburi Cemil'in Hayatı* isimli eserin yeniden basılmasından başka bir gayrete rastlamıyoruz. Cemil Bey'in arında bıraktığı tereke, bize bıraktığı dehşetli miras karşısında bu gayretler az kalsa da, 100. yılı ihya edememiş ve bihakkın tamamlamamış olsak da, kültür-sanat gündemimizin Türk Musikisinden yana fakirliği düşünülecek olursa gayret-keşlere mütevacı bir şükran duyumsamamız yadırganamaz. Mesud Cemil muhterem pederinden söz ederken "Ölülerimizi sevdiğimiz kadar, onlardan kaçıyoruz da," diyor ya, ihtimal ki biz de aynı temayülle malul olarak bitirdik bu mühim seneyi.

Mesud Cemil'in sözleriyle "zabtedilmiş büyük bir şikayetin tükenmez kederini taşıyan dalgın bakışlarla bu adam" ardında çok sayıda plak kaydı, kuvvetli bir isim, yüklü bir hatırat ve hakkında yazılmış şiirlerle söylenegelmiş efsaneler bırakarak bu dünyadan göçtü. Henüz 43 yaşında, "uzletgah" adını verdiği kulübesinde "cınnet tınlarıyla" boğuşarak, işitiği ve işitemediği sesleri eline aldığı envai çeşit sazda dillendirerek ve kayıtlarını bizlere emanet ederek bu dünyadan ayrıldı.

Mesud Cemil'e göre, Cemil Bey'in içine sığmayan bir hasretti her sazda dışarı taşıabilen bir menfez bulan. Gerçekten de içini suyla doldurduğu bardaklardan yaptığı oyuncak-enstrümandan tutun da tanburuna, meşhur kementçesi "Andelip"e, viyolonseline, lavtasına varana dek çaldı. Cemil Bey daha küçük yaşta eline aldığı her sazı konuşturmakla kalmadı, yaylı tanbur gibi yeni bir saz da icat ederek, dünyadaki varlığını, hasretini, acısını, kederini ve ender neşesini hep sazlarla, musikiyle dışsallaştırdı.

Beyoğlu Ceza Mahkemesi azası Tevfik Bey'le, saraylı Zihniyar Hanım'ın en küçük çocuğu olarak dünyaya gelen Cemil daha çocuk yaşta musikiye alaka gösterse de ondan beklenen memur olması, devlet kademelerinde yükselmesi idi. Küçük yaşta babasını kaybeden Cemil, amcasının ve onun vefatının ardından amcazadesinin kanatları altında yetişirken güçbela kaçmak, izinler isteyerek tanbur çalabilirdi. Ama öyle çalışıyordu ki tanburu, devrin önemli isimlerinden Tanburi Ali Bey üni günbegün yayılan bu çocuğu dinlediğinde, "Evladım, bunca senedir bu sazı çaldım. Eh şöyle böyle biraz yendik de sanırdım. Şimdi, seni dinledikten sonra, bir daha tanburu elime almayacağım," demişti.

Oysa amcası, amcazadesi ve uzak kaldığı validesinin kendisinden beklentisi farklıydı. Musikini kıymetini bilseler de Cemil'den istedikleri mülkiye okuması

ve devlet kademesinde çalışmasıydı. Öyle de oldu. Zoraki bir memuriyeti yıllarca sürdürdü Cemil Bey ama sadece sözde mesleğine değil, hayatın diğer pratik cazibelerine ilgisizliği de Cemil Bey'in kişi ve bir sanatkar olarak karakterinin temellerini oluşturdu. Şöyle diyor Mesud Cemil, muhterem pederi hakkında: "... Cemil ise muhit ve cemiyetin dar kalıpları içine girme istikametine aldığı sıkı terbiyeye itibak ettiği nispette artan ıstırabını büyük sanata sığınarak ulvileştirmiştir."

Bu büyük sanatın adı "Cemil musikisi'dir ve hem zamanında hem de sonradan şairlerin dillerine destan olmuş bir ulviliكتedir. Yahya Kemal şöyle yazıyor bir şiirinde:

*Bir erganın âhengi yayılmakta derinden...
Duydumsa da zevk almadım İslav kederinden.
Zihnim bu şehirden, bu devirden çok uzakta,
Tanbürü, Cemil Bey çalıyor eski plâkta.*

Yahya Kemal'in Varşova'da kaleme aldığı Kar Musikileri isimli şiirindeki bu alıntı, İslav kederiyle Cemil Bey'in büyük sanatı arasında gizli, açık bir mukayese içerir. Şiirin ilerleyen kısımlarında Yahya Kemal, bu musikieyle dolduğundan bahseder: "Gönlüm dolu İstanbul'un en özlü sesiyle." Mesud Cemil'in sadece Cemil Bey'in hayatı açısından değil, dönemin ruhu, kültür-sanat dünyası ve doğu-batı algısı açılarından okunabilecek son derece önemli eserinde yayımladığı mektuplardan biri de Cemil Bey'in musikisini böyle tanımlar: İstanbul musikisi. Bu coğrafi belirleme, basit bir güzelleme ya da tespit değil, büyük musikinin ve hatta sanatın coğrafi sınırları aşan transandantal doğası hakkında fikir vericidir.

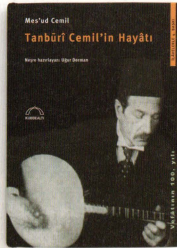
Nihayet, Tanburi Cemil Bey'in eseri bir yöreye has, o yöreye ve coğrafyayla sınırlı bir yapıntı değil, transandantallığı ve varoluşa dokunuşu ölçüsünde coğrafyayı aşan bir özelliğı haizdir. Bu, musikinin peşinen evrenselliğı ile ilgili de değildir. Teknik mükemmeliyet ve virtüözitenin yanı sıra, Cemil Bey'in duyusu ve duyusunu sazıyla hususen taksimler şeklinde dışa vurmasının bir sonucudur. Bu meydana Kemani Rıza Efendi'nin tahribuselik makamındaki eserini Cemil Bey'in Şark ve Garp musikilerinin kendine has bir ترکیبıyla yorumlaması bir tesadüf değil, aslında dönemin bu iki cereyanının bir sembolü olmuştur.

Tanburi Cemil Bey'in yaşadığı devrin gündeminde hâlâ etkisini kaybetmemiş olan Türk musikisi ile Batı musikisi arasındaki ilişki ve gerilim daha o günlerde bile yüzeydedir. III. Selim gibi büyük musikîşinas, hatta bestekar padişahların yanı sıra, sarayın Batı musikisine gösterdiği ilgi, sadece Cemil Bey için değil, tüm sanatkarlar için de geçerlidir. Ne var ki

sarayın bu ilgisi sathi, zayıf ve köksüz kalmıştır Mesud Cemil'e göre. Mesud Cemil'in yaşadığı dönemde hâlâ etkisini koruyan Türk musikisi ise eşsiz zarafetini ve derinliğini korumaktadır.

İlginç olan, Cemil Bey'in en büyük korkularından birinin saraya ve sarayda çalışmaya davet edilmek olmasıdır. O üniformayı katiyetle giymek istemeyen Cemil Bey için musikinin ne anlama geldiğini açıkça gösterir bu. Gerek kayıtlarda, gerekse eserlerini bir topluluk içinde icra ederken beklemediği ihtimam da onun için musikinin salt bir eğlence olmadığını ispatlar. Doğu ya da Batı menşeli olsun, musikie ile ilgili fikrini Mesud Cemil'in nakliyle Cemil Bey'in arkadaşlarından birinden dinleyelim: "Bizce, ruhlarımızın ve idraklerimizin nispi kavrayışlarıyla ölçülen yalnız güzel ve ruhu titretici nağme, manevi bir cezbe alemi içinde bizi fezalara götüren bir lahuti ses vardı. Bunun ismine ve cinsiyle milliyetine bakmazdık."

Bu şuurla, Cemil Bey'in de Schubert ve Chopin'i hayranlıkla dinlediğini biliyoruz. Ne var ki o dönem ortaya çıkan Faslı Cedit gibi temayülleri Mesud Cemil'in "başı insan, kulakları tavşan, ayakları ceylan doğup bir müddet yaşadıktan sonra ölen bir hilkat garibesini"ne benzettiğini hatırla tutmak gerekir. Bunun karşısına Türk musikisi hâlen eski, geniş ve şümulü bir medeniyetin ciddi bir müessesesidir. Tanburi Cemil Bey ise bu müessesenin sahibi ve batmak bilmeyen güneşlerinden biridir. Velev ki makus şartlar içindeki insaniyetimize bağlı olarak, vefatının 100. sene-i devriyesinde kendisini bihakkin tanımış ve anlamış olmayalım. ■

Tanburi Cemil'in Hayatı
Mesud Cemil
Kubbealtı Neşriyatı

GELİN BİRAZ YÜZLEŞELİM

Eyüp Tosun

Yekta Kopan *Sakin Oraya Gitme*'de, öykü sonlarını genelde muğlak veya ucu açık bırakıyor. Bu, belki de anlatımdaki yoğunluktan oluyor. Çünkü öykülerin çoğunda anlatım imgelerle dolu. Olay örgüsü tek-düze gibi görünse de metinleri okudukça görüldüğü ki durum hiç de öyle değil. Öykülerin geneline sinen özgürlük, cesaret, yüzleşme, hafıza gibi izleklerin varlığı aslında okuru, sürekli kitabın ismine çıkarıyor ve yoldan istesiniz de çıkamıyorsunuz. Hafıza demişken öykülerin kısmen gezeve olması belki de susan, susarak bir şeyleri (çoğu şeyi!) kabullenen topluma eleştirel bir gönderme diye de okunabilir. Kitapta bir metafor olarak kurulan, hayali Vişne Ormanı'nda yaşayan cesur geyiklerin varolma sebepleri; unutmamak, umut etmek ve her şeye rağmen yaşamak, kitabın da esas gayesi bu: İnatla yaşa!

Yazarın belki de bu kadar siyasi gündemle ilgili öyküler yazması da hiç bitmeyen "son dakikaların" etkisinden olsa gerek. "Katil, Uşak!" öyküsünde yaratılan atmosfer aslında çoğu insanın içinde bulunduğu ve haykırmak istediği türden. Yazar "oh bakın şöyle şöyle oldu" ya da "kahretsin bu işler hep böyledir" havasından ziyade anlamaya ve sıkıntılara yol açan sebeplere doğrultuyor kalemini. Bu yüzden öykülerde aslında merkeze oturmuş gibi görünen olayların kendi içlerinde hesaplaşması ve irdelenmesi de var. "Mektup" öyküsündeki Serkan Gül karakterini kim unutabilir artık? Onun girdiği bir kapıdan asla çıkmayacağını, daracık bir yerdeki akıl almaz girdabını her okur derinden hissedecektir. İçimizin daralmasını, kimseye bir şey anlatamamamızı ve yekün olarak sitemlerimizi dil üzerinden aktarıyor yazar. Bunu yaparken de her şey hem çok gerçek hem de çok kurmaca oluyor!

Epeyce soruyla karşılaşıyoruz kitabı okurken. Sorulan sorular aslında anlatıcının da bir şeyleri anlama çabası içerisinde olduğunu gösteriyor. Cevabını bilememek değil, tam tersi ortak bir cevap arayışına girme isteğinden bu tavır bence. Her yazılanın bir kaderi var ve okur buna ortaktır. Yazar da bile isteye oluşturduğu kurguların içerisine bizler için sorular koymuş. Şuradan bakmak gerekiyor belki de; nasıl ki soruyu cevaplamak kolay değilse sormak da zor!

Kitapta, defterler adetâ birer sığınma mağaraları işlevi görmüş karakterler için. En çikmaz anlarda imdada yetişiyorlar. Tabii ki başka tutunma ipleri de

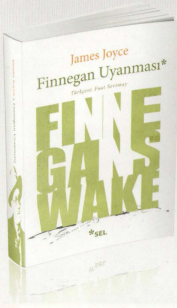
var kitapta, bir öykünün sonunda yazarın da dediği gibi, "Ev kavrulmuş soğan kokuyor ve hiç de uzak değil kurtuluş günü."

"Herkes Kadar Mutsuz"da öykü atölyesine, "Bisiklet" öyküsünde ise öykü ve hikâye ayrımına değiniliyor. Bitmek bilmeyen iki tartışma. Çok su götürdü, hâlâ da götürür. Kitabın içinde de bir şekilde yer almasına sevindim bu iki mevzunun. Çünkü özellikle herhangi bir atölyede öykü yazmanın öğrenilecek olması sadece komik bir durumdur, o kadar! Öncelikle yazar adaylarına iyi bir öykünün her açıdan incelenmesi öğretilmelidir. Çünkü iyi bir öyküyü bozdukça ondan geriye kafamızdan geçen şeyleri nasıl kâğıda dökeceğimizin sırları kalacaktır.

Son olarak kitapta eleştireceğim bir iki şeyin altını çizip bitireyim. "Factotum" ve "Bir Yabancı" öyküleri, kitabın zayıf halkaları. Kitabın sonundaki açıklamada bu öykülerin *Ot* dergisinde yayımlandığı belirtiliyor. Belki de aceleye gelmiş olduklarını düşündüm bu yüzden. Çünkü diğer öykülerdeki yoğunluk bu iki öyküde yoktu. Bir başka mesele ise siyasi göndermesi olan öykülerde bazı durumların sırtıyıcı olması, işlenen konunun ya çok taze ya da belki çok içselleştirilerek yazıldığı kanaatine vardım. "Ev Hâli" öyküsünü bahsettiğim duruma örnek verebilirim. ■

Sakin Oraya Gitme
Yekta Kopan
Can Yayınları

James Joyce Finnegan Uyanması

Tam metin olarak ilk kez Türkçede...

Türkçesi: Fuat Sevımay

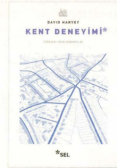
Dağ Yolunda Karanlık Birikiyor
Hüseyin Kıran

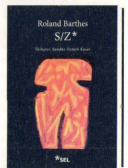
Dali'den Karakurbağına Bazı Düşünceler
George Orwell
Türkçesi: Begüm Kuvvet

Doğu'ya Yolculuk
Gustave Flaubert
Türkçesi: Yagur İsmayıl

Kent Deneyimi
David Harvey
Türkçesi: Esin Sağınçlar

S/Z
Roland Barthes
Türkçesi: Sönmez Bülent Kuvvet

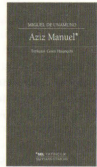
Ölümsüz Vasilikos
Vasili Vasilikos
Türkçesi: Fıyıl Kuvvet

Karanlık Ruhun Arkeolojisi: İçimizdeki Kötülük
Peter-André Alt
Türkçesi: Sahir Yırcı

Cumhuriyetçi Olmak İstiyorsanız Biraz Daha Cesaret
Marquis de Sade
Türkçesi: İpek Engelen

Aziz Manuel
Miguel de Unamuno
Türkçesi: Cennet Kuvvet

Şaraba ve Esrara Dair
Charles Baudelaire
Türkçesi: Alper Tuvan

Modern Uyarıcıları Kullanma Kılavuzu
Honoré de Balzac
Türkçesi: Alper Tuvan

***SEL**
YAYINCILIK

Mehmet Ali & Akşamsefası

🐦 selyayincilik 📧 f selyayincilik 📷 selyayincilik * www.selyayincilik.com

ÖLÜMSÜZ BİR BAŞYAPIT: ANNA KARENINA

Irem Uzunhasanoğlu

“Bütün mutlu aileler birbirine benzer, her mutsuz ailenin ise kendine özgü bir mutsuzluğu vardır.”

Arka Kapak / Tolstoy

1850 yılında Amerikalı öykücü ve yazar Nathaniel Hawthorne yeni kıtadan bir ses verir ve kocasını aldatan kadın Hester’in hazin hikâyesini ve zina anlamına gelen *adultery* kelimesinin baş harfi a’yı nasıl boynunda taşımaya mahkum edildiğini anlatır.

1857 yılının Fransa’sında realist edebiyatın içinden Hester’e destek olacak bir diğer ses yükselir. Gustave Flaubert isimli genç yazar, Madam Bovary isimli bir kadının yasak aşklarını cesur bir dille anlatır. Emma Bovary isimli kadın, romanın sonunda arsenik yemek suretiyle intihar etmek zorunda kalır.

1892 yılında Thomas Hardy, Avrupa ile Amerika’nın ortasında kalmış krallıktan ses yükseltir ve dilimize *Kaybolan Masumiyet* olarak çevrilen ünlü

eseri *Tess of the D’urbervilles* romanında Tess isimli kadını önce zindana sonra da idama kadar sürükleyen ilişkileri İngiltere’nin sosyal eleştirisini yaparak inceler.

Yirminci yüzyıla görkemli bir giriş olarak görülen ve 1900 senesinde yayımlanan *Aşk-ı Memnu* romanında Halit Ziya Uşaklıgil yasak aşk yaşayan Bih-ter’i romanın sonunda öldürür.

Ve 1877’de, tüm bu edebiyat hareketinin içinde bir dev gibi yükselen ve saydığımız romanları listenin aşağılarına iten bir roman yayımlanır.

Anna Karenina tüm görkemiyle dünya edebiyatının en tepesine oturur ve bir daha da kalkmaz.

Lev Nikolayeviç Tolstoy’un kaleme aldığı *Anna Karenina* romanı, yüzü aşkın edebiyatçı tarafından oluşturulan Times listesinde “şimdiye dek yazılmış en iyi roman” seçilmiştir. Onu hiç hilafsız en tepeye oturtan sebep sadece yasak aşk yaşayan bir kadının anlatıldığı bir roman olması değildir elbette. Roman pek çok katmandan oluşan ve farklı okumalara açık

bir başyapıttır. Tolstoy bir yandan aristokrasi gerçeğini insanların yüzüne bir tokat gibi çarparken diğer yandan değişmekte olan Rusya'yı gözler önüne serer. Bu sebepten dolayı bu romanı üç farklı kategoride incelemekte fayda vardır.

1. Anna'nın yasak aşkı ve toplumun buna bakışı

Anna Karenina'yı okuyan herkesin aklına ilk gelen tema yasak aşk ve zina olacaktır. Zira romanın ana hatları bir kadının aşkından dolayı içine düştüğü tragediyi anlatır. Romanın ana ekseninde aşk ve ihanet olmasının yanı sıra Tolstoy dürüst evliliği ve dürüst aşkı sorgular durur. Düş kırıklıklarını, düşüşü en iyi betimleyen romanlardan biridir. Romanda mutsuz olan çift Anna ve yasak aşkı Vronsky olurken Kiti ve Levin'in aşkı sağlam zemine oturur ve mutlu bir çift olarak resmedilirler. Yazar, Anna ve Vronski'yi köksüz bir nilüfer gibi salınmaya bırakır. Anna'nın sevdiği adamla kocası arasında kalmasını bedeli çok ağır alacak görür çünkü en başta saydığımız romanları da göz önünde bulundurunca kendini aşka adanmış bir kadın her zaman tehlikelidir ve yok edilmelidir. Anna yaşadığı ikilemden dolayı deliliğin sınırına yaklaşır, toplum tarafından dışlanır, istenmeyen kadın olur. Tüm bunlara göğüs gereker aşğını tercih eder ama bu da onu gittikçe mutsuzluğa ve bir girdabın içine sürükler. Aslında Anna mutsuz bir evliliğe ve ilgisiz bir kocaya sahiptir ama toplumun bakış açısına göre bu olağandır, ta ki Vronski'ye aşık olana kadar. Toplum sizi mutsuz ve evli bir kadın olarak görmeyi tercih etmektedir. Olayı trajikleştiren ve Anna'yı ötekileştiren de Vronsky'nin bu evliliğe dahil oluşudur. Anna'nın kocası donuk ve monoton olarak tasvir edilen üst düzey bir devlet adamıdır. Şiir okur ama hiçbir şiirsel tarafı yoktur. Dünya tarihine meraklıdır ama dar kafalıdır. Anna'nın aşığı Kont Vronsky ise zengin, yakışıklı ama evliliğe hiç inananmayan üst düzey bir subaydır. Kariyerine engel olduğunu anladığı anda aşktan vazgeçer. Erken dönem edebiyat kahramanları gibi resmedilmiştir ama duygularının derinine inmemiz Tolstoy tarafından kısıtlanmıştır. Her iki erkeğin de birinci isimleri aynıdır. Bu tabii ki tesadüf değildir. Yazar bunu kasıtlı olarak yapmış ve her iki erkeğin de aslında aynı olduğunu, birbirlerinden çok da farklı olmadıklarını, Anna'nın bir Aleksey'den diğerine doğru yol alırken aslında hiçbir şeyin değişmediğini ve tekrarları yaşayacağını bir göstergesidir. Tek değişen Anna'nın hayatıdır. Toplumla ilişkisi kesilir, oğluya bağı kopar. Anna zeki, okur-yazar bir kadındır, sanata düşkündür, çocuk kitapları yazar, arkadaşlarına önem verir, giyimi kuşamı ve baloları önemser fakat duygusal dürüstlüğü onu ölüme kadar götürür.

2. Umudun sesi Levin

Hemen söylemekte fayda var; Levin, Tolstoy'un

kendisidir. İlk ismi "Lev"den türettiği iddia edilir ve bir çok okur tarafından ismini romana veren Anna'dan bile daha önemli bir karakter olduğu düşünülür. Bu yüzden o da bir ana karakter olarak incelenmelidir. Levin hiçbir sınıfa sokulamaz, toprak sahibidir ama aristokratların içinde kendini rahatsız hisseder. İrgatlarla tarlada tüm gün çalışır, cömert ve yol göstericidir. Entelektüel seviyesi yüksek ve adeta bir feylezof kadar bilimle ilgilenmiş bir karakterdir. Romanın başında Kitty'nin onu reddetmesiyle bunalıma girse de sonunda Kitty ile evlenip mutlu bir yuvaya sahip olur. Aşk olduğu ve Kitty'nin doğum yaptığı sahnelerde Levin sivrilir. Bu da onun hepimizin yaşadığı sıradan olaylar karşısındaki sıradan mutluluklara sahip bir adam olduğunu kanıtır. Levin orada Tolstoy'un sesini temsilen bulunur. O zamanlarda Rusya gerilemiş bir tarım ekonomisinin endüstrileşmiş güçlü bir ülkeye dönüşmüştür ama entel kesim iki farklı görüşe sahiptir. Bir grup "batıdan üstün ve güçlü olmayızı" münazara ederken, diğer grup "batılşmalayızı" der. Levin'in köylülerinin basit ve tahta bir sabanı gelişmiş bir alete tercih ediyor olması, alenen batının reddidir. Levin'e karşılık, Anna'nın kocası ise batılı bir bürokrattır, etkili olmasına rağmen duygusuz, katı ve ruhsuz resmedilir. Kısaca bu roman liberal ve radikal entelektüellerin yaşadığı dönemi ve demokrasi hakkındaki belirsizlikleri de anlatır. Eserin başında Levin'in tutukluğu ise Tolstoy'un kendine ve topluma yabancılaşması olarak yorumlanabilir. Kitty ise Tolstoy'un karısı Sofya'dır. Düşün detayları bile kendi düğünleriyle birebir örtüşür.

3. Toplumsal ve sosyolojik olgular

Romanda işlenen "zina" konusu bir ahlaki ya da dini mesele olmanın aksine bir sosyal ret meselesine dönüşür. Sanki zina bir günah değildir ve toplumsal dışlanmanın başlıca sebebi gibi gösterilir. Bunun karşılığında "üretim" ve "tarım" yüceltilir. Tarımın gücü uzun uzadıya anlatılır ve kendinden uzaklaşıp başka şeyler üzerine kafa yorma mesajı verilir. Her şey aşk değildir ama başarı her şeydir. Halkın umudu çalışmakta, emek vermekte ve üretmektedir. Amaç aristokratları kötülemek değildir zira onlar da kendi aralarındaki en zayıf halka olan Anna'yı atar ve çemberlerini kapatırlar. Mutluluk da, başarı da, umut da vardır ve Levin'in doğan bebegi ile süreç devam eder.

Tolstoy bu romanı bunalımın eşliğinde yazmıştır fakat onun hayatının dönüm noktası olur. Tolstoy'u kurgudan uzaklaştırıp inanca yaklaştıran bu roman hem kendisinin hem de okurlarının baş tacı olur. Yıllar geçür Anna Karenina tahtından inmez. Dostoyevski'nin de dediği gibi "Çağımızın Avrupa Edebiyatı benzerlerinden hiçbirisinin kendisiyle boy ölçüşmeyeceği kadar kusursuz, mükemmel ve ölümsüz bir sanat eseridir." ■

Fotoğraf: Nilsun Savaş Bilgin

OCAK MANZARALARI

Muhittin Şimşek

Ocak tam kıştır. Kış, farklıdır Anadolu'da. Aralık kadar olmasa da dingindir. Ocakın gelmesini istemez doğudaki kardeşim. Ocak; yolların kapanmasıdır onlar için, hastanın hastaneye ulaşmadan yolda kaybedilmesi, doğumun kızakta, ölümün kucakta yaşanmasıdır. Karın ve kışın en şiddetlisi yaşanır ocakta ve doğuda...

Klasikleşmiş televizyon haberlerimiz vardır ocak ayında: "Kızıkla dört saat süren yolculuktan sonra hasta, ilçeye ulaştırıldı", "Yüzlerce köy yolu kapandı", "Kurtlar açlıktan köylere indi", "Mahsur kalan yolcular kurtarıldı", "Evsizler belediyenin himayesine alındı", "Yoğun kardan çatı çöktü."

Uzayıp gider bu minvaldeki haberler...

Kars, serhad şehrimiz... Kışın en şedidi yaşanır bu şehirde. Dün de böyleydi, bugün de...

Bir ocak akşamında âşıklar kahvesine götürmüşlerdi beni, seneler evvel. Büyük sobanın etrafında yüz çizgileri parmak kalınlığında kasketli insanlar toplanmıştı.

Kimi mavi ve kırmızı, kimisi de boyasız tahta sandalyelerde oturan, eli başında donuk bakışlı saf insanlardı. Atışmanın başlamasını bekliyorlardı. Murat Çobanoğlu, Şeref Taşlıova ve birkaç genç âşık.

Çobanoğlu ve Taşlıova iyi giyimli her ikisi de kravatlı idi. Diğer iki âşık nispeten kilolu olduklarından mıdır nedir, kravatları oduncu gömleklerinin üzerinde iğreti duruyordu ve gömleğin düğmesi

iliklenmemişti. Pantolonlar ütüsüz soba borusu gibi duruyordu.

Büyük sazları ile kahveye girdiler, "Selamünaleyküm," diyerek. Oturdular kendilerine ayrılan tahta sandalyelere. Mütevazı, esprili, gülümseyen, babayıgit, mert insanlardı.

Çobanoğlu sazını çıkardı kılıfından, akordunu yaptı. Çaldı, çaldı... Sözsüz. Sazı konuşturuyordu adeta. Dışarıda kar olanca hızıyla yağıyordu. Kahvenin camları buğulanmış, yarısına kadar karla kaplanmıştı. Kahveci, Çobanoğlu sazını çoşturdukça sobayı odunluyor, çayın biri gidip diğeri geliyordu. Şeref Taşlıova ve diğer iki genç âşık onu izliyordu. Neden sonra saçı ve bıyıkları kirlenmiş, yüzü şerha şerha katlanmış, boynunu içine çekmiş, gocuğu parlayan orta yaşlı bir adam Azeri şivesini andıran gür bir sesle "Âşık, âşık! Neyine güveneyim yalan dünya!" dedi. Belli ki aşığın bu türküsünü istiyordu. Çobanoğlu gecikmeden türküyü söylemeye başladı.

O kadar etkilenmişim ki dün gibi hatırımda. Tok sesiyle kendi türküsünü söylüyordu âşık.

*Neyine güvenem yalan dünyanım,
Kerem'i yandırıp kül etmedi mi?
On bir ay bilbülü ettirdi feryat,
Gül için bilbülü lal etmedi mi?*

*Bilbül âşık idi gonca güllere,
Arzusun söyledik esen yellere,
Mecnun Leyla için düştü çöllere,
Ferhat'a dağları yol etmedi mi?*

*Çobanoğlu yarım döndü çibana,
Kurduğum bağlarım oldu virane,
Kardeşi Yusuf'u attı zindana,
Kaderi Mısır'da kul etmedi mi?*

Çobanoğlu bir türkü daha söyledikten sonra Şeref Taşhova'ya dönerek; "Buyur âşık," dedi. Henüz devlet sanatçısı unvanını almamıştı o zaman. Vurdu sazına, mızrap coştı, tel coştı;

*Ah ederim gece gündüz feryadım dilimdedir
Aşıklığı tanıtırmı sanatım âlemedir
Bu gönlümün dert ortağı bir sazım elimdedir
Her zaman kuruludur meclis divanım benim*

*Adıma Şeref demişler künyedeki bu yazı
Dergâhına çevirmişim gönlü içinde güzü
Kazamıza Çıldır derler, köyümüzze Gülyüzü
Her tarafı dolaşırım, Kars'tır vatanım benim*

Sonra, atışmaya başladılar. Saygı ile kucaklaştılar. Muhteşem bir gecedydi. Beni getirdiklerine değmişti. Vakit, gece yarısına yaklaşıyordu. Dışarıda kar tipiye çevirmişti. Bugün her ikisi de rahmet-i Rahman'a kavuşmuş olan, iki gönül insanını rahmetle anıyorum. Ocak ayı üzerine yazınca nedense bu hatıra canlandı zihnimde.

Kimbilir, belki Cevat Fehmi Başkut meşhur *Buzlar Çözülmeden* eserini bir ocak ayında yazmıştır! Hani şu, 1960 İhtilali sonrasında yeni şekillenen ülke yapısı içinde yolsuzluk, sömürü ve yoksulluğun ege- men olduğu ve kış nedeniyle yollarının kapanmasın- dan dolayı dünyadan kopan bir kasabaya yeni bir kaymakam atanmıştır. Gelen kaymakam, farklılığını ortaya koyduğunda mevcut düzeni değiştirmeye ça- lıştığı görülür. Kasabadaki ağalara, karaborsacılara, fahişelere "dur" diyen yeni kaymakam, değişik bi- ridir. Dürüst ve tarafsız yaklaşımıyla sorunların çö- zülebileceği mesajını veren kaymakam, aslında akıl hastanesinden kaçmış bir "deli"dir.

Severim bu eseri. Çoğu kez tiyatrodan sahnelen- di. Hatta Kemal Sunal'ın başrolünü oynadığı *Deli Deli Küpeli* adında sinema filmi bile yapıldı.

"Ocak" kelimesinin etimolojisini tarihçilere yahut dilbilimcilere bırakalım. Fakat kısa bir sözlük tarama- sından öğrendiğim kadarıyla Eski Türkçede ocak, "tutuşturmak" anlamında kullanılmış. Ates yakılan yer, ev, yuva sözcükleri ile bağlantılı. Hatta ocak- ı yandı zaman dışarıda, avda olunmaz. Evde olunur- mus. Çünkü "soğuk ay" anlamına da gelirmiş.

Acımasızdır ocağın karı. Bereket olan kar, felakete dönüşür bazen ocakta. Soğuğu, birüdetiyle yakar, en kalınından elbiseler giyilir. Kaşkol, bere, eldiven, palto, manto, mont, gocuk, artık ne varsa...

Ocağın değişik yaşadığı yerler de vardır; büyük- şehirlerimiz. Mesela İstanbul, Ankara gibi, yılbaşı hazırlığının had safhaya çıktığı, esnafın dört gözle beklediği, alışveriş çığmığının yaşandığı aralık ayı bitmiş.

Mahalle elektrikçisinde yanıp sönen "Hoş Geldin" ve "Güle Güle" spotlarının ledleri zayıflamıştır. Kuruyemişçilerin heyecanı bitmiş, pamuktan karlar kirlenmiş- tir. Yapma çamlar hâlâ yerindedir. Alışveriş merkezle- rindeki Noel Baba tiplmeleri yoktur artık, çocukları eğlendirmek için kardaki gevik arabaları da...

Yeni yılın ilk günlerindeki iyilik dilekleri, yerini yine güncel çekişmelere bırakır. Yine kıleş haberler yayınlanır televizyon ve gazetelerde; "Yeni yılın ilk kazası" vs... Hatta tarih atarken eski yılın tarihi atı- lır yanlışlıkla ve sonra eklenir, "Hâlâ alışamadık şu yeni yıla."

Hepsinin olmasa da çoğunun tuzu kurudur bu şe- hirlerde. Doğrusu bunların yolu kapanmaz, trafikte sıkıştılar sadece. Çatıları çökmez, odun ya da kömür dertleri de pek yoktur. Şehirde ocak, tatil getirir ço- cuklara. Yüksekova'da, Pasinler'de, Erciş'te dizine kadar kara batarak okuluna giden çocukların haber değeri yoktur ama yerleri beyazlatan kar tatil sebe- bidir buralarda.

Sevdalar uykudadır. Erken karararı havadan mıdır nedir, duygular âtlıdır ocakta. Aşk şiirleri, sevd türkülleri ocakta yazılmamıştır. Ninniler mırıldanır bebeklere, tekerlemeler söylenir daha çok. Tabiat sessizdir, akşam vakti gibidir ocak. Dükkanlar ka- panmış, herkes evine çekilmiştir.

Ocaklar tütüyorsa, çayın kaynıyor, mısırın patlı- yorsa, yavruların çevrende koşuyorsa, sağlıklıysa ve sağlıklıysa çevren, huzurluysa ve huzurluysa memleket, başını yastığa koydun mu uyuyorsan he- men; gir oyna çık oyna... Ne işin var düğünde, dü- ğün senin evinde!

Varsın birileri Alpler'e çıkma programı yapsın, var- sın Uludağ, Kartepe, Kartalkaya dolsun taşsın, var- sın televizyonlar boy boy bunlardan bahsetsin saat- lerce... Ne gam! Yok eğer, uyku için çay içmiyorsan, şekerim var diye mısır yiyemiyorsan, kombiyi açınca ısınacak yavruların kopmuşsa senden, çek, senet, faiz, dolar, ödemeler, alacaklar dolaşıyorsa zih- ninde, huzur yoksa sende ve çevrende, yani ocağın tütüyorsa ocak ayında; gir ağıla, çık ağıla... Ne işin var ölü evinde, ölü senin evinde! ■

İTHAL İNSAN OLMAK

Feride Özge Yılmaz

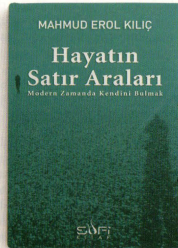
Günümüz insanı düşünerek, üreterek varolmak yerine, görünerek var olmayı seçiyor; eşyalara, nesnelere tutunarak ilerlemeyi kendine düstur edinmiş durumda. İthal edilen tartışma konularıyla, ithal edilen gündem başlıklarıyla uyanışın sağlamlaşacağına inanıyoruz. İnsanlık, piyasanın hizmetinde, kendi dünyasının fazlasıyla uzağına gitmiş durumda. Modernite dediğimiz durum insanlığın etrafını çevrelemiş; hareket etmesine hiçbir şekilde izin vermiyor. Zamanın getirdiği durumla yaşamayı, tüketimi bir tehdit olarak görmeyip yaşamayı sürdüren bir insanlık tablosu var şimdilerde karşımızda.

Mahmud Erol Kılıç'ın *Hayatın Satır Araları-Modern Zamanlarda Kendini Bulmak* kitabı, çağımızın ve bu çağa ayak uyduramayan insanların nasıl bir duruma düştüğünün yazılı bir metni. Kitapta bir bölüm fazlasıyla dikkat çekmekte; "Her şey fanidir. Doğan her şey ölür. Bir şey doğumlu, dolayısıyla ölümlü ve sınırlı ise, ona yüklenecek mana da sınırlı olmalıdır. Bu sebeple sınırdan kalmak değil, sınırı geçmek lazım. Sınırdan sınırsıza, sonludan sonsuza yüz çevirmek..." Bu cümleler dünyaya bakışı ifade ettiği gibi hayatın ne için yaşanması gerektiğinin de bir özeti gibi... Yaptığımız tüm hareketler ve davranışlar bizlere asıl baki olanın kapısını açmadığı sürece biz yanlış noktadayızdır. Bunun bilincinde yaşamın ve modern zamanın esaretinden kurtulmanın yegane ölçüsü bu hakikattir. Kendimizi ne kadar kandırırsak kandıralım insan olma fitratının dışında yaptığımız her hareket bizi bizden uzaklaştırmaya yetiyor. Tatmin olmak için uzandığımız her dal aslında bizi bataklığa iten sebeplerden ötesine geçmiyor. Bu şekilde gün geçtikçe daha fazla tükenen ve son bir adımla daha da mutlu olabilmek için tüketmeye devam eden insanlar olmanın ötesine geçemiyoruz. Nihayetinde daha fazla mutsuz ve daha fazla anlayışsız insanlar olmamız kaçınılmaz bir son oluyor.

Sosyal medya ve yayın organları her şeyin gözler önünde yaşanması gerektiğini, insanların adeta bir vitrin gibi her türlü hâl ve hareketinin sergilenmesi gerektiğini bizlere aşlamakta. Biz bu aşılama sebebiyle her geçen gün değerlerimizi ve sınırlarımızı tüketmekte ve bu tüketim ölçüsünde ne kadar çok tüketirsek o kadar çok tükeneceğimizin farkına varmamış durumdayız. Bu yolda ilerleyerek doğru olanı yapmış gibi davranmak bizleri bitmek bilmeyen

bir ruh doyumsuzluğuna erişirmekte ve bizi zamanla şimdilerde moda olan "tükenmişlik sendromuna" iletmemekte... Ruhun asıl baki olduğunu ve asıl onun mutmain olması gerektiğini fark edemeyen bizler, nefsin hoşuna giden hareketlerimizle ruhumuzu içinden çıkılamayan kör kuyulara atıyoruz. Bizlere dayatılan "medeniyet" olgusu ithal edilmiş bir meta dışında başka bir şey değildir aslında. Bu olgunun kendi irfan dünyamızın ne kadar dışında olduğu, zamanla tükenmiş birer insan toplumu oluşturduğu durumunun bir göstergesi... Kendi değerlerimize ve geleneklerimize uygun olmayan bir hayat düzeni, bizim ithal insan olma yolunda adım adım ilerlememize sebep oluyor.

Dönüp ardımıza bakmalı ve unutulmaya yüz tutmuş değerlerimize sahip çıkmayı öğrenmeliyiz. İsrafın ne demek olduğunu düşünüp içine düşmüş olduğumuz tüketim çağında yaptığımız hareketlerle ne kadar örtüşüyor, sorgulamalı... Bu hayatta ne kadar çok tüketirsek bir zaman sonra o kadar fazla tükeneceğimizi unutmamalı ve eğer baki olana yürüyorsak bu yola yakışan tavırlar sergilememiz gerektiğinin bilincine varmalı. ■

Hayatın Satır Araları
Mahmud Erol Kılıç
Sufi Kitap

yom vereyim ey okur!

*"yerli karadagların yıkılmasın! gelgelice kaba ağacın kesilmesin!
kan gibi akan gökfü suyun kurumasın! kanatlarının ucu kırılmasın!
kadir mevîam seni namerde muhtaç etmesin! keşarken ak-boz atın sürçmesin!"*

akif hasan kaya
arda aral
aykut ertuğrul
emre ırgın
güray sünğü
güven adıgüzel
güzide ertürk
ismail ezo
mukadder gemici
mustafa ciftci
osman cihangir
naimo erkevan

➤ MUHAYYEL KİTAPLAR DİZİSİ ➤

SAİT FAİK'İN YALNIZLIĞI

Emrah Ateş

"Kuşları boğdular, çimenleri söktüler, yollar çamur içinde kaldı. Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi..."

Arka Kapak / Sait Faik Abasıyanık - Son Kuşlar

Sait Faik, belki de, Burgazada'daki evinin tavan arasından İstanbul'u izlerken fark etti çok sevdiği İstanbul'un çirkinleşeceğini... Şimdi pencereden baktığımda ay bile görünmüyor nicedir. Yüksek binalarla dolu şehrimiz bir Turgut Uyar şiirini yalancı çıkarıyor ne yazık ki; "göge bakamıyoruz."

Sait Faik doğduğunda, bir geleneği daha yaşatmış ailesi, babasının adını koymuşlar onun adının önüne, ama yıllar sonra Sait Faik o ismi unutacak, bunu bilmiyor kimse, Mehmet Sait Faik, Sait Faik oluyor böylece. Abasıyanık soyadı var tabii bir de; *Abasıyanık* ya da *Abasıyanık* olarak anılırken aile, Soyadı Kanunu çıktığında *Abasıyanık* oluyor. Aslında ikisi de aynı anlamda ama birinin öyküsü daha yankı sadece. Böyle olsun istiyor Sait Faik. Zaten iyi bir yazarın hayatı da iyi bir öykü olmalı değil mi?

Bir sıfatla anılmaktan hep ürkermiş Sait Faik. Oysa korktuğu başına gelirmiş hep; 1930'larda başladığı yazı hayatı boyunca sorumlu avare, gözlemci balıkçı, çıkarıyıcı sirozlu, küfürbaz şair, müflis tacir, züğürt yazar, hamdolsun diyemeyen rantıye, anadan doğma çevreci gibi sıfatlarla anılmış. Bunca sıfatın ziyade ne zaman bir Sait Faik cümlesi duysam "yalnızlık" gelir benim aklıma; en çok da insan olmanın yalnızlığı... Çünkü bunu en çok yaşatan adamdı kendisi -ki hayatını da böyle sürdürdü hep. Onlarca insan tanıdı, arkadaşları oldu, ama hiçbir çok da uzun soluklu olmadı.

Sokaktaki hayatı kendi zarif yazımıyla birleştirmeyi bilen biriydi Sait Faik. Her zaman insandan beslendi. Hikâyelerinde, yaşadığı yerlerin ve insanların izini aradı hep; denizi, emekçileri, çocukları, yoksulları, işsizleri ve balıkçıları, yalnızları yazdı. Öyle ki Oktay Akbal şöyle diyor anısında; "Sait Faik, 'Şu kahveyi anlatmak istersen söze nereden başlarsın?' dedi, 'İlk gözüne çarpanlar nedir?' Sınav sorusu gibi bir şeydi. Birden şaşırđım; kahvenin duvarına asılmış İran Şahı ile Atatürk'ü gösteren renkli resimlere gözüm takıldı. 'Bu resimlerle başlarım, sonra kahvenin içindekileri anlatırım,' dedim. Sait kızdı, 'Öykü duvarda değil, orada oturan ihtiyaç adamda,' dedi."

Sait Faik, kimsenin önemli değildir dediği kişileri anlatırdı... Kader işte, bir insanın nasıl yazar olunacağı kestirilmiyor. Ama bazıları sonradan değil, doğuştan oluyor. Biraz araştırmanız görürsünüz Sait Faik dizelerindeki Türkçe kusurlarını. Ama hikâyeleri öyle yalın ve akıcıdır ki araştırmadığınız sürece görmezsiniz, kendinizi onun öykülerinin serin sularına kapıtırırsınız.

İstanbul Erkek Lisesinde okurken Arapça öğretmenleri Seyit Salih Efendi'nin sandalyesine iğne koyduğu için kırk bir arkadaşıyla beraber okuldan atılmış ve öğrenimini Bursa Erkek Lisesi'nde tamamlamış Sait Faik. İlk öyküsü olan "İpekli Mendil"i de bu okulda, edebiyat dersi ödevi olarak yazmış -ki bu hikâye benim Sait Faik ile tanışma hikâyemdir. Gelgelelim en acemi hikâyesidir Sait Faik'in. Ama "İpekli Mendil" öyküsünü okuduğunuzda avucunuzdan su gibi bir ipek mendil fişkıracaktır. Tıpkı öyküdeki gibi...

1936 yılında babasının maddi desteği ile ilk hikâye kitabı *Semaver*'i Remzi Kitabevi'nden çıkardı. Demek ki o zamanlar da para gerekiyormuş kitap yazmak için, tuhaf. Şimdi Sait Faik'in telif haklarıyla okuyor onlarca çocuk. Zaman kendi intikamını ne güzel alıyor bazen. İnsan umudunu kesmemeli.

İlk kitabından sonra yazmaya devam etti hep ama kafası dağınmış adamdı işte, hatta bir mektubunda kendisi için şöyle diyordu, "Aylıklığım sebebiyle yazdıklarımı orada burada unutuyorum." Yazdıklarının fazla ilgi görmemesi sebebiyle küskünlük ve kırgınlık duyuyordu. Egoist değildi, kırılğandı sadece.

Öyle ki Sait Faik, 1940 yılında yayınlanan üçüncü hikâye kitabı *Şahmerdan*'da yer alan "Çelme" isimli hikâyesiyle, halkı askerlikten soğutmak suçundan askerî mahkemeye verildiğinde ansların gibi çıktı mahkemeye. Ama gel gör ki hümgür hümgür ağladı mahkeme koridorlarında Sait Faik. Davalı olduğu için değil, kitabı yasaklandığı için de değil. Savcının kendisini parmağıyla işaret edip "Bu!" diyerek azarladığı için ağladı Sait. Kırılğın bir camdı, öyleydi hep. Ve hep korktuğu sıfatla da bu idi işte, bu!

Ama cumhuriyeti temsil eden mahkeme kapıları Sait Faik'i yermeye çalışırdı, 1953 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Mark Twain Derneği, çağdaş edebiyata yaptığı katkılardan ötürü yazara "onur üyeliği" verdi. Sait Faik'ten önce bu ödül yalnızca Mustafa Kemal Atatürk'e verilmişti.

Hiç evlenmedi Sait Faik. Kim bilir, belki Alexandra Sait Faik'in güven testini geçseydi evlenirdi de onunla. Bizim bildiğimiz hikâyede Sait Faik, Alexandra'yı Burgazada'ya çağırır ve Sabahattin Kudret'e gidip aynı vapura onunla binerek Alexandra'dan randevu koparmaya çalışmasını ister. Başarır bunu Sabahattin, eşeğin aklına karpuz kabuğunu sokar. Sonrası ise Sait Faik'in yalnızlığıdır. Zaten büyük usta ile alakalı en çok bildiğimiz şey ise onun yalnızlığı değil midir? ■

Mehmet Ali & Akşamsefası

KLASİKLER OKUNSUN DİYE KİTAPLIĞI GENİŞLETİYORUZ

Asmalı Mescit, İstiklal Cd. No:94, 34430 Beyoğlu/İstanbul, Türkiye
Tel: 0212 249 5555 Pbx, Faks: 0212 249 5556
www.insanyayinlari.com

insanyayinlari
insanyayinlari

insankitap insan publications KUTUPLAK YATINLARI insatitri

insan

GÖKLERİN ÜLKESİNİ ARAYAN BİLGE: ALİYA İZZETBEGOVİÇ

Tugba Coşkuner

Putları reddet, idealleri koru.
Aliya

1925 yılında Bosanski Šamac kasabasında doğan Aliya İzzetbegović, Üsküdarlı bir Türk kızının soyundan gelir. Bu ayrıntı, Balkanlardan Türkiye'ye doğru açılan muhabbet kapısının anahtarlarından biridir. Aynı zamanda Aliya, Cengiz Han'ı ve Hitler'i unutturan bir soykırımın mağduru olan bağımsız Bosna Hersek'in ilk cumhurbaşkanıdır.

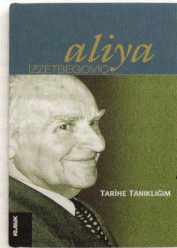
İzzetbegović; bilge lider, doğu düşünürü, merhamet devrimcisi gibi sıfatlarla anılır. Alman Stern Gazetesi'nin yönettiği bir soruya: "Avrupalı olduğum için değil, Müslüman olduğum için hoşgörülüyüm," cevabını vermesi cesaretinin; "Kendilerine deliliğin buluştuğu insanlar mutludurlar ve ben de onlardan biriyim," cümlesi de samimiyetinin nişanesidir.

Antifaşist ve antikomünist söylemleri sebebiyle yıllarca hapis yatmış ve umudu düştürmüş biri olan İzzetbegović, Osmanlı bakiyyesi ya da Hz. Ali'nin cennet bahçesi diye tasvir ettiğimiz Bosna'yı bağımsızlığa kavuşturmayı başarır. 350 Avro maaş ile cumhurbaşkanlığı görevini yürüten Aliya, tevazudan oluşan demirden bir irade örneğidir. Torunlarından öğrendiğimize göre hayat bilmeceğine karşı muazzam hayranlık besleyen lider, yoğun çalışmaların ürünü olan hacimli ve ilmi değeri yüksek kitaplar kaleme alır. Endülüştüğü bir topluluk yaratma çabasını ideal bilmiş olan yazar, Refik Halid'in dediği gibi bir bahçesi dahi olmayanların asrına bakmayı başaramamış nadir kalemlerden biridir ve Batı İslâmı'nın soluğu olmuştur.

Aliya'nın en önemli çalışmalarından biri *Tarihe Tanıklığım*'dir. Bu eser, yazarın bilge bir lider olmasını sağlamış tüm püf noktaları saygıların içinde barındırır. Küçüklük hatıralarıyla başlayan kitap, Yugoslavya tarihine armağan edilmiş bir arşiv niteliğindedir ve o döneme dair kültürel fenomenlerin tüm

izlerini taşır. Merhamet yorgunluğuna kapılmadan ufka ümitle bakmayı becerebilmiş olan yazarın bu kitabı için bir halkın yeniden doğuşunun refakatçisi diyebiliriz.

Müslüman Boşnaklar, Osmanlı'nın Balkanlar'dan çekilmesinin ardından kıyamet gibi bir yazgıyla baş başa kalır. Komünizmle yönetilmeye başlanan ülkenin rejimi, faşizmin yayılmasını engelse de özgürlükler bakımından baskıcı ve hoşgörüsüzdür. Komünizmin yıkılması devlet başkanı Tito'nun ölmesiyle gerçekleşir ancak zulüm, yerini bu sefer de yıllarca yanlış metotlarla bastırılmaya çalışılmış ırk savaşına bırakır. Sırbistan ve Hırvatistan'ın bağımsızlığını ilan etmesiyle Yugoslavya'nın parçalanması üzerine Bosna da bağımsızlık istğini dile getirir. Ancak benzeri görülmemiş bir etnik temizliği başlatacak olan Sırlar buna razı olmaz ve Avrupa'nın orta yerinde Srebrenitsa katliamını gerçekleştirme vicdansızlığını sergilerler.

Tarihe Tanıklığım
Aliya İzzetbegović
Klasik Yayınları

Adorno'nun Hitler'in ardından "Auschwitz'den sonra şiir yazmak barbarlıktır," dediği gibi, Aliya da Srebre-nitsa üzerine "İçinde Srebre-nitsa'nın gerçekleştirebilir olduğu bir dünyanın var olmasından dolayı hepimiz suçlanmayı hak etmekteyiz," serzenişinde bulunur. Alman başbakanı Bismarck'ın "Bosna Hersek için bir damla bile kan dökmeye değmez," dediğine bakılırsa da haksız sayılmaz.

Osmanlı zamanında, kardeşlik içinde yaşayan halkların algi ve düşmanlık operasyonlarıyla tavizsiz ve faşist bir ruh hâline büründüğüne işaret eden *Tarihe Tanıklığım*'da, insanlığın yitirilecek gözler önüne serilir. Dış güçler, psikolojik yönlendirmelerle birbirine düşman kesilen taraflara mühimmat satarak silah endüstrisini besler. Henry Levy'nin *Ve Batı, Bosna'da Öldü* belgesi, bu cümleye ışık tutar ve isimle de manidir. Zira tek taraflı ve Bosna aleyhine silahsızlandırma fikri ya da güvenli bölge seçilen Srebre-nitsa'da yaşanan ve soykırım, Batı'yı Kabil'in çağdaş temsilcileri yapar. Ancak sahnelenen insanlık dramına rağmen Bosna'da eşsiz bir kültür direnişine şahit olunur. Ti-yatrolar, gazeteler, gösteriler barış dönemini aratmaz. Anlattıklarımız ve daha fazlası, bu hukuksuz savaşın ürkütücü seyrile birlikte Aliya tarafından bir tarihçi hassasiyetiyle kitap boyunca işlenir. Tarihi, kültürü, yüreği paramparça olmuş bir halk için üzülmek çok kolaydır. Bunun farkında olan yazar, üzülmekten çok daha fazlasını yaparak bu hatıratı, idealleri olan tüm milletlerin yeni nesillerine ithaf eder.

İzzetbegović'in *Doğu ve Batı Arasında İslâm* isimli kitabı; Nurettin Topçu'nun *Ahlak Nizamı, Millet Mistikleriyi, İsyân Ahlakı ve Ahlak* eserleriyle birlikte okunmalıdır. Kitapta; komünizm, ateizm, Yahudilik, Hristiyanlık, metafizik, tasavvuf gibi hassas birçok başlığı etrafına inceleyen yazarın asimetrik bir bakış açısı vardır. Bu yönüyle Aliya; İsmet Özel'e, Fethi Gemuhluoğlu'na ve Nurettin Topçu'ya benzetilebilir. Yazar kalemini kutsal kitaplarla, peygamberlerle ve menkıbelerle besler, kuvvetlendirir. Savunduğu ve karşı durduğu düşüncelerin ispatı amacıyla örnek verdiği kaynaklara bakılırsa yazar bir ayaklı kütüphanedir ve böylece neden *bilge, entelektüel, aydın* ya da *yeryüzü öğretmeni* sıfatlarını hak ettiği de aşikâr olur. İzzetbegović'in İslâm'ın üçüncü yol olduğu dair en meşhur anlatısının yanı sıra kültür derinliğine de kayıtsız kalmak imkânsızdır. Acele etmeden, bir ders hassasiyeti ile çalışılması gereken bu eser, Aliya'nın ses getirmiş daha birçok fikrini de içinde barındırır.

Yazarın İslâm ve Kur'an literatürüne olan hâkimiyetinin göstergesi ise *İslâmi Yeniden Doğuşun Sorunları* kitabıdır. Aliya için bir fragman sayılabilecek bu eser, diğer eserlerine ön hazırlık yapmak amacıyla okunmalıdır. *Doğu ve Batı Arasında İslâm*'ı anımsatan çalışma, daha geniş bir perspektifte güncel sorunlara dikkat çekmeye çalışır.

İzzetbegović'in, Müslümanlar için yazdığı *İslâm Deklarasyonu*'nu da unutmamak gerek. Müslümanların İslâmlaşma problemini inceleyen eser, acıdır ve ivedilikle okunması gerekenler arasında olan bir düşünce kitabıdır. *İslâm Deklarasyonu*'nu inanmayı ve mücadele etmeyi mizaç hâline getirmişlerin başucu eseri sayabiliriz. Yazarın esaslı çalışmalarından biri de *Özgürlüğe Kaçışım*'dır. "Atalarımızın yaptığı camilerin mükemmelliğini saymaktansa mütevazı camimizin eskimiş çatısını tamir etmek daha önemlidir," diyerek eylemin kulğunu vurgulayan Aliya'nın en çok ilgi gören eserlerinden biridir bu. Çalışmayı ve yazarın anlatısını daha iyi kavrayabilmek için kitapla beraber H.G. Wells'in *Dünya Tarihi* de gözden geçirilmelidir. Aliya'nın *Tarihe Tanıklığım, Özgürlüğe Kaçışım, Doğu ve Batı Arasında İslâm, Konuşmalar* isimli kitaplarından önce *Köle Olmayacağız, İslâmi Yeniden Doğuşun Sorunları, İslâm Deklarasyonu* çalışmalarının okunması Aliya'nın fikirlerini anlayabilmek için gerekli ön koşulları sağlamış olur.

Çocukları örnek alabilecekleri bir liderle tanıştırmak için Sevgi Başman'ın Aliya İzzetbegović isimli eserinden yana tercih kullanabilirsiniz. Çizgi roman sevenlere, objektif olarak kaleme alınmamış olsa da farklı bir bakış açısı sağlaması adına Jose Sacco'nun *Güvenli Bölge Gorazde* kitabı önerilebilir. Yazarın yakınlarının, akrabalarının, dostlarının şahitliklerini ve onun için yapılmış çalışmaları incelemek içinse *Hece* dergisinin Aliya İzzetbegović dosya konulu özel sayısına başvurabilir ya da Aliya'nın derdini ulu bilmiş Fatih Ali Hasaney'nin *Drina Köprüsü* başlıklı hatıratını da okuyabilirsiniz. Tarihe farklı bir yorum getiren Sırp asıllı İvo Andrić tarafından kaleme alınan Nobel Ödülü kitabaysa mutlaka göz gezdirilmelidir.

Vicdaniyla düşünenlerin için Aliya İzzetbegović'in "Batı hiçbir zaman uygar olmamıştır ve bugünkü refahı devam eden sömürgeciligi; döktüğü kan, akıttığı gözyaşı ve çektiği acılar üzerine kuruludur," sözünün dahi farkındalık kazandırdığına bakılırsa kitaplarını okumak boynumuzun borcudur. ■

Doğu Batı Arasında
İslâm

Özgürlüğe Kaçışım

Konuşmalar

Aliya İzzetbegović Klasik Yayınları

CANDIDE, BİZİ “ELDORADO” ÜLKESİNE NEDEN ÇAĞIRMADI?

Hasan Öztürk

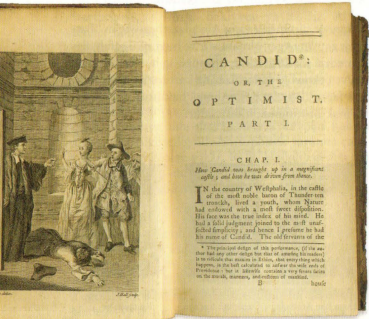
Aydınlanma filozofu Voltaire'in, 1759'da yayımlanan *Candide* romanı; karısı, sevgili kızı Cunegonde, eğitmen Pangloss ve yeğeni Candide ile birlikte mutlu bir yaşamı olan baronun, kızına aşık olan Candide'i konağından kovmasıyla başlar. Pangloss'un, -dolaşırken da Leibniz'in- öğretisiyle olabilecek en iyi dünyada yaşadığını var sayan Candide, artık cennetten kovulan Âdem'dir ve o, gerçek dünyanın çileleriyle, kötülükleriyle, saçmalıklarıyla yüzleşecektir. Voltaire, bu dünyanın gerçekliğini, karşıtlarıyla somutlaştırmak için olmalı Candide'i, iyimser Pangloss ile karamsar Martin kılavuzluğunda çıkarır uzun yolculuğuna.

Otuz bölümlük kitapta Candide, pek çok ülkeyi maceralı yolculuklarla geçip melez uşağı Cacambo ile Eldorado adlı ütöpik ülkeye uğrar ki burası tam bir mutluluk ülkesi, kaybedilmiş bir cennettir adeta. Sevgilisi olmadan burada uzun süre yaşamamanın anlamı

olmadığı söyleyerek Eldorado'dan ayrılan Candide, yolculuklarına iyimser Pangloss'un aksine karamsar olan Martin'le devam eder. Bu yolculuk; iyi, kötü, erdem ve özgürlük gibi konuları tartışarak sürer. Ol-dukça maceralı bir dünya turunun ardından Paris'e gelen Candide, sosyal ve kültürel yaşamla ilgili deneyimlerinin ardından Venedik'e gider ancak aradığını orada da bulamaz.

Candide'i okurken Tanzimat edebiyatının Ahmet Mithat'ını düşünmemek olmaz herhâlde. Estetik kaygı yerine edebiyat metinleriyle okurunu eğitmeyi amaçladığından olayların akışını sık sık keserek “hazır bulmuşken” okura bilgi vermeyi ihmal etmeyen “hace-i evvel” gibidir. Kaderci iyimserliği, savaşları, kilise dayatmasını, işkenceyi, bilgiçliği, yaygın dünyasının çıkarıcılarını alaycı bir dille eleştirir Voltaire de. Candide'in, kılavuzlarına sorduğu sorular ve uğradığı ülkelerde karşılaştıklarından çok şey öğreniriz kendi zamanı hakkında; şaşkınlıkla da olsa romandan öğrendiklerimizin bugün yaşadıklarımız olduğuna tatnıklık ederiz ne yazık ki. Lizbon'a giden gemideyken “özel felaketler genel iyiliği meydana getirir” ilkesiyle olup biten her şeyin “mükemmel” olduğunu söyleyen Pangloss'a, “İnsanlar da doğayı biraz bozmuş olmaları çünkü insanlar kurt doğmadıkları hâlde kurt olmuşlar. Tanrı onlara ne yirmi dörtlük top, ne de süngü vermiş. Halbuki onlar, birbirlerini yok etmek için süngüler, toplar yapmışlar,” karşılığını veren Jacques haklı mıydı dersiniz? Kim bilir, her zaman yere çıkmak istediğimiz bir yükü mütemediyen taşımaya çalışmaktan, varlığımızdan dehşet duyduğumuz hâlde ona bağlı kalmaktan, hasılı bir köpürten yılanı kalbimizi iyiyinceye kadar okşamaktan daha budadaca bir şey olup olmadığını kendimize sormadığımız günlerde yaşayabiliriz belki.

Batı/Hıristiyan dünyasında Eldorado dışında yaşanacak ülke göremeyen Candide'in son duruşu İstanbul'dur. Kaybedilenlerin ve arananların bulunduğu son durak İstanbul'da sevgilisine ve eski hocasına, kavuşan Candide, yeni ve ilginç sorunlarla karşılaşsa da felsefi sorgulamaların aksine aldığı küçük araziye

ışleyerek yaşamayı öğrenir. Uzunca bir sürgünlüğün ardından Paris'e döndüğünde ölüm döşegindeyken Hristiyanlığı kabul etmesi için kendisine baskı yapılır, "Tanrı aşkına, huzur içinde ölmeme müsaade edin," diyen Voltaire'e benzer biçimde Candide de, "Mümkün dünyaların en iyisinde bütün olaylar birbirine bağlıdır," diyerek mutlu sona geliştiki kazanımları kendince sıralayan Pangloss'a, "Bunlar güzel sözler ama bahçemizi yetiştirmek gerek," karşılığını verir.

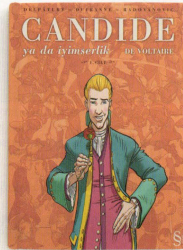
Candide romanında "ihtiyaç için olduğu kadar keyif için de ekilmiş, biçilmiş yerler" diyarı Eldorado, sözcüğün tam anlamıyla bir "yokistan"dır. Onca sorunlu ülkeyi dolaşır uşağı Cacambo ile çileli ve bir o kadar da tehlikeli nehir yolculuğuyla yirmi dört saat gökyüzünü göremeden, "gökyüzüne kadar ulaşan korkunç kayalar" aşarak Eldorado'ya gelen Candide, söz yerindeyse "proje" bir dünya ile karşılaşır; Eldorado, bir Aydınlanma Çağı projesi ülkesidir. Bütün halkı erdemli, akıllı insanlardan oluşan Eldorado ülkesinde din adamına ve avukata gerek yoktur çünkü orada herkes adildir ve erdemlidir. Ne adliye sarayı vardır orada ne de parlamento; "kimse kimseyi dava etmediği yer"dir burası. Herkes, akli ve özgür iradesiyle inanmayı başarabildiğinden kilisenin tebliğci/uyarıcı papazlarına da gerek kalmamıştır. Şaşılacak bir zenginlik vardır ülkede; altınlarla diğer kıymetli taşlar, çakıl taşları ve kumlar kadar çoktur burada. Ekonomik zenginliği ve toplumsal barışıyla büyüleyici Eldorado, kültür ve sanat yönüyle de bir tür Aydınlanma Çağı projesi ülkesidir.

Voltaire, sevgilisi için yollara düşürdüğü Candide'i, bir ay kaldığı esenlikler diyarı Eldorado'dan, Âdem'in "yasak meyve" nedenine benzer bir gerekçeyle ayırır; "Burada kalırsak herkesten bir farkımız olmayacak," der Candide, ardından da bu kez Martin ile "nüfusunun yarısı deli olan" ve "birinci işi aşk, ikincisi dedikodu, üçüncüsü de gevezelik" olan Fransa'ya doğru yola devam eder. Voltaire'in kendi toplumuna yönelik sert eleştirisi bir betimlemeler. Mutluluk diyarı Eldorado'dan ayrılışı Candide'in, yeni hocasına şu sorusu çok önemli: "Peki, bu dünya neden kurulmuş?" Martin'in cevabı, bütün zamanları kuşatacak genişlikte: "Bizi kudurtmak için." Candide'in esenlik diyarı Eldorado ülkesinden gönderilişi, "bizi kudurtmak" için kurulmuş bir dünyada yaşamayı başarabilmesi içindir kuşkusuz. Voltaire, yeni çağın bilmek için çok bilgi yerine yaşamın gerekleri için kullanılan uygulanabilir bilgiyi önemseyen eğitim anlayışını önceler genç Candide'in açmazlarıyla.

Candide kitabının "sonuç" başlıklı otuzuncu bölümü, Batı ile Doğu arasındaki zihniyet farkı için de ilginç ayrıntılar içerir. Hocalarla öğrencinin, "Üstat, bize insan denen bu acayip hayvanın niçin yaratıldığını söylemenizi ricaya geldik," dedikleri Türk dervişin,

"Sen buna ne karışıyorsun, senin işin mi bu?" cevabı, felsefenin bu topraklarda sökmediğini öğretir onlara. Candide'in, "Ama sayın efendim, dünyada muhiş kötülükler var," directmesine karşılık dervişin verdiği, "Kötülük veya iyilik olmuş, bundan ne çıkar? Sultan, Mısır'a bir gemi gönderdiği zaman içindeki farelerin rahat olup olmadıklarını mı düşünüür?" karşılığı şaşırtır onları. "O hâlde ne yapmalı?" sorusuna yanıtı kesindir dervişin: "Çeneni tutmalısın." Filozof dervişin yanından ayrılan üçlünün yolda karşılaştıklarında soru sordukları misafirperver Türk köylünün, "Çokluk, devlet işlerine karışanların sefaletle öldüklerini ve buna layık olduklarını sanıyorum," sözü de çene tutmanın gerekliliğini bir kez daha hatırlatır felsefe ilgililerine. Türk köylüden, toprakla çalışmanın insanı can sıkıntısı, işsizlik ve yoksulluk gibi üç büyük kötülüğten uzaklaştırdığını öğrenen yabancılar, Martin'in "Muhakeme yürütmeden çalışalım; bu da hayatı tahammül edilebilir bir şekle sokan tek çaredir," sözünü yaşam felsefesi edinirler.

Bizi kudurtan bu dünyada savaşlar, haksızlıklar, işkenceler, haddini bilmezlikler, akıl almaz haksızlıklar, daha çok iktidar hesabıyla din ve siyaset bezirganlığı, örtbas etmek istediğimiz her işte "şeytanın parmağı"ni arama kurnazlığı devam ediyor kaldığı yerden; Candide ile Martin'den pek farkımız yok. Başımızın selameti için toprağımızı ekelim, çenemizi tatalım bu bize yeter. Geminin içindeki farenin rahatını düşünmek neyimize, bahçemizi yetiştirmek için "muhakeme yürütmeden" çalışalım, o kadar. Eldorado'ya çağırıldılar da ayrılıp gitmeyen mi oldu bizi kudurtan bu dünyadan... ■

Candide
Voltaire
Nur S. Danışman
Everest Yayınları

BİR KAÇIŞ YOLU MÜMKÜNÜ!

Gizem Oral

Yalnızlaşıyoruz gitgide. Belki de neye yaradığını dahi tam olarak bilmeden alıp evimizde bir daha asla gün yüzüne çıkarmamak üzere bir yerlere tıktığımız eşya yığınlarının arasında yalnızlaşıyoruz. İhtiyaç kriterlerimiz, yaşam döngümüzü sağlayacak şeylerden çok, nefsi isteklerimiz etrafında dönmeye başladığından, daha çok almak, daha çok şeye sahip olmak istiyoruz. Kapağı bile açılmamış kitaplar, içi tozlanmış bardaklar, etiketi koparılmamış kıyafetler, altı bir kez olsun kirlenmemiş ayakkabılar, yarıya bile inmemiş parfümler ve daha niceyi yer kaplarken hayatımızda, biz daha fazlasını almak istiyoruz. Alıyoruz da...

Tüm bu eşyaları ve standartlaşmış hayatlarımızı küçücük evlerimize sığdırmaya çalışıyoruz. Tabiri caizse hakikatten göğü delmek üzere günden güne yükseldiğe gökdelenler, yaşam alanları daralıyor. Evler küçülüyor. Kat sayıları artan bu binalar komşuluk kültürümüzü de kemiriyor gün geçtikçe. Yüzünü bile görmediğimiz komşularımızın, yalnızca kokularını duyuyoruz ansızın. Karşılaştıkça dahi, bir "günaydın" diyemeyecek kadar uykulu oluyoruz ve zaten gün ayırmamış oluyor evden çıktığımız saatlerde. Bu çok katlı beton yığınlarında "modernlik" adı veriyoruz ve o dairelere sıkışmak için daha çok kazanmaya çalışıyoruz. Her ay bilmem kaç bin lira kirasını verdikimiz yüksek bloklardaki akıllı evlerimizin, aşağıdan bakılınca bir milimetre gibi algılanan camlarından seyrediyoruz koca şehri. Yine yukarıdan bakılınca her şey küçük, belirsiz ve anlamsız. Çünkü yok olmakta şehir. Belli belirsiz uzanan boğaz yarıyor bir çatlak gibi İstanbul'u. Acaba, diyoruz, hâlâ umut var mı?

Sıkışıp kalmışken standartlaştırılmış hayatlarımız içinde, ruhumuz daralma noktasına geldiğinde bir sebep aramaya başlıyoruz. Hem bir sebep hem de kaçış yolu:

"Beklemekten sıkılınca gelir. Aramaktan vazgeçersen bulursun.

Bulmak için aramak yetmiyor; hatta belki hırsla aradığım için bulamıyorum; hevesle beklediğim için gelmiyor.

Bırakmalı. Unutmalı.

İşte o zaman gelir. Kaybolan eşyalar, vefasız arkadaş, zihnin kıvrımlarında saklanan düşünce o zaman çıkar ortaya. Hatırlamaya çalıştığın şarkıcının ismi, aramayı bıraktınca gelir aklına."

Ertuğ Uçar'ın *Bir Çift Ayak* adlı romanında anlatıcı yalnız yaşadığı evinin duvarında oluşan çatlağın nedenini arıyor. Kitap, bildiğimiz kitaplar gibi 1. bölümden başlamıyor; geri sayım gibi düşünebiliriz. Sıfırıncı bölüm ile son buluyor. Sayfaları çevirdikçe okuyucuda bir merak uyandırıyor.

İnsanoğlunun kendi oluşturduğu beton yığınlarının içerisinde sıkışıp kaldığını, kalabalıklarındaki yalnızlığını ve sistem kurbanı yaşayışını bir bilimkurgu imajı ile anlatmış yazar. Bir şehirleşme eleştirisi.

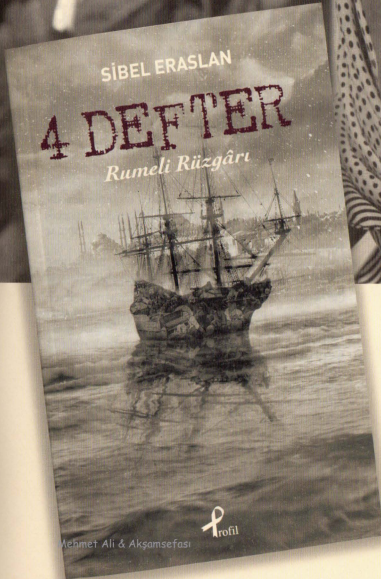
İsmi bilmediğimiz anlatıcı, yakın çevremizden biri olabilir. Evinde fark ettiği tuhaflığı ortaya çıkarmayı yollarını ararken karşılaşıyor bu çatlakla. Sahip olduğu ya da kendisine sahip olduğunu düşündüğü eşyalarından kurtularak bundan sıyrılacağına inanıyor önce. Bir bir fırlatıp atıyor, attıkça rahatladığını hissediyor. Sadeleştikçe farkındalığı artacak gibi.

Bir tablo asılı duvarda. Yatak odasının penceresinden şehri seyreden kırmızı elbiseli kadın tablosu ona bir şeyleri çağırıyor. Her birimiz pencerelerin arkasında değil miyiz? Özgür ama tutsak.

Zihninizde canlanıyor her şey ve asıl anlatılmak istenin etrafında önce birkaç tur dönüyor, sonra tam isabet doğru noktaya sabitleniyorsunuz. Bu kısa romanı, sebep-sonuç denklemini çözmeye çalışırken okuyup bir çırpıda bitirmenin aslında kolay olmadığını fark edeceksiniz. Yormuyor, düşündürüyor. Kitabı okurken kendi hayatınızla örtüşen noktalarda özdeşleştirinizi yapabileceksiniz. *Bir Çift Ayak* sonunda başka bir hayat mümkün dedirtecek. ■

Bir Çift Ayak
Ertuğ Uçar
Can Yayınları

Her defterin adeta sihirli bir kapı işlevi gördüğü kırk odalı, büyük ve bereketli bir konak
Rumeli Rüzgârı.

profil

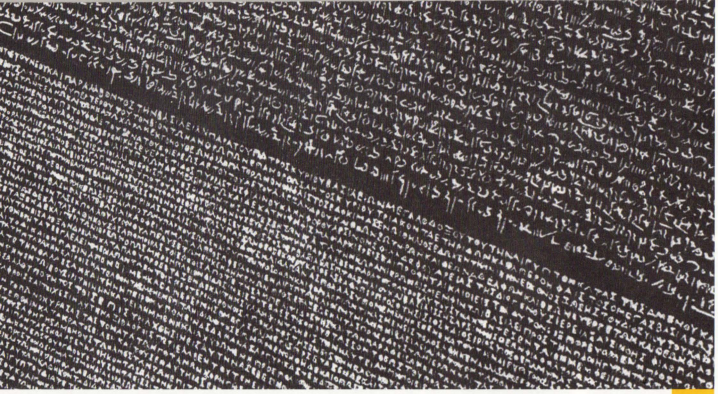
/profilkitap

/profilkitap

"biz kütaba inanıyoruz"

İNSAN İNSANIN YURDUDUR

Sefa Kaplan

Çevirmenin “eleştirmen” karşısındaki çaresizliği

Hemen her hafta muhtelif mecralardaki birkaç yazıyla birden karşımıza çıkan A. Ömer Türkeş, çeviri metinden hareketle yazarın üslûbuna dair hüküm verme becerisini gizlemiyor bizlerden. Bu da kendiliğinden, çevirideki üslûbun esasen kime ait olduğu sorusunu getiriyor gündeme. O neyse ne de emeğe saygı yahut hakşinâslık adına çevirmenlerin ismini bir kez bile anmaya tenezzül etmeyişine ne demeli acaba?

A. Ömer Türkeş, *Radikal Kitap*’ta Kanae Minato isimli bir Japon yazarın Türkçeye yeni aktarılan *İti-raflar* isimli romanından bahsederken, “Övgüyü hak eden bir üslûp ve kurgusu” olduğunu söylüyor.¹ Üstelik aynı ifadeyi, pek de kapsamlı olmayan bu kitap tanııtma yazısı boyunca birkaç yerde daha tekrarlıyor. Yani herhangi bir yanlışlık, kalem sürçmesi, gözden kaçma, editör hatası veya “ışıklar kesildi, dersime çalışmadım” türünden gölgesine sığın-lacak bir bahane mevcut değil. Bir başka ifadeyle, Türkeş, Kanae Minato’nun üslûbu konusunda kendisinden gayet emin. Muhtemelen bu nedenle, öv-güyü hak ettiğini düşünüyor olmalı.

Türkeş’in Japonca bilgisine dair en küçük bir malû-mat sahibi değilim maalesef; hiç şüphesiz, fevkalâde Japonca biliyor ve bu bilgiye dayanarak Minato’nun

üslûbunu beğeniyor olabilir. Ne var ki, yazısını ekrana düşürürken temel aldığı metin, Japonca değil Türkçe. Besbelli ki çevirinin, yani çevirmenin üslûbundan söz ediyor Türkeş. Buna karşılık, çevirmenin üslûbu ile yazarın üslûbunu birbirine karıştırmakta herhangi bir beis görmüyor. Hâlbuki, sıradan bir edebiyat heveslisi bile, üslûbun sadece anadilde üretilen metinler aracılı-ğıyla kavranabilecek bir özellik olduğunu hemencecik fısıldayacaktır kulaklarına. Ahmet Hamdi Tanpınar üslûbundan, Bilge Karasu biçiminden, Adalet Ağa-oğlu tarzından, Kemal Tahir stilinden bahsedince kimse yadırgamaz sizi. Tersine, takdir duygularıyla üzerinize üzerinize gelirler en fazla!

İskenderiye Dörtlüsü ve Malina, Ülker İnce ve Ahmet Cemal

Çeviri söz konusu olduğunda ise farklı bir zehrin ve farklı ölçüler girecektir devreye. Zira artık yazardan ziyade çevirmenin her iki dile dair bilgisi, genel biri-kimi, edebiyat zevki, estetik düzeyi, dünyaya ve insan-lara karşı sergilediği dikkat öne çıkacaktır. A. Ömer Türkeş, tenezzül buyurup çevirmen Begüm Kovul-maz’ın ismini bile anmıyor gerçi ama “övgüye değer bulduğu üslûp” işte o Begüm Kovulmaz’ın mahareti-nin somut bir göstergesi. Söylemek gerekli mi sahiden de, çeviriyi Begüm Kovulmaz değil de Fikri Yorulmaz yapsaydı bambaşka bir üslûp çıkacaktı karşımıza.

Konuyla dalandırıp budaklandırmadan birkaç örnek ile yetinelim: İsteyen İngilizcesi ile de kıyaslaya-bilir rahatlıkla, *İskenderiye Dörtlüsü*, bütünüyle Ülker İnce'nin Türkçeye yepyeni lezzetler kazandırarak üslubunu yansıtır mesela.² Almanca bilenler söz alıp söylesin, Ahmet Cemal'in o olağanüstü çevirisi olmasaydı, *Malina* bu kadar sevilir miydi hakikaten?³ Balzac'ın, Marquiez'in ya da Borges'in üslubundan söz edebilmek için yazılan metinleri yazıldığı dilde okumak mecburiyeti yahut mahcubiyeti söz konusu olsa gerek. Bir kez daha vurgulamak gerekirse Türkçeye çevrilen metin, çevirmenin üslubunu yansıta-caktır ister istemez. Çeviri çabasının çaydanlık fo-kortusuna benzeyen uğultusuyla karşılaşan hemen herkes bilir bunu zaten.

Charles Baudelaire veya Orhan Pamuk üslubu

Daha zihnin açıcı bir örnek için Paris'in sıkıntılı ço-çuğu Charles Baudelaire'in kendisinden daha ünlü kitabı *Les Fleurs du Mal*'a bakabiliriz. Kitabın Fran-sızcasını züppelik olsun diye değil, çevirmen üslubu-nun daha kitabın isminden başlayarak nasıl farklı-laştığını göstermek için kullandım. Zira, *Les Fleurs du Mal*, farklı dönemlerde *Şer Çiçekleri*, *Elem Çi-çekleri* ve *Kötülük Çiçekleri* adlarıyla Türkçeye aktarılmış bir kitap. Kitaptan bahgımsız olarak içindeki pek çok şiir de muhtelif *Baudelaireperest* şairler tar-farından Fransızca bilmeyenlerin bilgisine sunulmuş durumda.⁴ Kitap isimleri de, misralara iliştirilen his-siyat da, çevirmen tercihlerinin doğal bir yansıma-sından ibaret tabii ki. Alişanıza İsmail Hakkı, Suut Kemal Yetkin, Vasfi Mahir Kocatürk, Orhan Veli, Cahit Sıtkı, Erdoğan Alkan, Sait Maaden, Ahmet Mu-hip Diranas, Abdullah Rıza Ergüven ya da Ahmet Necdet çevirilerine şöyle bir göz atmak, "üslub-u beyan aynıyla insan" sözünü yeniden gündeme ge-tirecek ölçüde ışıık tutacaktır yarıştığımız meseleye.⁵

Tersinden bir örneği, Orhan Pamuk'un yazdığı ki-tapların İngilizce çevirileri üzerinden de verebiliriz hiç kuşkusuz. Hatırlayan çıkacaktır belki de, Nobel'i aldığı yıllarda ödülün Orhan Pamuk'un Türkçesine mi yoksa mütercimlerin İngilizcesine mi verildiği bir hayli tartışılmış.⁶ Victoria Holbrook'un çevirdiği *Beyaz Kale* ile söz gelişi Güneli Gün'ün elinden çıkan *Kara Kitap* ve *Yeni Hayat* arasında belirgin üslup farkları vardı çünkü. Aynı farklılık, Erdag M. Gök-nar imzasını taşıyan *Benim Adım Kırmızı* ile tipik bir İstanbul çocuğu olan Maureen Freely çevirisi *Kar ile İstanbul: Hatıralar ve Şehir* kitaplarında da söz konusuydu.⁷ (Freely, *Kara Kitap*'ı da yeniden çevire-cektir daha sonra).⁸ Ve nihayet Ekin Oklap, bozacı, pilavcı ve palavracı Mevlut'un maceralarını yani *Ka-famda bir Tubafılık*'ı İngilizce'ye aktarma mesulie-tini üstlenecektir. Görüldüğü gibi, yazar aynı olsa da çevirmen değişikçe üslup da değişmektedir.⁹

Neredeyse otuz yıldır kitap dergilerinde ve internet

sitelerinde her hafta karşımıza çıkan A. Ömer Tür-keş, bu kadarını bilmez mi, bilir elbette. Bilir de ne demeye buna benzer akla ziyan hatalar yapar ki?¹⁰ Belki de bunun gerisinde, bu kadar çok, bu kadar özensiz ve bu kadar çalakalem yazmanın umursa-mazlığı gizleniyordur. Eğer bu yazılardan aldığı te-liflerle çocuk çocuk geçindiriyorsa A. Ömer Türkeş, okuyucuya yani bizlere saygı göstermesi koşuluyla yine de mazur görülebilir; yok eğer boş vakitlerini değerlendirmek amacıyla eğleniyorsa o zaman ken-disine saygı duymuyor demektir ki bu daha vahim bir sapma olsa gerek. Her iki durumda da, edebiyat-ın içler acısı hâli karşısında içlenmek dışında hiçbir şey yapılamaz herhâlde.

Türkçe çevirmenleri sevmiyor mu acaba?

Ara bakıldaktaki sorunun iflah olmaz iyimser tonu-nun ben de farkındayım elbette. Bu iyimser ton, bir umudu da barındırıyor bağrında. İnsan, sorunun cevabını almadan geriye dönmek istiyor ama ne mümkün! Zira, A. Ömer Türkeş'in *Radikal Kitap* ve *Sabitfikir*'deki yazılarında daha ilk bakışta göze çarpan *üslupsuzluğu* görünce hiç de gerekmedik hâlde "araştırmacı-gazeteci" damarım kabariverdi birdenbire. Üstadımızın sekiz-on kitap tanıtma yazı-sını önüne alıp sağından soldan didiklemeye başladım ve karşına inanmakta güçlük çektiğimi çarpıcı bir sonuç çıktı: A. Ömer Türkeş, çevirmenleri sevmiyor!

Kendi bileceği iş tabii ki, kimse çevirmenleri sev-mek mecburiyetinde değil. Hele Enis Batur'un yıllar önce sarfettiği, "Montaigne Türkçeye çevrildi diye-nin alını karışırım," cümlesini zihnimize mutena bir köşesinde tutuyorsak ve çevirinin nasıl ideolojik amaçlar uğruna rayından saptırıldığını az çok bili-yorsak (Bkz. Orhan Hançerlioğlu, *Düşünce Sözlüğü*, bkz. Antoine de Saint-Exupéry, *Küçük Prensi*) bu an-tipatiye hak bile verebiliriz. Fakat bu öyle değil. A. Ömer Türkeş'in çevirmenlere yönelik gönül kırınlı-ğının arkasında farklı gerekçeler yatıyor sanki.

Bu kanaate nasıl vardığımız açıklamaya gayret e-deyim: A. Ömer Türkeş'in çeviri kitaplardan söz ettiği yazıların hiçbirinde ama hiçbirinde çevirmen ismi geçmiyor. Sosyalist gelenekten gelen, emeğe saygıyı şiar edinen, yer geldiğinde sınıf farklarından ve sö-mürden hayli heyecanlı bir tarzda söz eden A. Ömer Türkeş'in mesele çevirmene gelince lâl ülbekm yani sağır ve dilsiz kesilmesi nasıl bir ruh hâlinin dışavurumudur acaba? Muhtelif yayınevlerinde editörlük görevi de üstlenen A. Ömer Türkeş, o kitapları çevirmek için birtakım insanların kendilerini parala-dığından, üstelik bunu hayli küçük telif bedelleri karşı-lığında yaptığundan habersiz olabilir mi sahiden de?

Gevezeliği bırakıp biraz da yazıların üzerine eğilelim isterseniz: A. Ömer Türkeş bir yazısında (27 Mayıs,

Radikal Kitap) Kolombiyalı yazar Evelio Rosero'nun *Ordular ve Öğle Yemekleri* isimli kitaplarından söz ediyor.¹¹ "Kısa ve yoğun bir tarz" gibi edebiyat ufkunu hayli aydınlatan bir kavram geliştiren Türkçe, Rosero'nun "kısa ve yoğun tarz"ını keşfetmesine hem imkân, hem de zemin hazırlayan Seda Ersavcı veya Süleyman Doğru'nun adını anmaya bile ihtiyaç duymuyor ne yazık ki.

Yine *Radikal Kitap*'ta yer alan "Nairobi kan gölü!" başlıklı yazısına bakalım şimdi de.¹² Burada da çevirmen Bora Korkmaz'dan tek kelime ile olsun bahis yok. Hayır, çeviri iyi midir kötü müdür filan gibi teknik meseleleri tamamiyle bir kenara bırakıyorum, emeğe saygı adına çevirmenin isminden söz etmez mi insan? 13 Mayıs'ta *Subay ve Casus*' hakkında fikirlerini paylaşıyor bizimle A. Ömer Türkçe, ancak çevirmen İlknur Özdemir'in ismi yok.¹³ 6 Mayıs'ta "Sıradan kötülük kolay yayılır" diyor, çevirmen Begüm Kovulmaz'dan da, başlığı ödünç aldığı Hannah Arendt'den de bahis yok.

Kaynak göstermek o kadar zor mu?

Kim bilir, belki de *Radikal Kitap* yönetimi, çevirmenlerden söz etmemek hususunda bir ilke kararı almıştır ve bu da A. Ömer Türkçe'nin elini, kolunu ve ayağını muhtelif yerlerden bağlamıştır! Pekî ya *Sabit/fikir*'deki yazılara ne demeli? "Sürréalizmin altın çocuğu" başlığını taşıyan 24 Mayıs tarihli yazı mesela. Söz konusu olan René Crevel ve hakikaten de "Sürréalizmin altın çocuğu" sıfatını hak eden bir isim. Fakat başlık A. Ömer Türkçe'nin değil, *New Criterion*'da tâ 1987 yılında yazan Renee Vinegarten'in çocuğu! İyi niyetimizi muhafaza edelim ve başkasından aktarılan başlığı tırnak içine bile alma zahmetine girmeyişindeki özensizliği bir tarafa bırakalım şimdilik. Birakalım ve Türkçe'nin Türkçesi göz yaşartıcı ama bir o kadar da iddialı şu cümlesine yoğunlaşalım biraz: "Kısa hayatına sığdırdığı ciltler dolusu şiir, roman ve deneme yazısı ama daha önemlisi yaşadığı dönem Fransız edebiyatına damgasını vuran René Crevel'in *Babil* romanı nihayet Türkçeleştirildi. Millî Kütüphane kayıtlarında ve kişisel hafızamda René Crevel'e ait Türkçe yayımlanmış hiçbir kitap kaydı yok. Bu sıra dışı yazarla yüzyıllık bir gecikmeyle de olsa buluşmak sevindirici."

İtiraf etmeniz de hiçbir sakınca yok, cümleyi okuyunca sizin aklınıza gelen ilk ihtimal de, nihayet kitabın çevirmenine teşekkür edeceğine yönelik tuhaf bir iyimserlik oldu, öyle değil mi? Maalesef nafil bir beklenti bu. Anlaşılan o ki A. Ömer Türkçe için kitabı çeviren kendisiymiş gibi davranmak herhangi bir sakınca teşkil etmiyor. O bir tarafa, Millî Kütüphane'den hiç de aşağı kalmayan kişisel hafızasına bütün bu bilgileri armağan eden çevirmen Gizem Şakar'a yaptığı haksızlığı da zerre umursamıyor.¹⁴

"Dünyanın yeni despotları: çökuluslu şirketler" başlıklı yazısında da benzer bir umut zaman zaman yokluyor içimizi doğrusu. En azından, bu kez herhangi bir verden alıntı olmayan başlıktaki itiraz, doğal bir vaadi de barındırıyor bünyesinde. Hele, "Her üç romanında da atak ve özenli bir dil, ironik bir anlatım bulacaksınız. Ancak *Glow*'u uyuşturucu imalatına dayalı konusu gereği kimyasallar hakkında fazla detay var ve bu terminoloji biraz yorucu. Eğer genç bir yazarın ilk romanı olsaydı daha az beklentiyle, *Glow* hakkında daha övücü ifadeler kullanabilirdim. Ne var ki *Boksör Böcek*, ilk olduğu hâlde, hâlâ Beauran'ın en iyi romanı," cümlelerini okuyunca, Türkçenin sefaletine göz yumup beklentinizin kanatlanmasına ses çıkarmıyorsunuz. Ama hayır, Türkçe, "atak ve özenli dil"i ve "ironik anlatım"ı görmesini sağlayan Algan Sezgintüredi kardeşimizin emineğine saygı göstermeye gönül indirmiyor bir türlü.¹⁵

Örnekleri uzatarak daha fazla can sıkmanın anlamı yok. Oğuz Atay merhumun sık sık söylediği gibi, "İyi niyetli çabalar her zaman iyi niyetli sonuçlar vermiyor," ne yazık ki...

Dipnotlar

- Radikal Kitap*, 6 Mayıs 2016. *Jingle* r, Kanca Minato, Çeviren: Begüm Kovulmaz, Doğanı.
- İslergizir Dışılık: Justice, Balıçaz, Maudlin, Gta*, Lawrence Durrell, Çeviren: Ülker Ince, Can.
- Malina*, Ingeborg Bachmann, Çeviren: Ahmet Cemal, YKY.
- "Paris'te genç, then koyu Baudelaireperest idi / Balkonla, Yönelukla, Güzellikle mes idim." [Yahya Kemal, *Kendi Göl Kubbazı*, İstanbul 2003, YKY, s.105]
- Konuyla ilişkin ilginç bir doçentlik vezi açısı açıyor aldıkları: Baudelaire'in Les Fleurs du Mal (Elen Çöçerler)'in Türkçe çevirilerinde sapmalar ve gülenler, Yavuz Karakın, Atatürk Üniversitesi <http://go.gd/boWVK>
- "Nobel, Türkiye ve Türkçeye değil, Pankuk'un kendisine verilmiştir. Bunu görmek gerekir. Okuduğum kadavrayla eleştirileceğim bir konu: Türkçesi kötü Orhan Pankuk'un. Teknik bir değerlendirme yaparsam, Nobel verileri İngilizce yerine Türkçesini okusalarla ne değişimlerini bulurum. Bir Türkçe sorunu var. Okuduklarını yapı olarak başarılı. Başarılı bir romancı olduğunu teslim etmek gerek. Ama Nobel verileri Türkçesinden okusalarla aynı değerlendirilmeyi yaparlar mıyıl, o konuda çekilki bir şüphem var" diyor Oğuz Demiralp'ti. Tartışmanın geliş bir izleri için: <http://go.gd/ABHUN>
- Orhan Pankuk'un romanlarının Türkçe baskılarında hiçbir zaman kaynakça yer almıyor. Oysa, İngilizce çevirilerde, en azından Britanya'da yapılan baskılarda yararlanıldığı kaynaklarda dair bir liste mevcut.
- Orhan Pankuk'un Nobel Edebiyat Ödülü'ne değer görülmüşünden sonra başlatılan ödülün çevirisi mi yoksa Türkçe menü mi verilişine ilişkin tartışmalar için faydalı bir başka yazı, o dönem *Töğri* dergisinde Rafat, N. Balı tarafından kaleme alındı: <http://go.gd/KcHEph>
- Son Orhan Pankuk çevirmeni Ekin Oklap'ın süreci ilkin olarak Gansu Camcaven'e verildiği bilgileri tartışma açısından faydalı faydalı detaylar ihtiva ediyor: <http://go.gd/SsQYQR>
- Yazıldığı Türkçe ve mantık hataları bir yana, doğrudan tembellikten kaynaklanan akla zıyan bilgi yanlışları da mevcut. Söz gelimi, A. Ömer Türkçe, "HIV virüsü" diyorluyor. HIV'n "Human Immunodeficiency Virus" baş harflerinin kısaltma olduğunu yani zaten "virüs" kelimesini bünyesinde barındırdığını bilmiyor. Bu bir tarafa, Vikipedi ya da Wikipedia'dan alınan bilgilerin hiçbir kontrolün geçirilmeden aktarılması da ayrı bir ayırmaklı olsa gerek. Yazının ismine kaynaklık eden Hannah Arendt ve *Kimlikli Sorduldu* (Metis, 2009, Çev. Orge Çelik) kitabının adını anlamaması ise en hafif ifadeyle ayıp artık.
- Ordular*, Evelio Rosero, Çeviren: Süleyman Doğru, Can / *Öğle Yemekleri*, Evelio Rosero, Çeviren: Seda Ersavcı, Can.
- Sıralı Fikir*, Nihali, Muloma ve Nigri, Çeviren: Bora Korkmaz, Ayrintı.
- Subay ve Casus*, Robert Harris, Çeviren: İlknur Özdemir, Kurman Kredi.
- Babil*, René Crevel, Çeviren: Gizem Şakar, Melifon (A. Ömer Türkçe, yazı boyunca "balıç ve balıçlık" kavramlarını kullanıyor. Öyle anlaşılıyor ki, asıl amaç "balıçlık" demek ama nereden aklıma geliyor bir türlü.
- Glow*, Ned Beauran, Çeviren: Algan Sezgintüredi, Domingos.

ASALAKLIĞA ÖVGÜ

Ekrem Sakar

Yazının başlığı size Erasmus'un *Deliliğe Övgü* kitabını çağrıştırdı mı bilmiyorum ama şu kadarını söyleyeyim ki birazdan sözünü edeceğimiz kitap Voltaire, Cervantes, Goethe gibi Erasmus'u da etkilemiş. Ancak benim bu başlığı atmamın sebebi kitabın muhtevasını iki kelimeyle özetlemektir; haydi itiraf edeyim biraz da – çoğu yazının yaptığı gibi – ilgi uyandırmaktır. Zira *Dalkavuknâme* adlı eser, ismine bakılınca Osmanlı Devleti zamanında yaşamış bir müellifin kaleminden çıkmış bir mesnevi ya da menkıbe olduğu zannı uyandırabilir. Hâlbuki kitap, M.S. II. yüzyılda yaşamış olan ve eserlerine Batı dünyasında büyük ilgi gösterilen Samsatlı Lukianos'un *Peri Parasitou* adlı kitabının Türkçeye tercümesi. Kitabı Grekçe aslından Türkçeye tercüme eden ve Fenerli bir Rum olan Vasilaki Vuka bu ismi seçmiş. İngilizcesi *The Parasite* olan kitap bugün çevrilseydi herhâlde "asalak" ya da "parazit" olarak çevrilirdi. Mütercim, 19. asırda bir asalak veya parazit sözcüğü olmasa da çevirisine "başkasının sırtından geçinen kimse" anlamına gelen "tufeyli" adını verebilirdi diyebilirsiniz; fakat malûmunuz üzere eslâf tercüme konusunda bugünün çevirmenlerine kıyasen fazla serbest yazıp çizdiğinden dolayı bunu doğal karşılamak lâzım. Hazır mevzu başlıklar üzerinde ilerliyoruz son olarak şunu da söyleyeyim: Büyüyen Ay yayımlarından çıkan kitapların başlıkları günümüz okurunun büyük bir kısmının alâkasını cezbetmeyebilir. Lâkin telâffuz ederken bile zorlayabilecek bu başlıkların altında çok enteresan ve kıymetli eserler var. Bir şans verin derim.

Kitaba dönersek, "Peki, bu Lukianos ciddi ciddi asalaklı mı övüyor?" diye soracak olursanız cevabım olumlu olacaktır. Eser, iki kişinin diyaloglarıyla ilerliyor. Bunlardan birisi Tychiades (tercümede Kârdân), diğeri ise Simon (tercümede Firuz). Firuz'un dalkavukluk (asalaklık) hakkında Kârdân'ın sorularına verdiği yanıtlar eşliğinde dalkavukluk sanatının dünyadaki diğer sanatlardan daha şerefli, daha faydalı ve yüksek olduğunu; dalkavuğun da filozoflardan, hakimlerden, ilim adamlarından, sanatçılardan, belâgat ve fesahat âlimlerinden daha yüce olduğunu okuyoruz. Firuz bu iddialarını temellendirirken Kârdân'ı ikna etmeye çalışıyor, nitekim ediyor da. Asıl sual şu: Lukianos'un karakterleri aracılığıyla biz okurlara vermek istediği mesaj ne? Gerçekten asalaklığın methedilecek bir meziyet olduğunu mu

düşünüyor yoksa ironik bir üslupla asalaklarla alay mı ediyor? Anladığım kadarıyla ikisi de değil. Sanki Lukianos asalaklığın kötü bir huy olduğunu bilmekle ve asla asalakça yaşamayı düşünmemekle birlikte yaşadıklarından ve gördüklerinden dolayı "Bu dünyada en iyi asalak olacaksın," diye sitemkâr bir tavırla asalaklığı övmüş. En azından bana öyle geldi.

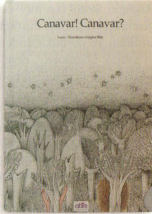
Batı'dan yapılan ilk edebî tercüme olma özelliğini gösteren bu eser yayına hazırlanırken başına müellif ve mütercimin hayatları ile eser hakkında tanıtıcı bilgiler konulması gayet isabetli olmuş. Eserin çevirisi yapılırken isimler değiştirildiğinden ötürü kitabın İngilizceye yapılan birebir tercümesinden faydalanılarak isimlerin tespit edilmesi ve bunlar hakkında dipnotta bilgiler verilmesi, çalışmanın bir diğer göz dolduran tarafı. Olmasaydı daha iyi olurdu diyebileceğimiz tek şey, bazı şahıslara dair malûmatın ve kimi kavramların izahlarının dipnotta fazla yer tutması. İki üç cümle verilip "Ayrıntılı bilgi için şu ansiklopedinin şu maddesine bakınız," denebilirdi. Neticce olarak Lukianos'un üslubu etkileyici, Vuka'nın tercümesi güzel ve kitabı hazırlayan Eren Yavuz'un sadeleştirmesi başarılı. Kitabın konusu ise başlı başına ilginç. Alınıp bir çırpıda okunabilir. ■

Dalkavuknâme
Samsatlı Lukianos
Çev. Vasilaki Vuka
Büyüyen Ay Yayınları

OKURUNU OYUNA ÇAĞIRAN KİTAPLAR

Ümit Yaşar Özkan

Canavar! Canavar?
Sunghee Shin
ABM Yayınevi

Bu Ses de Ne?
Isabel Minhos Martins
ABM Yayınevi

Kitapla oyun olur mu? Neden olmasın! Okumak her hâlükârda etkileşimli bir eylem değil mi? Hangi yaşta olursa olsun okurluk biraz da oyunbaz olmak, oyunu sürdürmek sayılmaz mı?

ABM Yayınlarından çıkan iki kitap: *Canavar! Canavar?* ve *Bu Ses De Ne?* okurlarını birlikte hayal kurmaya, duyuları kullanmaya, zihni hareketlendirmeye, yani oynamaya çağırıyorlar.

Canavar! Canavar? iki bölümden oluşuyor. İlk bölüm sessiz kitap şeklinde. Burada siyah beyaz resimlere siz bir hikâye yazacaksınız okur olarak. Kitabın ikinci bölümünde aynı resimlerin hikâyesini bu kez yazarın kaleminden okuyoruz. İkinci bölümün başındaki "Asıl Hikâye" ibaresini tırnak içine almalı bence. Çünkü yazarın kurduğu hikâye, bu kitaba eşlik edebilecek hikâyelerden yalnızca birisi. Biz yaşları yedi ile yetmiş arasında değişen bir grup okur olarak bu kitapla oynadık. Her birimiz birinci bölüme farklı bir canavar hikâyesi yazdık. Sonra da yazdıklarımızı heyecanla birbirimize okuduk. Sonuç harikaydı. Oyunumuzun bir kuralı, kendi hikâyelerimizi oluşturmadan ikinci bölümü kesinlikle okumamaktı. Bu kurala hepimiz uyduk. Kitabı çocuklarıyla beraber okuyup hayal kuracak yetişkinlere de bu kurala uymalarını tavsiye ediyorum. Boşlukları doldurmadan sakın ikinci bölüme bakmayın. İnanın pişman olmayacaksınız.

Sunghee Shin'in yazıp çizdiği bu canavarlı hikâyenin hayli düşündürücü iletisini de ıskalamayalım. Shin, "öteki"nin zihinlerimizde nasıl şekillendiğini sonra da nasıl kolektif bir korku nesnesine dönüştüğünü anlatıyor. Ama aslında kimden korkuyoruz ve korkularımızın aslı var mı? Kitap bu soruların peşinde eğlenceli bir macera vaat ediyor.

İkinci kitabımız Isabel Minhos Martins'in yazdığı Madalena Matoso'nun resimlediği *Bu Ses De Ne?* (*Kitap Seni Çağırıyor.*) Bu kitap, beş duyumuzu da okuma eyleminin içine katmamızı istiyor bizden. Aslında çocuklar, dünyayı duyularıyla okumayı iyi bilirler. Bu kitap çocuklarla duyu dili üzerinden iletişime geçiyor. Düşünün, daha kitabın başında ellerinizi sayfaların üzerine koyarak trampet sesi çıkarıyorsunuz. Böyle başlayan bir maceraya hangi çocuk hayır diyebilir ki! Sonrası da gayet heyecanlı elbette. İzleri takip ederek gizemli bir varlığın peşine düşüyoruz. Ormanın içinden geçiyor, suların üstünden atlıyoruz. Sonunda çok sevimli bir arkadaş edineceğiz. Hikâyenin bu aşamada müthiş sevecen bir ton kazandığını söylemeliyim. Bu da çok hoşuma gitti. Arkadaşımızı bulmak için yaşadığımız macera, bu dostluğu ve sevgiyi katmerlendiriyor.

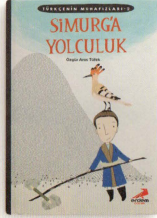
"Oyun çocuğun dilidir." Bu kitaplar, çocuğun dilinden konuşuyorlar.

TÜRKÇENİN MUHAFIZLARINI NE KADAR TANIYORUZ?

Elif Konar Özkan

Türkçenin Muhafızları 1
Bir Kelime Seyyahi
Özgür Aras Tüfek
Erdem Çocuk

Türkçenin Muhafızları 2
Simurg'a Yolculuk
Özgür Aras Tüfek
Erdem Çocuk

Türkçemizin günümüze kadar ulaşmasına muhafızlık eden, hayatları pahasına dillerine sahip çıkan ve onun değerini diğerlerine de göstermek için gözünü daldan budaktan esirgemeyen pek çok kişi oldu. Türkçenin Muhafızları serisiyle Erdem Çocuk, bu paha biçilmez kişileri, genç okurlarıyla buluşturmak için güzel bir kapı aralıyor.

Bir Kelime Seyyahi olan Kaşgarlı Mahmut'un yaşam hikâyesinin satırları arasında sayfa sayfa ilerlemek ilginç bir macera. Mahmut, meraklı ve zeki bir çocuk... Kelimeler onun en büyük ilgi alanı. Kelimelerden oluşan bir de hazinesi var. Ölümünden son anda kurtulan Mahmut, doğduğu topraklardan ayrılarak hayatını seyyah olarak sürdürmeye başlar. Seyyahlığı sırasında hazinesine yeni kelimeler, yeni insanlar/bilgiler ve bilgiler ekler. Doğduğu topraklara geri döndüğünde doksan yedi yaşındadır: Geride birçok eser ve öğrenci bırakmış bir er kişi. Tarihe adı Türkçenin Muhafızı Kaşgarlı Mahmut olarak yazılır.

Simurg'a Yolculuk heyecanıyla gönlünün bir kuş gibi pır pır ettiği zamanlar henüz Ali Şir'in çocukluk dönemlerine dayanır. Ali Şir ve Hüseyin Baykara, tarihe adlarını yazdıran can dostu iki arkadaş... Onları çocukluklarından itibaren zorlu ve maceralı bir yolculuk bekler.

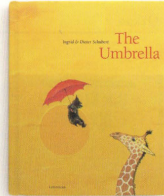
İlkisi de Simurg'a doğru yola çıkmak için büyük hayaller kurarlar. Bütün hayatları boyunca da hayallerini gerçekleştirmek için canları pahasına çalışırlar. Baykara, siyaset alanında, Nevayi ise Türkçeye yaptığı katkılarla nam salar. Nevayi'nin adı bütün dünyaca bilinen, saygı duyulan, taklit edilen bir dilin adı olur: Nevayi Türkçesi. Çocukluklarında Simurg'a ulaşmak için yola çıkan iki arkadaş, sonunda Simurg'ta kendilerini ve sonsuzluğu bulan kuşlar gibi eserleriyle var olurlar.

Popülerin revaça olduğu bir dönemde ancak dil, tarih ve kültür bilinciyle böylesi bir çalışmaya imza atılacağı gerçeği yadsınmaz. Taşın altına elini koymak erdemli bir farkındalık. Hem *Bir Kelime Seyyahi* ile *Simurg'a Yolculuk* hem de haritalarla zenginleşen bir hayal serüvenine çıkış bu iki kitap, devamını merakla beklediğimiz.

Özgür Aras Tüfek akademik çalışmalar yapan Türkçe öğretmeni. Kitapları okurken en yoğun hissettiğim duygu, onun da günümüzde yaşayan Türkçenin Muhafızları'yla yolunun kesiştiği idi. Dil sevdası fitili tükenmeyen bir mum ise gönül gönül bu fitili ateşleyen hocamız Mustafa S. Kaçalin'in ömrüne bereket dilemek boynumuzun borcudur.

Kimsin Sen?
Miyase Sertbarut
Tudem Yayınları

Şemsiye
Ingrid Schubert
Kuraldışı Yayınları

Bir eserde çok fazla alt anlatı, çok fazla problem, çok fazla detay olduğunda ağırlık noktaları belirsizleştiren savrulmalar, kaymalar, derdini yeterince anlatamamalar görülür. Bu çok parçalı kimyayı kontrol etmek, her bir unsura hakkını vermek iyiden iyiye güçleşir. Hele de bu eser biraz küçümseyerek ve küçükseyerek yeniyetme dediğimiz kitleye hitap etme derdindeyse... Peki nasıl olur da çılgınca renkliliğine, detayca zenginliğine rağmen, üstelik psikolojik yönlere zayıf olmayan yarı-polisiye bir gençlik romanında -ergen dediğimizde biraz haksızlık oluyor onlara, daha çok empati lütfen- üstelik sadece 126 sayfaya yayılan mütevazı bir hacimde her şey yerli yerine oturtulabilir? Bilenler için bunun cevabı Miyase Sertbarut'tur tüm kapsamıyla. *Kimsin Sen* kitabı, kamı çok hızlı akmaya devam eden ama bu hızı kemâlatıyla uygun mecralara akıtabilen bir ustahın bize yansımasıdır.

Yahya Kemal'in nefis bir şiirinin "Manga" ile kol kola girebildiği, toplumda aşına olduğumuz donanımlı ve üretken ebeveynlerin, onlara yaraşır evlatlarıyla yaşadıkları kah uzlaşan kah çatışan ilişkilerinin, iyimser ama "şapşalca pespembe" olmayan bir bütüncüllükle işlendiği, tüketim kültürü ve haddini bilmez endüstrileşmenin, mütevazı aile-garaj işletmesi (ana-oğul ve oğulun kız arkadaşı) modelini önererek nitelikli bir eleştiriye tabi tutulduğu, gençlerin türlü bağımlılıklarının, rol modeli bulma tiryakiliklerinin sakince anlaşılmasına ve anlatılmaya çalışıldığı, kişisel ve toplumsal önyargıların ne kadar kolay benimsenip ne zorluklarla savuşturulmasının ilgi çekici örneklerinin verildiği *Kimsin Sen*, patolojik bir saplantı sonrası değil de dikkatli bir iz sürücülükle sonrası sorulmuş bir kendini tanı-ğnothi seauthon sorusudur.

Şiirde bize ulaşan şeyin kelimelere dökülenler olmadığını güzelce ifade etmişti şair; içten içe bildiğimiz şeyin fiyakalı bir formülüydü.

İçinde yazılı sözcüklerin olmadığı kitaplara "sessiz kitap" deniyor ve bu kadar çok şeyin anlatıldığı bir kitaba nasıl haksız bir sıfat yakıştırıldığını düşündürüyor size. Çocuk Edebiyatına çok büyük katkıları olan Ingrid ve Dieter Schubert'in "muhteşem resimlerle bir dünya seyahati" kıvamındaki Şemsiye kitabı bütüncül bakışla alabildiğine detay unsurların harmoniyle harmanlandığı bir şaheser.

Kedi arkadaşından güçlü bir rüzgarla ve kıpkırmızı şemsiyesiyle ayrılan köpek ile birlikte bulutların üstünde yürüyüp Afrika savanasının üzerinden süzülüyor, coğrafyanın karakterini en güzel şablonlarla özetleyen "aşağı diyarı" didik didik ediyorsunuz. Solgun sarıların ve yeşillerin ortasındaki kıpkırmızı şemsiye ve simsiyah köpek bazen gözünüzün tam önünde konaklarken bazen taa ötelelerden basit bir detay olarak geçiyor. Timsahların arasında korkuyu, okyanus dalgalarının içinde heyecanı, denizin dibinde keşif iştahını, karların arasındaki tavşan, yuvasının civarında sevgiyi ve merhameti daha bir yoğun hissediyorsunuz. Çocukların ilgisini çekebilecek bütün hayvanlar karşımıza çıkıyor bütün renkler yakamıza yapıyor tüm mevsimler şemsiyemize lişiyor ve Öz Büyüçüsünü selamlarcasına, fırtınayla evinden, yuvasından ayrılan köpek bir diğer fırtınayla kavuşuyor yerine yurduna. Bir yerli olmanın kıymetini hatırlatan öte yandan bir yere sıkışmadan başka yerleri, canlıları iklimleri tanıyıp zenginleşerek yerli yerine oturan bir kitap Şemsiye.

GÜNIŞİĞİ KİTAPLIĞI

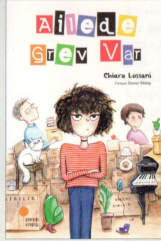
Yeni yılda çocukların sesi
edebiyatla yükseliyor!

Fransız sanatçı Pierre Elie Ferrier, küçükler için yazıp resimlediği kitabında, steril kent yaşamına mizah dolu bir yaklaşımla eğiliyor. Çocukların gözünden, her şeyin eğlenceli bir macera olabileceğini öyküleyen kitap, renkli resimleri ve sözcük oyunları ile eşsiz.

BİTLERİMİ GERİ VERİN!

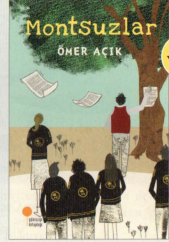
Pierre Elie Ferrier
Resimleyen: Pierre Elie Ferrier
Türkçesi Azade Aslan

İtalyan kütüphaneci, yazar Chiara Lossani, çocukların büyümeye başlamasıyla aile içinde değişen dengeleri anlattığı romanıyla Türkçe'de! Filmlerden müziğe, ırkçılıktan çokkültürlülüğe kadar farklı temaları işleyen polisiye tadında bir macera...

ÂİLEDE GREV VAR

Chiara Lossani
Türkçesi Demet Elkâtip

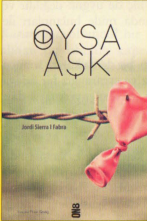

Güçlü öykülemesiyle çok sevilen eğitimci yazar Ömer Açık, üçüncü romanında, okul koridorlarından yaşama uzanan felsefi bir hikâye anlatıyor. Sıklıkla kullanıveren alfabetik sıralamayı sorgulayan roman, önemli kavramları tartışmaya açıyor.

MONTSUZLAR

Ömer Açık

Konuşmak için cesarete ihtiyacı vardı...

Çağdaş İspanyol edebiyatının çok ödüllü yazarı Jordi Sierra i Fabra, başyapıtıyla Türkçe'de! Gerçeği halının altına süpürmeyip gösteren, kırılan kolu yen içinde bırakmayan roman, bir ilişkisi ilmek ilmek söküyor, güçlü ve epik anlatımıyla aşk, kıskançlık ve şiddet kavramlarını sorguluyor.

OYSA AŞK

Jordi Sierra i Fabra
Türkçesi Pınar Savaş

Info@gunisigikitapligi.com facebook/gk.gunisigikitapligi
twitter/_Gunisigi instagram/gunisigi_kitapligi

keciedebiyat.com

Edebiyat e-dergisi
Keçi KİŞ 2016
yayında!

Mario Levi
Sema Kaygusuz
Gülşüm Cengiz
İrmak Zileli
Semih Gümüş

on8@on8kitap.com facebook/on8kitap
twitter/on8kitap instagram/on8kitap

on8
on8kitap.com

Mehmet Ali & Akşamsefası

GENÇLİK BAŞIMDA DUMAN

Ash Tunç

Mavi Kız Kahve Çocuk
Berker Okan
Destek Yayınları

*İlk aşk memleketi gibidir insanın
Kaç şehir dolaşmış olursa olsun
Kimliğinde onun adı yazar*

Berker Okan'ın *Mavi Kız Kahve Çocuk* romanımı o kadar severek okudum ki üstüne saatlerce konuşabilirim. Kurgusu, anlatım dili ve aralara serpiştirilmiş dizeleriyle hafızamda nefis bir tat bıraktı. Çoğu zaman gülümseyerek, bazen hüzünlenererek ve başından sonuna kadar büyük bir merakla okuduğum kitap hakkındaki yazıma, yazarın her bölümde yaptığı gibi ben de birkaç dize ile başlamak istedim.

Bir taraftan, "Ah keşke hiç bitmese..." diye okurken bir taraftan da bir sonraki bölüme ve onu süsleyen dizelere kavuşmak için sabırsızlıkla çevirdim sayfaları.

Bu kitap Eleni Mavron'un, yani Mavi Kız'ın hikâyesi. Hikâyeyi anlatan ise çocukluk aşkına derinden bağlı olan Kahve Çocuk; liman olarak yaratılanlardan...

"Tanrı bazı insanları ada, bazısını martı, bazısını fırtına, bazısını liman, kimisini de gemi olarak yaratır. Daha belki yüzlerce çeşidi var insanların. Kim bilir... Ben liman olarak yaratıldım. Hiçbir zaman kadere isyan etmedim, gemileri yakmadım. O ise fırtınada sürüklenen bir gemiydi. Bana sığındı."

Kelebek Adası
Sarah Jio
Çev. F. Zeynep Öztür
Pena Yayınları

Sarah Jio *Yeşil Deniz Kabuğu* kitabının ardından hayranlarını çok fazla beklemedi ve *Kelebek Adası* kasım ayında piyasaya çıktı. Geçtiğimiz yıl 34. Tüya Kitap Fuarı'nda okurları ile imza gününde bir araya gelen yazar, bu yıl da görüntülü sohbet yaparak yeni kitabıyla ilgili merak edilen soruları yanıtladı ve *Kelebek Adası*'nı henüz Amerika ve Avrupa'da yayınlanmadan önce Türk okurları ile buluşturarak bir kez daha kalpleri fethetti.

Gizemli ve romantik hikâyelerin kraliçesi Jio, son kitabı ile beklentiyi fazlasıyla karşılıyor. Anlatımındaki alışılmışı sadelik ve heyecan verici akışı sayesinde kitabı en fazla birkaç gün içinde okuyup sıradaki kitap için sabırsızlanmaya başlayabilirsiniz.

Charlotte ve Eric rüya gibi bir balayı tatili ümidiyle Bahamalar'da bir gemi seyahati yapmaya karar verirler. Ancak bu yolculuk Eric için hiç de uygun değildir ve zamanının çoğunu kamarasında mide bulantıları ile baş etmeye çalışarak geçirir.

Charlotte hiç hesapla olmayan bir deniz kazası sonucu Greg isimli bir yabacıyla ıssız ve esrarengiz bir adaya düşer. Mucizelerle dolu bu adadan ayrılmaya dair umutları tükenirken Charlotte kaderin bir cilvesiyle adadan ayrılmayı başarır.

Jio, gün doğumunda mavi kelebeklerle karşılaştığında hayatın eskisi gibi olmayacağını söylüyor. Ne hayatın, ne kaderin ne de şansın...Acaba bu gizemli adadan ayrıldığında, Charlotte'in yaşamına kaldığı yerden devam edebilmesi mümkün olacak mıdır? ■

JOHN GREEN ÖDÜL AVCISI BİR YAZAR

Bir Tutam Mutluluk
Benu Yar
Martı Yayınları

Benu Yar'ın bir önceki kitabı *Bir Tutam Aşk*'tan sonra *Bir Tutam Mutluluk* da renkli ve eğlenceli kapıyla beğeni topluyor. İlk kitabın bitişine bakılırsa ikinci bir kitabın yakın zamanda okuyucu ile buluşması bekleniyordu. Yeni kitapta Zeynep ve Kerem aşkı doludizgin devam ederken bazı güçlüklerle de yüz yüze gelip yeni başlangıçlar ve yelken açılan yeni bir hayat için birbirlerine destek olmaya devam ediyorlar. Sevginin, umudun ve mutluluğun bir arada olduğu sıcak bir aşk hikâyesi *Bir Tutam Mutluluk*.

Karantina
Lex Thomas
Çev. Burak Ere
Pegasus Yayınları

Karantina, ölümcül bir virüs sebebiyle karantinaya alınan bir okulda kapana kısılan öğrencilerin hayatında kalabilme öyküsünü anlatıyor. Yetişkinlere hemen etki edip ölümlerine sebep olan virüs, gençler üzerinde çok daha farklı bir etki yaratmaktadır. İçeriye kimsenin girmesine ve içeridekilerin dışarıya çıkmasına izin verilmeyen okulda, herkes unutulduklarını ve kaderlerine terk edildiklerini düşünürken bir helikopterle yapılan yardım, kurtulmaya dair umutları tekrar yeşertir. Gruplaşma ve çatışmalarla, iyi ve kötünün karşı karşıya geldiği *Karantina*, distopya sevenlerin es geçmemesi gereken bir kitap.

24 Ağustos 1977 Indianapolis doğumlu yazar, ilk kitabı *Alaska'nın Peşinde* ile yazarlık kariyerine hızlı bir giriş yapmış ve ardından pek çok sevilen romana imza atmıştır. En ses getiren ve sevilen hikâyelerinden *Aynı Yıldızın Altında*, 2012 yılında yayınlanmış ve 2014'te beyaz perdeye uyarlanmıştır. Böylece kitap uzun süre en çok satanlar listesindeki yerini korumuş, pek çok ülkede geniş bir okur ve izleyici kitlesi ile buluşma şansı yakalamıştır.

John Green, Michael L. Printz Ödülü, Michael L. Printz Onur Ödülü ile Edgar Ödülü kazanmış, iki kez L.A Times Kitap Ödülü finalisti olmuştur. Erkek kardeşi Hank ile birlikte tüm dünyada üç yüz milyondan fazla izlenmiş bir video serisi olan Vlogbrothers'in da yaratıcısıdır.

Roman çalışmalarına ek olarak eğitici videolar hazırlayan ve blog yazılarına devam eden Green, 2014 yılında *Time* dergisi tarafından dünyanın en etkili 100 kişisinden biri olarak gösterilmiştir. Evli ve iki çocuk babası olan yazar, hâlen ailesiyle birlikte Indianapolis'te yaşamaktadır.

Yazarın kitapları yayınlanma tarihine göre aşağıdaki gibidir:

- Alaska'nın Peşinde (Looking for Alaska)*- 2005
- İlk Aşk (An Abundance of Katherines)* - 2006
- Aşk Baharı Beklemez (Let It Snow)* - 2008
- Kağıttan Kentler (Paper Towns)* - 2008
- Will Grayson* - 2010
- Aynı Yıldızın Altında (The Fault in Our Stars)*- 2012

John Green

Ceren Kalınbacak
@orangesnitchbooks

MASALLARDAKİ SAHNELERİ DONDURABİLSEYDİM...

Kitap okuyorum, en can alıcı bölüm geliyor, nefesimi tutmuşum, soluksuz okuyorum. Sonra bir bakıyorum, yazar istediğim gibi yazmamış! O an, elime klaket alıp o sahneye girip “Kestik!” diyesim geliyor. Sonra devam ediyorum: “Ben size böyle mi yapın dedim! Şimdi sen gidiyorsun, bu oğlanı bir güzel dövüyorsun, neden diye sorma, başından beri gözüm tutmadı onu!” Ama çok güzel olmaz mıydı? Kitabın ortasında girip olaylara müdahale etmek, kitabı yazarıyla birlikte tekrar yazabilmek?

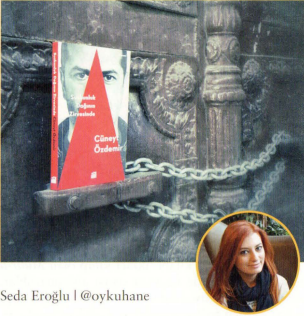
Yazarlar, her kurguyu en ince ayrıntılarıyla, kendi bakış açılarıyla ve olay örgüleriyle yazarlar. Hayır, yazarlara lafım yok, benim sorunun bakış açıları. Kitap harika gidiyor, “İşte olacak!” diyorum ama yazar böyle bir final yapıyor ki sanki ön sayfaları hiç o yazmamış, sanki bitirmek için acele ediyormuş gibi. Şu an bunları yazarken bile sinirim bozuldu. O son sayfaları yırtıp atıp sonra kendi kafamdaki sonu yazasım geliyor. Belki de kitabın sonunu yazmamlar, böylece kendi sonumuzu yazmış oluruz. Fakat bu bana harika bir fikirmiş gibi gelse de okuyucuların beğeneceğini hiç düşünmüyorum, kafalarındaki soru işaretleriyle boğuşmaktan sonu yazabilirler

miydi? İşte bu da koskocaman bir soru işareti.

Sonları hiç sevmem. Masalların sonu mesela; “Son-suza dek mutlu yaşadılar...” Yaşadılar mı gerçekten? Sindirella mesela, prensiyle mutlu oldu mu yoksa anlaşılmayıp boşanma kararı mı aldı? Peki ya Rapunzel? Saçları için hiç üzülmemiş mi? Prensi hiç suçlamamış mı? Biliyorum, her şeyin bir sonu olmalı fakat neden kandırıyoruz birbirimizi? Keşke o sonlar bu kadar ortada olmasaydı, ben onları doldurabilseydim... Ama ben doldursaydım sonları, koca bir nesil hayata hep kötü taraflarıyla bakardı belki de. Olsun, hep pozitif bakmak da iyi değildir zaten. Bazen kötü sonları düşünmek iyidir, yoksa onları güzelleştirmek için uğraşmazsınız. Yine de gelin, şu masalların sonunu dolduralım. Öyle bir son olsun ki Sindirella üvey annesinden kurtulmak için evlenmek zorunda kalmasın, Rapunzel kulede prensi bekleyerek zaman kaybetmesin, Pamuk Prenses, elmanın zehirli olduğunu anlayacak kadar zeki olsun. Hiçbir kız, bir şeyleri elde etmek için bir prense ihtiyaç duymasın. Öyle dolduralım ki sahneleri, insanları hayatları boyunca unutmayacakları dersler alsınlar.

Devam edelim o sinir bozucu sonlardan. Bazen de olması gereken şeylerden biri aslında şöyle bakınca. Bir şeyler katması için, kitabın mesajı verebilmesi için... *Gurur ve Önyargı*'yı okudunuz mu bilmiyorum ama orada beni sinir eden bir sahne var mesela. Elizabeth'in yüzüne “Kendine gel kızım, o Bay Darcy!” demek istediğim o bölüm. Hepsinin aklına gelmiştir belki o sahne. Fakat o kitabı bitirdiğimde aklımda tek bir şey oluşmuştu: Aynı hatayı, ben de belki hiç fark etmeden yapıyorum, hepimiz yapıyoruz. Biz de kendi hayatımızın karakteriyeiz, aynı zamanda kendi kitabımızın yazarı.

Belki de Elizabeth'in okuduğu bir kitap karakteri olsam onun da dondurmak istediği 'binlerce yer olurdu, kim bilir? Aslında mesele belki de kitap değildir. Kitap hayatlarımızdır, fakat biz başkarakter değilizdir, yani demek istediğim başkarakterler kitabın akışında büyük rol oynamazlar mı? Belki de biz yönetmiyoruzdur kendi kitabımızı. Bu yüzden donduramıyoruzdur hayatlarımızı, dolduramıyoruzdur hâliyle... ■

Seda Eroğlu | @oykuhane

SUSKUNLUK DAĞININ ZİRVESİNDE

“Suskunlukta dile gelen, gerçeğin kendisiydi.”
Cüneyt Özdemir

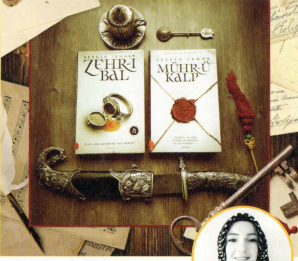
Susmak... Altı harfe sığabilen koca bir isyan... Bu isyana ortak olan onlarca öznesiz cümle, beyninizin bir yerinde kurulmayı beklerken siz susuyorsunuz, anlatacağınız şeyler büyük dalgalar yaratacak demektir. Özellikle de ne zaman bir şeyler söylemeye kalksanız, dilinizin ucuna gelenler hep aynı şeyler oluyorsa, bilin ki bir gün, bir yerde kendilerini ele verecekler ve eğer ki o yer suskunluk dağının zirvesi olacaksa sizi duyan yalnız siz olacaksınız.

Suskunluk Dağının Zirvesinde, Cüneyt Özdemir'in her geçen gün içine kapanan ve kendini tekrar eden Türkiye gündeminden ziyade, hayatın içinden ve dünyadan izlenimlerini, kafasına taktıklarını, şaşırdığı ve umutlandığı hikâyeleri ele alıyor. “Yazamadıklarımı yazıyorum,” diyerek başlıyör hikâyelerini anlatmaya. Ülkemizde gazeteci olmanın her daim birilerinin sizden, haberlerinizden, konuştuğunuz kişilerden, yazdığınız yazılardan, attığınız tweetlerden rahatsız olacağı anlamına gelmesinin üzerine çizerek bu dünyada yapacağınız en doğru şeyin, suskunluk dağına tırmanmak olduğunu söylüyor. Özdemir de New York'u bekleme odası kabul edip Kanal D'den ayrıldıktan sonra bir süre orada yaşayıp şu an bahsettiğimiz kitabını yazıyor. Kitabı okurken sanki son birkaç yılın dünya

gündemine göz atıyormuşsunuz hissine kapılıyorsunuz. Bu haberlere göz atarken bahsi geçen şehirleri ve kültürlerini de tanımış oluyorsunuz. Özellikle de hayatımıza dokunan güncel ne varsa @Evet, gerçekten de öyle!” diyerek okumaya devam ediyorsunuz. Sosyal medyanın ne amaçla kullanılır olduğundan, kredi kartlarının insanlara tanıdığı sahte imtiyazlardan, milyon liralık getirisi olan köşe yazarlığının, yazarının at koşurabildiği bir yere nasıl dönuştüğünden, şehir yapılaşmasıyla nasıl yüksek ve düşük gelirlielerin yakınlığından, dizi çılgınlıklarından, kahve bağımlılıklarından, obeziteden ve *kinova* kullanımından, akıllı telefonlarımızın hayatımızın her alanına nasıl işlediğinden, Bansky sergisinden, Ata Demirer gazi-nosundan, RTÜK sansürlerinden bahsederken New York, Palo Alto, Barcelona, Tel Aviv ve Kudüs'ten sanki bu şehirlerde siz de onunla aynı yerleri gezmiş-siniz hissiyatı uyandıracak kadar bahsediyor.

Cüneyt Özdemir, üniversite yıllarında gittiği Türkiye-Hakkâri sınırındaki görüntüyü ve aklından hiç çıkmayan ölü bebek kokusunu anlatıyor. Kitabı kapatıp bir duraksıyorsunuz, sonrası umuda yolculuk hikâyeleriyle devam ediyor. İnsanların Türkiye'den kaçarcasına Ege Denizi'ni geçmeye çalıştığı bot maceralarında, umut için verilen savaşlardan örnek vererek bahsediyor Özdemir. Sadece dramatik olayları anlatmıyor aslında. Bu yolculukta iyi işler başaranlara da değiniyor, belki de örnek olabilmeleri umuduyla zorluyor kalemini. Böylelikle hayata kaçış filminin kahramanları bir kez daha kahraman oluyor. Konu Almanya'nın Türkiye ile yaptığı mülteci anlaşmasının ardından artık yavaş yavaş Türkiye'ye odaklanıyor. Bahsedilecek konuların fazlalığı aşıkâr, başlıyör havaalanı patlamasından, Kilis bombardımanından, Türkiye-İsrail ve Türkiye-Rusya ilişkilerinin sonuçlarından ve Kıbrıs'tan konuşmaya. Bunları anlatırken de yine okurunu anlattığı şehirlerde gezintiyi çıkarmayı ihmal etmiyor. Son olarak 15 Temmuz olayları ve FETÖ'ye değiniyor. Kendini iyi niyetli bir sivil toplum kuruluşu gibi tanıtan 40 yıllık Türkiye Projesi'nin kalkıştığı kanlı bir darbe girişimini ve 15 Temmuz'daki bu kanlı darbe girişimi sonrasındaki çöküşü dile getiriyor.

Cüneyt Özdemir'in kitabını yazmaya başladığında söylediklerini hatırlıyorum yeniden. Yazıp yazıp suğu ya da yazıp yazıp sildiği, bu yüzden belki de cümlelerinin kaybolduğu, hatta belki kendinin de içinde kaybolduğunu söylediği onlarca konuyu bir kitabın içerisinde toplayabilmesi ve bu kitabı baştan sona heyecanla okunabilecek dinamikte tutması okuyanı bir hayli etkiliyor.

Zeynep Erdun
@tozluuruyalarkitapcisi

HER AŞK KENDİ MÜHRÜNÜ TAŞIR

*Cemeti dışarıda arama o senin "aşk" ile yanan
yüreğinde saklı.*

Sezgin Irmak/MÜHR-Ü KALP

1870'lerin İstanbul'u... Hâlâ o el değmemiş saflığını koruyan, sessiz sokaklarında at arabalarıyla yolculuk eden, renkli feraceleri ve şemsiyeleriyle arzı endam eden hanımları, fesleri ve bıyıklarıyla boy gösteren mangel yürekli korkusuz biçkin delikanlıları, bahçeli konaklarıyla eski bir İstanbul düşleyin.

Osmanlı Dönemi'nde geçen hoş, huzur kokan, o dönemin naifliğini, sadeliğini, o tasavvufi maneviyatını ve hissiyatını okuyucuya geçirebilen, oldukça başarılı bir üçlemenin ilk kitabıdır *Zehr-i Bal*. Bir dönem romanı olmasına rağmen yazarın dili öylesine akıcı, duru ve anlaşılır ki su gibi ilerliyor okurken. Dönemin Üsküdar kadısı Rauf Efendi'nin güzeller güzeli biricik kızı Gülpere, kız okullarına öğretmen yetiştirebilmek adına açılan ilk eğitim kurumu olan Dârü'l-Mualimât açıldığı için bir adak adamıştır. Bahçesindeki gülleri kendi elleriyle tek tek koparıp gül şerbeti yaparak halka dağıtacağına söz vermiştir. Temiz ve saf yürekli güzel Gülpere ile ailesini çocuk yaşta sırlı bir şekilde kaybetmiş yakışıklı ve cesur bir delikanlı olan Kalaycı Hamza'nın yolları bu adak sayesinde birleşir.

Ve kalplerinde çok naif bir aşk filizlenir. Onların hikâyesi burada başlar ancak bu sırada Sultan'a karşı bir isyan çıkar. Kadı Rauf Efendi'nin hayatını şans eseri Kalaycı Hamza kurtaracaktır. Ve bu noktadan sonra işler çok pürüzlü bir hâl almaya başlar.

Kitabın içinde kaybolurken bir zaman makinasına girmiş ve o döneme gitmiş gibi Gülpere'nin tedirgin ürkek hâlini görebiliyor, Hamza'nın ilk kez Gülpere ile göz göze geldiği andaki kalp atışlarını duyabiliyorsunuz. Sağır olan küçük yetim Ahmet'i bağrınıza basmak, kalp gözü açık bir âlim olan Halim Efendi'ye talebe olup imanınızı ihsan etmek gibi muhteşem ve muazzam bir ufka taşımak istiyorsunuz.

Üçlemenin ilk kitabı olan *Zehr-i Bal*, her şeyden önce bir başlangıç kitabı. İkinci kitap olan *Müht-ü Kalp*; her dönemde yaşanan siyasi anlaşmazlıklar, entrikalar, devletin içinde devlet kurma çalışmaları, kaleyi içerden fethetme çabaları, gizli kapaklı dönen dolaplar ve arkadan yapılan hain planlar gerçekçi bir şekilde işlenmiş. Üçüncü kitabı henüz yayınlanmamış, ismi belli olmayan fakat merakla ve sabırsızlıkla beklediğim bu üçlemde; son yıllarda yaşadığımız ülke sorunlarını tarihe yansıtarak mı yazmış, yoksa aslında tarihte yaşanan tüm gerçekler günümüzde tekrarlar hâlinde mi diye sorguluyorsunuz. *Müht-ü Kalp* kitabında yazarın yaşanan tüm o ihanet karşı muazzam çözüm önerilerini karakterlere söyleterek aslında çözüm odaklı bir kitap okuduğunuzu da fark ediyorsunuz. Kitabın içinde "Bir Gözü Kör Dehalar" başlıklı öyle bir bölüm vardı ki Kadı Rauf Efendi ve Sultan arasında geçen bir konuşmanın önünde şapka çıkarılır, alkış tufanı koparılır. O kadar yerinde tespitler ve çözüm odaklı bir konuşmaydı ki gerçekten özümseme gereken bir diyalog yazmış yazar.

Kitapla ilgili dünyada ilk kez uygulanan bir uygulamaya da var üstelik. Kitaptaki barkodu okutarak yine Sezgin Irmak'ın kaleminde dökülen satırlarla bestelenmiş eşgileri dinleyebilirsiniz. Müsikide vücut bulmuş, mızrabın vuruluşu gibi kanunla, sizi de vuracağını tahmin ettiğim ve nasıl ki diğer tüm enstrümanların akordunun kanuna uyandırılması gerektiği gibi, sizin de kulaklarınıza öylesine uyumlu gelecek, dingin, sakin, huzur duyduğunuz bir eşgiler albümü olmuş. O şarkıları dinlerken ruhunuz eski İstanbul sokaklarında dolaşacak ve sanki "Bütün yollar İstanbul'a çıkar," sözü gibi siz de o zaman makinesiyse oturdüğünüz koltuktan eski İstanbul'u seyredeceksiniz. ■

Handan Yigit

HAYLAZ ÇOCUK MU? İŞTE O, MERCAN!

Şu ataçocuk sözümü unutmayın: Yorgun anneye üç dilek tut demişler, beni yorma, cezalısın demiş!
Elif Ayla

Elif Ayla'yı *Kalbin Limon Hâli* isimli öykü kitabı ve birçok çocuk kitabıyla tanıdık. Çocuklarla son buluşması ise Hayyikitap'tan yayımlanmış *Ben Mercan* ile.

Elif Ayla kim derseniz, o kendini şöyle anlatıyor: "Bir masalın içinde açtı gözlerini. Deniz kokusuyla ünlü olan o şehirde doğdu." Hatırladınız, değil mi?

Çok ama çok kitap okudu. Okurken de büyüdü. Okullar bitirdi. Sonra minareleri ve kedileriyle ünlü olan şehre geldi. Onu da bildiniz, biliyorum. O şehirde de kitaplar vardı, hem de bir sürü. O da kitaplar yazdı. Şimdi, içinden büyük nehirlerin geçtiği, ünlü romanların yazıldığı, kocaman kocaman kilselerin olduğu bir ülkede yaşıyor. Bir ipucu daha: Yaşadığı yer saatleriyle ünlüyü. Gözlerini içinde açtığı masalı dinlemeye devam ediyor. Saat tik taklarını bakıp sizler için yazıdan kayıtlar yapıyor. Onları masalların içine bırakıyor ve sizin için yüzdürüyor. Yazar Elif Ayla masalsı hikâyesine okurlarıyla buluşuyor.

Metmet Ali & Akşamsefasi

O Mercan! Hikâyesine misafir olduğumuz afacan kız... Hayır, gözlüklü kız değil, mavi gözlüklü kız. Denizatlarını seven, anne ve babası ile sürekli başı derde giren turuncu saçlı, akıllı, yaramaz bir kız çocuğudur. Kitabı elinize aldığınızda, çevirdiğiniz her sayfada kakhahalarla boğulacak ve nasıl bittiğini fark etmeyeceksiniz.

Ben Mercan; çocuklarınızla gülümseyerek eşlik edebileceğiniz, aile olarak kendinizi birazcık sorgulayacağınız, ataçocuk sözleri içeren eğlenceli çocuk kitabıdır. Çocuk kitabı dedimeye bakmayın, ebeveynlerimizin de kabullenmek istemedikleri gerçekler ile yüzleşerek okuyabilecekleri ve kütüphanelerinde bulunması gereken kitaplardan biri.

Mercan diyor ki; "Büyükle büyüktür. Anlamaya çalışma, cezaya odaklan!" (Denenmiş deney) Çocukluğumuzun her döneminde yaptığımız her yaramazlık ve davranıştan ebeveynlerimiz tarafından cezalandırılmak zorunda kalmışsındır. Kimimiz için bir hafta dışarıya çıkamama ve beraberinde mahrum bırakıldığımız oyunlardan; yerden yüksek, seksek, ip atlama, saklambaç, mendil kapmaca, yakar top, istop, birdirbir, körebe gibi çocuk oyunlarımızdan uzak kalmışsındır. Yaşadığımız üzüntünün tarifi mümkün değildir. Sürekli cezalandırılmak sizce de sıkıcı değil mi? Mesela benim annem, sürekli "Delirmek istiyorum," derken, hemen "Beni delirtmeyin!" diye ekler

Aile dediğiniz kimya deneyleri gibidir. Neyin üzerine ne ekleyeceğinizi bilerseniz, sonucu başarılı olur. Ne yaparsak yapalım, başımıza ne gelirse gelsin ve dünyanın en haylaz çocukları da olsak, ailelerimizin bizlerden vazgeçemeyeceklerini ve bizi çok sevdiklerini biliriz. Her anımızda sarıp sarmalar, her kötülüğün korumaya çalışır ve gülümsemelerini eksik etmezler. Bazen bunu yaramaz bir çocuk olduğumuz için anlamıyor olabiliriz. Ortak noktada buluştuğumuz tek şey sevgidir. Anne ve babamız bu dünyadaki koşulsuz sevginin en derin, en anlamlı örneğidir.

Elif Ayla'nın yaramaz, mavi gözlüklü, denizatını seven, ailesiyle başı dertten hiç kurtulmayan, turuncu saçlı bu kızın haylaz hikâyelerini okumaya değecek ve zamanın nasıl akıp gittiğinin farkına bile varmadan kitabın sonuna gelmiş olacaksınız.

Arada bir haylazlık yapmayı ve gülümsemeyi unutmayın! Her şey çok daha güzel olacak. ■

UZAY YOLCULARI / PASSENGERS

2016 | Bilimkurgu | 116' | ABD | 13 Ocak 2017

Starship Avalon uzay gemisi, Homestead II kolonisine bir yolculuk yapmayı planlar. Yolculuk için 5259 yolcu gemide yerlerini alırlar. Koloniye varış 120 yıl olarak hesaplanmıştır ve bu yüzden yolcular koloniye varana kadar uykü kapsüllerinde uyuyacaklardır. Fakat geminin yolculuğa başlamasından 30 yıl sonra uykü kapsüllerinden ikisi, sebebi bilinmeyen bir şekilde açılır. Açılan kapsüllerden birinde tamirci Jim Preston ve diğerindeyse yazar Aurora Dunn kalmaktadır.

Oscar ödüllü oyuncu Jennifer Lawrence'ın yazar Dunn'u oynayacağı filmde *Galaksinin Korkuyucuları* filminden tanıdığımız Chris Pitt, Jim Preston rolüyle Lawrence'a eşlik edecek. Yolculuğun bitmesine 90 yıl kala uyanan bu ikilinin gemide baş gösteren esrarengiz olayları çözmeye çalışırken yaşayacakları gerginlikler ve keşfedecekleri gerçekler senaryonun bel kemiğini oluşturuyor. Özellikle Dunn, kendi kapsülünün neden açıldığını öğrendiğinde aradaki gerilim hayatta kalma mücadelelerini tehlikeye sokacaktır. Filmin senaryosu *Doctor Strange*'in senaristi Jon Spaihts'e aitken yönetmen koltuğunda *The Imitation Game*'in yönetmeni Morten Tyldum oturuyor.

Hazırlayan: Rukiye Şahin

ANTHROPOID

2016 | Biyografi | 120' | İngiltere | 6 Ocak 2017

Film, II. Dünya Savaşı'nda gerçekleştirilen Anthropoid Operasyonu'nu konu alıyor. Yahudi soykırımında binlerce Yahudi'nin toplama kamplarına alınmasında öncülük eden, Avrupalı Yahudilerin sistemli bir şekilde öldürülmesi için projeler geliştiren ve Hitler'in esas adamlarından biri olan Reinhard Hydrich'i öldürmek, operasyonun ana görevidir. Çek askerlerinden oluşan bir grup direnişçinin bu nihai görev için verdiği mücadeleyi konu alan filmde aksiyon sahneleri önemli bir yer tutuyor. Özellikle kilisede geçen çatışma sahnesi, filmin daha önce gösterime girdiği ülkelerden iyi yorumlar alıyor.

Hydrich'i Alman aktör Detlef Bothe, direnişçilerin lideri olan Josef Gabcik'i ise *Inception* filminden başarılı performansı ile hatırlayacağımız Cillian Murphy canlandırıyor.

JACKIE

2016 | Biyografi | 99' | ABD | 20 Ocak 2017

Leon: The Professional filmiyle tanıdığımız Natalie Portman'ın rol aldığı film John Kennedy suikastından sonrası konu alıyor. Portman'ın canlandığı Jacqueline Kennedy'nin gözünden anlatılacak filmde Jackie'nin, eşinin ölümüyle nasıl başa çıktığını, çocuklarını teselli etme çabası ve eşinin ıtlarını korumak için verdiği mücadeleyi anlatıyor. Suikastten sonraki dört günün anlatıldığı filmde Natalie Portman'ın oyunculuğu şimdiden çok konuşuluyor. Yönetmen koltuğunda Şili sinemasının önemli isimlerinden Pablo Larraín oturuyor.

SONSUZLUK ORMANI / THE SEA OF TREES

2015 | Dram | 110' | ABD | 6 Ocak 2017

Arthur Brennan (Matthew McConaughey) hayatının zor bir döneminde ve intihara eğilimi vardır. Bir gün insanların intihar etmek için gittiği Japonya yakınındaki Aokigahara Ormanı'na girer ve burada Takumi Nakamura (Ken Watanabe) ile karşılaşır. Nakamura da Brennan gibi intihar etmek için yaşadığı hayatı ardında bırakarak ormana dalmıştır. Bu iki adamın birlikte yaptığı yolculuk bir iç yolculuğa dönüşecek ve Brennan'ın kendi yaşamını ve eşyle olan ilişkisini tekrar gözden geçirmesine sebep olacaktır.

2015 yılında Cannes Film Festivali'nde gösterilen *Sonsuzluk Ormanı*, Türkiye'de 6 Ocak tarihinde vizyona girecek.

iTunes'DA BU AY

BAYAN PEREGRINE'NİN TUHAF ÇOCUKLARI 2016

Çok konuşuldu, çok yazıldı. Ama sinemada kaçırılanlar varsa genç yetişkin edebiyatının bu yıldız filminin platforma geldiğini duyurmuş olalım.

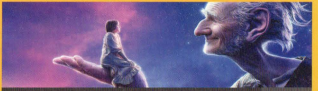
HAIN 2016

Sıradan bir yaşıntınız varken Rus mafyası ve İngiliz gizli servisi arasında kalma ihtimaliniz var mı bilmiyoruz ama filmini yapmışlar. Keyifli bir aksiyon.

NEFESİNİ TUT 2016

Kör bir zengin adamın evini soymak isteyen üç kafadar için zannettikleri kadar kolay olmadığını fark edecekler. Gerilime ayıracak 90 dakikanız varsa kaçırmayın.

THE BFG 2016

İyi insanlar olduğu gibi kötü insanlar da olabilir, aynı şekilde kötü devler olabileceği gibi iyi devler de vardır. Çocukların dünyasına iyiliğin kalpte olduğunu anlatan güzel bir animasyon.

MUHSİN ERTUĞRUL'UN BAŞINA DÜŞEN TAŞ: FARUK KENÇ

Tuba Deniz

TÜRK SINEMASI ARAŞTIRMALARI

tsa.org.tr

Geçiş dönemi yönetmenlerinden Faruk Kenç'in, Yeşilçam'ın klasik dilinin şekillenmesinde önemli payı vardır. Türkiye'de ilk artist yarışmalarını düzenleyerek sinemamıza yıldız sistemini getirir. İlk polisiyeleri o çeker, ilk köy filmlerini ve tabii ki melodramları...

Arka Kapak / Bary Saydam

Türk sinemasının dönüm noktalarındaki önemli isimlerden biridir Faruk Kenç, Nijat Özön'ün meşhur tasnifi "geçiş dönemi" yönetmenlerinin başında gelir. Yeşilçam'ın klasik dilinin şekillenmesinde önemli payı vardır; Yeşilçam'ı tanımlayacak konular, klişeleri ilk kullanandır. Türkiye'de ilk artist yarışmalarını düzenleyerek sinemamıza yıldız sistemini getirir. İlk polisiyeleri o çeker, ilk köy filmlerini ve tabii ki melodramları...

Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın yeğeni, Selanik Merkez Kumandanı Ömer Nazım Bey'in oğlu Faruk Kenç 1910'da Bingazi'de dünyaya gelir. Doğumundan on gün sonra hastalanır ve İstanbul'a getirilir. İlköğrenimini Galatasaray Lisesi'nde, ortaöğrenimini Gazi Osman Paşa'da, liseyi ise İstanbul Erkek Lisesi'nde

okur. Kenç'in sanata olan alakası ortaokul yıllarına dayanır. Üvey ablasının kocası Halil Kamil'in kurduğu Ha-Ka Film'de 25 lira maaşla çalışmaya başlar. Görevi fotoğraf parlatıp afiş yapıştırmaştır. Sinema yapmayı kafasına koymuş Kenç için büyük bir hayal kırıklığıdır bu tecrübesi. Film setlerinin tozunu da yine o yıllarda yutar. Ha-Ka Film'e bir kültür filmi çekmek üzere Rusya'dan gelen rejisöre çırak tayin edilir fakat burada da aradığını bulamaz: "Onlar bize bir şeyler öğretmek şöyle dursun, hamallık ettirdiler."¹

Film yapma tutkusuyla tutuşan fakat Halil Kamil engelini bir türlü aşamayan, handiyse filmlere elini sürmesine dahi izin verilmeyen Faruk Kenç, çareyi yurt dışına çıkmakta bulur. 1934'te liseyi bitirir bitirmez Almanya'ya hareket eder. Münih'e gittiğinde Bavyera Devlet Film ve Fotoğraf Okulu'na başvurur ve kabul edilir. Ailesini karşısına alarak yaptığı bu zorlu yolculuk, ileride adının yazılacağı sinema tarihi kitaplarında, "Batı'dan gelen yönetmenler" arasında anılmasına sebep olacaktır. Bavyera Devlet Film ve Fotoğraf Okulu gibi teknik bir mektepten mezun olan ilk Türk vatanşadır ama okul bittikten sonra iş bulamaz, Fransa'ya gider fakat orada da durum farklı değildir. 1938'de çaresizlik ve vatan hasretiyle İstanbul'a döner. İlk olarak Atatürk'ün cenaze törenini

çeker, sonrasında ilk uzun metraj filmi için hazırlıklara başlar.

Faruk Kenç Türkiye'ye döndüğünde sinema dünyasında Muhsin Ertuğrul'un hakimiyeti sürmektedir. Şehir Tiyatrosu oyuncularının oynadığı, tiyatral bir dilin hakim olduğu bu filmleri aşarak Faruk Kenç ve diğer geçiş dönemi yönetmenlerinin film yapımları ise hiç de kolay olmamıştır. Kenç'in ilk filmi Reşat Nuri Güntekin'in Şehir Tiyatrosu'nda sahnelenen eski bir oyununun uyarlaması, 1939 tarihli *Taş Parçası*'dır. Halil Kamil filmi başlangıçta Raşit Rıza'ya çekirmek ister fakat aralarında anlaşmazlık çıkar. Bunun üzerine Faruk Kenç filmin yönetmenliğini üstlenir. Aldığı sonuçtan memnun kalan Kamil, Kenç'e başka filmler de yaptırır. *Taş Parçası*'nın oyuncularının yarısı yine Şehir Tiyatrosu'ndandır ve film tiyatrocular döneminden bariz izler taşır. Fakat Muhsin Ertuğrul'un filmleriyle mukayese edilecek olursa sinema duygusu çok daha yoğundur. Alim Şerif Onaran'a göre bu fark tiyatro dışında oyuncu kullanılmasından ve yeni bir mizanzen anlayışının devreye sokulmasından kaynaklanır. Türk sinemasında ilk kez üç boyutlu dekorlar da bu filmde kullanılır. Film, eleştirilenler tarafından övgüyle karşılanır. Hatta filmi "Muhsin'in Başına Düşen Taş" diye tanımlayanlar da çıkacaktır.

Tiyatro-sinema anlatım ayrılığı asıl ikinci filmi *Yılmaz Ali*'de (1940) iyice açığa çıkar. Aynı yıl yönettiği *Kıvrak Paşa* filminden sonra Kenç, Ha-Ka Film'den ayrırlı Necip Erşes'in Ses Film Şirketi'ne geçer. Yönetmenliğini Baha Gelenbevi'nin yaptığı ilk köy filmini de burada, 1943'te çeker: *Dertli Pınar*. Filmin tanıtımında, "hakiki köy düğünü, köy şarkıları ve kasık oyunları" içerdiği vurgulanan *Dertli Pınar*'ı sinemamız için ayrıcalıklı kılan ilk dublajlı film olmasıdır.

Sesli film stüdyosu o dönemde bir tek İpek Film'de vardır ve sesli çekim yapabilecek oyuncular da Şehir Tiyatrosu'nda mevcuttur. Bütün bu imkânlar Muhsin Ertuğrul'un sineması etrafında seferberdir ve İpek Film, Faruk Kenç'in bütün taleplerine olumsuz cevap verir. "Biz silahımızı düşmanımıza vermiyoruz," söylentisi kulaktan kulağa dolmaktadır. Yaptığı masraflarla filmin bütçesini aşan Faruk Kenç başka bir yıl denemeye mecbur kalır ve filmi sessiz çeker, seslendirme daha sonra yapılır. Faruk Kenç'in işini kolaylaştıran bu yöntem daha sonra Baha Gelenbevi, Şadan Kamil, Turgut Demirağ gibi pek çok yönetmen tarafından tercih edilir ve uzun yıllar sinemamıza uygulanır. Kuşkusuz bu seçim Yeşilçam'ın dilinin şekillenmesinde belirleyicidir. Yönetmenlerin film çekmesini kolaylaştıran bu tercih, kimilerine göre sinemamıza en büyük zararı vermiştir. Zira sesiz film çekmenin kolaylığı seri üretimi artırır, bu ise çekilen filmlerin niteliğini olumsuz etkiler.

Artık Kenç için kendi ifadesiyle "tecrübe dönemi" bitmiştir, 1944'te İstanbul Film yapımını kurar, köy ortamında geçen üç filmi peş peşe çeker: *Hasret* (1944), *Günahsızlar* (1944), *Karanlık Yollar* (1947). *Hasret* filmi ile artık janrını tayin etmiştir. Neden köy filmlerini tercih ettiğini şu sözlerle dile getirir: "Şunu söylemek isterim ki daha hiçbir köy görmemiş ve hiçbir köylü ile dertleşmemiş milyonlarca vatandaşımız var. Bunlara köyü ve köylüyü tanıtmak biraz da biz filmcilerin vazifesidir."²

Her ne kadar yerel kaygılarla yola çıksa da Faruk Kenç filmlerinde karikatürize ettiği köylü tipleri ile sinemamıza birçok klişeyi de armağan eder. Polisyeden köy filmlerine, melodramlardan efe filmlerine uzanan ve çeşitli türlerde kendini deneyen Kenç'in Yeşilçam üzerindeki en büyük etkilerinden biri de artist yarışmalarını düzenlemesidir. Belgin Doruk, Ayhan Işık, Sadri Alışık, Kadir Savun gibi çok sayıda oyuncuyu sinemaya kazandırır ve böylece yıldız sistemini sinemamıza getirir. Kenç'in ikinci evliliği de bu yıldızlardan biri, Belgin Doruk iledir. Sansasyonel ve gösterişli bir birlikteliğin ardından yine magazin dünyasına epey malmaze vererek ayrılır çift. Zira Faruk Kenç işine çok düşkündür, Belgin Doruk ise kırılған ve ilgiye muhtaç.

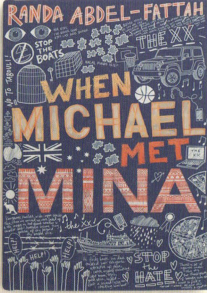
Sinemamızda pek çok "ilk"e sebep olan Kenç, ilk film cemiyetinin de kurucusudur aynı zamanda: Yerli Film Yapanlar Cemiyeti. Çöl Kanunu'nu 1964'te çekene kadar onlarca filme imza atan, 2000 yılında böbrek yetmezliğinden vefat eder. ■

1. Faruk Kenç, "Arapça Filmler Türk Halkının Zekini Bozuyor", *Perde Sahne* 27, (1941): 6.

2. Faruk Kenç, "Arapça Filmler Türk Halkının Zekini Bozuyor", *Perde Sahne* 27, (1941): 18.

tsa Türk Sineması Araştırmaları

Bilim ve Sanat Vakfı
Türk Sineması Araştırmaları
birimi tarafından hazırlanmıştır.

When Michael Met Mina
Randa Abdel-Fattah

Mina Afganistan'dan gelmiş ve Sydney'in lüks okulunda 11. sınıfa başlayacak yeni *burslu* kızdır. Michael'in, göçmenlerin topluma entegre olmasını isteyen, toplumda farklılıkların olması gerektiğine inanan bir ailesi var. Farklılıklarına rağmen ikisi aynı sıkıntıyı paylaşıyor; beklentilerin yükü. Michael grafik tasarımcı olmak isterken ailesi mimar olmasını bekliyor, Mina ise gazeteci olmak isterken, annesi onun doktor veya avukat olmasını arzuluyor.

Bu süreçte her iki genç de aralarında oluşan duygusal çekime bir anlam veremiyor, "asla-olmaz" ile "belki" arasında gidip geliyorlar.

Randa Abdel-Fattah'ın pek çok konuyu (ırkçılık, arkadaşlık, politika, aile, romantizm) yumuşak dokunuşla ele aldığı bu kitabında, karakter altyapısı, inandırıcı diyalogları ve sürükleyici olay örgüsüyle, kendi inançlarını ve değerlerini sorgulamayı ve tekrar betimlemeyi anlatıyor.

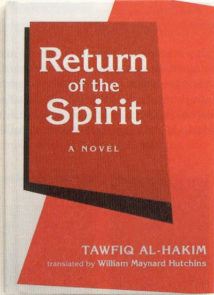
Kitap, çağdaş gençlik kitabından beklenebilecek her şeyi okuyucuya sunuyor. İlk aşklar, aileden gelen değerlerin tehlikeleri ve pizza sipariş etmek gibi masum bir hareketin nasıl birden politik bir eyleme dönüşebileceğini hakkında dokunaklı bir kitap.

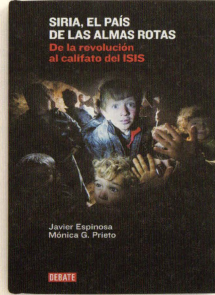
il Clima Che Cambia
Roberto Luciani

Kötü haber; dünyamız ısınıyor, sera gazı daha çok yayılıyor. Dünya gittikçe daha kuru bir yer hâline gelecek! Bu bir film değil, bilim insanlarına göre gelecekte olacaklar. İyi haber; bunu değiştirmek için bir şeyler yapabiliriz! Neler mesela? Dört basit kuralı takip edebiliriz; tüketimi *azalt*, elektronik aletleri *kapat*, *geri dönüştür* ve *yürü*. Unutma, doğru olanı yaptığın sürece, tek başına yapıyor olsan dahi bir şeyleri değiştirebilirsin. Küresel ısınma medyada da daha çok yer bulması sebebiyle konuştuğumuz önemli risklerden biridir. Bu konuda daha çok bilinçlenip yaşadığımız gezegeni korumamız büyük bir önem taşıyor. Bu yüzden çeşitli okumalarla bilgilerimizi *arttırma*lıyız. Bu kitap iklimle ilgili her kuralı en basit ve eğlenceli hâliyle anlatmaktadır. Kitapta bunun için çeşitli görseller, akılda kalıcı olaylar ve basit bir puanlamaya dayalı testler var. Bunların hepsini öğrenirken bir yandan da iyi zaman geçirmek için yararlı bir kaynak. Bu kitap bir *Edurisk* projesidir.

ORADA BİR KİTAP VAR UZAKTA

Return of the Spirit
Tevfik El Hakim

Siria, el país de las almas rotas
Javier Espinosa & Monica Prieto

Mısır'ın en bilinen oyun yazarlarından biri olan Tevfik El Hakim, Arap tiyatrosu için, Necip Mahfuz'un Arap edebiyatındaki yeri kadar önemli bir yere sahiptir. Oyunlarının yanı sıra birçok roman ve öykü de yazmıştır. Ödüllü bir çevirmen olan ve *Kabire Üçlemesi*'nin çevirisini de yapan El Hakim'den, "doğrudan üstadım" olarak bahseden Necip Mahfuz, bu kitabı için "Bence *Return of the Spirit*, Arap romanının gerçek doğuşuna damgasını vurmuştur," ifadesini kullanmıştır. Arapça ilk defa 1933'te yayımlanan *Return of the Spirit*, hem devrim hem romantizm kalbinde barındırıyor. Mısırlı genç vatanperver ve geniş ailesinin hikâyesi 1919 devrimi çevresinde gerçekleşen olaylarla son buluyor. El Hakim için Mısır ruhunun gerçek uyanışı, ulusun birlik oluşunun ifadesi ve bugün için de önemli bir yankısı var. *Return of the Spirit*, Arap romanı yazımında ileriye doğru dev bir adım olarak değerlendirilirken El-Hakim'in zekası ve medenî ruhu, duygusal bir yönle birleşip mizah duygusuyla harmanlanıyor.

Bu kitap Ortadoğu'da muhabirlik yapmaya, 2011 baharından bu yana gerçekleşen sivil ölümleri bildirmeye hayatlarını adanmış iki İspanyol gazetecinin gözünden, Suriye'yi bugünkü korkunç konumuna sürükleyen olayları anlatıyor. Javier Espinosa ve Monica G. Prieto, batılı gazeteciler arasında, Suriye rejimi baskılarının iç yüzünü, Şam'a ait olmamanın sağladığı objektif bakış açısıyla yansıttılar. Aynı zamanda Suriye'de iç savaş tarafından yutulup dikkatlerden kaçmasından önce, isyanın gelişim aşamalarını en ince ayrıntılarına dek bildiren de onlardı. İsyanın başladığı ilk aşamada Jabal al-Zawiya'da özgürleştirilen alanı, Marie Colvin ve Remi Ochlik ile birlikte binlerce sivilin ölümüne sebep olan Humus'taki Baba Amr bölgesine saldırı sonrası bölgenin düşüşünü, Idlib'teki baskıları, Halep'e düzenlenen saldırıyı, Espinosa'nın da altı ay boyunca esiri olduğu IŞİD'in esir operasyonlarını onlardan başka aktaran yoktu. Gazetecilere özgü bir üslupla yazılmış bu kitapta, suç teşkil eden girişimlerini din kisvesi altında haklı sayan ve Batı dünyasını dize getirmeyi amaçlayan bir terör örgütünün akıl almaz yanlarını gözler önüne seriyor.

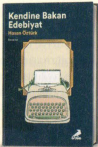
KİTAP VİTRİNİ

Esra Nur Akbulak

Ağaçtaki Kız
Şebnem Işıktüzel
Can Yayınları

Şebnem Işıktüzel son romanı *Ağaçtaki Kız*'da, aşına olduğumuz bir zamandan ve sevgisizliğin her şeyi alt ettiği bir dünyadan fragmanlar sunuyor okurlarına. Sevilmemiş kadınlar, kaygının ve endişenin boğduğu bütün duygular yerini bütün çalkantılara, kırılmalara ve hatta yere çakılmalara rağmen umuda bırakıyor.

Kendine Bakan Edebiyat
Hasan Öztürk
Erdem Yayınları

Güç, düzen ve iktidar ilişkileri karşısında duruşunu değiştirmeden yoluna devam eden ve bu sebeple hiçbir zaman imtiyazlı bir konuma sahip olmayan bir yazar tanımı vardır Hasan Öztürk'ün. Kitabında da bu tanımı merkeze alarak Tanpınar'dan Kavafis'e birçok yazar üzerinden sanat, edebiyat ve politika ilişkisini irdeler.

Gerçeklik Açığı
David Shields
Çev. Beril Tüccarbaşoğlu Uğur
Everest Yayınları

Çağdaş sanat ve edebiyatın tartışmalı meselelerinin markaja alındığı bir kitap *Gerçeklik Açığı*. Yeni bir çağın yeni bir edebiyat yaklaşımına sahip olması gerektiği fikriyle hareket eden yazar, hakikiliğin, sahip ve ait olmanın müphem sınırlarında zihin açıcı tartışmalar yürütüyor.

Turgut Uyar ve
Başka Şeyler
Orhan Koçak-Yücel
Göktürk
Metis Yayınları

Eleştirmen Orhan Koçak, bu defa Yücel Göktürk ile Turgut Uyar üzerine söylüyor. *Turgut Uyar ve Başka Şeyler* kitabında, Uyar'dan yola çıkarak ettikleri bu sohbet şairin çağdaşlarına, dönemin fikrîsel gerilimlerine, siyasetine temas ediyor ve okurlarına keyifli, istifadeli bir sohbetin kapılarını açıyor.

Devlet ve Tarikat
Zekeriya Işık
Çizgi Kitabevi

Tarikatlerin yaşadıkları değişimleri, toplumsal etkilerini ve mistik argümanlarını tarihsel bir aks üzerinden sunan Zekeriya Işık, Osmanlı'dan günümüze tarikat ve cemaat tipolojilerinin ne şekilde değişimler yaşadıklarını sosyolojik bir bakış açısıyla değerlendiriyor.

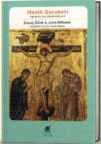
Yerli ve Milli Gündelik Hayat
Der. Mesut Yücebaş
İletişim Yayınları

Türkiye’de gündelik hayat tartışılırken en çok başvurulan kavramlardan olan yerlilik ve millilik, siyasi arenada bir çözüm ve çare arayışı olarak yer bulmaktadır. Bu kavramların merkeze alındığı kitap, yeme,içme, televizyon izleme kültürü dahil birçok konuda gündelik hayatı odağa alarak bir tür kimlik inşasının haritasını çıkarıyor.

Ben Buradan
Okuyorum
Tim Parks
Çev. Roza Hakmen
Metis Yayınları

Otuz yedi metinden oluşan *Ben Buradan Okuyorum*, edebiyatla meşgul olan okuru, yazarı ve çevirmenleri ilgilendiren, ezber bozan bir tartışma sürdürüyor. Yeni küresel sistemin okurluk ve yazım sürecine etkilerini merkeze alan kitap, edebiyat eleştirmenliği alanındaki sorunlu ilişkileri de masaya yatırmayı ihmal etmiyor.

Mesih Garabeti
Slavoj Žižek, John
Milbank
Çev. Selda Salman
Ayrıntı Yayınları

Slavoj Žižek ve John Milbank, din meseleleri üzerine hararetle bir düet sunuyor okurlarına *Mesih Garabeti*’nde. Fikirsiz gerilimlerin zirveye çıktığı bu kitap, her iki yazarın da entelektüel sermayelerinin çarpışması sonucu inanç ve akıl tartışmalarına zihin açıcı bir soluk getiriyor.

Şiire Yeniden Bakmak
Hasan Akay
Şule Yayınları

Şiirin okurlarından sebatkâr bir çaba talep ettiği fikrîyle hareket eden Hasan Akay, her yeni bakışın yeni bir anlama karşılık geldiği fikrini şiir anlayışıyla buluşturuyor. Her yeni okumanın bambaşka anlam katmanları arasında okuru gezdirdiğini öne süren yazar, okurluk tecrübeleri üzerinden bu iddiasını sınamayı da ihmal etmiyor.

Morel'in Buluşu
Adolfo Bioy Casares
Çev. Nevzat Yılmaz
Helikopter Yayınları

Hayal dünyasının macerayla buluştuğu bir adada gerçekliğin sınırlarının sonuna dek zorlandığı bir anlatı kurar Casares. Bir kaçak bu adada karşısına çıkan bir kadına umutsuzca aşık olur. Bu aşk deneyimi, gerçeklik ve imajlar dünyasının iç içeliğiyle, aralarındaki sınırların muğlaklığıyla okura zorlu ve zihin açıcı bir okurluk tecrübesi vaat ediyor.

Zamanın Melodisi
Pierre Cassou, Nougès
Çev. Nazlı C. Sünter
Kolektif Yayınları

Modern anlatıları, amaçlılıkları ters yüz edecek bir zaman deneyimi var karşımızda. Kaybedilen zamana hayıflanmak yerine, ona hak ettiği değeri vermeye çalışan bir ters anlatı kurar yazar bu kitabında. Yazar melankoli, eğlence ve hayaller içinde akıp giden zamanla ahenk içinde bir şarkı fısıldar okurlarının kulağına *Zamanın Melodisi* ile.

6

OCAK

ÇÖPTEN ENSTRÜMANLAR ORKESTRASI

Hazırlayan: Elit Kurt

"Dünya bize çöp verdi, biz dünyaya müzik verdik!" sloganıyla yola çıkan Paraguaylı sokak çocuklarının kurduğu orkestra "The Recycled Instruments Orchestra of Cateura (Cateura Çöpten Enstrümanlar Orkestrası)" Türkiye'de de dinleyicilerle buluşuyor. Çöpten yapılan müzik aletlerinin kullandığı orkestra, yaşları 7 ile 17 arasında değişen Paraguaylı çocuk ve gençlerden oluşuyor. Kendi ülkeleri Paraguay'ın yanı sıra Kolombiya, Brezilya, Şili, Arjantin, Ekvador, Peru, Panama, ABD, Kanada, Norveç, Almanya, Fransa, Hollanda, Belçika, İspanya, İsviçre, Filistin ve Japonya gibi ülkelerde konser veren Cateura Çöpten Enstrümanlar Orkestrası'nın bilinirliği son yıllarda artış gösterdi. Öyle ki, orkestra, dünyaca ünlü rock grubu Metallica ile de aynı sahneyi paylaştı. Orkestra şefi Favio Chávez'in önderlik ettiği grupun repertuvarı klasik müziğin yanı sıra, folk müziği, Paraguay müziği, Latin müziği gibi türlere, ünlü film müziklerine, Beatles ve Frank Sinatra'nın eserlerine dek geniş bir yelpazeden oluşuyor. Grup, müzik yoluyla Cateura bölgesinde sosyo-ekonomik bağlamda imkânları düşük şartlarda yaşayan çocuk ve gençlerin eğitimine katkıda bulunmayı ve kendileri için daha iyi bir gelecek kurmayı amaçlıyor.

Tarih: 6 Ocak 2017 / 20:00 - 7 Ocak 2017 / 16:00 - Yer: TIM Show Center

'GİTARIN MOZARTI' TÜRKİYE'DE

7 yaşındanayken aldığı piyano dersleriyle müzik dünyasına adım atan Pierre Bensusan, günümüzde çağdaş akustik gitar dehası olarak tanınıyor. Müziyenin çalışmaları dünya müziği, klasik, caz, geleneksel ve başka birçok öğeyi barındırdığı için kategorize edilemiyor. "Gitarın Mozartı" kabul edilen Bensusan, ilk albümü *Près de Paris* (İsviçre, 1976) ile Montreux Caz Festivali'nde Rose d'Or Ödülü'nü kazandı, 2008 yılında En İyi Dünya Müziği Gitaristi seçildi. Müzisyen, Akbank Sanat Günleri kapsamında dinleyicilerle buluşacak.

Tarih: 25 Ocak 2017 / 20:00
Yer: Akbank Sanat

TÜRK ROCK ANTOLOJİSİ II

Rock Antolojisi serisinin ikinci konserinin mimarı ve müzik direktörü, piyanist ve besteci Sabri Tuluğ Tırpan oldu. Tırpan'ın modern düzenlemeleri, REDD grubunun solisti, besteci Doğan Duru, şarkıcı Pamela Spence, tiyatro oyuncuları Mert Fırat ve Serhat Kılıç'ın sesinden aktarılacak. Kendi parçalarıyla konsere konuk olacak isimler ise, Türk popüler müziğinin önemli isimleri olan Özkan Uğur ve Seyyal Taner. Gecenin açılış konuşması ise müzik yazarı, gazeteci Murat Beşer tarafından yapılacaktır.

Tarih: 17 Ocak 2017 / 20:30
Yer: İş Sanat Kültür Merkezi

GİTARA BİR KADIN DOKUNUŞU: RAPHAELLA SMITS

Akbank Sanat Günləri'nde, Raphaella Smits de yer alıyor. 1986 yılında İspanya, Benicàssim'de yapılan ünlü uluslararası Francisco Tarrega Gitar Yarışması'nda birincilik ödülünü kazanan ilk kadın müzisyen Smits, önceki yıllarda Granada ve Palma de Mallorca Yarışmaları'ndan da ödülle dönmüştü. Belçika'daki Lemmens Enstitüsü'ndeki eğitimine ek olarak, Batı ve Doğu Avrupa'da, Kuzey ve Güney Amerika'da ve Japonya'da yüksek lisans dersleri verdi. Smits, uluslararası müzik yarışmalarının organizatörleri tarafından anılan bir jüri üyesi oldu.

Tarih: 31 Ocak 2017 / 20:00
Yer: Akbank Sanat

EDİTÖR, ASLA BİR OKUYUCU DEĞİLDİR, EDİTÖRDÜR.

Abdurrahman Badeci

İnsan Yayınları

Doğrusu editörlüğün, editörlük öncesinde de sonrasında da kendine has birtakım saiklere ve ilkelere sahip olduğunu düşünenlerdenim ben. Bu anlamda editör, okuyucudan en fazla ayrılan ve belki en fazla -okuyucu gibi- okumayan(!) kişidir. Bunu söylerken belli başlı kabullerin dışına çıktığımı farkındayım fakat bu kabullerin -bir kısmına katılıyor olmakla beraber- editörlüğü bir okuyucu olarak konumlandırın yanlış bir tarafı olduğuna inanıyorum. Okuyucu dediğim kişi -benim anladığım anlamda- herhangi bir çerçeveye sahip olmayan, daha özgür bir alana sahip olduğu için okumasını belli sınırlara ve belli kabullere dayandırmayan kişidir. Editör ise yayınevinin standartlarına ve ilkelere sahip, okuduğu kitabın içinde değil, en dışında olmaya çalışan kişiye denir. Öyle ki kitabın içinde kalan fakat içine dahil olmadan, kendini kitabın içeriğine dahil etmeden bunu yapan kişidir editör. Bir anlamda yazar ile okuyucu -çeviri metinler için bunlara çevirmen de dahil olur- arasında ki metne yazarın ve okuyucunun standartlarını gözeterek bir biçim verir. Bu biçimi vermeden çok önce ise yayınevinin ilkeleri söz konusudur. Editör yayınevinin ilkeleri doğrultusunda yazarı yahut çevirmeni yönlendirir. Yayınevinin ilkeleri ise okuyucu ile nasıl bir yayıncılık yapacağı meselesi üzerinden belirlenir.

Kendi adıma İnsan Yayınları'nda editörlük yaptığım metinlerin hemen hepsini metin çıktıktan sonra, herhangi bir okuyucu olarak tüm editörlük vasıflarını bir yana bırakıp tekrar okurum. Bunun bana verdiği ile editörlük yaparken metnin bana verdiği şey aynı şey değildir. Tabi bu anlatılagelen fakat editörlük yapılarak anlaşılabilir bir şey. Editör arkadaşlarım beni daha iyi anlayacaktır diye düşünüyorum.

32 yıllık bir yayınevinin tezgahında neler var?

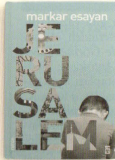
2017 yılında 33 yaşına basacak olan İnsan Yayınları, bugüne dek 25 farklı dizide, 800'ün üzerinde kitap yayınladı. Felsefeden edebiyata, tarihten psikolojiye, tasavvufattan modern düşünce eleştirilerine kadar çok geniş yelpazede bir yayıncılık yapan yayınevimizin yeni yılda da hayli kalabalık olacak bir tezgahı var. Doğu-Batı gelenekleri üzerine ciddi çalışmalarına imza atan Titus Burckhardt'ın, geleneksel bilim ve kutsal sanat üzerine yazdığı denemelerden oluşan kitabı *Aklın Aynası* ve kutsal sanatın beş dinde farklı bulan bütün

temel yönlerine temas eden yeni kitabı *Doğu'da ve Batı'da Kutsal Sanat*, Tahir Uluç çevirisiyle şubat ayında okuyucusuyla buluşmayı bekliyor. Bunun yanında William Stoddart'ın, Burckhardt yazılarıyla hazırladığı derleme, Burckhardt'ın düşüncelerinin izlegini sürecek bir metin olarak hazırlanıyor. Seyyid Hüseyin Nasr'ın İslâm sanatı üzerine yazdığı metinlerden oluşan *İslâm Sanatı ve Manevîyatı*, uzun bir aranın ardından okuyucusuyla tekrar buluşacak. Batı'nın büyük bir suizanla ele aldığı Müslüman fetihleri tarihi yerine bir İslâm tarihi okuması yapan Ebul Fazl İzzeti'nin *İslâm'ın Yayılış Tarihi* kitabı; Toshihiko Izutsu'nun, varlık (vücut) düşüncesi etrafında geliştirilen metafizik sistemlerin temel kazıyıcılarını ele aldığı enfes çalışması olan *İslâm'da Varlık Düşüncesi*; Harry Oldmeadow'un, Frithjof Schuon, Tenzin Gyatso, Wendell Berry, Seyyid Hüseyin Nasr, Oren Lyons, Hari Prasad Shastri, Toshihiko Izutsu, James Barr gibi yazarların tabiat ve mukaddes üzerine denemelerinden oluşan editöryal çalışması *Tanrı'yı Her Yerde Görmek*; Eva De Vitray Meyerovitch'in *Tasavvuf Antolojisi*; Walter T. Stace'in *Mistikizm ve Felsefe* kitapları mart-nisan ayı itibarıyla okuyucuyla buluşacaklar. Homi K. Bhabha'nın *Kültürel Konumlanış* kitabı; kimlik, toplumsal faillik ve ulusal mensubiyet meseleleri üzerinden sunduğu kültürel melezlik teorisiyle, sömürgecilik ve küreselleşme arasındaki bağlantılara yeni bir bakış kazandırmayı amaçlıyor. Lawrence E. Cahoon'un *Modernliğin Çıkamazı*; Fransa'nın önde gelen Hristiyan filozof ve teologlarından biri olan Jean Borella'nın *Dinsel Simgeliğin Bunalımı*; Seyyid Hüseyin Nasr'ın *Tabiat Düzeni ve Din, Tasavvufi Makaleler, İslâm Kozmolojik Öğretilerine Giriş* kitapları tezgahın bir kısmını dolduracak kitaplardan.

İnsan Kitap'ın Doğu-Batı Seçme Klasikler Dizisi olarak başlattığı cep boy serisi de gelecek aylarda Halil Cibran, Dostoyevski, Platon, Sokrates, Erasmus, Sadî Şirazi gibi yazarların eserleriyle devam edecek. ■

Timaş Yayınları'ndaki kapaklarıyla dikkat çeken Ravza Kızıltuğ ile konuştuk...

RAVZA KIZILTUĞ; OKURLA KİTAP ARASINDAKİ İLETİŞİM

Kitap kapaklarını tasarlarken dikkat ettiğin detayları üç maddede özetler misin?

Benim için her şeyden önce “netlik” geliyor sanırım. Tipografiyle bir araya gelen görsellerin uyumu kadar sonunda ortaya çıkan bütünün netliği. Sonra içime sinmesi, zevkimi, kişiliğimi yansıtmaması belki... Tasarımın hayattan bağımsız bir kavram olmadığını hissettirmesi, benim tasarım dünyamın da bu bütünlük içinde bir yere yerleşmesi... Ve elbette kaçınılmaz olarak okurla kitap arasındaki iletişimi sağlaması.

Tasarımda iltimas gösterdiğin renkler ve yazı karakterleri var mı?

DİN ve Times fontlarının birer klasik olarak benim için önceliği var. İltimas gösterdiğim belli bir renk olduğunu söyleyemem. Bazen ara bir ton ya da kontrast renk kullanımı, tasarımı başka bir boyuta taşıyabiliyor. Bir noktada kitabın gerektirdikleri doğrultusunda tercihlerde bulunuyorum.

Şimdiye kadar tasarladığın kitap kapakları arasında en sevdiğin tasarım hangi kitaba aittir?

Bu soru üzerine gerçekten düşünüyorum, ama cevap vermek çok güç. Timaş Yayınları için tasarladığım Dünya Edebiyatı dizisi ve *Jerusalem* romanı için tasarladığım kapakların biraz öne çıktığını söyleyebilirim.

En beğendiğin kitap kapağı hangisi?

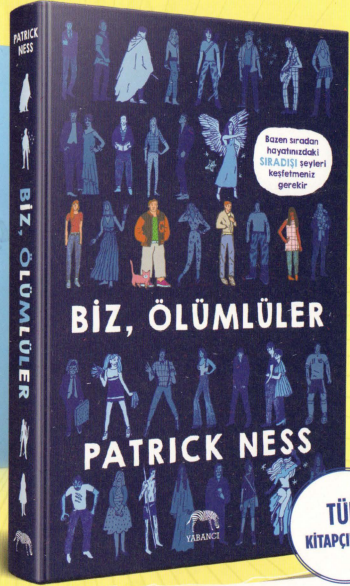
Peter Mendelsund tasarımı *Loneliness* kapağı, gördüğüm anda bayıldığım tasarımlardan; çok zekice, etkileyici ve estetik.

Keşke ben tasarlasaydım dediğin yerli ya da yabancı bir kitap var mı?

Kanadalı illüstratör Jillian Tamaki ve İngiliz tasarımcı, illüstratör ve yazar Coralie Bickford-Smith'in Penguin Classics için tasarladığı özel kapaklara benzer bir seri de ben tasarlamak isterdim. Ya da Amerikalı illüstratör ve yazar Leanne Shapton'ın Vintage için tasarladığı Jane Austen kapakları gibi...

Aslında bunlardan da önce Penguin Classics'in ilk turunculu tasarımının benim için ayrı bir yeri var. O kapaklardaki etkileyici sadelik, benim tasarım dünyamda çok önemli bir ayrıntı. ■

Bazen sıradan hayatınızdaki **SIRADIŞI** şeyleri keşfetmeniz gerekir.

“Zıpır esprileri sevenler ve alışlagelmiş hikâyeler yerine insanı düşündüren hikâyeleri tercih edenler, bu eşsiz ve zekice ele alınmış kurguyu takdir edecektir.”

—SCHOOL LIBRARY JOURNAL

Ön okuma

- CARNEGIE MADALYASI, 2016 Adayı
- YA BOOK PRIZE, 2016 Adayı
- ALA, En İyi Genç Yetişkin Kurgu Ödülü
- COOPERATIVE CHILDREN'S BOOK CENTER, CCBC 2016 Seçkisi
- MICHAEL PRINTZ ÖDÜLÜ, Finalisti
- KIRKUS REVIEWS, Yılın En İyi Kitabı
- VOYA, En İyi On Kitap Seçkisi
- NEW YORK PUBLIC LIBRARY, Yılın En İyi On Gençlik Kitabı Seçkisi

TÜM
KİTAPÇILARDA

YABANCI

www.yabanciayinlari.com
Mehmet Ali & İnternet Sitesi: www.ilknokta.com

f/yabanciayinlari @yabanciayinlari t/yabanciayinlar

Genel Dağıtım PUNT

Savaşın ölü çocukları

Arzu Kadumi

Savaş fotoğraflardan tanıdık biz. Ölü çocukların fotoğraflarından. Bisikletini, lastik topunu geride bırakmış, plaj sezonu kapanan bir sahilin eylül sabahında kumsala yüzükoyun uzanvermiş Aylan'ın fotoğrafından. Yatağından yeni kaldırılmış gibi uyku mahmuru gözlerle ambulansın arka koltuğundan bizi seyreden Ümrân'ın ya da Vietnam Hava Kuvvetleri'nce atılan napalm bombasıyla vücudunun büyük kısmı yanmış, iki yana açtığı kollarıyla dehşet içinde bize doğru koşan Kim Phuc'un fotoğrafından.

Pek azı hariç, çocuklar sık bir şekilde ölmeyi beceremiyor. Suriye'de beş yıldır bitmek bilmeyen savaş bize bunu gösterdi. İnsanlar kan görmek, parçalanmış kollar, kopmuş bacaklar görmek istemiyor. Yıkılan binalar, toza bulanmış cesetler, kurşunlar, eli silahlı askerler, çaresiz kadınlar ve ihtiyaçları... Hiçbiri Aylan ve Ümrân kadar sıkı bir yumruk indiremedi yüzümüze. Acı gibi ölüm de estetik bir şekilde sunulunca değer kazanıyor.

Birleşmiş Milletler verilerine göre Suriye'de son beş yılda 283 bin kişi hayatını kaybetti, bunlardan 11 bini çocuk. Portakal sayar gibi sayıyorlar ölü çocukları. Resmi makamların yayınladıkları her rapor ölümler lehine kabanyor, kabızmal kasa kasa yüklüyor portakalları kamyonete. Limit nedir bilen yok. Her vicdanın harekete geçme parametresi aynı değil elbette. Savaşı yönetenlerse bu konuda görülmemiş şekilde cömertler.

BM Çocuklara Yardım Fonu'na (UNICEF) göre, Suriye'deki çatışmalardan bugüne kadar 5,5 milyon çocuk etkilendi. Bu rakam, ülkedeki toplam çocuk sayısının yüzde 56'sını oluşturuyor. Savaşın acı bilançosu bize, hayatını kaybeden binlercesinin yanında, 8 binin üzerinde çocuğun yalnız başına sığınarak geçerek çevre ülkelere sığındığını söylüyor. Yaşadığımız sitenin güvenlik kapısından çıkıp elli metre ötedeki bakkaldan iki ekmek alınca gurur duyduğumuz, konuya komşuya anlatıp alkışlattığımız çocukların yaşlarından bahsediyor UNICEF. Tek başına göç eden çocuklardan. Ana babaları ya da elini tutacakları bir yetişkin olmadan mayınlı arazileri bomba altında aşan çocuklardan. Göç yolunda maruz kaldıkları şiddet, tecavüz ve işkenceye rağmen hayatta kalabilmelerine şaşıyor insan. Milyonlarca yetişkin sanal dünyada karakterlerini mayın tarlalarından geçirip kurşunlara meydan okuyarak level atlatırken, savaşın çocukları Avrupa'nın tel örgülerine takılmış yaralı bir güvercin gibi çırpınıp duruyor.

Biz savaş fotoğraflardan tanıyoruz. İkinci Filistin intifadasının başladığı günlerde babasıyla birlikte bir duvar dibinde İsrail askerlerinin kurşunlarına hedef olan Muhammed Cemal el Durre'nin fotoğrafından. Karnından vurularak babasının kucağına uzanıyor Muhammed, baba oğul ölüyorlar.

Vicdanları harekete geçirecek bir fotoğraf nasıl çekilir, bir cümle nasıl kurulur bilmiyorum, savaş bütün acımasızlığıyla sürüyor. Yapılanlar gerçekliğini sorgulatacak kadar kötü, buna rağmen gülümsüyor çocuklar. Gülümserken ölüyor ve biz savaş ölü çocukların fotoğraflarından biliyoruz.

Pek azı hariç, çocuklar sık bir şekilde ölmeyi beceremiyor. Suriye'de beş yıldır bitmek bilmeyen savaş bize bunu gösterdi. İnsanlar kan görmek, parçalanmış kollar, kopmuş bacaklar görmek istemiyor. Yıkılan binalar, toza bulanmış cesetler, kurşunlar, eli silahlı askerler, çaresiz kadınlar ve ihtiyaçları... Hiçbiri Aylan ve Ümrân kadar sıkı bir yumruk indiremedi yüzümüze. Acı gibi ölüm de estetik bir şekilde sunulunca değer kazanıyor.

ARKA KAPAK

ALMANAK

Savaşın kırılan küçük kalpleri

2016

Korkusu kalmış içimizde terkedilmiş çocukların
Yitik yüzlü fotoğraflar duruyor siyah-beyaz
Kırık bir vazo masanın ortasında
Yıkık dökük odada
Susuz ve çiçeksiz

Attila İlhan

Bizi kim bağışlayacak?

Turgay Bakırtaş

Dostoyevski, başyapıtı kabul edilen Karamazov Kardeşler'de çok ağır bir soru sormuştu dünyaya:

"Çocukların ıstırapı gerçeğin satın alınması için ödenene katıldıysa, bu gerçeğin böyle bir pahaya değmediğini şimdiden söylerim. Ayrıca, bir ananın oğlunu köpeklerle parçalatan zalimle kucaklaşmasını istemem ben. Onu bağışlamaya hakkı yoktur! İsterse, kendi hesabına bağışlar; ama işkence içinde ölen evladının ıstırapını bağışlamaya hakkı yoktur, çocuk kendisi bağışlasa bile! Bağışlamaya hakkı olmadığına göre, nerede bu kutsal uyum, soranım? Dünyada bağışlayabilecek, bağışlama hakkına sahip tek bir insan var mı?"

Kimse bu soruyu cevaplama cesareti gösteremedi. Çünkü tarihin hangi döneminde, hangi coğrafyada ve kimin eliyle gerçekleşirse gerçekleşsin, çocukların gördüğü zulüm birçoğumuzda suçluluğu uyandırdı. "Büyükleğin" dünyası ne halde olursa olsun, çocuklar hep çocukluk yapsın istedik.

Sebepleri tartışılır, fakat şu açık bir gerçek ki dünyanın birçok yerinde çocuklar çocukluk yapamıyor. Özellikle Müslüman coğrafyalarda, kimisi dış kimisi iç kaynaklı savaşlar, çatışmalar, gerilimler sebebiyle her yıl binlerce çocuk ölüyor, yaralanıyor, işkence görüyor, ailesini kaybediyor ya da yurdunu terk etmek zorunda kalıyor.

Takvim her değiştiğinde, girdiğimiz yeni yılın bu düzenin en azından bir köşesini temizleyeceğini, geleceğin geçmişten daha iyi olacağına dair umut işaretleri vereceğini düşünüyoruz. Ve her defasında hayal kırıklığına uğruyoruz.

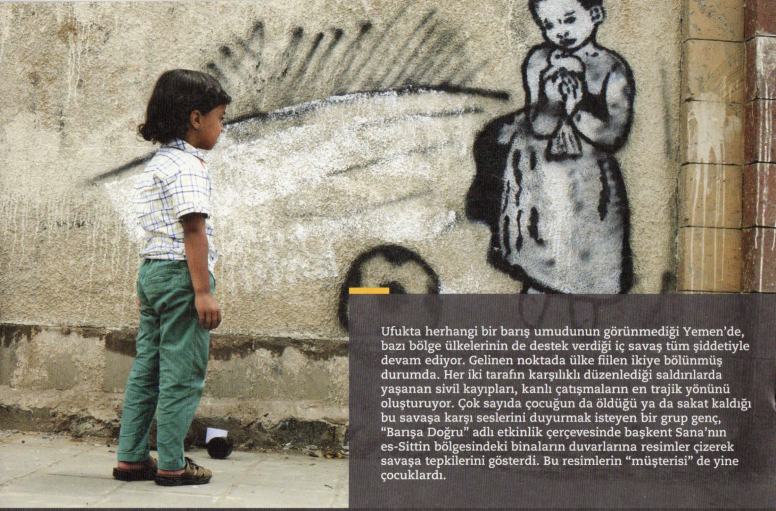
2016, bu anlamda en derin üzüntü ve hayal kırıklıklarıyla kuşatıldığımız bir yıl olarak geçti tarihe. Canlı bomba, intihar eylemi, saldırı, suikast, terör, bombardıman, mülteci, savaş, açık kelimelerini duymadığımız neredeyse tek bir gün bile olmadı. Türkiye'de, Suriye'de, Myanmar'da, Irak'ta, Filistin'de, Afrika'da, Afganistan'da, Akdeniz ve Ege'de sayısız ölüme şahit olduk.

Ölüm gerçeğinden habersiz değiliz elbette. Fakat bu gerçek, bir zulmün sonucu olduğunda, yetmez gibi en çok "çocukları" hedef aldığında ne yapacağımızı bilemiyoruz. Yaşananlara müdahale edememenin yarattığı vicdan azabını bir nebze de olsa dindirmek için bir şeyler yapmaya gayret ediyoruz.

O gayretlerden biri de tarihe not düşmek. Belki biraz safça, ama tam anlamıyla insanca bir dürtüyle şöyle diyoruz: "Bu yaşananları kayıt altına alır, dünyaya anlatır ve gelecek kuşaklara aktarırsak, az da olsa bir şeylerin değişmesine sebep olabiliriz."

Bu niyetle yapılan sayısız sanat eseri bir işe yaradı mı; onca roman, resim, şarkı, şiir bir çocuğun hayatını kurtardı mı sorusuna kocaman bir "evet" diymiyoruz. Fakat bugünden geriye baktığımızda, asla unutmamamız gereken ne varsa hafızamıza bu eserlerle kodlandığını görüyoruz.

Bu yüzden, tarihin bize yüklediği vazifeyi ama az ama çok ifa etmek zorundayız. Bir işe yarayıp yaramayacağını fazla düşünmeden... Çünkü Dostoyevski'nin dediği gibi, eğer yeryüzünde bizi bağışlayacak hiç kimse yoksa, bağışlanmaya ihtiyaç duymayacak bir yeryüzünden başka çaremi yok demektir.

Ufukta herhangi bir barış umudunun görünmediği Yemen'de, bazı bölge ülkelerinin de destek verdiği iç savaş tüm şiddetiyle devam ediyor. Gelineen noktada ülke fiilen ikiye bölünmüş durumda. Her iki tarafın karşılıklı düzenlediği saldırılarda yaşanan sivil kayıpları, kanlı çatışmaların en trajik yönünü oluşturuyor. Çok sayıda çocuğun da öldüğü ya da sakat kaldığı bu savaşa karşı seslerini duyurmak isteyen bir grup genç, "Barışa Doğru" adlı etkinlik çerçevesinde başkent Sana'nın es-Sittin bölgesindeki binaların duvarlarına resimler çizerek savaşa tepkilerini gösterdi. Bu resimlerin "müşterisi" de yine çocuklardı.

Yemen'deki iç savaş, yalnızca mermi ya da bombayla değil; sebep olduğu kıtlık ve açlıkla da öldürüyor. İnsani yardım kuruluşları, yoğun çatışmalar sebebiyle hayatın durma noktasına geldiği ülkeye nadiren girebiliyor. 7 milyona yakın insanın açlık tehlikesiyle karşı karşıya olduğu Yemen'de, şimdiden yetersiz beslenmeye bağlı çocuk ölümleri gerçekleşmeye başladı. Gerçekleştirilen az sayıdaki gıda yardımının omuzlayıp götürmek de yine çocuklara kaldı.

Halepli çocuklar, aylardır bir “grilik” içinden bakıyorlar hayata. Başlarına yıkılan dünyanın toza dönüşen çimentosu, her tarafı olduğu gibi vücutlarını da sarıyor. Ayaklarını bastıkları her yer gri. Bir zamanlar kendilerini soğuktan, rüzgârdan ve yabancı bakışlardan koruyan duvarlar, şimdi ayaklarının altında can çekiyor. Ve kim bilir, belki de sinelerinde Halep'in mazlum ve masum çocuklarını saklıyor.

Şairler, savaş kurbanı çocuklara dair çok şiir yazdı. Bu şiirlerin ortak yönü; nerede, ne zaman ve kim için yazılmış olursa olsunlar, hep aynı duyguyu taşımaları; geçmiş ve geleceği aynı anda içinde barındırmalarıydı.

Mesela kim şu dizeleri Attila İlhan'ın hiçbir zaman görmediği Suriyeli çocuklar için yazmadığını iddia edebilir ki: “Korkusu kalmış içimizde terk edilmiş çocukların / Yitik yüzlü fotoğraflar duruyor siyah-beyaz / Kırık bir vazo masanın ortasında / Yıkık dökük odada / Susuz ve çiçeksiz”

Şam'ın Doğu Guta bölgesindeki Duma'da 2016'da Esed rejiminin zulmüne maruz kalan yerleşim yerlerinden biriydi. Öyle bir zulüm ki anne-babalar evlatlarıyla, evlatlar da anne-babalarıyla imtihan oldular. Havaya uçurulan binalardan yükselen toz bulutları, yalnızca ölü ve yaralıları değil, babaların gözlerindeki derin korkuyu da gizledi.

Mehmet Ali & Akşamsefası

Rusya'ya ait savaş uçaklarının Halep'e yönelik ardı arkası kesilmeyen hava saldırıları, sayısız acı bıraktı geride. Ölümle bu kadar içli dışlı olan çocuklar, bir süre sonra hissizleşme belirtileri göstermeye başladı; ağlamıyor, çığlık atmıyor, kendilerini paralamıyorlardı artık. Bu korkunç atmosfer içinde ağlayan bir çocuk gördüğümüzde, Halep'te "insanlar" öldürülse bile "insanlık"ın hâlâ yaşadığını düşündük. Ağlayabilmenin bile elimizden alınmaya çalışılan büyük bir lütuf olduğunu anladık.

Irak'ın Kerkük kentine bağlı Riyad ve Reşad nahiyeleri, iki buçuk yıldır DEAŞ terör örgütünün kontrolünde. Çoğunluğunu kadın ve çocukların oluşturduğu siviller, hayatlarını kurtarmak için kentten kaçmaya çalışıyorlar. Teröristlere yakalanmadan bölgeden çıkmayı başaranlar, Kerkük'ün 30 kilometre güneybatısında yer alan Mekteb Halid bölgesindeki peşmerge mevzilerine sığınıyor.

Suriye'nin Bayırbucak Türkmen bölgesindeki saldırılarda eşlerini kaybeden anne ile kızı; Garibe ve Fattuma Haddad, Hatay'ın Yayladağı ilçesinde kiraladıkları tek odalı bir evde hayata tutunmaya çalışıyor. Eşini savaşta kaybettikten sonra "hanemiz erkeksiz kalmasın" diyerek kızını evlendiren Garibe Haddad, damadını da savaşta kaybetti. Tek hazineleri, dedesini ve babasını daha doğmadan kaybeden minik Muhammed kaldı.

ilte r 7. YAR

20 Ağustos 2016'da, saatler gece yarısına yaklaşırken Gaziantep'in Şahinbey ilçesindeki bir sokak düğününe bombalı saldırı düzenlendi. DEAŞ'ın gerçekleştirdiği bu intihar saldırısı sonucunda 59 kişi hayatını kaybetti, 90'ın üzerinde insan yaralandı. Ölen ve yaralananların bir bölümü çocuktu. Hatta, iddiaya göre saldırıyı gerçekleştiren terörist de bir çocuktu. Bu korkunç saldırıdan geriye kalansa, yeşil tabutlar üzerindeki can yakıcı bilgi notlarıydı.

Tarihe "darbe girişimi" olarak geçse de 15 Temmuz birçoğumuz için adı konmamış bir savaşın cephelerindendi. 247 vatandaşımızın şehit olduğu o gece hayatını kaybedenlerden biri de 15 yaşındaki Halil İbrahim Yıldırım'dı. Halil, yaşananları televizyondan izlerken dayanamamış ve babasına "Hadi, biz niye evde oturuyoruz" demişti. Dışarı çıktıktan birkaç dakika sonra, Bayrampaşa Çevik Kuvvet Müdürlüğü önünde başından vurulan Halil, tüm müdahalelere rağmen kurtulamadı.

Geride, kendisiyle gurur duyan bir erkek kardeş ve gerçekleşmemiş büyük hayaller kaldı.

Suriye'nin başkenti Şam'ın kuzeydoğusunda yer alan, rejim güçlerinin ablukası altındaki Madaya beldesinde son bir buçuk yılda onlarca insan açlık yüzünden hayatını kaybetti. Onlara reva görülen bu gayriinsani duruma dikkat çekmek ve protesto etmek de buradaki, Hatay'ın Reyhanlı ilçesindeki kardeşlerine kaldı.

Kuş olup evine uçan çocuklar

Yazar Güzin Öztürk, "Kuş Olsam Evime Uçsam" kitabıyla çocuğu ve savaşı, çocuk edebiyatında tutturulabilecek en güzel kıvamda bir araya getirdi. Umut haznesini mümkün olduğunca dolduran ama içimizi acıtan gerçeklere de sırtını dönmeyen, Suriye'de yaşananlara rağmen pes etmeyen Beşir'i yüreğimizin orta yerine bırakan Öztürk'le çocuğu, savaşı, yaşamı ve bunları ele aldığı kitabı hakkında **Adnan Saraçoğlu** konuştu.

Savaş ve haklılık, savaş ve hukuk, savaş ve kutsal bir şekilde yan yana gelmiş, büyük tartışmalar koparmış kavramlar. Siz savaşı insanın neresinde konumlandırıyorsunuz?

Bu sorunuzla aklıma, Cesar Pavese'nin bir sorusu geldi: "Savaş bir gün biterse kendimize şunu sormalıyız; Peki ya ölüleri ne yapacağız? Neden öldüler?" Savaş dendiğinde, masum insanlar, çocuklar aklıma gelir. Savaşın çocuklara neler ettiğini düşünürüm hep. Bir çocuk evini resmetmek istediğinde, evinin üzerine bombalar düşerken hayal ediyorsa ya da yakınlarının cansız bedenini evlerinin önünde hayal ediyorsa, sadece bunları çizebiliyorsa bunda kocaman bir yanlış yok mu? O çocukların, diğer yaşatılan gibi, kırmızı bir araba ya da örümcek adam çiziyor olmaları gerekmez mi? Savaşı haklılıkla, hukukla ya da kutsalla birlikte düşünmekte zorlanıyorum. Çünkü savaş savaştır. Aylan bebeği hatırlıyorsunuz değil mi? O masum bebeğin yaşamını kaybetmesini Ege Denizi bile kabul edemedi, içine sindiremedi, mavi sularla kaybolup gitmesinden yavaşça kıyıya bıraktı.

Can, mal ve inanç dokunulmazlığı bağlamında savaşlara insani bir çerçeve çizilebilir miyiz?

Az önce de anlatmaya çalıştığım gibi, savaşlara insani bir çerçeve çizmekte zorlanıyorum. İnsanlık tarihi boyunca pek çok savaş olmuş, milyonlarca kayıp verilmiş. Savaş, kayıp demek, bu böyle. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin son verilerine göre her dakika 24 kişi mülteci oluyormuş. Dünya genelinde, mülteci sayısı 65.3 milyona ulaşmış ve yansı çocuklarmış. Bir düşünün, yansı çocuk! Annesiz babasız kalan çocuklar, kayıpların olan çocuklar. Savaşın masum halk ve

çocuklar üzerindeki kötü etkileri nesiller boyu silinmiyor. Şiddet görmüş çocuk şiddet uygular ve bu böyle sürüp gider. Savaşın ne olduğu hakkında hepimizin iyi ya da kötü bir fikri vardır da barış hakkında uzun uzadıya düşünmeyiz.

Peki, yazdığınız roman da bu düşünceler çerçevesinde mi işlendi?

Ben, Kuş Olsam Evime Uçsam'ı savaş mağduru çocuklara adadım, keşke her sabah benim için, kökleri dibine iki palamut düşüren, ulu ağaca adayabilseydim; sadece güzelliklere... Edebiyat, güzelliğin güzelliği olarak kalması gerektiğini hatırlatmalı bize. Bunu, bir sürü kaybı olan küçük Beşir'in masumluğuyla, savaşa rağmen hayata tutunmanın bir yolunu bulmasıyla, her şeye rağmen güzellikleri, iyiliği yakalamaya çalışmasıyla anlatmaya çalıştım. Sanırım, romanım da bu anlamda savaşlara nasıl baktığımı ortaya koyuyor.

Çocuk, ebeveynlerinin yaşadığı iyi kötü her şeye ortak olsa da "savaş ve çocuk" bir kategori için bile ürkütücü görünüyör. Çocuğu savaşa karşı nasıl koruyabiliriz?

Ürkütücü olduğunun farkındayım. Okullarda neden savaşlar anlatılıyor? Neden tarih okutuluyor? Ben tarih derslerini, sürekli şu savaş kaç yıldır olmuş, Karlofça Anlaşması ne zaman imzalanmış gibi yaklaşımlar nedeniyle sıkıcı bulurdum. Sürekli tarihleri ezberlediğimizi hatırlıyorum. Ama öğretenimiz bize tarihte yaşanan bir olayı ilginç bir yüzüyle, bir anekdotuyla anlatıldığında hepimizin gözleri ışıldardı, dikkat kesilirdik. İyi eğitimcilerle, iyi ve çağdaş bir eğitimle, evde ve okulda, toplumun yaşamın her alanında şiddetsiz bir dünya yaratabilirse çocukları koruyabileceğimize inanıyorum. Onun dışında, çocukları savaşın ortasına atan da yine yetişkinler... Yazarak, edebiyatla çocuklarımızı savaşlardan koruyabilir miyiz, bilmiyorum. Edebiyat bir çocuğu savaştan, göçten korur mu? Tek bildiğim, edebiyatın iyileştirici bir gücü olduğu, görünmeyeni görünür kıldığı...

Çocuk edebiyatı içerisinde, insana dair her şeyin konuşulması gerektiğine inanan önemli yazarlar var. Savaşın bir izlek olarak çocuk edebiyatında nasıl yer alabileceğini düşünüyorsunuz?

Yaşam, hiç de çocuklarımızı koruduğumuz zannettiğimiz gibi değil. Bazı kitaplardaki gibi mükemmel değil. Etrafımızda göçmen çocuklar var, başka ülkelerde savaş, açlık, sakatlık, ölüm var. Peki, çocuklar olan bitenden ne kadar haberdar

olmaları? Çocuk edebiyatı gerçeklerin neresinde? Çocuk edebiyatı, okuruna sadece çocuğu, çocukluğu anlatmaz. Çocuk okur, tıpkı yetişkinler gibi, yazarın onu kendi dünyasında dolandırtmasını, yazarın yarattığı kurgusal gerçeklikte, kitabın satırları arasında yaşatmasını ister. Öyküdeki karakter gibi koşmak, mücadele etmek, kazanmak, kaybetmek, ağlamak, gülmek, yani okuduğuna inanmak ister. Bu istek, çocuk edebiyatı eserlerinin çocuğu bir birey olarak kabul etmesiyle karşılanabilecektir. Edebiyatın hayal ürünü dünyaları ve yaşamları barındırması kadar gerçek hayattan kesitleri de içinde barındırması ile karşılanabilecektir. Örneğin, iç savaş nedeniyle göç etmek zorunda kalan bir mülteci çocuk kitabın ana karakteri yapılırken, okur savaşın orta yerine bırakılmazsa ve okurunun gelişim evresine uygun bir anlatımla, savaş ve barış kavramlarıyla tanıştırılırsa, bu kavramlar çocuk okurda empati duygusunun kazanılmasını sağlar.

Güzin Öztürk
Yazar

“İnsanlık tarihi boyunca pek çok savaş olmuş, milyonlarca kayıp verilmiş. Savaş, kayıp demek, bu böyle. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin son verilerine göre her dakika 24 kişi mülteci oluyormuş. Dünya genelinde, mülteci sayısı 65.3 milyona ulaşmış ve yarıyı çocuklarmış. Bir düşünsenize, yarıyı çocuk!”

Çocuklar kendileri için yazılmış bir kitapta böylesi sert bir gerçekliği yadırgamaz mı?

Hayır, küçük yaştaki çocuklar bile, okudukları kitabın sayfaları arasında günlük yaşamdan tanıdık şeyler bulmak, görmek isterler. Savaş da yaşamdaki bir gerçekliktir. Savaş -ve bununla birlikte barışı elbette- çocukların kavrayış ve hayal güçlerine uyumlu anlatılabilirsen, kahramanı yetişkin diliyle değil de çocuk diliyle konuşturur, çocuğun yaşına ve gelişim evrelerine uyumlu bir şekilde anlatırsanız, o zaman seçtiğiniz konunun edebi bir değeri de olur, çocuk okuru kendisine çeker. Yoksa sadece, savaşta tüm çirkinliği ile gözler önüne serip bırakmak çocuğu kitaptan uzaklaştırır. Çocuklarımızı korumak istememiz gayet doğal. Ama onları, masalların sonunu değiştirip ağustos böceğini geri çevirmeyerek, savaş ya da göçmenlik gibi gerçekte var olan şeyler aslında hiç yokmuş gibi davranarak yapamayız.

Bir çeşit görmezden gelme hâli yaşanırken, siz savaşta ve savaşta hayata, barışa tutunmaya çalışan çocukları konu edinen bir kitap yazdınız. Ne “gördünüz” neyi “görünüz” kılmayı istediniz? Romanı yazarken zor bir işe kalkıştığımı biliyor-

dum. Bir çocuk kitabı yazıyordum ve üstelik savaşı, savaş mağduru küçük bir çocuğu anlatıyordum. Çocuklar okurken incinsinler istemediğim için her bir kelimesi üzerinde uzun uzun düşündüm, duygu sömürüsü yapmak istemedim. Aslında hissettiklerim belki daha ağır duyguları ama çocuklara ölçülü yansıtmak istedim. Bir çocuk kitabında da savaştan bahsedilebilir ve savaş, çocuklara ne kadar zarar verir, onları çocuklukla yetişkinlik arası bir yerde nasıl sıkıştırıp bırakır, çocukları aslında ne kadar kırılmış, ama aynı zamanda ne kadar hayat doludur, bunu anlatmak istedim. Romanı yazdığımda Aylan bebek yaşıyordu; belki de ailesiyle kaçmaya çalışıyordu o sıralar. Sonra öldüğü haberi geldi maalesef. Çok üzüldüm. O zaman şöyle düşündüm: “Beşir! yazmakla en doğru olanı yaptın Güzin, mutlaka yazmalıydın”. Savaştan, küçük çocukları nasıl hırpaladığını gördük.

Gudrun Pausewang, savaşı konu edinen çocuk edebiyatı yazarları arasında ayrıcalıklı bir yere sahip. Bir yığın çağrı olan II. Dünya Savaşı’nı, çocuğa bile “kutsal” bir kimlik sunan Naziliği, vatanseverliği, düşmanı, kahramanlığı ve ihaneti suya sabuna dokunarak işlemiş. Sizce savaş, çocuk edebiyatında nasıl yer alabilir, savaşın çocuğun dünyasını ele geçirmesine karşı -başta edebiyat olmak üzere- sanat nasıl bir çare üretebilir?

Bu sorunuz, yukarıdaki “Savaşın bir izlek olarak çocuk edebiyatında nasıl yer alabileceği” sorusuyla bağlantılı. Tekrara düşmüşü olmayayım ama şunu ekleyebilirim. Kusurağz görünömlü karakterlerin çocuk okurun gözüne sokulduğı, sadece toz pembe dünyaların ya da hayatların anlatıldığı, onu kendi gerçekliğinden koparan kitapları okuyan bir çocuk, yüzünü gerçek hayata döndüğünde sürprizlerle karşılaşır. Çocuk, mükemmel görünömlü karakteri gerçek hayattaki mükemmel olmayanla karşılaştığında empati de kuramaz. Öteki olmanın, farklı olmanın, göçmen olmanın, yoksul ve aç olmanın nasıl bir şey olduğı ayrımlına varamaz. Bu yönde bir bilinci oluşmaz. Savaşın insanlara, hatta tüm canlılara nasıl zarar verdiğini görmezse bu empatiyi kurmakta zorlanır.

**Kuş Olsam
Evime Uçsam**
Güzin Öztürk
Tudem Yayınları

2016'nın Aralık ayı, Esed güçleri, İranlı militanlar ve Rus kuvvetlerinin Doğu Halep'e son darbeyi vurmak için giriştikleri saldırılarla kana bulandı. İnsanlık tarihi büyük bir soykırımla daha karşılaşmasın diye harekete geçen Türk hükümeti ile STK'lar, el ele vererek çembere alınmış Suriyelileri kurtarmaya girişti. Ancak özellikle İran'a bağlı güçler, kurtarma hareketini defalarca sabotaj ettiler. Bu korku dolu sürecin en çok etkiledikleri de yine ve maalesef çocuklardı.

Geçen yıl, Batı Şeria'nın Nablus kentinde Yahudi yerleşimcilerin kundakladığı evde -18 aylık kardeşi Ali de dâhil olmak üzere- tüm ailesini kaybeden 5 yaşındaki Filistinli Ahmed Devabişe, vücudunun %60'ı yanmış halde kurtarılmıştı. Küçük Ahmed, yaklaşık bir yıl süren tedavisinin ardından evine döndü. Ahmed'in dedesi Muhammed Devabişe, torununun döndükten sonra sürekli aynı soruyu sorduğunu söyledi: "Ne zaman annemle babamın yanına gideceğiz dede?"

Arakan Müslümanları, katledilme korkusuyla Myanmar'dan kaçmaya çalışıyor. 30 bini aşkın Arakanlı, operasyonların başlamasından sonra evlerini terk etti. Gittikleri ilk yer ise komşu ülke Bangladeş'ti. Son haftalarda Bangladeş'e giden Arakanlı sayısının 2 bini aştığı tahmin ediliyor. Ancak Bangladeş hükümeti, ülkeye kaçak yollardan giren Arakanlıların Myanmar'a iade edileceğini söyledi. Arakan Müslümanları ise geri gönderilmeleri halinde tek bir şey yaşanacağını söylüyor: Myanmar Ordusu tarafından çoluk çocuk demeden öldürülmek.

Resim: Ali & Akamsefer

Güneydoğu Asya ülkesi Myanmar'da, 2016'nın Ekim ayından itibaren Arakanlı Müslümanlara yönelik büyük ve kanlı bir operasyon yürütülüyor. İngiltere merkezli Myanmarlı Rohingya'lar Organizasyonu, operasyon boyunca ölenlerin sayısının 500'ü aştığını bildirdi. Ordunun ve Budist çetelerin diri diri yaktığı, kadınlarına tecavüz ettiği Arakanlı Müslümanların çocukları, yaşamlarını "sıranın ne zaman kendilerine geleceği" korkusuyla sürdürüyor.

Fares Al-Khodor. 12 yaşındaki bu "cool" Suriyeli çocuk, Beyrutluların sevgilisi olmuştur. Ülkesinden ayrılmak zorunda kalarak Lübnan'a giden Fares, geçimini çiçek satarak sağlıyordu. Saçlarını geriye tarayışı, gülüşü ve tavrıyla kısa sürede Beyrut caddelerinin yıldızı haline gelen Fares, geride bıraktıklarının hasretine dayanamadığı bir gün, memleketi Haseke'ye dönmeye karar verdi. Ve ne yazık ki orada bulunduğu esnada gerçekleşen bir hava saldırısı sonucu hayatını kaybetti. Lübnanlı genç sokak sanatçısı Yazan Halwani de anısını yaşatmak için Almanya'nın Dortmund kentinde bir binanın cephesine Fares'in resmini yaptı.

Çocuklar, her zamanki gibi 2016'da da savaş karşısında en ağır bedeli ödeyen kesim oldu. Türkiye'nin ev sahipliği yaptığı yaklaşık 2.8 milyon Suriyeli mültecinin 1.2 milyonu, yani neredeyse yansı çocuklardan oluşuyor. Ülkenin muhtelif bölgelerinde kurulu kamplarda yaşayan mülteci çocuk sayısı 100 binin üzerinde. Kamplardaki çocukların büyük kısmının ya annesi, ya babası, ya da hiç kimsesi yok.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın son tahminlerine göre 490 binden fazla Suriyeli çocuk ülkenin çeşitli yerlerindeki okullara kayıtlı durumda. Ancak geri kalan 370 bin çocuğun hâlâ bir okulu yok. Bu çocuklar, savaşın ve göçün getirdiği psikolojik travmanın yanı sıra; toplumdan dışlanma, ayrımcılık, ekonomik ve cinsel sömürü de dâhil olmak üzere çok sayıda riskle karşı ciddi biçimde savunmasız durumda.

2016 Ağustos'unda, sadece 14 saniye süren bir videoda gördük onu. Adı Ümran Dakneş, beş yaşında. Ruslar ve rejim güçleri, Halep'teki evini başına yıkmıştı. Enkazdan çıkarılıp ambulansa konulduğunda, annesinin misafirliğe gitmeden önce sakın yaramazlık yapma diye tehditvari uyardığı bir çocuk gibi tedirgin, etrafa bakıyordu. Patlayan duvarların, yıkılan kolonların tozu üstüne yapışmıştı. Eli, aldığı darbeden yarı yarıya kapanmış sol gözüne gidiyor, uykusu gelmiş gibi hafifçe ovuşturuyordu. Kanlı elini nereye koyacağını bilemeyen Ümran, bu haliyle dünyanın yüzüne asla unutamayacağı bir tokat atıyordu.

Bugün tüm dünyada yaklaşık 250 bin çocuk zorla savaştırılıyor. Hem isyancı gruplarda, hem terör örgütlerinde, hem de hükümet kuvvetlerinde silah altına alınan çocuklar, ölüyor ve öldürüyorlar. Ailelerinden kaçırılıp asker gibi savaşmaya zorlanan "asker çocuklar"a en fazla Afrika kıtasında rastlanıyor. Şartlardan dolayı net rakamlara ulaşılmasa da, yalnızca 2016'da Afrika ülkelerinde 30 binin üzerinde çocuğun eline silah tutuşturulduğu tahmin ediliyor.

Sosyal yönden topluma adapte olmak ya da maddi ihtiyaçlarının karşılanması, savaşın soğuk yüzüyle karşılaşan çocukların tüm sorunlarını çözmemiş. Kısa ömründe ailesinin kendisini her şeyden koruyacağını düşünen çocuklar ya ailelerini kaybetti, ya da orduyla, bombayla, işkenceyle, askerle karşılaşarak ailesinin onu "her şeyden" koruyamayacağını çok erken yaşta öğrendi. Türkiye, 2016 yılı boyunca da bu durumdaki sayısız çocuğa kucak açtı. Ancak bu çocukların rehabilitasyonu hususunda ne derece yeterli çalışmalar yapılabildiği muamma.

Bugün 28 üyesi olan Avrupa Birliği'nde, yalnızca Almanya ve İsveç'in başını çektiği 7-8 ülke mülteciler konusunda bir şeyler yapma gayretinde. Geri kalan üye ülkeler bu konuda ne sorumluluk almaya ne de mali destek vermeye yanaşmıyor. Türkiye'de 2.8 milyonu Suriyeli olmak üzere yaklaşık 3.2 milyon mülteci varken, dünyanın en büyük ekonomik gücüne sahip topluluğu olan AB, 200 bin civarında mülteciye yer bulamıyor. Daha da vahimi, artık deniz yoluyla gelen mültecilerin karşılaştıkları kazalara da müdahale etmiyorlar.

Macaristan halkı, 2 Ekim 2016 tarihinde referandum için sandığa gitti. Kendilerine şu sorulmuştu: "Avrupa Birliği'nin, Ulusal Meclis'in bile onayı alınmadan Macaristan vatandaşları olmayan kişileri Macaristan'a yerleştirmesine karar vermesini istiyor musunuz?" Halkın %98'i bu soruya "Hayır" cevabı verdi. Macaristan Başbakanı Viktor Orban, bu sonucu "büyük bir zafer" olarak nitelendirdi. AB'nin Macaristan'a yerleştirmeyi düşündüğü mülteci sayısı ise 1294'tü. Yalnızca "1294".

Dünya kamuoyunun, altıncı yılına girmek üzere olan Suriye dramına hâlâ çok az ilgi gösterdiği aşikâr. Gelinen aşamada Batı, Suriye'nin geleceğiyle değil, ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyelilerin ne kadarının kendisine geçeceği endişesiyle meşgul. Sorunun temelindeki faktörleri umursamayan Batı dünyası, "mümkün olan en az sayıda mülteci almak" derdinde. Bunun adını da "mülteci krizi" koydular. Oysa bu, kelimenin tam anlamıyla bir insanlık krizi.

ABD, uzun zamandan beri Afganistan'da askeri operasyonlar yürütüyor. Bu operasyonlar neticesinde çok sayıda Taliban militanı öldürüldü. Ancak ABD'nin "yanlışlıkla" öldürdüğü siviller, belki de Taliban üyelerinden bile fazla. Bir kısmı dünya basınında hiç gündeme gelmeyen bu "yanlışlıkların" sonucusu, 4 Kasım 2016'da meydana geldi. Afganistan'ın kuzeyindeki Kunduz'u bombalayan ABD uçakları, tam 30 sivil öldürdü. Ölenlerin üçte biri çocuktu.

Nazarî Ufuk

İhsan Fazlıoğlu'ndan

İslâm-Türk Felsefe-Bilim Tarihinin Zihin Penceresi
üzerine derlenmiş ufuk açıcı bir kitap.

